DEUTSCHLAND 3.40 - OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 3.250.000 tl.

SAYI:43 • ARALIK 2006 - OCAK 2007 • 3 YTL. kdv dahil

KAÇAK YAYIN

KAÇAK BİR YOLCUDUR EDEBİYAT

ABD'NİN KORKU KÜLTÜRÜ

EŞBER YAĞMURDERELİ

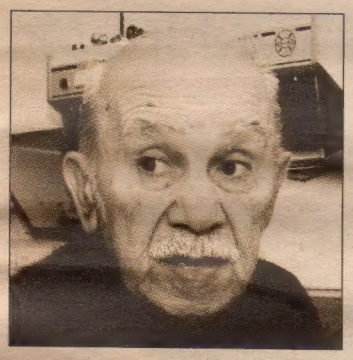

VEDAT TÜRKALİ:
"ANSİKLOPEDİ"Sİ OLAN ADAM

ISSN 1304-1037-0-6

www.kucukiskender.com
thesouljam@gmail.com
küçük İskender

Short Story Board

ölüm meselesi

"Ölüp ölüp dirilmek" bize ne kadar acı ve hüzün veren bir deyim; oysa buna Batı'da zombi kültürü diyorlar. Onların korktukları bir şeyden biz dertleniyoruz. Ama "can çekişmek" en klas deyim neredeyse: Sen burada canını bırakmamaya çalışıyorsun, öte taraf ise çekiyor. Can ortada. Türkçe mi? Güzel de kelime mi?!

İzzet Günay

Ben yaşta olanların sevdiği jönlerden biri; ancak elbette kuşak farkı bir araya gelmemizi önlemiş; hem ayrı zamanların ayrı insanlarıyız adeta. İnsan, böyle durumlarda bu insanların başkalığına kaptırıyor kendini; yani kısaca ömrünün bir köşesine ekleyip bırakıyor.

Duygu Asena için gitmiştim Teşvikiye Camii'ne; çocukluğumun büyük bölümü o semtte geçti; hâlâ da çocukluğumun bir kısmı oralarda yaşıyor annemin evinde. O cami ise, **Edip Cansever**'i almışlığıyla, kaldırmışlığıyla önemli benim için; bir de avlusundaki güvercinler ve banklardaki ihtiyar insanların huzurunu severim. Duygu Hanım'ın cenazesi kalabalıktı; bir ara **İzzet Günay**'la göz göze geldik; gülümsedi; nerden tanıyacak bu adamcağız beni; ha belki *Ağır Roman* dememe kalmadı, incelikli olarak uzanıp fısıldayarak, "Gazetede ödül aldığınızı okudum, tebrik ederim" dedi ve hafifçe omzuma dokundu. **Melih Cevdet Anday**, beni bir kere de çocukluğumun siyah beyaz film kahramanlarından biriyle buluşturmayı başardı orada. Bir an sarılmak istedim kendisine, ancak sımsıcak olduğunu tahmin ettiğim bir gülümsemeyle yetindim.

hap

Sonunda halüsinasyon görmeyi de becerebildim: Biri eve girmeye çalışıp durdu tüm gece ve sabah; anahtar deliğindeki maymuncuğun şıngırtısı ta yatak odasına kadar geliyordu. Kalkıp iki metrelik koridoru kâh düşüp kâh sürünerek yarım saatte alabildim. Kapı kapalıydı. Kapı dışarıya kapalıydı. İçeriye açıktı sanki. Sonra bir ara doğrulmaya çalıştım; olmadı; düşüp çenemi yere çarptım; o dakika tuhaftı. Ağzımdan zemine akan salyada kendi ruhumda zarafet kurmuş imparatorluğun bir heveste, bir iniltide çöktüğünü izledim. Alevlere yenilmiyor, alevlerle değişmeye çalışıyordu görüntüm. Her şey kesilmiş faturalarla örtülüydü; küçük kızlar gülüşerek duvarlardaki böceklerin arkalarına gizlendiler. Ayağa kalkabilsem herkesi şaşırtacak bir ders için sınıfa girebilir, tüm öğrencilerin isimlerini bir çırpıda ezberleyebilir, hepsini yeni öğrenim öğretim yılının başında vurmak zorunda kalacağım için kutlayabilirdim. Beceremedim. Maymuncuk anahtar deliğinde bir kez daha şansını denerken dengemi kaybedip aksime yuvarlandım.

yoğun sürgün talebi

Her sevgili biter: Bıraktığı bir hatıradan çok lekedir kimilerine. Kir de değil. Sebebi belirsiz bir leke.

Her seven de biter: Biriktir(t)diği bir sitemden çok kasvettir gidenlere. Bunaltı da değil. İç sıkan, gözetim altındaki ölü bir şüpheli. Yahut yaşanılan bir şehirde işlenen suçların tamamını üzerine alan bir bilmece. Biraz **Scream** vardır kendini **Wes Craven** sanan bütün âşıkların hüviyetinde.

araba

James Dean bir trafik kazasında öldü; **Kennedy** bir arabanın içindeyken vuruldu. **Papa Jean Paul**, bir arabadayken suikaste uğradı, **Abdi İpekçi** de öyle. Arabasına bomba konulanlarınsa haddi hesabı yok; örneğin **Uğur Mumcu**. Bütün mesele arabanın içindeyken senin ne olduğun: Neye gittiğinin markası yok işte orada; tam da dikkatini toplayıp gözlerini diktiğin noktada belirginleşiyor kontak anahtarı; çevirdin mi ya da birileri senin adına çevirdi mi anahtarı: Araba başka, senin varlığın başka istikamette.

anısı olan şarkılar

Apartmanın üç beş basamaklı merdiveninde oturmuş, benim eve dönüşümü bekliyordu; üzeri punk rozetleriyle kaplı, kirli sırt çantasını önüne almış, bacaklarının arasına sıkıştırmıştı. Yerdeki izmaritlere baktım; belli, epeydir buradaydı. Buruşturulmuş sigara paketleri ise bu süreyi katlıyor, sağdan soldan toplanan yarım paketlerin kaç kişinin masasından, cebinden bir şekilde kaldırıldığının kanıtını sunuyordu.

Onu görmeye hiç niyetim yoktu aslında, ama arayıp da " Seni görmem lazım" deyince laf bulamamıştım başımdan savmaya; epeydir peşimdeydi; duyuyordum. Telefon numarama ulaşmak için uğraştığının da farkındaydım; hatta eşe dosta "Aman ha, sakın vermeyin ona" diye fırça atıyordum; bulmuştu işte.

"Çok oldu mu geleli?" diye sordum.

"Yok. Ama yeni evini çok iyi tarif edemiyorsun. Onun için uğraştım biraz sersem sepet." dedi; sesi çatladı konuşurken, öksürerek gırtlağını temizledi; düzeltti; oldu bu iş.

Açtım sokak kapısını, apartmana girdik.

Hemen gelen zarflara, dergilere el attım ben, o ise ışığı yaktı birdenbire.

Işık yanınca anladım, direnmeye gerek yoktu aslında. Sözü toparlayıp başladım:

"Gideyim istersen?"

O:

"Yo, dedi, istersen bir fincan kahve ikram edebilirdim. Ya da ne bileyim, bilmek istediğin bir gerçek varsa eğer."

"Hayır, hayır," diye reddettim kibarca onu, "Benimkisi seni hayal etmek için yarattığım bir vesile. Ama sesimi verirsen bir daha gelip rahatsız etmem seni buralarda."

"Al git o zaman," dedi. Aldım sesimi, çıktım binadan. Uzun uzun yürüdüm gerisim geriye. Bir şarkı severdim eskiden; güzel, seksi bir kadın söylerdi; hoyratça detoneye vurdum nakarat kısmını; bir netice kalmadı yaşam hikâyemde.

lütfen

Dev bir fıtıkla ağzımdan fışkırıyor beynim dil dil; korsem kafatasımın atan dikişlerini tutturmaya çalışıyorum kelimelerle.

Ergin Yıldızoğlu

Son bir el daha...

Terk edilmiş odalarda eskiyor sahipsiz
fısıltılar
Ölüler anıların tenha köşelerine çekildi
Uzakta gecenin içinde bir köpek sesi
Apartman boşluğundaki... Yalnızca rüzgâr
Kent soylular iğrenerek bakıyor tinercilere
Et ve naftalin kokan evlerine dönerken

Uyanınca birden, sanki biri dürtmüşçesine
Kafanın içindeki sessizliği fark ediyorsun
Siyah keçe bir kaftan. Giderek ağırlaşıyor
Binlerce iğnesiyle terli teninin üzerinde

Ah! Nasıl da musluktan damlıyor su
Lavaboya değdiğinde küçük çığlıklar...
Yeni kesilmiş bir damardan akan kan gibi
ısrarlı

Kalkıp masaya gidiyorsun istemesen de
Son bir el daha oynamak gerekiyor
Tükenmiş olasılıkların hayaletleriyle

Sarı sokak lambası camdan başını uzatıp
Boş, dağınık bir yatağa bakacak sonra
Bütün cinayetlerin sırlarını bilen yuvarlak
gözleriyle
Bir sarhoş, dibine işerken uzun uzun.

3 Kasım 2006 - İ2

Akşamsefası

TÜRÜ

Aslı E. Perker

österiyorsa
yel katil, kuran
ı ise "korku."

ya da katildir bu ülkede.

undan iki yıl önce öğ-
kurslarına başlayan
lar, beraber bir kaç kez
müz beraber bir cafeye
oel'dan son derece hoş-
dan bir ay sonra kızın
st olarak evine çiçek
rmuş. Kız o anda delir-
l kendisine bu kadar
el'a. İlişkilerinin o an
alde.
rini korku yüzünden
in ne kadar baskın ve
elbette.
korku kültürünü bes-
katlık bürosunun uz-
ana gelen durumlarda
büyük paralar kazan-
olarak katılmıştım.
çaklı kısmına makine
i parmağını kaybetmiş-
ka'nın en büyük firma-
lık yaptığı gerekçesiyle
lmaması hakkında ya-
sı olmayanlar için re-
e bu ve benzeri durum-
en büyük firmalara
kim. Yani kendi çıkarla-
orku."
lakiyle dünya olayları-
nayı tercih eder. Dinler
nez, beyan ettiği zaman
nde olmasına dikkat
ın bulunduğu bu ülke-
n, hangi dinden oldu-

ra karşısında azınlıklar, kadınlar ve çesitli din grupları hakkında yorum yapan bazı şahsiyetlerin bir anda işlerinden olması, kendi komünitelerinden dışlanması.

Amerikalının bu kadar apolitik olmasının nedeni sadece dünyanın geri kalanından çok uzakta yaşaması ya da yüzde yüz aptal olması değildir. Tüm e-postaları, telefonları takip edilen bu ülke insanı "konuşma özgürlüğü"nün en çok bulunduğu iddia edilen bu ülkede sadece ettiği lafa değil girdiği internet sitesine, yaptıgı telefon konusmasına da dikkat eder hale gelmiştir. Gönderilmeye çalısılan mesaj "benden korkmayın"dır.

Biraz önce de bahsettiğim gibi **11 Eylül 2001** tarihinden bu yana Amerikan hükümetinin izledigi politika bilhassa insanları korku içerisinde yaşatmaya yönelik. Hükümet iki üç ayda bir terörist saldırı ihtimali için turuncu alarm vererek bu hissi sürekli uyanık tutmakta. Zaman zaman tüm metro istasyonlarına, büyük garlara asker ve polis kuvvetlerini yerleştirerek insanlara güvende olmadıklarını hissettirmekte. Pek çok kapalı mekânda görülebilecek, üzerinde başıboş bırakılmış bir çantanın resmedildiği afişin üzerindeki *"Bir şey görürseniz söyleyin"* sloganı adeta insanların tehlikeyi unutmamaları için yerleştirilmiş gibi. İslam dışında dinlerden olan Amerikalılar devletlerinin bu kasti hareketlerini az çok farkediyor belki ama başka bir noktayı gözden kaçırıyor. Amerikan vatandaşı ya da değil Müslüman kesim üzerinde yaratılan baskı. 11 Eylül sonrası terörizme karsı açılan savaşta izlenen taktikler bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamakta olan pek çok Müslümanı adeta II. Dünya Savaşı Almanya'sında yaşayan Yahudilerin ruh haline sokuyor. Gelecekte ne olacağını tam olarak kestiremeyen, bir gün kapısının bilinmeyen tarafından çalınması ihtimaliyle yaşayan, fakat bu korkusunu tam olarak rasyonelize edebileceği bir temeli de bulunmayan Müslümanlar diğer din grupları tarafından farkedilmeyen ya da farkedilse bile görmemezlikten gelinen bir baskı altında yaşıyor.

Geçtiğimiz günlerde arkadaşlarımdan biri artık kullanmadıgı bir kaç parça esyayı bağışlamak istediğinden bahsediyordu. New York'ta dini merkezler de olmak üzere pek çok yere bağısta bulunabiliyorsunuz. Arkadaşımın oturduğu yerin bir kaç sokak ötesinde şehrin en büyük camilerinden biri var. Esyaları götürüp oraya verebileceğini söylediğimde kendisi durduk yerde iyilik yapmaya çalısırken kendini Guantanamo Bay'de bulmaya hiç niyeti olmadığını söyledi. Eşyaları bir taksiye koyup evine çok daha uzakta bulunan kimsesizler yurduna götürdü. İşin kötü yanı eskiden olsa ben bunun son derece abartılı bir davranış olduğunu düşünürdüm. Oysa simdi arkadaşıma hak veriyorum.

İste Amerika'da korku üzerinize yavaş yavaş böyle sindiriliyor. Daha önce hayatta aklınızın ucundan geçirmeyeceğiniz detayları düşünmeye başlıyorsunuz hareket ederken. Tıpkı geldiğiniz yerde kendinizi ne kadar güvende hissettiğinizi farketmediğiniz gibi burada da nasıl adım adım korku kültürüne adapte olduğunuzu anlayamıyorsunuz.

Bundan bir ay önce sabaha karşı mahallemizde yaşanan bir olay adeta bu konunun sağlamasıydı. Sabah altıda *"N'olur yardım edin"* diyen bir kadın çığlığıyla uyandım. Yerimden zıplayıp hemen stor perdemin ipine asıldım. İri yarı bir adam genç bir kadını kovalıyordu. Kadını kolundan kavradı, kız kurtulmayı başardı ve tam o anda yönünü değiştirerek bizim apartmana doğru koşmaya başladı. İkinci kattan olup biteni olduğu gibi görebiliyordum. Genç kadın elini bana doğru kaldırıp "Yardım edin" diye bagırdı. O anda hem kadınla hem de hâlâ peşinde olan adamla gözgöze geldik. O saniyeler içinde aklımdan iki şey geçiyordu, bir polisi aramak, iki adamın beni görmüş olduğu, odamın penceresini tespit edebileceği ve daha sonra gelip yaşadığım yeri bulabilecegi. O anda stor perdenin ipini gerisin geriye bıraktım ve perde her ikisinin de suratına kapandı. Salona koşup telefona sarıldım, kısaca olanı anlattım. Bu arada bu sefer ana caddeye doğru koşmaya başlayan kadının çığlıklarını hâlâ duyuyordum.

Polis bir kaç dakika içerisinde geldi. Adam kaçmıştı, kadın sokağın ortasında ağlıyordu. Polis kadına sarılmış

ESKİ YANKEE, YENİ YAZAR

"Düşmanı tek mermiyle 500 metreden vurabilir, kafasını bir üzüm gibi patlatabilirim. Bunu çok yaptım. Ben bu zihniyetle doğmadım. Bunlar bana Deniz Kuvvetleri'nde öğretildi. Her sabah üniformamı giydiğimde, gangster yüzümü takınırdım. Yaşamak için yapmam gereken budur. Üniformamız süperman giysimizdir. Deniz piyadeleri için ödül, para ve kadınlardır. Deniz piyadesiysen istediğin herşeyi elde edebilirsin. Süperstarsın. Gladyatörsün. Yarın ölebileceğin için, sapıtman hoş karşılanır. Ama şimdi Amerika'dayım ve beni kim istiyor? Hangi toplum pis bir katili ister. Genç, aptal, cahildim. Irak'a özgürlük harekatında savaştım."

Jimmy Massey - *Öldür Öldür Öldür* isimli kitabından.

Akşamsefası

Eşber Yağmurdereli

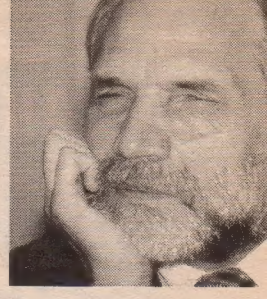

OLAN ADAM

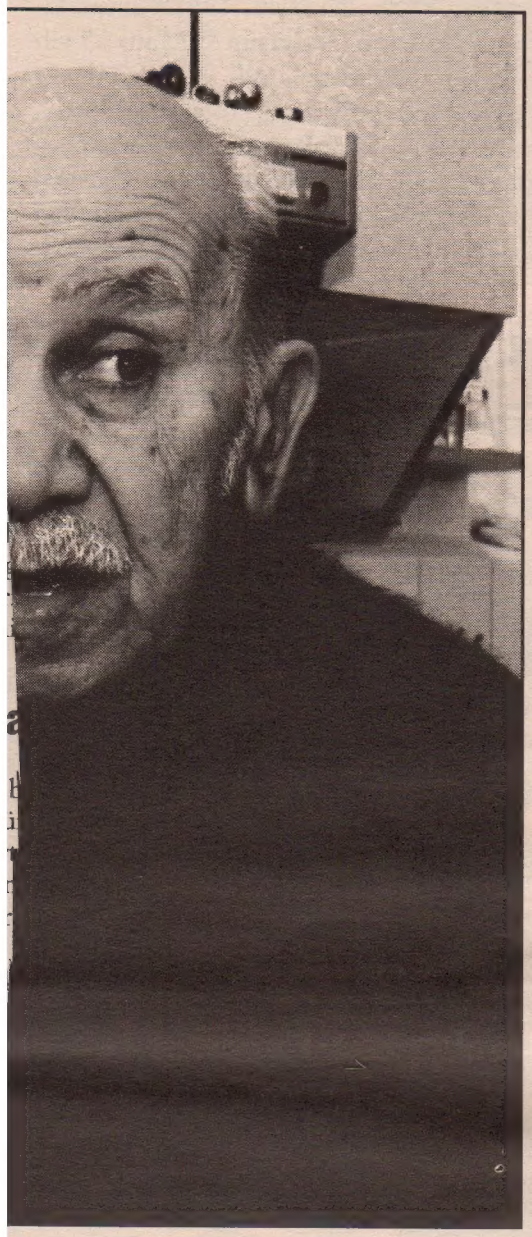

60'lı yıllarda Türkiye'de yükselen devrimci mücadelenin en ön saflarında olmuşlardı. Bu kişiler içinde **Mihri Belli** ve Doktor **Hikmet Kıvılcımlı**'nın devrimci mücadele içindeki önemi ve etkisi kalıcıdır ve bugün de devam etmektedir. Bu dönemi ve partiyi yakından bilmek isteyenler kitapta şu ana kadar başka yapıtlarda rastlansa bile hakkında fazla

Bu kitabın bir başka özelliği daha var: Türk sinemasının 60'lı yıllar sonrasını incelemek isteyenler, Karaca'nın bu yapıtını bir başvuru kitabı olarak değerlendirebilirler. Zira görüyoruz ki, Vedat Türkali, Yeşilçam'ın bütün ünlü yönetmenleri, oyuncuları ve yapımcıları ile birlikte çalışmış. Ansiklopedinin maddeler biçimindeki dizilişi, bu dönemi ve kişilerini araştırmak isteyenlere büyük kolaylık sağlıyor. Türkali'nin, **Atıf Yılmaz, Lütfü Akat, Süreyya Duru** gibi Türk Sineması'nın başyapıtlarının sahibi ünlü sanatçılarla olan yakınlığı ve birlikte ürettikleri, bugün hâlâ Yeşilçam sinemasının yüzakları olmaya devam ediyor. Öte yandan, Türk politik sinemasının başyapıtlarından olan ve senaryosunu Vedat Türkali'nin yazdığı *Karanlıkta Uyananlar* filminin öyküsünü okumak da ilginç olabilir. Film gösterime girdikten sonra yayımlanan eleştirileri okuyup "Hocam! Ben gerçekten politik bir film mi yaptım?" diye soran yönetmen **Ertem Göreç**'in hayretini okuyunca siz de şaşırabilirsiniz. Oysa Vedat Türkali, Ertem Göreç'i bir yönetmen ve insan olarak baş köşeye koyuyor ve kitaplarından birini ona ithaf ediyor.

Yılmaz Güney'in Türk sinemasına girişini, klasik "jön" tipini bir yana itip yükselişini ve oradan da dünya sinemasının doruklarına tırmanış öyküsünü Türkali'nin anlatımıyla izleyebilirsiniz.

Türkan Şoray'ı Türk sinemasına kazandıran kişinin Vedat Türkali olduğu bilinir ama bunun öyküsünden çok az kişi haberdardır. Vedat Türkali'nin *Otobüs Yolcuları* filminin çekim serüveni içinde var bu. "Bir okusun bakalım okuduğunu anlayabilecek mi?" diye eline senaryo verilip evine gönderilen 15-16 yaşlarında bir kız çocuğunun ertesi sabah kendisini sınav yapmaya hazırlananları, nasıl da sınava çektiğini okuyunca bu kez hiç şaşırmayacaksınız. Türkan Şoray'ın, Türk sinemasının 40 yıldır "sultan"ı olduğunu bildiğiniz için.

Ansiklopedi'nin bir çok maddesinde sadece Türkali'nin siyasal mücadelesi ve Türk sinemasına yaptığı katkılar değil, onun Türk edebiyatındaki önemi de yer alıyor. Yayımlanmış on'a yakın roman, sergilenmiş beş kadar tiyatro oyunu ve on cildi dolduran diğer yazıları çevresinde kopan tartışmalar, işte bunların hepsi bir insanın yaşamına sığıyor. Bu kişinin yaşam serüveni ve yapıtları bir ansiklopedinin maddelerini doldurabiliyor ve o, şimdiden Türk siyasal yaşamının, sanat ve edebiyatının ölümsüzleri arasına giriyor ama kitapta da okuyacağınız gibi, Cumhuriyet gazetesinin Cumhuriyetin'in 70. Yılı dolayısıyla 1993'te yayınladığı "Türk Edebiyatının 70 Yılı" değerlendirmesinde bir edebiyatçı olarak yine de yer alamıyor. Bu ve buna benzer ilginçliklerin yarattığı polemikler kitapta geniş yer tutuyor. Bazen hayretle bazen de kızgınlıkla okunuyor. Vedat Türkali'nin bir aydın olarak dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeler karşısında sergilediği cesur tavır da bugün hâlâ dikkat çekmeye devam ediyor.

Sadece Vedat Türkali'yi tanımak için değil, Türkiye'nin geçen yüzyılının siyasal tarihini, sinema dünyasını ve değişik çıkar çatışmalarının, tekelleşmenin ve bunun yarattığı, hem iktisadi, sosyal ve hem de ahlaki sorunların kıskacında bunalan ve kirlenen basın ve edebiyat dünyasının analitik tarihini ve yukarıdan bir panoramasını kavramak isteyenlerin başucu kitabı *Vedat Türkali Ansiklopedisi*. "Popüler yazıcı"lığın tüketim pazarında okuyucuyu ayrıntılara boğup tıknefes bıraktığı ve insanı okuyup yazmaktan kestiği pazar koşullarında, Emin Karaca'nın ustalığı, bir yazar olarak daha da belirgin hale geliyor bu kitapla. O, usta bir yazar olarak kırk yıllık deneyimiyle ayrıntıları derleyip toparlıyor, eliyor, sınıflandırıyor, sıralandırıyor, sentezliyor ve size sunuyor. Artık gerisi de size kalmış bir şey...

İSTANBUL

"Salkım salkım tan yelleri estiğinde
Mavi patiskaları yırtan gemilerinle
Uzaktan seni düşünürüm İstanbul
Bin bir direkli Haliç'inde akşam
Adaları'nda bahar
Süleymaniye'nde güneş
Hey sen ne güzelsin kavgamızınşehri
Ve uzaklardan seni düşündüğüm bugünlerde
Bakışlarımda akşam karanlığın
Kulaklarımda sesin İstanbul
Ve uzaklardan
Bakışlarımda akşam karanlığı
Kulaklarımda sesin İstanbul
Ve uzaklardan
Ve uzaklardan s eni düşündüğüm bugünlerde
Sen şimdi haramilerin elindesin İstanbul
Plajlarında karaborsacılar
Yağlı gövdelerini kumlara sermiştir
Kürtajlı genç kızlar cilve yapar karşılarında
Balıkpazarı'nda depoya kaçırılan fasulyanın
Meyvesini birlikte devşirirler
Sen şimdi haramilerin elindesin İstanbul
...

Vedat Türka

Akşamsefası

ABD'NİN KORKU KÜLTÜRÜ

Aslı E. Perker

Herkes potansiyel bir "şey"dir Amerika'da. Çocuklara fazla ilgi gösteriyorsa potansiyel sapık, yeni tanıştığı birinden adresini istiyorsa potansiyel katil, kuran okuyorsa potansiyel terörist. Tüm bunlara neden olan ortak duygu ise "korku."

1964 yılında New York'un Queens semtinde **Kitty Genovese** adında genç bir kadın sabaha karşı işlettiği bardan eve dönerken arkasından gelen bir adam tarafından sırtından iki kez bıçaklanır. Genovese yardım için bağırdığında pencerelerde bir kaç kisi görülür. Kimisi olayı karı koca kavgası zannederek yatağına geri döner, kimisi de konunun ciddi bir şey olduğunu farkettigi halde herhangi bir şey yapmak için harekete geçmez. Mahalle sakinlerinden sadece biri cama çıkarak *"Kızı rahat bırak"* diye bağırır. Bunun üzerine saldırgan korkarak kaçar. Fakat ne kimse asağıya iner ne de polisi arar. Saldırgan yaklasık 10 dakika sonra olay yerine geri döner. Etrafta hiçbir hareket yoktur, polis çağrılmamıstır. Bu arada Genovese sürünerek apartmanının önüne kadar gelmiştir. Saldırgan genç kadını yerde bulur, bir kaç kez daha bıçakladıktan sonra tecavüz eder ve olay yerinden ayrılır. Saldırgan **Winston Moseley**'de nekrofili eğilimi vardır (ölü ile cinsel iliski arzusu) ve daha önce iki kadına daha öldürdükten sonra tecavüz etmistir. Moseley'in Genovese'ya saldırdığı anda aslında 38 kişi olaya tanıklık etmektedir ve içlerinden yanlızca biri ancak olay bittikten sonra polisi arar. Kitty Genovese hastaneye kaldırılırken yolda ölür. Olay elbette gazetelerde "vahşet" olarak yerini alır ve zamanın New York'unda çok tartışılır hale gelir. Polis şaşkındır. Nasıl olup da 38 kişiden birinin bile zamanında polisi aramadığını anlayamaz. Psikologlar tarafından yapılan araştırmalar sonucu bu ruh haline 'görgü tanığı kayıtsızlığı' adı verilir. Bu kadar çok tanığın olaya kayıtsız kalmasının önemli nedenlerinden birinin 'yanlış yaparsam korkusu' olduğu söylenir. Psikologlar bunu şöyle açıklıyor: İnsan pek çok görgü tanığının olduğu bir ortamda harekete geçmekten korkuyor, çünkü aynı kalabalığın içinde kendinden daha deneyimli, daha güçlü, daha iyi yardımcı olabilecek baska birinin olmasından ve kendisinin o kişinin altında kalmasından korkuyor. Ayrıca diğer insanların gereksiz yere olaya burnunu soktuğunu düşünerek kendisini yargılamalarından da çekiniyor.

Belki 1964 yılında Amerikalının yaşadığı tek korku başkasından altta kalma korkusuydu, oysa bugün bu millet çevresinde olup bitene her türlü ihtimalden korktuğu için basını çevirerek yaşıyor.

Amerikan kültüründe korku, günlük yaşamın belki de en önemli parçalarından biri. Tüm bir sosyal yapıyı olusturan, insan iliskilerine yön veren ve başa dönecek olursak zaten Amerikan kültürünü yaratan etken. Bireysel düzeyde başladıktan sonra genele yayılarak ülke insanının genel karakterini oluşturduğu gibi, bir yerden sonra devletin halkı üzerinde uyguladığı politikasi haline geliyor. İşin enteresan yanlarından biri ise halkın devlet tarafından zihinlerine işlenen korku öğesinin farkındayken günlük yaşamlarını zaten bu his üzerine kurduklarını farkedememeleri. Amerika'da korku kültürü üzerine görüş almak istediğinizde pek çok kişi özellikle son beş yılda devletlerinin kendilerine her an terör tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını hatırlattığını, kendilerini bir şekilde sindirmeye çalıştığını farkettiğini söylüyor. Konuyla ilgili üniversite tezlerinden kitaplara kadar pek çok yayın var. Oysa her Amerikalının "hakkı" olduğunu iddia ettiği 1.5 metrelik hareket alanının sınırlarını çoğunlukla korku çiziyor.

New York'ta şöyle bir dolaşmaya başladığınızda ilk dikkatinizi çeken şeylerden biri kimsenin birbirine yardım etmediği olacaktır. Metro merdivenlerinden elinde içinde bebek bulunan bir pusetle çıkan kadına ya da yaklaşık 10 kiloluk yüküyle karşıdan karşıya geçmeye çalısan 90 yaşındaki teyzeye yardım elinin uzatılmamasının nedeni umursamazlık ya da kalpsizlik değil, korkudur. Pusetin sizin elinizde olan ucunu yanlışlıkla düşürmekten ve bunun sonucunda herhangi bir yaralanmadan dolayı açılan davada neyiniz var neyiniz yok kaybetmekten korkarsınız. Fakat karşınızdaki de sizin yardım etme teklifinize karşı, karşılığında bir şey isteme ihtimalinizden korkacaktır zaten.

Yeni tanıştığınız bir çift çocuklarına gösterdiğiniz alakadan rahatsız olacak, sizin çocuklara karşı sapıkça hisler besleyebilme ihtimalinizden korkacaktır. Dolayısıyla da hayatı boyunca diğerlerinin çocuklarına hiçbir zaman fazladan ilgi ya da şefkat göstermeyecek ve bir müddet sonra bunun insana ait bir his olduğunu tamamen unutacaktır.

Herkes potansiyel sapık, terrorist ya da katildir bu ülkede. Çok yakın arkadaşlarımdan biri bundan iki yıl önce öğretmenlik yaptığı üniversitede dans kurslarına başlayan bir kızdan çok hoşlanmıstı. Tanıştılar, beraber bir kaç kez yemeğe çıktılar. Hatta bir gün üçümüz beraber bir cafeye gidip kahve içtik. Kız, arkadaşım Joel'dan son derece hoşlanmış görünüyordu. Tanışmalarından bir ay sonra kızın yaşgünü olduğunu ögrendi Joel. Jest olarak evine çiçek göndermek istediği için adresini sormuş. Kız o anda delirmis. İlişkilerinin birinci ayında nasıl kendisine bu kadar güvenmesini beklediğini sormus Joel'a. İlişkilerinin o an bittiğini söylememe gerek yok herhalde.

Amerikalının tüm insani içgüdülerini korku yüzünden bu kadar törpülemiş olması bu hissin ne kadar baskın ve etkili olduğunun en güzel göstergesi elbette.

Amerikan hukuk sistemi de adeta korku kültürünü beslemek üzerine kurulu. Yüzlerce avukatlık bürosunun uzmanlaştığı alan ihmal sonucu meydana gelen durumlarda kişi ya da kurumlara dava açarak büyük paralar kazanmak. İki yıl önce bir davaya görevli olarak katılmıştım. Davacı kar küreme makinasının bıçaklı kısmına makine çalışır haldeyken elini sokmuş ve iki parmağını kaybetmişti. Bunun sonucu olarak da Amerika'nın en büyük firmalarından biri olan Sears'a ihmalkârlık yaptığı gerekçesiyle dava açmıştı. Firma cihaza el sokulmaması hakkında yazıyla uyarmıştı fakat okuma yazması olmayanlar için resimli açıklamada bulunmamıştı. İşte bu ve benzeri durumlar yüzünden taksiciden kahveciye, en büyük firmalara son derece büyük bir paranoya hakim. Yani kendi çıkarlarının zedelenmesi yönünde "aşırı korku."

Amerikalı çoğu zaman karşısındakiyle dünya olaylarına bakış açısı hakkında konuşmamayı tercih eder. Dinler hakkında görüş beyan etmek istemez, beyan ettiği zaman da bunun daha çok espri mahiyetinde olmasına dikkat eder. Dünyanın her yerinden insanın bulunduğu bu ülkede karşısındakinin hangi kültürden, hangi dinden olduğunu tam olarak kestiremeyen Amerikalı yanlış bir sey söylemekten korktuğu için hiçbir zaman kendi görüşünü ayan beyan söyleyemez. Bu sadece kibarlığı elden bırakmamak için yapılmıs bir şey değildir. Yanlış kulaklara giden yanlış yorumlar pahalıya patlayabilir. Eminim Amerika'yı kasıp kavuran **Borat** adlı filmden haberdarsınız. Göya Kazakistan'dan Amerika'yı tanımak için gelen bir muhabirin düşündüğü ne varsa pat diye söyleyivermesi Amerikalıyı şok eden birinci etken. Şu anda film şirketine ardı ardına davalar açılıyor. Bunun nedeni ise Amerika'da yayınlanacağından habersiz Borat ile karşısında azınlıklar, kadınlar ve çesitli din grupları hakkında yorum yapan bazı şahsiyetlerin bir anda işlerinden olması, kendi komünitelerinden dışlanması.

Amerikalının bu kadar apolitik olmasının nedeni sadece dünyanın geri kalanından çok uzakta yaşaması ya da yüzde yüz aptal olması değildir. Tüm e-postaları, telefonları takip edilen bu ülke insanı "konuşma özgürlüğü"nün en çok bulunduğu iddia edilen bu ülkede sadece ettiği lafa değil girdiği internet sitesine, yaptıgı telefon konusmasına da dikkat eder hale gelmiştir. Gönderilmeye çalısılan mesaj "benden korkmayın"dır.

Biraz önce de bahsettiğim gibi **11 Eylül 2001** tarihinden bu yana Amerikan hükümetinin izledigi politika bilhassa insanları korku içerisinde yaşatmaya yönelik. Hükümet iki üç ayda bir terörist saldırı ihtimali için turuncu alarm vererek bu hissi sürekli uyanık tutmakta. Zaman zaman tüm metro istasyonlarına, büyük garlara asker ve polis kuvvetlerini yerleştirerek insanlara güvende olmadıklarını hissettirmekte. Pek çok kapalı mekânda görülebilecek, üzerinde başıboş bırakılmış bir çantanın resmedildiği afişin üzerindeki *"Bir şey görürseniz söyleyin"* sloganı adeta insanların tehlikeyi unutmamaları için yerleştirilmiş gibi. İslam dışında dinlerden olan Amerikalılar devletlerinin bu kasti hareketlerini az çok farkediyor belki ama başka bir noktayı gözden kaçırıyor. Amerikan vatandaşı ya da değil Müslüman kesim üzerinde yaratılan baskı. 11 Eylül sonrası terörizme karsı açılan savaşta izlenen taktikler bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamakta olan pek çok Müslümanı adeta II. Dünya Savaşı Almanya'sında yaşayan Yahudilerin ruh haline sokuyor. Gelecekte ne olacağını tam olarak kestiremeyen, bir gün kapısının bilinmeyen tarafından çalınması ihtimaliyle yaşayan, fakat bu korkusunu tam olarak rasyonelize edebileceği bir temeli de bulunmayan Müslümanlar diğer din grupları tarafından farkedilmeyen ya da farkedilse bile görmemezlikten gelinen bir baskı altında yaşıyor.

Geçtiğimiz günlerde arkadaşlarımdan biri artık kullanmadığı bir kaç parça esyayı bağışlamak istediğinden bahsediyordu. New York'ta dini merkezler de olmak üzere pek çok yere bağısta bulunabiliyorsunuz. Arkadaşımın oturduğu yerin bir kaç sokak ötesinde şehrin en büyük camilerinden biri var. Esyaları götürüp oraya verebileceğini söylediğimde kendisi durduk yerde iyilik yapmaya çalısırken kendini Guantanamo Bay'de bulmaya hiç niyeti olmadığını söyledi. Eşyaları bir taksiye koyup evine çok daha uzakta bulunan kimsesizler yurduna götürdü. İşin kötü yanı eskiden olsa ben bunun son derece abartılı bir davranış olduğunu düşünürdüm. Oysa simdi arkadaşıma hak veriyorum.

İste Amerika'da korku üzerinize yavaş yavaş böyle sindiriliyor. Daha önce hayatta aklınızın ucundan geçirmeyeceğiniz detayları düşünmeye başlıyorsunuz hareket ederken. Tıpkı geldiğiniz yerde kendinizi ne kadar güvende hissettiğinizi farketmediğiniz gibi burada da nasıl adım adım korku kültürüne adapte olduğunuzu anlayamıyorsunuz.

Bundan bir ay önce sabaha karşı mahallemizde yaşanan bir olay adeta bu konunun sağlamasıydı. Sabah altıda *"N'olur yardım edin"* diyen bir kadın çığlığıyla uyandım. Yerimden zıplayıp hemen stor perdemin ipine asıldım. İri yarı bir adam genç bir kadını kovalıyordu. Kadını kolundan kavradı, kız kurtulmayı başardı ve tam o anda yönünü değiştirerek bizim apartmana doğru koşmaya başladı. İkinci kattan olup biteni olduğu gibi görebiliyordum. Genç kadın elini bana doğru kaldırıp "Yardım edin" diye bagırdı. O anda hem kadınla hem de hâlâ peşinde olan adamla gözgöze geldik. O saniyeler içinde aklımdan iki şey geçiyordu, bir polisi aramak, iki adamın beni görmüş olduğu, odamın penceresini tespit edebileceği ve daha sonra gelip yaşadığım yeri bulabilecegi. O anda stor perdenin ipini gerisin geriye bıraktım ve perde her ikisinin de suratına kapandı. Salona koşup telefona sarıldım, kısaca olanı anlattım. Bu arada bu sefer ana caddeye doğru koşmaya başlayan kadının çığlıklarını hâlâ duyuyordum.

Polis bir kaç dakika içerisinde geldi. Adam kaçmıştı, kadın sokağın ortasında ağlıyordu. Polis kadına sarılmış sakinleştirmeye çalışırken kadın avazı çıktıgı kadar bağırıyordu. *"Kimse bana yardım etmedi, kimse bana yardım etmedi."* Anlattığına göre olayın gerçekleştiği yerin karşı kaldırımında iki adam vardı ve görmemezlikten gelmişlerdi. Sabahın altısında bir adam tarafından kovalanmak değildi kadını sarsan, kimsenin yardım etmemiş olmasıydı. Polis arabası kadınla birlikte uzaklaştıktan sonra saatlerce kendime gelemedim. Kendimi defalarca suratına perde inen kadının yerine koydum ve hissetmiş olabileceği çaresizlik tüylerimi ürpertti.

Desen: Kutlukhan Perker

Akşamsefası

Özgül Apaçe

SABAHATTİN ALİ'Yİ KİM ÖLDÜRDÜ?

Tarih 31 Mart 1948. Saat sabaha karşı beş suları. Beyoğlu tüneldeki bir apartmandan kısa boylu gözlüklü fötr şapkalı bir adam alelacele dışarıya çıktı. Elinde eski bir çantayla kendisini bekleyen kamyona koşar adımlarla yürüdü. Kamyona biner binmez hızla hareket ettiler. Edirnekapı'da asfalt yol üzerinde bekleyen bir peynir komisyoncusunu almaya gidiyorlardı. Yaklaşık yarım saat sonra kamyonda bir şoför, bir peynir komisyoncusu ve o, Kırklareli'ye doğru yola çıktılar.

Kamyonun tekerlekleri hızla dönerken o geride bıraktıklarını düşünüyordu. En çok da Ankara'da yaşayan eşini ve kızını. Bir de şiirlerine konu ettiği caddeleri, sokakları, evleri ve insanları. Belki bir gün bu yolculuğu da diğerleri gibi öykülerine, romanlarına konu edecekti. O Türkiye'nin bir döneme damgasını vurmuş ünlü yazarlarından biriydi. Ön koltukta düşünceler içinde kaybolup giden **Sabahattin Ali**'ydi.

Sabahattin Ali, Türkiye'nin en önemli yazarlarından biriydi. Genellikle Anadolu insanın sorunlarını ve acılarını kentlilerin onlara bakışını anlatan kitaplar yazdı. Yazdığı tüm kitaplarda ve özellikle gazete yazılarında muhalif kişiliğini ortaya koydu. En yakın arkadaşları **Zekeriya ve Sabiha Sertel,** Nâzım Hikmet, **Aziz Nesin,** Rıfat Ilgaz ve **Pertev N. Boratav** gibi aydınlardı.

Sabahattin Ali ve çevresi o günlerin Türkiye'sinde sakıncalı kişilerdi. Çünkü tek partili dönemin tek partisine muhaliftiler. Sabahattin Ali yazdıklarıyla ve tabi bu sakıncalı çevresinin de etkisiyle nereye gitse sivil polis tarafından adım adım izlenen bir isimdi. Bu yüzden o polise ve gözaltına alışıktı. 1930 yılında Aydın Ortaokulu'nda Almanca öğretmenliği yaparken cezaeviyle de tanışmıştı. Yıkıcı propaganda yaptığı ve öğrencilerinin kafasını karıştırdığı iddiasıyla tutuklanmış, demir parmaklıklar arkasında geçen üç aydan sonra kendini Konya'da bulmuştu. Sabahattin Ali Konya'yı pek sevmedi ama en tanınan eseri *Kuyucaklı Yusuf* u orada yazdı. Çok geçmeden Konya'da da başı derde girdi. 1931 yılında okuduğu bir şiirde **Atatürk'e** ima yoluyla hakaret ettiği gerekçesiyle bir yıl hapse mahkûm oldu. Yazar **Hıfzı Topuz,** *Eski Dostlar* kitabında Sabahattin Ali'yi bu olayda ihbar edenin **Cemal Kutay** olduğunu yazdı. Ama Cemal Kutay bu iddiaları sağlığında "Ben Sabahattin Ali'yi ihbar mihbar etmedim. İhbar mihbar etmeye de lüzum yoktu zaten, çünkü ben kendisini tanıdığım zaman o sicilli bir insandı." diyerek reddetti.

Sonuçta Cemal Kutay ihbar etti ya da etmedi ama bu olayın ardından Sabahattin Ali bir kez daha kendini cezaevinde buldu. Bugün hâlâ şarkısı dillerden düşmeyen "Aldırma gönül aldırma" şiirini Sinop Cezaevi'nin kalın duvarlarına vuran dalga sesleri eşliğinde yazdı.

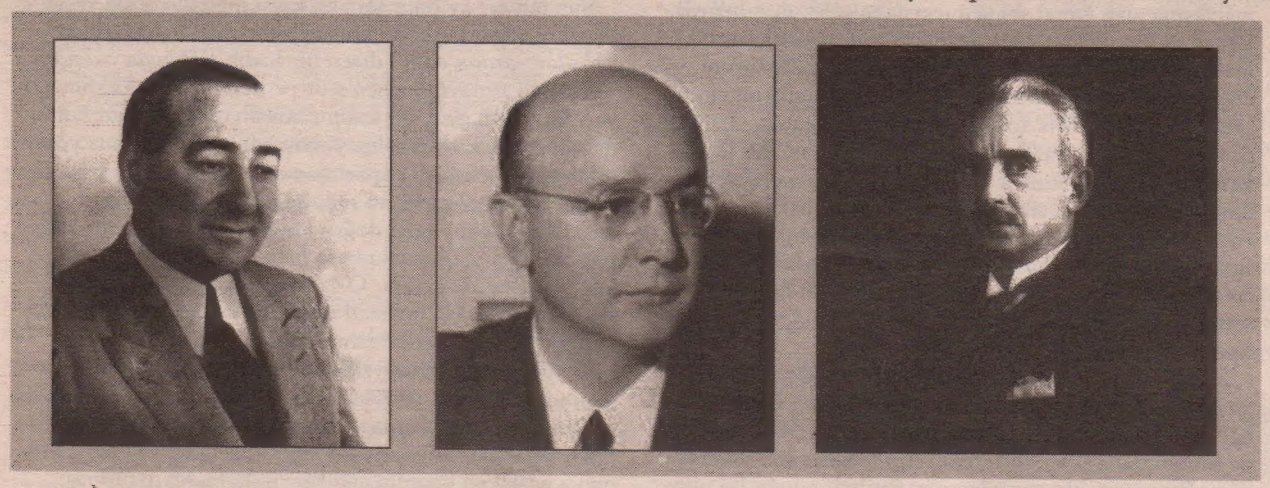

Sabahattin Ali, Sinop Cezaevi'nden çıktıktan sonra da öğretmenlik yapmayı sürdürdü. Öğretmenlik yaptığı bu dönemde, onu dönemin Milli Eğitim Bakanı **Hasan Ali Yücel** koruyordu (ünlü şair **Can Yücel'in** babası). Ancak Hasan Ali Yücel'in bakanlıktan ayrılması ile beraber Milli Eğitim Bakanlığı bu sakıncalı öğretmeni merkeze çağırdı. Sabahattin Ali de istifa ederek, hayatını yazarlıkla kazanma kararı aldı. Bu karar onun hayatında çok önemli bir dönemeç oldu. **Aziz Nesin'le** birlikte ünlü *Marko Paşa* dergisini çıkarmaya başladı. *Marko Paşa* sosyal, siyasal içerikli bir mizah dergisiydi. Dönemin CHP hükümetini ağır bir dille eleştiriyordu. Örneğin derginin bir sayısında CHP için şu cümleler sarf edilmişti.

"Totalilterlik merdiveniyle demokrasiye ulaşmaya yeltenmiş olan CHP'nin bir gün ayağı kaydı ve kendini faşizmin kucağında buldu. Bu hadise 1934 yılında oldu. Vatandaş bu tarihi unutma"

Bu dergi büyük bir ilgiyle karşılandı ancak çok geçmeden sıkı yönetim tarafından kapatıldı. Bu arada Sabahattin Ali'de sık sık kısa süreli de olsa cezaevlerine girip çıkıyordu. Aynı günlerde son kitabı *Sırça Köşk* bakanlar kurulu kararıyla toplatıldı. Sabahattin Ali yavaş yavaş muhalif yaşamının sonuna geldiğinin farkına varıyordu. 24 Ocak 1948 tarihinde eşine ve kızı Filiz'e hitaben yazdığı bir mektupta, o günlerdeki ruh halini şu cümlelerle anlatıyordu.

"Hayatımda hiç bu günlerdeki kadar sıkılmamış ve imkânsızlıklar içinde çırpınmamıştım. Sizi düşünmekten deli olacağım. Filiz yaşında yahut ona yakın bir çocuk görünce elimde olmadan gözlerim yaşarıyor."

Aynı yıl, hakkında yeni bir tutuklama kararı çıktı. Ama bu kez Sabahattin Ali cezaevine girmemekte kararlıydı. En yakın arkadaşlarının evinde gizleniyordu, ancak bu kaçak hayattan da çok sıkılmıştı. İstanbul'daki baskıdan kurtulmanın ve para kazanmanın bir yolunu arıyordu. Sonunda o yol bulundu . Sabahattin Ali, dostu Mehmet Ali Cimcoz'un da önerisiyle kamyon işletmeciliğine soyundu.

Ama kamyonculuktan umduğu parayı kazanamadı. Kendini kapana kıstırılmış gibi hissediyordu. Ve bu kapandan kurtulmanın tek yolu vardı: yurtdışına kaçmak...

Hemen plan yaptı, kamyonuyla peynir alma bahanesiyle Edirne'ye gidecek ve oradan'da Bulgaristan'a geçecekti. Plan çok geçemeden uygulamaya konuldu.

Sabahattin Ali, yanında **Ali Ertekin** ve şoför Salim, birlikte yola çıktılar. Ali Ertekin, Sabahattin Ali'nin hapishanede tanıştığı Berber Hasan isimli bir arkadaşının tanıdığıydı. Bu berber Hasan, Sabahattin Ali gibi pasaport almayan kişileri yurtdışına kaçıran bir şebekenin içindeydi. Sabahattin Ali de cezaevinden çıkınca onu bulmuş ve kaçmak için yardım istemişti. Berber Hasan da onu Ali Ertekin'e yönlendirmişti.

Ali Ertekin ve Sabahattin Ali yaptıkları plan doğrultusunda kamyonla Edirne'ye doğru yola çıktılar. Kırklareli'ne girince kısa bir çay molası için durdular. Sabahattin Ali ve Ali Ertekin kısa bir süre sonra şoför Salim'e peynir almak için civardaki çiftlikleri dolaşacaklarını söyleyerek ondan ayrıldılar. Sonra da ormanın içine doğru yürüyerek gözden kayboldular.

Günler geçiyor ama Sabahattin Ali'den ne bir mektup ne bir haber geliyordu. Dostları uzun süre sessizce onun dönmesini ya da en azından bir haber göndermesini beklediler. Ama bekledikleri haber aylarca gelmedi.

Aylar sonra 12 Ocak 1949'da Sabahattin Ali gazetelerin birinci sayfasındaydı. Manşetlerde solcu yazar Sabahattin Ali hududu aşarken katledildiği yazıyordu. Bulgaristan'a para karşılığında adam kaçıran bir şebekenin Ali Ertekin adlı elemanı yakalanmış ve sorgusunda ünlü yazar Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü itiraf etmişti. Ali Ertekin'in evinde yapılan aramada Sabahattin Ali'ye ait gazeteler, belgeler, dergiler bulunmuştu. Ertekin polisteki sorgusunda cinayeti nasıl işlediğini en ince ayrıntısına kadar soğuk kanlılıkla şöyle anlattı:

"Kırklarekine kamyonla geldik. Kendisinin Sabahattin Ali olduğunu sonra anladım. Memleketin dışına çıkınca yapacağı kötülükleri düşündüm, kendisini yanlış yola saptırdım, bir dereye indik. Karşıda Bulgar hududu, köyleri göründü. Fakat yorgunuz, bu geceyi burada geçirelim dedim. Ceketini çıkartıp yastık yaptı, arkası dönüktü, yolda kestiğim ve yanımda taşıdığım sopayı kaldırarak omzuna indirdim. İnleyerek yere uzandı, ikinci bir darbe salladım, suratı gözlükleri ve kulağı kan içinde kaldı, arkasından aynı şiddette bir daha vurdum."

Türkiye günlerce Ali Ertekin'in itiraflarını konuştu. Ali Ertekin'in itirafları kimilerine inandırıcı gelmiyordu. Sabahattin Ali'nin ölmediğini ya da Ali Ertekin tarafından öldürülmediğini iddia edenler vardı. Ama herkes bu sır perdesinin aralanacağı günleri bekliyordu.

Sabahattin Ali'nin dostları, arkadaşlarının öldüğüne bir türlü inanmıyorlardı. İşin tuhaf yanı gazeteler de benzer haberler yayıyorlardı. Öldürüldü öldürülmedi tartışmaları sürerken daha önce Bulgaristan sınırında bulunan bir cesede otopsi yapılması gündeme geldi. Başvuru üzerine ceset mezardan çıkarıldı ve otopsi yapıldı. Ceset tanınmaz haldeydi ama doktorlar cesedin üzerindeki kıyafetlerden bu cesedin Sabahattin Ali'ye ait olduğuna kanaat getirdiler. Oysa cesedi bulan çobanlar çok farklı konuşuyorlardı:

"Cesedi tanımak imkânsızdı, her tarafı kemik yığını haline gelmiş. Sağlam kalan tek şey saçlar diyebilirim. Siyah ve aralarında beyaz telleri olan saçlar vardı. Saçları da uzundu. Hatta önce kadın zannettim."

Sabahattin Ali'nin saçları kısaydı ve dostları da tıpkı cesedi bulan çoban gibi bu cesedin ona ait olamayacağını düşünüyorlardı. Çünkü bu çeset uzun boyluydu, ünlü yazar ise kısa boylu idi. Ayrıca dostları, Sabahattin Ali'nin askerlik yaparken attan düştüğünü, bileğini kırdığını ve o bileği alçıya alındığı halde iyi kaynamadığını söyleyerek cesedin bu yönden de incelenmesini

Aydınsefası

istediler. Ancak bu istekten sonra kimseye ceset gösterilmedi. **Mehmet Ali Cimcoz** hariç.

Aynı günlerde Sabahattin Ali'nin bazı dostları, avukat Mehmet Ali Cimcoz'un Milli Emniyet'ten olduğu ve Sabahattin Ali'yi ihbar ettiği iddialarını ortaya attılar. Bu iddiayı gündeme getirenlerden biri **Rasih Nuri İleri**'ydi.

Rasih Nuri İleri: "Sabahattin Ali, Cimcozlar'ın Milli Emniyet'le ilişkilerini biliyorlardı ama evvela kendine müthiş güveniyordu ve ben polisten akıllıyım gibi bir düşüncesi vardı. Halbuki bir örgütten akıllı olunamaz. İkincisi de Cimcozlar bana bir şeyler yapmazlar diye bir düşüncesi de vardı."

Cimcozların manevi kızı **Müşerref Cimcoz** ise bu iddiaların tamamen asılsız olduğunu söylüyor.

"Mehmet Ali Cimcoz yurtdışına çıkmak istediği zaman bir kere ne kendine ne de eşine pasaport alabiliyor. Mili İstihbarat Teşkilatı'ndan olsa herhalde en azından pasaport almakta güçlük çekmezdi. Ayrıca Mehmet Ali Bey'i tanıyan, onun karakterini bilen herkes, Mehmet Ali Bey'in bir dostunu ihbar edeceğini söyleyemez. O, kapısının altından atılan bir mektuptan öğreniyor Sabahattin Ali'nin kaçacağını."

Bulunan ceset Sabahattin Ali'nindi ya da değildi, Mehmet Ali Cimcoz ajandı ya da değildi. Bu tartışmalar sürerken olay mahkemeye intikal etti. Duruşmalar başladı.

17 eylül günü davanın seyrinde çok önemli bir gelişme oldu. Milli Emniyet memurlarından **Zeki Kayraklı**'nın ifadesi alındı. Zeki Kayraklı ifadesinde, Ali Ertekin' le Milli Emniyet'te görevli olduğu sırada tanıştığını söyledi. Ali Ertekin ise Zeki Kayraklı'nın her şeyden haberdar olduğunu ifade ętti. Duruşma Sabahattin Ali'nin öldürülmesini kim organize etti tartışmasına gelmişti ki, sanık avukatları hemen araya girerek gizli duruşma talebinde bulundular. Gerekçeleriyse şöyleydi:

"Şahit Zeki'nin açıklamalarından sonra artık bu hadisenin milli bir his tesiri altında vuku bulduğu kendiliğinden anlaşılmıştır. Hadisenin sıhhati bakımından alakadar emniyet memurunun burada gizli olarak huzuren dinlenmesini talep ederim"

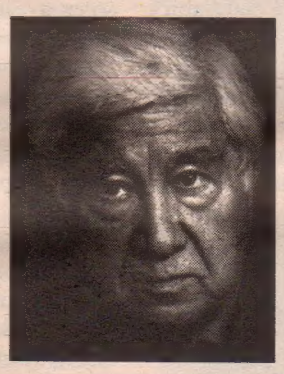

Bu talep kabul edildi ve ertesi gün gazeteler "Katil Ertekin'in Milli Emniyet'te çalıştığı bildirildi" başlığıyla çıktı. Duruşmalar birbirini takip etti, birçok insan dinlendi. Sonunda karar günü geldi. 15 Ekim 1950 tarihinde Ali Ertekin af kanunu ve bazı hafifletici nedenlerle 4 yıl hapse mahkûm edildi.

Dava sonuçlanmıştı ama olaydaki bazı karanlık noktalar bugün hâlâ aydınlığa kavuşturulamadı. Zira her soruşturmada yeni soru işaretleri ortaya çıkmıştı ve çoğu da cevaplandırılamamıştı. Sabahattin Ali'nin yurtdışına Kaçışını organize eden berber Hasan Tural ve birkaç tanık, emniyetteki ifadelerinin değiştirildiğini söylüyorlardı. Sanık Ali Ertekin'in ifadeleri de birbirini tutmuyordu. Bir duruşmada Sabahattin Ali'nin kafasına iki kez vurdum diyor, diğerinde üç kez vurdum diyordu. Ayrıca Ali Ertekin ünlü yazarın başının sol tarafına vurduğunu söylüyordu, doktor raporları tam tersini gösteriyordu. Ayrıca Ali Ertekin'in milli hislerle öldürdüğü birinin eşyalarını taşıyıp, İstanbul'a kendi evine getirmesi de dikkatlerden kaçmıyordu. Cinayet işleyen biri, öldürdüğü kişinin eşyalarını neden evine getirsin sorusu cevaplanamıyordu.

Aslında Ali Ertekin tatbikat sırasında, cinayet yerini gösterirken de yanılmıştı. Sabahattin Ali'yi sınıra çok yakın bir yerde öldürdüğünü söylemiş, ancak ceset sınıra 35 km. uzakta bulunmuştu.

Rasih Nuri ileri yıllar sonra bu çelişkilere bir de yenisini ekledi.

Rasih Nuri İleri: "Sabahattin kaçarken, yanında çok önemli bir mektup vardı. Sabahattin Cumhurbaşkanlığı'na -o sırada cumhurbaşkanı **İsmet İnönü**'ydü- bir mektup yazmıştı. 'Sosyalist bir partinin kurulmasına izin verilir mi?' diye sormuş, 'izin almak istiyoruz,' diye yazmıştı. İnönü de genel kâtibi vasıtasıyla 'kanunlar açıktır, isteyen parti kurabilir, kurmanıza bir engel yoktur' diye cevap mektubu yazmıştı. Yani İnönü'nün mektubu da yanındaydı. Gizlenen ve poliste duruşmalarda ortaya çıkarilmayan belgelerden biri de odur."

Gerçekten de duruşmalar boyunca bu mektubun sözü hiç geçmedi. Rasih Nuri İleri bugün eski dostunun sınırı geçtiğini zannettiği bir sırada polis veya emniyet güçleri tarafından tuzağa düşürüldüğünü ve işkence sırasında öldüğünü öne sürüyor. Bu iddialarına dayanak olarak da 12 mart askeri darbesi sırasında bir kurmay yarbayın kendisine söylediklerini delil olarak gösteriyor. Çünkü o günlerde Selimiye Kışlası'nda yatan **Talat Turhan,** koğuş arkadaşı Rasih Nuri İleri'ye Sabahattin Ali'nin işkence sırasında öldüğüne dair bir duyumu olduğunu söylemişti. Talat Turhan bu duyumunu şöyle anlatıyor: "**Adnan Çakmak** o tarihte emniyet başmüfettişiydi. İstanbul'a geldiği vakit beni ziyaret ediyordu. Bir gün geldi, hadi gidelim dedi. Yeniköy'de bir Rum meyhanesi var, balkonlu bir yer. Oturuyoruz, yanımda da bir başkası, İstanbul'daki emniyet müfettişi oturuyor. Şu anda ismini hatırlamıyorum. Epeyce alkol aldıktan sonra, o kişi, "Ben Kırklareli'nde komiserdim, Sabahattin Ali'yi ben sorguladım, elimde kaldı," dedi.

Emniyet Başmüfettişi Adnan Çakmak yaşamı boyunca bu konuda hiç konuşmadı. Yıllar sonra 1978 yılında bir başka iddiayı avukat Mehmet Ali Cimcoz ortaya attı. Cimcoz olay hakkında araştırma yapan **Kemal Bayram**'a ilginç bir açıklamada bulunmuştu. Sabahattin Ali'nin öldürülmesi

olayını soruşturan komünist masası şefi **Parmaksız Hamdi,** avukat Mehmet Ali Cimcoz'a ölüm emrini veren kişinin adını vermişti. Mehmet Ali Cimcoz ise bu olayı isim vermeden şöyle anlatıyordu:

"Parmaksız Hamdi'ye sordum, "Kimler onu öldürenler?" dedim. Onu bu hale getiren falancadır dedi. O hepimizin tanıdığı bir adam, ismini söyleyemeyeceğim, mazur görün. Hamdi Bey, Allah ona çektirecek dedi. Hatta Parmaksız Hamdi'nin söylediği gibi korkunç derecede çekerek öldü."

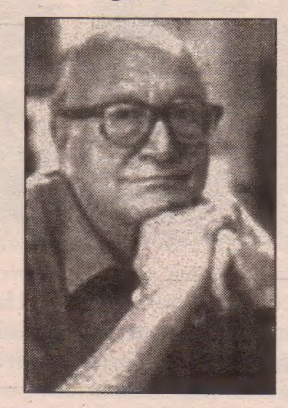

Hıfzı Topuz da *Eski Dostlar* kitabında aynı olaya yer verdi. Ama o da isim vermekten kaçındı. Ancak ben kendisine sorduğumda laf arasında **Nihat Erim**'in adını bakın nasıl geçirdi.

"Nihat Erim öldükten sonra Mehmet Ali'yle, Parmaksız Hamdi ahbap oluyorlar. Parmaksız Hamdi anlatıyor, Mehmet Ali Cimcoz'a: "Polis bu işi yapmadı, yapan Milli Emniyet'tir. Bunu düzenleyen adam da çok feci bir şekilde öldü. Bu işi organize eden adam, partinin üst düzey görevlisiydi, yazardı ve gazeteciydi." diyor.

Bu cinayet hakkında bir bilgiyi daha vermeden geçmemek gerekiyor. Ünlü politikacı **Samet Ağaoğlu,** 14 Ocak 1949 günü, yani Sabahattin Ali'nin ölüm haberinin duyulmasından sadece iki gün sonra, günlüğüne şunları not etmişti.

"Dün, Menderes Sabahattin Ali'nin hükümet tarafından öldürüldüğünü, hükümetin bu işi nasıl meydana çıkaracağını çok düşündüğünü, eğer geçmişte 33 kişinin öldürülmesi hadisesi olmasaydı meydana çıkarmamak yolunu tutacaklarını fakat buna imkân bulamadıklarını, bunun için de hadiseye gazetelerde yazılan şeklini verdiklerini anlattı. Açılan yolun fena olduğunu söyledim. Doğru, inşallah bununla ebediyen kapanır cevabını verdi."

Ama bildiğiniz gibi kapanmadı. Ne yazık ki Sabahattin Ali cinayetinin ardından bu topraklarda benzer pek çok cinayet işlendi.

Erkan Ezdiberli

Mantar

mantara benziyor yüzünüz, üçte ikisi kadar
pirinç tanesine; süslü, kablosuz ve ucuz
teraziniz de asılı kalıyor, kan kokusu geriye
acınız ve mantar gibi, kabız yüzleriniz kalıyor

köse sakal ucunda aynalı sümüğü naylon
derinizin
delikanlı baharlarda sarımsaklı tetiğiniz çekiliyor
teneke merminiz yürüyor, seke seke
basamak basamak ve siliniyor gök, yüzünüz
uçuyor
utancınız sevişiyor, karbon çekip üzerine

mandalinaya benziyor yüzünüz; dil altımda
kemiksiz hap
göz altlarımda sorunsuz mor halkalarla
kirağı çalmayacak bir patlıcan kadar da acı işte
yapıştırıp gözlerimi ıslak cama; öyle
seviyorum sizi

baldırlarında deliliğin, parmak aralarında
cinnetin, yalnızlığın
yoksulluğun, ah! diplerinde şişenin ve izmaritin;
seyrediyorum sizi
kopyalanmış yağlı bir koyuna benziyor yüzünüz
sidik torbasında aşkın ve bağırsaklarında
dünyanın

çiçeği açmaz koparır yüzünüz ki kartona
benziyor
buruşuk benziniz beyan ediyor şeklini şemalini
ajanda arasında kuru, ölü ve yassı uzanıyor
saksı toprağına dikilmiş saman çöpü gibi
kedi dişlerinde kuş tüyü gibi; cansız alıp
veriyor nefesini

dokunduğum an, şeffaf bir jelatin gibi
yırtılıyor yüzünüz
testereye benziyor, eriyen sakıza, çürümüş
mürekkebe benziyor
lastiği patlak yarış bisikleti üstünde de yokuş
aşağı işte
dayadığım her an kulağımı soğuk duvara; of!
çok özlüyorum sizi...

Necati Güngör

YAZAR SİYASETİN NERESİNDE?

İlginçtir, divan edebiyatına, paşalardan çok padişahların yakınlık duyduğunu görüyoruz. Önemli divan şairlerimizden çoğu saray dışından yetişmiş kimseler. Buna karşılık birçok padişahın divanı var... Oysa paşalar da divan okur, beğendikleri şairleri korur ve kollardı. Ama şairliği edebiyat tarihine geçecek kadar önem kazanmış paşa sayısı, iki elin parmak sayısını ya geçer ya da geçmez... Buna karşılık padişahların şiir yazması neredeyse bir devlet geleneği halinde Osmanlıda.

Paşaların edebiyat yaratıcılığından uzak durması bir siyasi kaygı sonucu olabilir mi? Bilemiyoruz.

On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde (Osmanlının, yüzünü Batı'ya döndüğü Tanzimat dönemi de bunun içinde) edebiyatın etkin yaratıcıları olarak en önde bazı paşaları görüyoruz. **Ali İzzet Paşa,** Âkif Paşa, **Pertev Paşa,** Sadullah Paşa, **Agâh Paşa,** Süleyman Paşa... Fransızca'dan Türkçeye ilk çeviriyi yapan da bir Osmanlı paşası değil miydi? **Yusuf Kâmil Paşa.** Şiirlerinin bazı dizeleri bugün hâlâ dilimizde özdeyiş gibi kullanılagelen **Ziya Paşa.** Tiyatronun yaygınlaşmasına öncülük eden (Bursa'da valiyken, tiyatroya giden esnafa vergi indirimi uygulayan) **Ahmet Vefik Paşa.** *Küçük Paşa* adlı romanıyla kırsal kesime yönelen ikinci yazar olarak kabul edilen **Ebubekir Hâzım Tepeyran** (**Oktay Akbal**'ın dedesi). **Oktay Rıfat**'ın babası **Samih Rıfat Paşa**... Hemen akla geliveren adlar.

rastlıyoruz. **Hüseyin Cahit,** Ziya Gökalp, **Ömer Seyfettin, Ali Canip** ve başkaları... Ziya Gökalp'in, İttihat ve Terakki'nin Merkezi'nden sağladığı yardımla Selanik'te *Genç Kalemler* dergisini çıkardılar. Bu derginin sayfalarında işlenen, Türkçecilik ve ulusal edebiyat konularını Türk aydınlarının gündemine taşıdılar.

Osmanlı yıkılırken de Cumhuriyet kurulurken de, edebiyatçılar siyaset ve düşünce akımlarının öncüsüydü. Kurtuluş Savaşı'nın baş mimarı **Mustafa Kemal Paşa,** akılcı bir siyasetle, çevresinde, dönemin aydın ve yazarlarından oluşan ikinci bir ordu oluşturmuştu adeta. Kendinin, tarih sahnesinde büyük bir rol üstlendiğinin bilincinde olduğu için, tarihin yapılışına tanıklık edecek güçlü kalem ve gözlem sahipleri yanında bulunsun istiyordu. Bu amaçla bizzat telgraflar çekerek bazı edebiyatçıları Ankara'ya çağırmıştı. **Falih Rıfkı,** Yakup Kadri, **Ruşen Eşref,** Halide Edip, **Mehmet Emin,** Yahya Kemal, **Hamdullah Suphi,** Doktor Adnan (Adıvar), **Yusuf Akçura, Besim Atalay** ve başkaları... Bunların içinde özellikle Yahya Kemal'in Kurtuluş Savaşı'na ilişkin bir tek şiir, bir tek dize dahi yazmamış olmasını üzüntüyle anacaktır Atatürk. Aynı biçimde, İstiklal Marşı şairi Mehmet Âkif'in, Türkiye'yi terk edip Mısır'ı mesken tutuşuna da içerleyecektir.

Kurtuluş Savaşı döneminden kırklı yılların ortalarına kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki edebiyatçı sayısının kadar başarılı ürünler verecektir anadilinde... Esendal'ın hikâyeleri dergilerde yayımlanırken onun tutkulu okurlarından biri de İsmet Paşa'dır. İsmet Paşa bu hikâyeleri okuduktan sonra, o günkü toplantıda, bakanlarına sormış: "Memduh'un yeni hikâyesini okudunuz mu?" Toplantıda bulunanlar, Paşa'ya karşı, "Hayır, okumadım!" deyip de mahcup olmamak için edebiyat dergilerini izlemeye başlamışlar... Esendal yurtdışındaki görevinden ayrılıp yurda dönmek istediği zamansa, İsmet Paşa, "Peki gel Memduh," diyecektir; "senden, yurt içinde de yararlanabiliriz!" Yani, kalem sahibi insanların birikimini hovardaca harcamak değil, tam tersine onlardan "yararlanmak" gibi bir kaygısı vardı devletin tepesinde bulunan kimselerin.

Bu nedenle, Cumhuriyet döneminin çoğu yazarı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin neredeyse doğal üyesi gibi görülmekteydi. **Ahmet Rasim,** Hüseyin Rahmi Gürpınar, **Reşat Nuri Güntekin,** Hasan Âli Yücel, **Ömer Asım Aksoy,** Remzi Oğuz Arık, **Celal Esat Arseven,** Fazıl Ahmet Aykaç, **Fuat Köprülü,** Cihat Baban, **İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu,** Tahsin Banguoğlu, **Selahattin Batu,** Yahya Kemal, **Faruk Nafiz Çamlıbel, Celal Sahir Erozan,** İbrahim Alaettin Gövsa, **Kemalettin Kamu,** Vasfi Mahir Kocatürk, **Bekir Sıtkı Kunt,** Orhan Seyfi Orhon, **Yusuf Ziya Ortaç,** Refik Ahmet Sevengil, **İsmail Habip Sevük,** Ahmet Hamdi Tanpınar, **Ahmet Kutsi Tecer,** Ömer Bedrettin Uşaklı, **İsmail Hakkı Uzunçarşılı,** Hüseyin Cahit Yalçın, **Samet Ağaoğlu**... Seçilerek, seçtirilerek Meclis'e alınmış insanlardı.

Bu tablo, siyaset tarihimizin, edebiyat ve düşün adamlarıyla ilişkisinin yalnızca güzel olan yüzü. Bir de, iç karartıcı, kötücül yüzü var işin. Gerek tek parti döneminde, gerekse sözde demokrasi döneminde muhalif kalemlere karşı, -Abdülhamit'i aratmayacak ölçüde- baskı uygulamaları vardı. Devletin bazı yazarlara uzanan o dost ve koruyucu eli, ne yazık ki, üvey olarak gördüğü eleştirici evlatlarının başına demir yumruk acımasızlığıyla iniyor ve onların hayatlarını karartıyordu!

Atatürk, Yahya Kemal'e, Kurtuluş Savaşı'yla ilgili şiir yazmadı diye sitem ederken, **Nâzım Hikmet,** düzmece bir mahkemenin önyargılı tutumuyla yok yere atıldığı hapishane duvarlarının arkasında, *Kuvâ'yı Milliye Destanı* gibi Türk edebiyatının başyapıtlarından birini kaleme alıyordu! Ömrünün en güzel yıllarını suçsuz olarak kapatıldığı hapishanede bırakıp dışarı çıktıktan sonra da rahat yüzü gösterilmiyor, yurtdışına kaçmak zorunda bırakılıyor; şiirlerini anadilinin konuşulmadığı ülkelerde yayımlayabiliyordu ancak.

Nâzım, baskı ve yıldırma politikasının tek kurbanı da değildi elbet. Bu yolda **Sabahattin Âli**'nin canına kıyılıyor, **Kemal Tahir,** Aziz Nesin, **Rıfat Ilgaz,** A. Kadir, **Enver Gökçe, Ahmed Arif** ve daha niceleri, bütün bir kuşak, zindanlara atılıyor, işkencelerden geçiriliyordu!

Dünyada baskıcı rejimler, tek parti diktatörlükleri yıkılıyor, demokrasiye geçilerek savaş suçluları yargılanıyor; Türkiye bu rüzgârların etkisiyle çok partili yaşamı seçiyor, gelgelelim muhalif yazarların kötü talihi bir türlü düzelmek bilmiyordu... Bir "Devlet taammüdü" olduğu artık açıkça bilinen 6-7 Eylül Olayları'nın failleri sözümona aranırken, suçu yine birtakım yazarların üstüne yıkmanın yolları icat ediliyordu!

Nâzım'ın yurtdışına kaçmak durumunda kalması da, 6-7 Eylül'ün solcu yazarlara fatura edilmesi de Demokrat Parti iktidarının izlediği Amerikancı politikanın bir sonucuydu. Amerika'da solcu avı başlatılıyor, Türkiyeli yazarlar da bundan nasibini alıyordu.

Öte yandan Demokrat Parti dönemi, yazar çizer takımının ayağının büsbütün TBMM'den kesildiği yıllardı. Gerçi **Menderes** kabinesinde önemli iki yazar (Fuat Köprülü, Samet Ağaoğlu) vardı; ama on yıl boyunca bunların yanına yeni bir ad eklenmeyecekti.

Ayrıca tek parti döneminde kapatılan Köy Enstitüleri'nden yetişme yazar kuşağı, içinden geldikleri köy gerçekliğini edebiyatımıza kazandıran yapıtlar vermeye başlamıştı bu dönemde. Bu öğretmen-yazar kuşağının da sıkı bir izlenmeye alındığına tanık oluyoruz DP döneminde. Amerikancı iktidar çevrelerinin gözünde, Enstitülü olmak, komünist olmakla eş anlama geliyordu!

Yetmişli ve seksenli yılların başlarındaki sıkıyönetim dönemlerindeyse, zindanlarda süründürülen şair, yazar, aydın, bilim adamından geçilmez! Bu çok yakın tarih süreçlerinde yazarların siyasetle bağlantısı ayrı bir yazı konusu.

Özetle söylersek, yazarlar, ta başından beri siyasetle bir biçimde ilişkili olmuştur: Bazen topluma öncülük etmiş, bazen öncülerin yanında yer almış, daha çok da iktidar güçlerine karşı muhalefette olmayı yeğlemiştir.

Tabii şu da var: Muhalefette olmak, her zaman kişinin doğru yolda bulunduğuna işaret etmez. Kurtuluş Savaşı sonrasında toplumu çağdaşlaştırma çabasının da muhalif yazarları vardı. Onları da bu bağlamda söz konusu edecek miyiz?

Attila İlhan son yıllarındaki bir TV konuşmasında, "devlete muhalefet" olamayacağı görüşünü savunuyordu. Üstada göre, muhalefet devlete değil, hükümetlere karşı yapılırdı. Devletin yanında olmak yazarın, aydının esas duruşu olmalıydı... Bu da yine kendi başına bir yazı konusu.

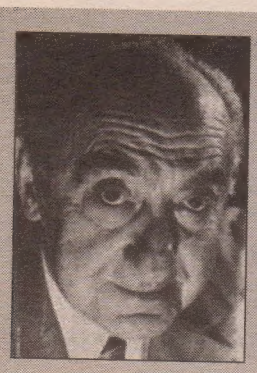
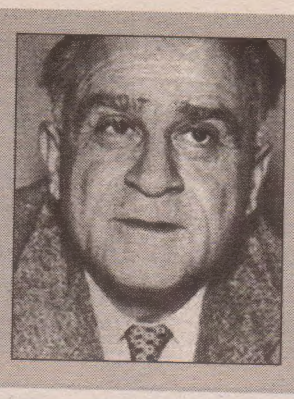

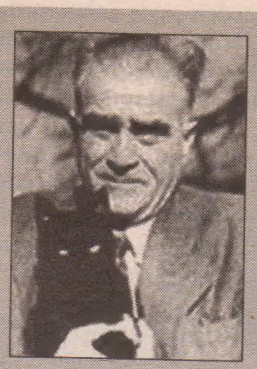

Edebiyatın öteki öncülerine bakın, birçoğu paşazade, paşa torunu. Örneğin **Namık Kemal; Abdüllâtif Paşa**'nın torunu... Örnekleri çoğaltabilirsiniz.

Burada önemli olan, kişilerin soyu sopu değil elbette; altını çizmek istediğimiz olay şu: Edebiyatçının siyasetle, dolaylı ya da dolaysız, bir ilişkisi hep vardı. Paşalar, devlet yönetiminin, başka deyişle siyasetin içinde bulunan kimselerdi. Edebiyat, siyasetin bir uzantısıydı. Edebiyat, toplumu aydınlatma yoluydu. Çağdaşlaşma hareketine öncülük edenler, bildirilerini, topluma edebiyat yoluyla iletme çabası içindeydi. Namık Kemal, apolitik bir edebiyatla uğraşmayı yeğleyen (yazdıklarında Padişahın baskısına karşı çıkmayan) **Abdülhak Hamit**'i korkaklıkla suçlayacaktı. Hamit'se, sonradan ona yazdığı bir mektupta, "Ben korkak değil, sakinim" diye savunacaktı kendini.

İttihat ve Terakki hareketinin sivil kanadında da önemli birçok yazara da büyük artış göze çarpar. Ülkenin önde gelen hemen tüm edebiyatçı aydınlarından yararlanma amacındadır Atatürk ve **İnönü.** Bir bölümü yurtdışında, görevlendirilir, bir bölümü yurtiçinde... Sözgelimi o, Kurtuluş Savaşı için bir tek dize bile yazmayan Yahya Kemal, İspanya'ya "ortaelçi" olarak gönderilir. Dışişleri arşivinde İspanya içsavaşıyla ilgili hiçbir rapor yazmadığı söylenen üstat Yahya Kemal'in, ünlü "Zil, şal ve gül" şiirini buradaki görevi sırasında kaleme aldığı biliniyor. Zamanını daha çok, İspanya Kralı'yla tarih söyleşileri yaparak, satranç oynayarak, onun av partilerine eşlik ederek değerlendirdiği ileri sürülmüştür. (Biz, söyleyenlerin yalancısıyız!)

Sovyetler Birliği'nde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden **Memduh Şevket Esendal** buradaki görevi sırasında **Çehov**'un hikâyelerini kendi dilinden okuma olanağı bulacak; bu hikâyelerden etkilenecek ve en az Çehov'un yazdıkla-

Akşamsefası

KANAT SESLERİ DUYDUM

Eflatun Nuri'den öykü tadında anılar

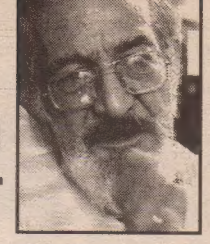

Kuş seslerini, neredeyse börtü böcek sesleri bastırıyordu. Kar yağmış gibi papatyaların sardığı tepeler göğün maviliğine dalmış, kaybolmuştu. Papatyalar arasında tek tük gelincik kümeleri, birer kızıl yıldız gibi kıpırdıyordu. Adımlarımızın sesi, ayakkabılarımızın düşen gölgesinin içinden ileriye doğru sıçrayan çekirgelerin mavi, kırmızı kanatlarını çırparak, daha da yükseklere doğru çıkıp ileriye doğru kendilerini atıyorlardı. İkimiz de papatyaların, kır çiçeklerinin, karıncaların hatta çimenlerin üzerine bile basmamaya çalışıyorduk.

Arkamızda Nakkaştepe'den, Beylerbeyi Sarayı'na inen bayırın karşısındaki tepe, Küplüce

Mezarlığı'ydı. İki tepe arasından, İstanbul Boğazı'nın bir parçası, bir bardak içinde iki parmak kadar gözüküyordu. Biz doğduğum bu muhacir mahallesinin karşısındaki uçsuz, bucaksız çilek tarlasının yanındaki patikadan geçip, birkaç kez Apdülhak Hamit Bey'i gördüğüm Eşekçiler Sokağı'na saptık, Millet Parkı'nın arkasından, Çamlıca'ya doğru yürüyorduk. Deve kervanı gibi arka arkaya kuyruk olmuş sekiz, on eşek semerlerine bağlı tahta kasalara yerleştirilmiş, ağızları güğüm kapağı gibi yapılıp telle bağlanmış kurşun mühürlü içi Çamlıca suyu dolu gaz tenekelerinden, eşeklerin iki yanında ikişer adet vardı. Beylerbeyi, Üsküdar, Kadıköy semtlerinin içme suyunu böyle taşıyorlardı. Eskiden iki yanı basık küçük fıçılarla su taşınıyordu tahta fıçıların içi yosun tutuyor diye, belediye yasak etmişti. Sucular, seyyar zeytinyağcılar, zeytinciler, balcılar, ciğerciler, paçacılar, turşucular, yoğurtçular, tahin pekmezciler, leblebiciler Tokat'lı, esansçılar, gülyağı satanlar da Konyalılardı.

Anadolu'nun her şehrinden gelip, bekâr odalarında bir sürü olumsuzluklara göğüs geren bu insanlar, küçük bir iş ortamı oluşturduklarında, şehirlerinden, köylerinden çoluk çocuğunu, anasını, babasını da yanına alıyordu. Çoğu da, İstanbul'un taşı toprağı altın diye, sırtlarında birer yatak, yorgan, yüklenmiş İstanbul'a göç ederlerdi. Bu insanların çoğu Çamlıca'nın eteklerinde, dere yataklarında, bayırlarda, Tumuzlu çöplüğünün çevresinde tenekeden, tahtadan, hasırlardan barakalarda, başını sokacak kadar kulübelerde yokluk, yoksulluk, sefalet içinde yaşarlardı. Aslında İkinci Dünya Savaşı'nın dumanları hâlâ tütüyordu; yaraları sarmak öyle kolay değildi. Herkes kendi yağıyla kavrulmak zorundaydı.Bir avuç insanın dışında

tüm insanların giysilerinde, pabuçlarında en azından birkaç yama vardı; gözler o yamaları, yalınayak insanları göre göre kanıksadı. Nisan yağmurlarından sonra kırlarda mantar toplamak çocuklar için bir eğlenceydi. Onlar mantarın zehirli mi zehirsiz mi olduğunu bir bakışta anlıyorlardı. Kadınlar ellerinde birer torba, tahta saplı ekmek bıçağı, bu kırlarda tepelerde, papatya değil, labada, ebegümeci, ısırganotu, arapsaçı, mantar, hindiba, kuzukulağı topluyorlardı.Hindiba, kuzukulağı ile salata, öbürleriyle yemek yapıyorlardı. Kış çetin geçmiş, evlerin çatılarında bir insan kolu boyunda buzlar oluşmuştu. İstanbul'un kırsal kesimlerindeki, hatta şehir içindeki parklardan bile ağaçlar kesilerek yakılmıştı.

Tabi insanların odun kömür alacak parası olmayınca ne yapsın! Atatürk; " herkes evinin karşısına en az bir ağaç dikecek, herkes bahçesini ekecek biçecek!" demişti.

"Her şeyin zararlısı içindedir " dedim; fındığın, kestanenin, kirazın, ayvanın içindeki kurt gibi "Ormanında zararlısı ormanın köylüsüdür." Çünkü ormandaki ağaçları keser keser satar, kendide keser keser yakar, tavşanını, domuzunu, geyiğini, tilkisini, ayısını, karıncasını, kurdunu kuşunu vurur. Keçi gibi ormana zararlı hayvanı besler, koyun, inek gibi bakım ve masraf isteyen hayvanlarla uğraşmaz.

"Ormana bir fidan ekmeyi aklından bile geçirmez!" deyince arkadaşım; "Eğitimsizlikten kaynaklanıyor, eğitim kaçınılmaz, zorunlu olması gerekir," dedi.

Doğru söylüyordu ama ben de; " Aç insanların eğitimi olanaksız, önce karnını doyurmak gerekir," dedim. Oysa o günün politikacıları; "Kemerlerinizi sıkın" diyordu. Kısıklıya "doğru kıvrıldık, Çamlıca tepesine çıkabilmek için mola vermeyi önerdim; İyice yorulmuş, terlemiştik bu genç yaşımızda, tüm memleket sorunlarını dile getirmiştik. Altından kalkması zor sorunlarda bizi yormuştu ama bu sorunlar içimizi acıtıyordu. Kısıklı tramvay durağının yanındaki çeşmede elimizi yüzümüzü yıkadık, kana kana su içtik. Durağın arkasında setin üzerindeki çay bahçesine çıktık, iki çay söyledim, bir çınar ağacın altındaki masaya oturduk. Tam dört saat yürümüştük. Saat birde Doğancılar Parkı'nda buluştuk, oradan Selamsız'da çingene mahallesinde dolaştık, Bağlarbaşı'na geldik, Jeadiye yolunda Yahudi maşatlığının (mezarlığı) karşısında ki köşeden saptık, solda Mecit Efendi Sarayı'nın önünden geçip muhacir mahallesine saptık. Bu mahalledeki insanların çoğu Paşabahçe Cam Fabrikası'nda, İnhisarlar Rakı Fabrikası'nda (Tekel), Beykoz Kundura Fabrikası'nda neredeyse boğaz tokluğuna çalışan işçilerdi. Evlerinin bahçelerinde gerilmiş iplere mandallanmış rengârenk çamaşırlar sanki bayramlarda süslenen Şirketi Hayriye vapurlarına benziyordu. Kısıklı çay bahçesini koyu yeşil yapraklarıyla gölgeleyen çınar ağacının altında çayımızı içtik. Arkadaşım şairdi, sevgilisine yazdığı son şiirini duygulu titrek sesiyle okudu. O sıralar biz **Nâzım Hikmet**'in şiirlerinin etkisindeydik. Çantamı açtım bir fil marka kâğıdı çıkarttım. Parmağıyla bir işaret yapan el resmi yaptım, altına "Bir dakika dur" yazdım, sonra da tekrar "Bir dakika durur musunuz" yazıp dur işareti yapan bir el resmi daha çizdim.

"Eflatun, bu dur işareti yapan el daha anlamlı oldu; ama üzerindeki yazının başına "Lütfen" koysak nasıl olur?" dedi.

Ben de;

"Çok kibar olur," dedim.

Gülüştük...

Daha sonra başka bir temiz resim kâğıdına daha belirgin bir şekilde "Lütfen bir dakika durur musunuz!" yazıp altında dur işareti yapan daha güzel bir el resmi çizdim altına "Gıcık" siyasi mizah gazetesi, onun altına da çıkaranlar, iki nokta, **Bülent Ecevit**, Eflatun Nuri yazdım. Arkadaşım "eline sağlık" dedi. Bu çıkacak gazetenin afişi olacaktı

***

Yıl 1946

Güzel Sanatlar Akademisi'nin bahçesinde arkadaşlarla oturuyorduk. Bahçe, bir park gibiydi çakıl döşenmiş yolları, bir boy kesilmiş şimşir fideleri resim çerçevesi gibi bahçeyi içine almıştı. Yol girişlerine, kıyıya köşeye küçük heykeller ve süslü sütun başları konmuştu. Göbekte güller, kenarlarda iri iri papatyalar, mor beyaz zambaklar, laleler, menekşeler, kasımpatları vardı. Şişko Erdoğan, beraberinde iki kişiyle yanıma geldi;

Arkadaşlar seninle bir konuda görüşmek istiyorlar dedi.

Koltuğunun altında kalın bir kitap, bir de bloknot olanı dalgalı saçlı biraz esmer ve hafif Fatih burunluydu. Lacivert elbiseli açık gök mavisi gömleğinin yakaları ve kolları kolalı, kol manşetlerinde B.E. harfleri olan kol düğmeleri vardı. Vişne renkli bir kravatı aynı renk mendili, yakasında pırıl- pırıl mine, Robert Kolej rozeti parlıyordu. Bana gülerek elini uzattı.

- Ben Bülent...

- Memnun oldum, ben de Eflatun, dedim. İleride boş bir bank vardı oraya oturduk.

- Buyurun, dedim.

- Biz bir gazete çıkarmayı düşünüyoruz; Bu iş için biraz maddi olanağımız var, biz sizin çizgilerinize ve manevi katkılarınıza gereksinim duyuyoruz, sizi aramızda görmek istiyoruz, diye açıkladı.

Şiir okuyormuş gibi konuşuyordu "Duygu yüklü, hassas, ince bir insan" diye geçirdim içimden; Yüzüne baktım, keskin hatları vardı. Kararlı, güvenilir bir kişiliği olduğu belirgindi.

***

Kanat sesleri duydum... Arkamı döndüm bir beyaz güvercin masmavi göğe doğru uçtu yükseldi, yükseldi, yükseldi.

Göğün derinliklerinde kayboldu!

SİYASET ŞİİR VE TASAVVUF

Şiir, düşüncenin de dilin de sınırlarını zorlar.. Şiirde siyasal amaç gözetmeyen, şiir dışı hiçbir amaç gözetmeyen bir ozan, düzyazı diliyle kolay oluşturamayacağı ve anlatamayacağı bir gerçeği, bir doğruyu, şiirin düşünce yöntemiyle oluşturabilir ve şiir diliyle anlatabilir.

1954'de yazdığım "insan" başlıklı bir şiirde,

"elbette senden doğru söyleyecekti
yazdığın şiir
elbette senden çok duyacaktı
söylediğin türkü"
derken bunu belirtmiş oluyordum.

Şiirin düşünce yöntemiyle ve diliyle ulaşılan bir doğruya ve gerçeğe, düzyazı dilinin düşünce yöntemiyle hiç ulaşılamaz demek istemiyorum. Ama şiirin yolu daha kestirmedir. Onun içindir ki bazı "ümmü" kişilerin bile şiirle vardıkları doğrulara, gerçeklere, filozofların veya bilginlerin daha geç ve güç vardıkları çokça görülür. Büyük fizikçimiz Prof. **Feza Gürsey**, 1968'de Bilim Ödülü Töreni'nde yaptığı "Yeni Bir Âlem-Yüksek Enerji Fiziği" konulu ilginç konuşmasını, halk ozanı **Muhyiddin Abdal**'ın dört dizesiyle bağlıyordu:

Muhyiddin'em dervişem
hak yoluna girmişem
on sekiz bin âlemi
bir zerrede görmişem..

Yirminci yüzyılın önde gelen bir fizikçisi, çağın fizik alanındaki en ileri aşamalarını anlatılırken, on altıncı yüzyılda yaşamış bir halk ozanının tanıklığına başvurabiliyordu.

Nice filozofun bugün okunsa kolay anlaşılamayacak ciltler dolusu kitapta anlatmağa çalıştıklarını da, onların çağdaşları olan veya onlardan önce gelen, bazıları belki okur-yazar olmayan kimi halk ozanları birkaç dizede anlatıvermişlerdir.

Şiirde, -fakat şiir-dışı bir amaç gütmeyen şiirde- bazı doğrulara veya gerçeklere daha kolay veya erken erişebilmenin nedeni, şiir yazarken düşüncenin, önbilgilerle, önyargılarla, art niyetlerle veya kişisel hesaplarla ve ihtiraslarla ya da toplumsal amaçlarla sınırlanmaması, anlatımınsa düzyazı dilindeki kurallarla bir ölçünün ötesinde bağımlı olmamasıdır. Bu engeller kalkınca, kafanın kepenkleri açılır, bilinçle bilinçaltının, hatta bilinçle ortak bilinçdışının* haberleşme olanağı artar, üstelik, duyguların ve sezgilerin düşünce sürecine katkısı çoğalır. Öylece, ozan, siyasette, hatta felsefede veya bilimde güç ve geç varılan bir doğruya veya gerçeğe daha kolay ve erken varabilir.

İnsan, ihtirasların ve kişisel hesapların ağına düşmese, önyargılarıyla ve art niyetleriyle kendini aldatıp sınırlamasa, önbilgileriyle düşüncesini ve kavrayışını engellemese, dış baskılardan ve kendi iç

baskılarından kurtulabilse, kafasının kepenkleri açılır, duyguların ve duyarlığının antenleri gerilir ve daha doğru söyler ve "olduğundan daha büyük.: daha iyi.. daha güzel" olduğu çıkar ortaya.

12 Temmuz 1975 Cumartesi günü Adapazarı'nın büyük alanında konuşuyordum. Bir ara sol yanımdaki yüksek yapının çatısından alana kâğıtlar atılmaya başladı. Halk aldırış etmeden beni dinliyordu. Bir arkadaşım basılı kâğıtlardan birini havada yakalayıp kürsüye getirdi, önüme koydu. Baktım 22 yıl önce yazdığım "Sonra" adlı şiir vardı kâğıdın üzerinde. Siyasetle ilgisi olmayan bir şiir, tasavvuf türünde..

İslâmın Türk kafasında ve gönlünde yansıması tasavvuf yoluyla, özellikle tasavvuf şiiri yoluyla olmuştur. Türk'ün kafasındaki arayışa ve gönlündeki sevgiye İslamın ışığı değince, Türk-İslam tasavvufu doğmuştur.

Din duygusu kiminde korkudan alır gücünü, kiminde sevgiden.. Din duygusu korkuyla beslenenler, genellikle bencil kişilerdir. Bu dünyada da bu dünyadan sonrası için de kendilerini düşünürler. Bu dünyada ve bu dünyadan sonra kendilerini güvence altına alma isteğidir çıkış noktaları.. din duygusunun gücünü sevgiden alanlarsa, korkuyla değil, bencil bir korunma duygusuyla ve yaşamdan sonrasını güvenceye bağlama kaygısıyla değil, bencillikten uzak bir sevgiyle ve gerçek inançla yönelirler Tanrıya.. Genellikle Türk'ün din duygusunun temelinde, özellikle Türk-İslam tasavvufunu oluşturan din duygusunun ve anlayışının kaynağında, işte bu derin sevgi vardır. Tanrıya ve Tanrının yarattıklarına sevgi.. Çıkış noktaları bu sevgi olanlar, Türk-İslâm tasavvufunu oluşturmuşlardır.

Din duygusu korkuya dayananlar bağnazlığa kolayca kapılırlar. Din duygusu sevgiye dayananlarsa bağnaz olamazlar. Bağnaz olmadıkları için de özgürce düşünürler ve ararlar.

Yüzlerce yıl tepeden gelen ve insan yüreğinde korkuyu körükleyip sömürmeye yönelen bağnazlık baskısına karşın, Türk halkının özgür düşünceli ve hoşgörülü oluşu, ondaki din duygusunun sevgiye dayanışındandır..

Bu sevginin özünde Tanrının birliği ve Tanrıyla birlik inancı bulunur. Bu sevginin amacı ise o birlikte erimektir. İşte bu inançtan bu amaca yönelişin yoludur Türk-İslâm tasavvufu.. O nedenledir ki tasavvufun düşünce ve arayış okullarına "tarikat," yani "yol" denir.

Gerçi zaman içinde o "yol"lar, "tarikat"lar da korkuyu ve bağnazlığı körükleyip sömürenlerce yozlaştırılmıştır. Kurumlaşmanın kaçınılması zor bir sonucu olan tutuculuk ve bağnazlık, o "yol"ları, "tarikat"ları da zamanla köreltip çıkmaza düşürmüştür. "Yol," "tarikat," adı üstünde, amaç değildir, araçtır. Ama kurumlaştıkça, tarikatlar, neredeyse, araç olduklarını unutup, amaç görüntüsüne bürünmüşlerdir. Fakat Türk halkı, özellikle Türk köylüsü, kurumlaşmanın katı duvarlarını, daima, sevgisiyle ve duygusuyla, sezgisiyle ve aklıyla aşabilmiştir. Bunun için başvurduğu en etkin yöntem de şiir olmuştur.

Bu ulusal gelenek bugün de sürüyor. Seçkinler arasında hâlâ bir ölçüde geçerli olan düşünce yasakları ve baskıları bugünün Türk halk şiirinde, geçmişte olduğu gibi, yine geçersiz kalıyor. Türk-İslam tasavvufunun engin kaynağından ve özgürlük geleneğinden aldığı önlenmez güçle, Türk halkı, gerçekliğine ve doğruluğuna inandığı her düşünceyi yine özgürce söylüyor, inanmadıklarını da hoşgörüyle dinliyor.

Bugünün Türk halk şiiri de, yüzyıllar boyunca olduğu gibi, sevgiyi ve bir'liği dile getirmektedir. Dinsel düzeydeki bir'lik inancını ve özlemini toplumsal düzeyde de yansıtmaktadır. Tasavvufa kendisini gerçeğe yakınlaştıran özgürlüğü, halk şiirimiz, toplum sorunları üstünde düşünürken de kullanmaktadır.

Başlangıcından bugüne kadar Türk tasavvuf şiirinin baş konusudur bir'lik.. Benim "Sonra" şiirimin konusu da odur. Toplumda korkuyu ve bağnazlığı egemen kılmak isteyenler, insan değerini küçültmeye, insan kişiliğinin özgürce gelişmesini engellemeye uğraşanlar, Türk-İslam tasavvufundaki bir'lik kavramından yüzyıllar önce tedirgin oldukları gibi, bugün de tedirgin oluyorlar. Yüzyıllar önce Mevlana'nın "sende görecek göz yok" dediği türden kimseler, eskiden olduğu gibi bugün de bu konuyu istismara kalkışıyorlar.

"Sende görecek göz yok. Görerek bakabilseydin eğer baştan aşağı O olduğunu görürdün", demiş **Mevlana**.. Bir dörtlüğünde de Tanrıya şöyle seslenmiş:

"Sen bende ve ben sende belirirz ve saklanırız, ikimizin arasında benle sen yokuz."

Mevlana, bir'liği reddetmenin, kendini bir'den ayrı görmek olduğunu, had bilmezlik olduğunu, insanın kendinde Tanrıdan ayrı bir varlık sanması anlamına geldiğini düşünür. Bunu açıkça yazmış. Bu düşüncenin kaynağı da *Kur'an-ı Kerim*'in Bakara Suresi'ndeki şu sözler olamaz mı:

"Allah oğul edindi dediler; hâşâ, oysa göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na ram olmuştur. Gökleri ve yeri yoktan var eden Allah'tır."

Yoktan var edilenin, kendini, var edenden ayrı bir varlık gibi görmesi, Türk-İslam tasavvufunun kabul edemediği bir anlayıştır.

Mesnevi'de Mevlana, sen-ben ayrımının reddini, kapıyı vuran insanın şu öyküsüyle de dile getirir:

"Dostu,
- Kim o? deyince
- Ey gönül bahçesindeki sevgili, sensin, diye karşılık verdi. Dostu,
- Ey ben, madem ki bensin, öyleyse gel, içeri gir, bu evde zaten iki kişiyi alacak yer yoktu, dedi".

Yüce halk ozanı ve mutasavvıfı **Yunus Emre** de şiirlerinden birçoğunda bu anlamdaki bir'lik düşüncesini dile getirir. İşte, değişik şiirlerden derlenmiş birkaç örnek:

"İkilikten usandım
birlik hanına kandım.

devşiriben ikiliğim
birliğe yetmeye (ermeye) geldim.

Akşamsefası

Hak cihana doludur
kimseler Hakkı bilmez
Onu senden iste
O senden ayrı olmaz.

Hem batınım (gizliyim) hem zahirim
(görünenim)
hem evvelim hem ahirim
hem ben O'yum hem O ben'im
hem o kerim-ü han ben'im.

tevhid (birlik) imiş cümle âlem
tevhidi bilendir âdem
bu tevhidi inkâr eden
öz canına düşman imiş."

Benim "Sonra" şiirim, Türk halk şiirinin erişilmez yüceliği karşısında iddialı bir şiir değildir ama halkımızın tasavvuf şiirinin geleneği içindedir. İstismar konusu yapılmak istenen, "Sonra" şiirimdeki bir'lik anlayışı da, yüzyıllar boyunca bütün halk şiirimizde, tasavvuf edebiyatımızda sürekli işlenen bir'liktir. Mevlana'dan ve Yunus'tan aldığım sözler ve dizeler, bunun sayısız örneklerinden ancak birkaçıdır.

"Sonra" şiirimde, Türk tasavvuf şiirinin bir başka teması daha yer alıyor:

"ne Habil ne Kabil
ne soy.."

Kimi halk ozanlarımızın yüzyıllar boyunca işleyegeldiği bu temanın da kaynağı *Kur'an-ı Kerim*'dir. İşte kanıtı Bakara Suresi'nde:

"Rabbin meleklere,

- Ben yeryüzünde bir halife (insanoğlu) var edeceğim, demişti; melekler,

- Orda bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz seni överek yüceltiyor ve seni takdis ediyoruz, dediler; Allah,

- Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim, dedi."

"Sonra" şiirimdeki "ne Habil ne Kabil ne soy" dizeleri de dünyada "bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak"ların varlığından bir yakınış..

Kur'an-ı Kerim'de, Habil'le Kabil öyküsüne, adları söylenmeden değinilir. Bilindiği gibi Habil'le Kabil, Âdem'in iki oğludur. İkisi de birer kurban sunarlar. Habil'in kurbanı kabul edilir, Kabil'inki kabul edilmez.

Kıskançlığa kapılan Kabil, Habil'i öldürür. Öylece, insanın yaradılışından sonra ilk kardeş kanı dökülür ve bunun laneti Kabil'in üstünde kalır. *Kur'an-ı Kerim*'in Maide Suresi'nde bu öykü anlatıldıktan sonra, şöyle denir:

"Kim bu kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur."

Ayrılık gayrılık olmaksızın, kardeş kanı dökülmeksizin bir'liğin barışı içinde dostça yaşama özlemi Türk tasavvuf şiirinde sık sık işlenen bir konudur.. Yunus Emre bakın bu konuda ne der:

"Çarh-ı felek yok idi
canlarımız var iken
biz o vakit dost idik
Azrail ağyar iken
.....

Çalap aşkı candaydı
bu bilişik ondaydı
Âdem ile Havva kandaydı (nerdeydi)
biz onunla yar iken

dün geldi safi Âdem
dünyaya bastı kadem
İblis aldadı ol dem
uçmakta gezer iken
.....

ne gök vardı ne yer
ne zeber (üst) vardı ne zîr (alt)
komşu idik cümlemiz
nur dağında yaylar iken

ne oğul vardı ne kız
ervah idik orda biz
Yunus dosttan haber ver
aşk ile göyner (içten yanar) iken.

"Sonra" şiirimdeki,
ne ateş ne hava ne su
ne en ne boy
ne Habil ne Kabil
ne soy"

dizeleri, Yunus'un "ne gök vardı ne yer-ne zeber vardı ne zir... ne oğul vardı ne kız", dizelerinin bir yansımasından başka nedir ki?..

İkisi de "çarh-ı felek yok" iken hüküm süren "dost"luğa, "komşu"luğa, barışa, bir'liğe, "bilişik"liğe bir özlem..

Fakat Türk-İslam tasavvufu hem bu özlemi duyar hem de yaşamın gerçeğinde bu özlemin tam karşılanmıyacağını bilir. Çünkü yaşam, kendi diyalektik mantığı ve düzeni içinde, karşıtların bir çatışmasıdır. Ancak o çatışmalar arasında sürdürülen bir arayışla ve sentez çabasıyla, bir'liğe, dostluğa, barışa, huzura yönelinebilir.

Yaşamın gerçeğiyle, var oluşun gerçeğiyle çelişen bu özlemin mantıki bir sonucu da, yokluğu, yok olmayı özleyişidir. Zaman zaman Türk-İslam tasavvuf şiiri bu özlemi de dile getirir.

Bu özlem bazen bir'liğe erme isteğini de aşar, bir'likte erimeyi, eriyip bitmeyi gözetir.

İsmail Hüsrev Tökin, "Mevlana'da Yok oluş Felsefesi" başlıklı yazısında şöyle anlatır bunu:

"Mevlana'da gaye, bir olmak, bir bulmak, bir bilmek değildir. O, yolun sonunu bitmekte bulur. Tanrı vuslatına kavuşarak sevgilide yok olmak hedefidir.. Vuslat, yok oluşun ancak bir başlangıç kelimesidir."

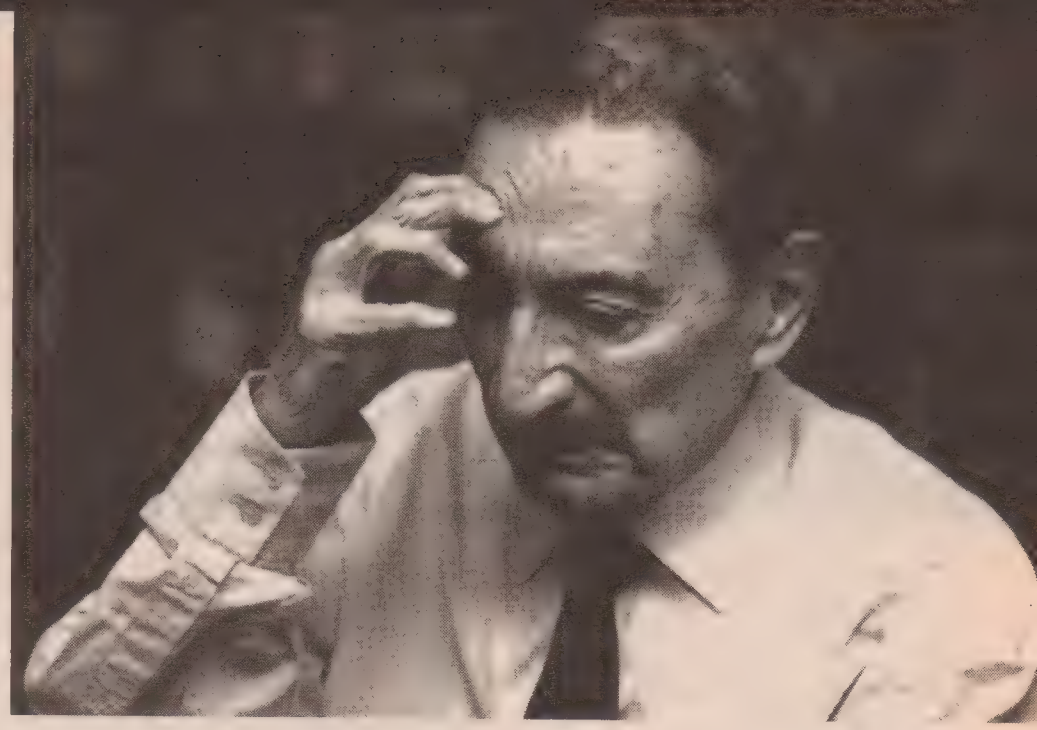

Yaşam gerçeğinin, var oluşun, kaçınılmaz bir ürünü olan, karşıtların çatışmasını (diyalektiği) Mevlana da bir yerde Habil-Kabil öğreniyle anlatır.

"Tanrı ak ve kara iki bayrak dikti. Biri Âdemdi öbürü yol kesen şeytan. O iki büyük ordu arasında savaşlar oldu, gelip geçti. Bunun gibi, ikinci devrede Habil geldi. Onun arı ve ak nurunun karşıtı ve aykırısı Kabil oldu."

Yok olma, bitme nedir?.. Mevlana bunu da adeta bilimsel bir dille anlatır:

"Yok olma, bitme, karşıtın karşıtını yok etmesiyle olur. Karşıt kalmadı mı sonsuzluktan başka bir şey kalmaz."

Öyleyse kesin barışın ve huzurun tek çaresi yok olmaktır. Mevlana bu özlemi de şöyle dile getirir:

"Kişi tümden yok olmadıkça kesin bir'lik olmaz. Bir'lik erişmek değil, yitmektir."

Bir başka yerde şöyle der:

"Bu evrende derviş yoktur, hak ermişi yoktur. Olsa bile, o, ermişlik katına erişmişse yok olmuş demektir."

Karşıtların çatışmasını, kendi kendine oynanan bir "huzur tavlası"na benzeten Mevlana, şunları ekler:

"Bu ben'im demek, gerçekte O'dur demektir. Ey canı biz ve ben kaydından kurtulan! Ey erkekte kadında söze ve niteliğe sığmaz ruh! Erkek-kadın kaydı kalkıp bir olunca o bir sensin. Kendi kendinle huzur tavlası oynamak için bu ben ve bizi vücuda getirdik. Bu suretle ben ve bizler tümden bir can haline gelirler. Sonunda da sevgiliyle bütünleşirler."

Bu bütünleşmeyi, yine Mevlana, "Ben sudan, ateşten ve esen havadan değilim. Biçimlenen kilden de değilim. Aştım bütün onları" diye anlatır.

Ben de, şiirimde, "ne ateş ne hava ne su" diyerek, o bütünleşme özlemini dile getirmeye çalışmışım.

Bir'liğe erdikten sonra yok olma özlemini, Yunus Emre ise şöyle dile getirir:

"ilahi bir aşk ver bana
nerdeyim bilmiyeyim
yavı kılayım (yitireyim) ben beni
isteyüben bulamıyayım
.....

al gider benden benliği
doldur içime senliği...

Bir başka şiirinde de Yunus bu konuda şunu söyler:

bu cihana gelmeden
maşuk ile bir idim
kul hüvallah sıfatlı
bir bi-nişan nur idim

o dem ki birlik idi
nitesi dirlik idi
o payansız kudrette
ne Musa ne Tur idim

bile idim hazrette
o bi-kıyas kudrette
ne şerikim var idi
ne kimseye yar idim

yer gök yaratılmadan
kalu bela denmeden
levh kalem çalınmadan
miracda kadir idim."

Bir'likle yetinmeyip yok olmayı özlemenin, olmama özleminin, kaynağı, uzun bir evrimden, çilelerden, aşamalardan sonra Tanrıya eriştiğinde ondan bir daha uzak düşmeme isteğidir. Bir daha karşıtların savaşının acısına katlanmama isteği... Yalnızca barışın, sevginin, bir'liğin egemen olacağı bir yaşam veya yaşamsızlık özlemi..

Fakat bu özlemi birbirinden güzel türlü deyişlerle dile getiren Türk-İslam tasavvufunun ozanları, bir yandan bu özlemi duyarlar, bir yandan da yaşamın ve yaşam içindeki sürekli karşıtlar savaşının acısına, çilesine katlanırlar. Yollarını o çilede ararlar. Özlemleri, bu katlanışta onlara güç katan bir ışıktır, bir umuttur, bir ülküdür.

Yaşamdan elini eteğini çekmiş, insanlığa sırtını çevirmiş, yüreğini-kafasını topluma örtmüş bencil dervişliği de manastır keşişliğini de reddeder Türk-İslam tasavvufu..

Hem yokluğun kesin ve sonsuz huzurunu özler Yunus, hem de korkmaz yeniden oluştan:

"korkma ulaşık isen
ne olursan olasın"

der.

"Sonra" şiiri de, işte, ulaştıktan, "ulaşık" olduktan sonra yeniden olup olmamanın bir iç tartışmasıdır.

Türk-İslam tasavvufunu oluşturan nice büyük ozan, yüzyıllar boyunca, benden çok daha güzel dile getirmişler bu düşünceleri, bu iç tartışmayı...

Bu tür düşünceleri yadırgayanlara, kendisine saldıranlara, siz de "görecek göz yok" demiş Mevlana... Dinsel inancından kuşku duyanlara da bir ince sitemde bulunmakla yetinmiş:

"canım tende oldukça Kur'an'ın
kölesiyim
o seçkin Muhammed yolunda ölesiyim
her kim bu sözden başka bir söz
söylerse benden
hem ondan üzülürüm hem o sözü
diyenden,"

Yunus Emre ise, halk diliyle tatlı tatlı alay etmiş öyleleriyle:

"hakikat bir denizdir
şeriat onun gemisi
çoklar girdi gemiye
denize dalmadılar

çoklar geldı kapıya
kapıyı tuttu durur
içeriye giriben
ne varın bilmediler."

Fakat öylelerinin, Mevlana'lar, Yunus'lar yaşarken de şimdi de kapalı tutmaya uğraştıkları kapıyı, halkımız, özgür düşüncesiyle, sevgisiyle, sezgisiyle, şiiriyle daima aralayabilmiş. Onun için ben de kaygı duymuyorum.. "Görecek göz"ü olmayanlar, "gemiye girip denize dalmayanlar," "kapı"yı tutup duranlar ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, Yunus'ları, Mevlana'ları, Hacı Bektaş'ları, Hacı Bayram'ları, Muhyiddin Abdal'ları ve daha nice Türk-İslam mutasavvıfını yetiştiren ve anlayan Türk halkının, Türk-İslam tasavvufu geleneği içinde yıllar önce yazdığım bir özentisiz şiirde benim ne dediğimi ve ne demediğimi haydi haydi anlayacağını biliyorum...

Bülent Ecevit Şiirler

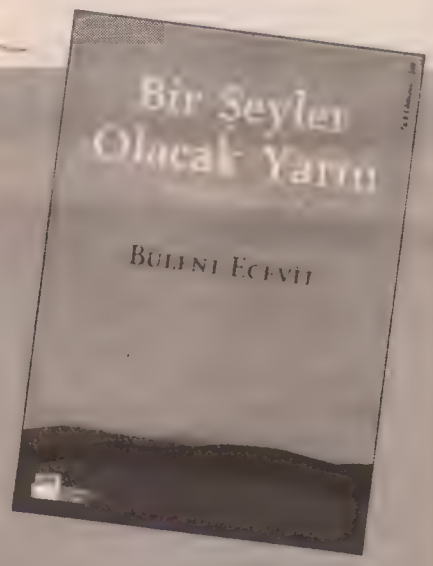

Aydaki Adam

aya giden adamlar
koydular aydaki adamı
aya giden adamların ayak izinden
aydaki adam gelecek yine bir gun
inecek yine geceleyin aydan
aydınlatacak yine uykumu

Jeolog

avucumdaki bir buhurdan bu dünya
çağlar tüter ınsansız
sarar beni benden uzağa
yok olmus dağlar
yankılar beni yapayalnız

toprağın basamaklarından iner
derin daglara yukselirim
eski ırmak izlerinde akar yiterim
kumlarla
gormez olur beni gözlerim

Mağara

mağaranın duvarına
hayvanları taştan oydum
kükrediler karanlıkta
turkulerle karsı koydum

karanlıktı mağara
ısığı taştan oydum
üşuyordum
bir de guneş koydum

aşk oydum mağaranın duvarına
aşk oydum
ağrıdı taslar
yarıldı magara

ben doğdum

Pülümür'ün Yaşsız Kadını

Pülumur'ün bir dağ koyunde
gordum onu
Yaşını sordum, bir giz gibi guldü
Kımı seksen dedı koylulerden,
kımı yuz
Yuzune baktım... bir gız gibi güldü
Bır asa vardı elinde
Bir solmuş krallığın
Kadıfeden harmanisi uzerinde
Bır Hititliydı o, bır Selçuklu
Bır Ermeniydi, bır Kurttu
Bır Turk...
Yaşını sordum, bir giz gibi guldü
Koluma girdı bir soylu kadınca
Tozlu koy yolunda surukleverek
eteğini
Beni tek gözlü sarayına götürdu
Koy yapısı kulübesinin
Zamanı onda yitirdim ben
Yıtık zamanlara onda eriştım
En soylu yoksulluğun toprak
doşeli sarayında
Bır taç gibi kondu başıma
Turkıyelilığım.

Kaynakça: "Bir Şeyler Olacak Yarın" Tüm Şiirler - Bülent Ecevit / Doğan Kitap

Cüneyt Özdemir

KORSAN AŞKLAR CİNNETİ

Bazen bir senaryonun içine hayatı koyamıyorsunuz,
bazen de hayatın içine bir senaryoyu...
Neyi ezber tutsanız bozuyor hayat ya da hayat ezber tutmuyor.
Şunu baştan birilerinin kulağınıza efendice fısıldaması gerekiyor.
O biri her zaman doğru biri olmayabiliyor işte.

Eski mektuplardan birinde o meşum soru gizli
-Do you belive in heaven? (cennete inanır mısın?)
cevabı başından belli
-I don't.(inanmam)
Cennet hayalkırıklığının zıddında gizli.
Cehennemi tarife gerek yok

Hava bültenlerinde yağmur, sağuk ,kar fırtına, kapalı hava...
Tüm bunlar "talihsizlik" olarak nuştulanıyor.
Aklımda kuzey ülkelerinin talihsiz insanları güya...
Ben üzülsem onlar umursamıyor.

Nereme baksam bir dost bir yalanının panzehirini yalıyor.
Duvarların arkasında tanımadığım birileri,
şehvetin kilidini bulmuş kurcalıyor.
Yaralar hep yara.
Kabuk bağlaması iyileşmesine yetmiyor.

Psikopat bir hayvanseverin ağına düşmüş masum bir köpek
gibi hayat.
Kimden yardım isteyeceğini bilmiyor.
Havlamaların boşuna oysa,
kör bir kalp sağırlığı da hediye ediyor.

Fonda Abba var 'dans kraliçesini' söylüyor
70'lerden kalma eski dostlar, yeni dostlara sürtünüyor
Bacaklarımın arasında dans ediyor ertelenmeye meyilli tüm
o yaşanmamış aşklar.
Bir Haiku olsaydı hayat muhtemelen daha doğru,
daha dürüst, daha net yaşanacaktı bu aşk.

Ah o zamanlar.
Ah o AH!
Şimdi umudunu yitiren kaptan, gemisine filika arıyor.
Korsan aşklar cinneti artık şu zaman.
Herkes öldürdüğü ile kalıyor.

Peki neden hep ben ölüyorum.
Neden hep bana bu ölüyü defnetmek düşüyor.
Neden hayat kimilerine kıyak çekerken kimileri hep kopyada
yakalanıyor.

Söylesem tesiri yok, söylemesem gönül razı değil diyor ya Fuzuli.
Söylesem gönül razı değil söylemesem tesiri yok diyor
aklımın öte yarısı
Bilemedim ne kadarı gerekli o aklın, ne kadarı fuzuli...

TALAŞLI ŞEMSİYE

Öykü - **Atilla Atalay**

Bir gün "Marley" diye bişey geri döner mi bilmiyorum. Hani "İspanyol paça, balıketi beden, yeşil sabun tüketmek, cam şişede sirke" filan gibi eski şeyler "geri dönüyo" ya, onun gibi.

Bana sorarsanız dönmesin, saçma bişeydi zaten. 25 e 25 santim boyutlarında sert plastikten bir yer döşemesiydi. Yapıştırılacağı zemine zifte benzer yoğun, siyah renkli bir sıvı dökülüp malayla dağıtıldıktan sonra marleyler sıra sıra üzerine dizilirdi.

Ben ilkönce bir marleycinin çırağıydım. Ustam babamdı. Kendisi vaktiyle füze fırlatmak gibi son derece teknik meselelerle uğraşıp ordudan emekli olduğunda ikramiyesini "hacı" ünvanı taşıyan bir şahısla beraber dekorasyon ve tadilat işleri yapan bir dükkana gömmüştü. Ortağı kısa sürede paraları alıp tüyünce, babam bitirmeye söz verdiği bir yığın yarım işle başbaşa kalmıştı.

Marley döşemek füze fırlatmak gibi eğitim ve dikkat gerektiren teknik bir iş olmasa da en azından deneyim ve yatkınlık lazımdı. Dolayısıyla ortağının yarım bıraktığı işleri tek başına tamamlamaya gayret eden babam baştan ayağa sinir ve zift kaplı kötü bir ustaydı. Oğlu ve çırağı sıfatıyla ben de kendisinden zifte bulanmak ve sinir krizi kısmı dışında da marleycilik konusunda pek bişey öğrenemedim. Kendisiyle ufak yollu dalga geçtiğimde de en yaşlı ve yorgun haliyle "Yürü git kerhanacı" diye fırça atmıştı, "Git madem, kendini Hacı'ya çırak yazdır. O ben gibi eline yüzüne bulaştırmaz ziftleri"

Sonraki çıraklığım İstanbul'un mutena semtlerinden Yeşilyurt'ta bir emlak ofisinde geçti. Tam olarak bir zenaat öğrendiğim söylenemez. Sadece, karşımdaki insana yekten "Lan kardeşim sen ne manyak biriymişsin yaa" demeyip önümdeki masanın altına eğilerek çekmeceleri karıştırıyo gibi yapmak, gibi çok önemli bişeyi öğrendim. Alttaki çekmeceye sessiz kahkahalar bırakılıyordu, ortadaki çekmeceye de küfür ediyordunuz.

Emlakçılık konusunda da pek yetenekli bir çırak değildim başta.

O vakit fazla bir orospuluk hırsızlık çeşidi yoktu galiba. Voliyi gözünden vurup aniden biti kanlananlar: silah, sigara ve içki kaçakçılığı yapanlar, bunlara "yol veren" rüşvetçi amirler, birkaç belediyeci, müteahhid filan oluyordu. Parayı bulunca ilk iş olarak "Mandakasa Mersedes" ediniyor sonra da mutena semtten ev kapatmak üzere emlakçıya geliyorlardı. Ben delikanlı ateşimle dayanamayıp illa birkaç laf sokuyordum kendilerine. Hiç olmadı, böyle bir suratlar, bir edâlar, şekiller şemaller yapıyordum.

Fikir şimdikinden elli kez daha fazla suçtu o zamanlar. Bu cinsten ayılara "gıı" diye ses çıkarsanız "Servet düşmanı- Vatan haini" etiketlerinden birini çoluk çocuk dinlemeyip alnınıza bir odunla yapıştırmaları an meselesiydi. Sırf bu işler için odunlu, boğma telli ve tapancalı tosuncuklar besliyorlardı. Fazla da laf sokamıyordum o yüzden, "Mimik suçlusu" olduydum ben de, zamanla tuhaf tikler yerleşmişti yüzüme.

Emlakçıdaki ustamın adı Hadsın'dı. Patronlar genelde iş peşinde dışarda olduklarından gün içinde dükkanda ben, Uğur ve Hadsın oturuyorduk. O zamanlar televizyonda yayınlanan "Aşağıdakiler ve Yukarıdakiler" dizisinde uşak karekterini canladıran oyuncaya tıpatıp benzediği için Ziya Amca'ya "Hadsın" adını Uğur takmıştı. Patronlardan birinin oğlu olan Uğur, benim gibi okul çıkışlarında ofise gelip ayak işlerine yardım ediyordu. Hadsın ise atmış yaşlarında ak saçları, şık giyimi, patronlara ve müşterilere karşı ezici nezaketiyle gerçekten de asil ingiliz uşaklarına benzeyen bir ofis çalışanıydı.

Hiçbir zaman cesaretimizi toplayıp da kendisine emlakçıdan önce nerde çalıştığını filan soramamıştık ama bana kalırsa emekli konsolos gibi bir hali vardı. Uğur "Aküsü var bi yerinde lan bu herifin" diyordu "esasen robot". Ben ise korkutucu derecede sessiz buluyordum kendisini. Ara sıra bize göre anlaşılmaz şeylere asaletini bozmadan konsolos gülümsemesiyle tepki verdiği oluyordu gerçi. Onun dışında telefona hep aynı ses tonuyla cevap veriyor, belli aralıklarla ortamı limon kolonyasıyla dezenfekte ediyor, hep siyah bir kumaş yelek giyiyordu.

Gazeteden özenle kestiği kuponların yerlerini değiştiriyor, çay markalarını filan saklıyor, kendisine liseli ergen pislikleri yapıyorduk. O ise sesini hiç çıkarmadan kuponlarını bizim yeni yerleştirdiğimiz yerde biriktirmeye devam ediyor, biz pişman olup da çay markalarını ortaya çıkarmadıkça asla çay söyleyip içmiyordu. En pis gerilimi de "Talaşlı Şemsiye Operasyonu" yüzünden yaşıyorduk. Hadsın'ın kendisine hepten ingiliz asili havası siyah renkli, baston saplı, otomatik bir şemsiyesi vardı. Yağmurlu havalarda dükkanın önüne çıkıp adeta bir jonglöre ait seri ve estetik hareketlerle şemsiyeyi başının üstüne savuruyor, sustasından kurtulan şemsiye "flap" diye tepesinde açıldıktan sonra gösterisini tamamlamış şovmen gibi dükkandan tarafa zarif bir boyun selamı vererek yola koyuluyordu.

İşte biz o şemsiyeye talaş doldurduk. Bekliyorduk ki: yağmurlu bir günde Hadsın, şemsiyesini açıp talaş içinde kalsın. Fakat Hadsın bir daha elini sürmedi o şemsiyeye. Bir çok yağmur yağdı, tipi filan oldu sonra... Şemsiye, dükkandaki kapının ardında bizim koyduğumuz yerden bir milim oynamadı...

Bir keresinde o emlakçı dükkanında ayı bastı benim üstüme.

Öyle bir ezdi, öyle bir boynumu büktü ki... Ufaktım daha... Orada, o dakkada artık büyümekten vazgeçmeyi bile düşünmüştüm.

Hadsın'la oturuyorduk, Uğur daha okuldan gelmemişti. İçeri "Bidoncu" dedikleri bir adam geldi. Niye ona "Bidoncu" diyorlardı tam da olarak bilmiyorum. Birkaç ay önce "hanım arkadaşına" Çınar Otel'in karşısında deniz gören bir apartman dairesi kirlamıştık. Hoş geldin, beş gittin faslından sonra

"Maşallah evin yeri, deniz manzarası felan, gayet güzel, fevkalade başarılı" dedi Bidoncu. "Ama gene de bu Miray bizim, rahatsız. Kızı rahat koymuyorlar"

Hadsın alışkındı böyle işlere. Bu tip semtlerde metresine daire tutup tek oturtan adamların başı apartman sakinleriyle belaya girerdi. O yüzden herhade:

" Siz merak etmeyin ben apartmandakilerle konuşurum. Tabi biraz da zaman işi böyle şeyler, komşu komşuyu tanıycak filan..." gibisinden bir şeyler söyledi.

Gerçi "Bidoncu" denen adamda öyle şeylere pabuç bırakacak göz yoktu. Apartmanı kurşun yağmuruna tutar, semtte derhal huzur ve güven ortamını tesis ederdi.

"Yok yok çevreynen iyiyiz Allah nazardan saklasın. Bi terbiyesizliği olan olmadı. Bacıları bildiler bizim Miray'ı.

Durum başka, kız telefonda rahatsız ediliyor anladabiliyor muyum? Eyle bir soluk almalar vermeler, sessiz açmalar kapamalar... Mert adam işi değil yani"

O sırada telefon çaldı. Hadsın, Bidoncu'dan özür dileyip telefonla uğraşırken Bidoncu bana dönüp

"Evet yeğenim, sen ne diyorsun bu işe" dedi.

Ne diyim bilemeden bakakalmıştım herife.

"Hele bi ayağa gak bakiim"

Niyeyse komutuna uyup ayağa kalktım bi de.

"Bak boyun posun da yerindeymiş ha"

Kendi de ayağa kalkarken cekedini ufaktan geri atıp silahını yerleştiriyor gibi yaptı.

"Demem o ki aslan parçası, bak telefonları filan siz bağlattınız eve. Başka da bilen yok o numarayı, anladın?"

Tam da çözemedim, boş boş bakıyordum yüzüne. Adam çıkarken Hadsın elini telefonun almacına koyup "Gidiyo musunuz" dedi Bidoncu'ya

"He ya, gittim ben" dedi Bidoncu "Delikanlıyla bir şeyler konuştuk, o anladı"

Neyi anladım lan ben?... Anladığım çok ağrıma gittiydi, çok. Tamamdı: büyüyordum, öğreniyordum, hayat adil değildi, bazen hepten alçaktı hatta ama iftiraya uğramak için daha çok küçüktüm ben. Türk filminden başka film yoktu hayatımda, bilmiyordum. Hulisi Kentmen'in kızı Ayşecik'e benzeyen bir kıza uzaktan hayalleniyordum, evet. Ama Bidoncu'nun "sarı ve kötü kadın"rollerindeki Suzan Avcı'yı andıran metresiyle ne işim olabilirdi?

Hadsın hâla telefondaydı, Bidoncu'nun ardından bir deli nöbeti tuttu beni. Kendi ergen sesimi yutmuştum, yumruk ne ki, çok daha büyük bir şeyle tıkanmıştım, kusmak mı daha rezil, ağlamak mı, bilemiyordum. Sonra kaynayan çaydanlık cızırtısı gibi zayıf bir ses kurtuldu içimden... Hiçbirinin olmasını istemiyordum. Gelgelelim, insan ilk kez sesini yutunca böyle oluyordu işte. Hadsın'a yakalanmıyım diye dükkanın kapısını bulmaya uğraşırken yakalayıp "Nooluyo yahu" diyerek beni sarsmaya başladı. Dışarı çıkabilmek için bir süre itiştik Hadsın'la... Omzuna yeterince sümüğümü sildikten sonra biraz sakinleyip oturdum.

Sesim geri geldiğinde epey gür çıkıyordu. Uzunca bir süre Bidoncu'nun attığı iftiraya sayıp sövdüm: Nasıldı yani lan; tamam beli silahlı bir "kro"ydu ve taa o zaman da "para ondaydı"... Ama hiç mi biyerlere sığamıyacaktı lan bu ibneler? Gördükleri her masum şeyin üzerine "daba daba" koşarak gelip sıçmaya yemin mi etmişlerdi? Ben naapmıştım ki Bidoncu'ya, daha doğrusu naapabilirdim ki?

"Babanın beylik silahını çalıp karşısına çıkabilirsin" dedi Hadsın.

Ben yaşlı adamın aklımı okuduğundan korkup sustum önce. Sonra benim öfkeli heyecanımı çocukça bulup dalga geçmesine bozularak

"Noolucak peki? Bu adamlardan kurtulmak için kasaba olarak toplanıp yedi tane samuray mı tutucaz?" dedim.

Konsolos gibi güldü gine Hadsın.

"Kalem kılıçtan keskindir fekat" dedi.

Konuyla ilgili daha afilli bir laf söylese konsolos tavrına daha çok yakışırdı gerçi. Ben takvim yapraklarının arkasındaki "Günün sözü" bölümünde çoktaan okuduydum o lafı. Neydi yani şimdi bu "Ak akçe karagün içindir" gibi... İyi kötü lisede okuyorduk, elimiz kalem tutuyordu işte. Noolucaktı, bir daha Bidoncu tarafından ayı basması yöntemiyle ezildiğimde burnuna kurşunkalem mi sokucaktım?

"Bazen yalnızca seyretmek iyidir" dedi. "Fakat karışmasın; seyretmekle seyirci kalmak aynı şeyler değildir"

Bu laf ise pek alengirli gelmişti kırgın bünyeme. Neyse ne, hepsi boştu işte lan, hepsi!

On dakikadır Küçük Emrah'ın gerçekten küçükkenki hallerine bürünmüş boynu bükük oturuyordum öyle. Aniden ayağa kalktı Hadsın. Dükkan kapısının arkasında yaslı duran şemsiyesini aldı, her zaman dükkanın dışında yaptığı hareket serisini bu kez dükkanın içinde tekrarladı. Birkaç saniye sonra elinde şemsiyeyle talaşların altında bir heykel gibi duruyordu. Zemberekler fırladı içimden, öyle bir güldüm ki... Üstüne üstlük Hadsın'ı da ilk kez dişlerini göstererek gülerken gördüm.

Sonraki günlerde o emlakçının penceresinden hayatı epey seyrettik. Bidoncu'ya, simitçiye gazozcuya filan baktık. Dükkana dalanlar, gücünden başı dönmüş, yokyere bağırıp çağıranlar oluyordu bazen. Onların karşısında masanın altına doğru eğilip çekmeceleri karıştırır gibi yaptık. Söylemiştim, en alt çekmeceye sessiz kahkahalar bırakıyor, ortadakine küfürler ediyorduk...

Üstteki peki? Üstteki çekmecede hayat birikiyordu öyle, günün birinde neye lazım olacaksa?

Bidoncu'nun Miray'ı, uzun süredir gizlice telefonlaştığı eski kırığıyla beraber İskenderun'a kaçtı. Bidoncu, deprem yüzünden İstanbul'un bir başka mutena semti Etiler'de bir başka hanım arkadaşına daire tuttu ve "Mandakasa Mercedes" ini dörtçeker kara jiple değiştirdi.

Hadsın... En son...

En son, Uğur'la oturmuş dalgasına isim şehir oynarken, Hadsın dolmakalemini cekedinden çıkartıp "oyunumuza iştirak etmek istediğini" söyledi. Bir süre oynadık. Son olarak kendisi "H" harfinden isim hânesine "Hadsın" yazdı. İtiraz edecek miyiz diye muzipçe gözlerimize baktı. Yine dişlerini göstererek gülüyordu...

Ben bir bunu sakladım üst çekmecede birikenlerden. İstedim ki; Ziya Amca'yı bilmediğini sandığımız takma adıyla "Hadsın"ı yani, hep gülüyorken hatırlıyayım.

Dergiden ustam İsmet Çelik'iyse suların kesik olduğu bir günde,

"Arap bende 'su tozu' var, yengen Gima'dan almış. Yarım bardak suda eritince su oluyo" diyip kahkahalar atarkenki haliyle hatırlıyorum. Ve tabii beraberce seyrettiklerimizle.

Hâla, çoğunlukla seyrediyorum. Seyretmenin seyirci kalmak olmadığını biraz öğrendim belki, hayat olup bitene seni şahit yazıyor, anlıyorum.

Az kıdemim oldu şimdi. Yanımda kendine "çırak" diyenler oluyor bazen. Onlara da anlatacak bundan başka bir şeyim yok oysa.

Bir de talaşlı şemsiyem var benim.

Kardeşler üzülünce, bezince hayattan, yazıp çizmeye çalışırlarken, yahut okurken yalnızca, belki birilerinden sevgisini isterken, üzerlerine türlü çeşitli ayılar bastığında, beraberce zifte bulandığımızda, hemen seslerini yutmasınlar, yok bişey, az sağlam dursunlar, meydan okusunlar, yani gülsünler diye, o şemsiyeyi açıyorum.

Desen: Kutlukhan Perker

"Yazarlık kendine güven ve cesaret gerektirir"

YAVUZ EKİNCİ

İlk kitabı "Meyaser'in Uçuşu" ile edebiyat dünyasına adım atan Yavuz Ekinci ikinci kitabı "Sırtımdaki Ölüler"le 2005 Haldun Taner Öykü Ödülü'nün sahibi oldu. Aynı zamanda öğretmenlik de yapan Yavuz Ekinci ile yazarlığı ve öykücülüğü üzerine konuştuk.

Yavuz Ekinci, 2005 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü aldınız. Daha önce de ödül kazanmışlığınız var. Bu son ödül bağlamında, ödüllerin bir öykücüye neler kattığı ya da ondan neleri alıp götürdüğü konusunda ne söylemek istersiniz.

Yarışmaları önemsiyorum. Ödüllerin seçici kurullarında bulunan yazarların benim eserlerimi seçmelerinin, beğenmelerinin beni cesaretlendirdiğini söyleyebilirim. Bunun yanında yarışmaları ve ödülleri birer iade-i itibar olarak görüyorum. Aynı zamanda, alınan her ödülün yazarın sırtına büyük bir sorumluluk çuvalı olarak da düştüğüne inanıyorum.

Cesaret özelikle genç bir yazarın en çok ihtiyaç duyduğu şey mi?

Evet. Kesinlikle. Bence yazarlıkta kendine güven ve cesaret, olmazsa olmazlardan biridir. Yazmak kendine güven duymadan yapılabilecek bir şey değildir. Sadece yazmak için değil aslında, sanatın her dalı kendine güven ve inanç gerektirir.

Ödülleri konuşmuşken, şunu sormak istiyorum. *Orhan Pamuk*'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması konusunda sizin değerlendirmeniz nedir? Bunca tepki hakkında ne düşünüyorsunuz?

Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması konusunda sanırım konuşmayan kalmadı. Öncelikle Nobel'i almasına çok sevindim. Kendisini ve belirttiği geleneği kutluyorum. Eserlerini bilen ve zevkle okuyan biriyim. Bence Türk edebiyatının dünyaya açılmasını kolaylaştıracak. Olumsuz tepkilere ise şaşkınlıkla bakıyorum. "Devlet herkesin ağır ağır canına kıydığı bir yerdir," der **Nietzshe**. Bundan dolayı bence devletle ilişkisi iyi bir yazar zaten iyi bir yazar değildir. Şüphesi olan Cumhuriyet dönemi yazarlarını inceleyebilir.

Öykü yazmanın, hikâye anlatmanın çok eski bir "gelenek" olduğu ortada. Hele doğu toplumlarında... Sizin de, öykülerinizin başına aldığınız gibi: "Dünyada herkesin bir öyküsü vardır." Nedir sizce insanı kendi hikâyesini anlatmaya iten şey?

Öyküden söz edeceksek eğer, **Eikenbaum**'un şu tanımını hatırlamak lazım. "Öykü temel bir biçimdir, ilk biçimdir. Roman tarihten, gezi anlatılarından gelir. Öykü masaldan fıkradan gelir." Onu temel ve ilk biçim kılanın ne olduğu sorusunu ise "yaşam" karşılıyor. Yaşamla anlam kazanıyor öykü. Demek ki, insanlığın varoluş serüvenine koşut bir yanı var öykünün.

Doğu toplumlarında sözlü edebiyat çok gelişmiş. Binbirgece masallarını hatırlamakta yarar var. Öykünün temelinde 'hikâye anlatma' geleneği var. Bu da çok ötelere, destanlara, binbirgece masallarına, **Dede Korkut** hikâyelerine, **Nasrettin Hoca** fıkralarına ve meddah hikâyelerine dayanır.

Anlatma isteği, anlatma dürtüsü: Anlatmak için yaşamak. **Sait Faik**'in ünlü bir sözü vardır: "Yazmasaydım çıldıracaktım." Ben buradayım ve bunu söylüyorum! İnsanı kendi hikâyesini anlatmaya iten şey ölümsüzlüktür. Ölmek istemeyen büyük insan **Gılgamış**'la ve **Utanapişti** arasındaki diyalogları hatırlamakta yarar var. Gılgamış'ın yüzü solmuş, üzgün ve harap bir hali var. Utanapişti ona, neden bu halde olduğunu sorar. Gılgamış şöyle cevap verir: "*Can dostum Enkidu'yu / Bütün insanların kaçınılmaz kaderi / Ölüm yere çaldı.* İlginç değil mi bilinen ilk yazılı eserin ölümsüzlük eseri üzerine yazması."

Ölüm ve ölümsüzlük üzerine konuşmuşken, Sırtımdaki Ölüler'e gelelim biraz. Nasıl bir süreçte yazdınız bu öyküleri. Hele adını kitaba veren o öykü? Bunca ölüm bunca anımsayış..?

O zaman Gılgamış'ın şu sözlerini söylemem lazım. "*Can dostum Enkidu'yu / Bütün insanların kaçınılmaz kaderi / Ölüm yere çaldı / Altı gün yedi gece gözyaşı dök / tüm onun için / ve razı olamadım gömülmesine / ta ki burnundan kurtçuklar düşene kadar / işte o zaman ölümden korkmaya başladım / ve bozkırda başı boş dolaşmaya başladım / dostumun acısını içime gömerek / Enkidu, can dostum / balçık oldu / ve ben de onun gibi / bir daha asla kendime gelmemek üzere / kara toprağa karışacak değil miyim?*" Evet ezbere bildiğim şiir dizesi yalnızca bunlar. Dosyada bulunan öyküleri 2004 yıllında yazmaya başladım. Adını dosyaya veren 'Sırtımdaki Ölüler' öyküsü ise en son yazdığım öyküdür. Bu öyküde sessiz kalmanın ve ölümü kabul edememenin çaresizliği var. Bu öykünün en can alıcı cümlesi şu: ' yaşamda bir an geliyor, tanıdığın insanlar arasında canlılardan çok ölüler oluyor.' Sanırım bunca ölüm ve anımsayış bundan başlıyor.

Sizin öyle "büyük şeyler" anlatma peşinde olmayan bir yazar görünümünüz var. Bunu öykülerinizden yola çıkarak söylüyorum. Gittikçe nesnelere, nesnelerin kat

gerçekliğiyle değilse bile; bunu da unutmayarak, kaleminizle onların içini açıp önce kendiniz bakıyor, sonra da okura gösteriyorsunuz. Üzerinde yoğunlaştığınız bu "şeyler" dünyasını konuşalım istiyorum.

İlk yazmaya başladığım zamanlar ilginç olayların arkasından koşuyordum. Sonra ilginç olayları anlatmakla iyi bir edebiyatın yapılamayacağının farkına vardım. Bunun ayrımına erken vardım. **Selim Temo**'nun bu konuda benim için çok özel bir yeri var. **Rilke**'nin 'Yazmadan yaşamayı becerebileceğini sanıyorsan, yazma' sözünü hiç unutmadım. Ben aslında hiç öykü olamayacak şeylerden öykü oluşturmaya çalışıyorum. Büyük sözler söylemek yerine, hemen hepimizin hayatında var olan küçük ayrıntılar da diyebileceğimiz nesneler üzerine düşünüyor ve bu düşüncelerimi öykülemek için yoğun bir şekilde çalışıyorum. Bu daha zor ama daha güzel. Bunların yanında beni en çok yoran dil, anlatım biçimi ve kurgudur. Bu üçü üzerinde o kadar çok düşünürüm ki! Sizin belirttiğiniz 'küçük şeyler dünyasının' ben de tam olarak ne olduğunu bilemiyorum. Her yazdığım öykünün benim üslubumu taşımasına özen gösteririm; fakat tekrara düşmemeye de çok gayret ederim.

Yöntemleriniz nelerdir peki? Bir öyküye başlarken örneğin. Bir düşünceden mi yola çıkarsınız, üslup mu belirler öykünün gidişatını? Ya kahramanlar?

Kısa notlar alırım. Bu notlar çoğu zaman hiç işime yaramıyor. Bir öyküyü kesinlikle düşleyerek yazamıyorum ya da istediğim gibi yazamıyorum. Ben bir cümle ile başlarım ve bittiğini hissettiğim zaman da bırakırım. Bu yazma süreci tabii aylarca sürüyor. Bir masalı eğer yazılı olarak okumuyorsanız iki kere aynı şekilde anlatamazsınız. Ben de her yazılan öykünün öykü sanatını yeniden tanımladığına inanırım ve bunun için de çalışırım. Kahramanlarım... Marquez'in bir sözünü hatırlatmak isterim. 'bir karakter sıfırdan yaratılmaz' der. Benim de karakterlerim aslında çoğu zaman hiç farkında olmadan gördüklerim, tanıdıklarım arasından çıkıyorlar.

Yazmak için belirlediğim bir ara ya da zaman yok; fakat yazmaya başladığım zaman mutlak bir sessizlik isterim. Evin diğer odalarında birinin nefes alması bile canımı sıkar, yazmamı engeller. Geceleri sözcüklerin peşine takılıp gitmeyi çok severim.

Diliniz çok kıvrak. 'okuyanın içine işliyor' derler ya, tam da öyle işte. Özel bir dilsel tutumunuz var mı?

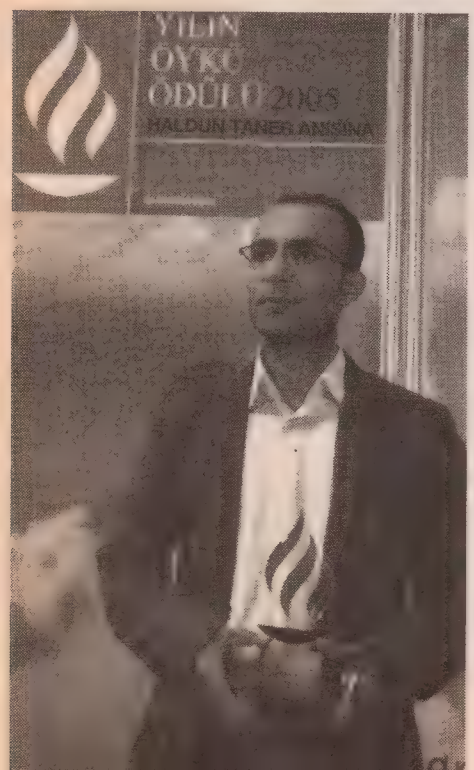

Dilimin çok kıvrak olduğunu, dili çok iyi kullandığımı söylüyorlar. Bu konuda diyecek bir şey bulamıyorum. Bilemiyorum. Bir kuyumcu titizliğinde çalışırım. Bir öykü bitmesine rağmen üzerinde aylarca çalışırım.

Sayın Ekinci, öykülerinizden bir kahramanın popüler, çok satan bir romancıya yaptığı eleştiri bağlamında soruyorum: öyküdeki bu ısrarınız niye?

Öykü de bir ısrarım yok. Roman ile öykü birbirinden farklı iki türdür. Genellikle insanlar bunu hacimsel olarak düşünüyorlar; fakat bu doğru değil. Öykünün kendi içerisinde kendine özel bir disiplini var. Yazarı çok yorar. Marquez 'kısa bir öykü yazarken harcanan çaba bir romana başlarkenki çabayla aynı derecede yoğun oluyor' der. Roman tekniği ile öykü yazılmaz, öykülerdeki tekniklerinin romana uygulanması da her zaman iyi sonuç vermez. Bir yanlış daha var. Öykünün romana atlama taşı olduğu.. Kesinlikle benim için öykü, romana atlama taşı değildir. Ve iyi öykü yazan bir yazar, iyi roman da yazar diyemeyiz. Piyasada bunların örnekleri çok.

Her ne kadar "merkezde" yaşamıyor olsanız da, "edebiyat ortamı" diye adlandırılan yerlerden uzak kalsanız da; yazılan, çizilen şeyleri takip ediyorsunuz; sizce kötü, yanlış, saçma olan bir şeyler var mı? Tutum, anlayış bağlamında soruyorum.

Merkez dedikleri neresi? Türkiye için İstanbul. Gerçi İstanbul'da da sanırım Cihangir tartışması var. Peki dünya için merkez neresi? Ben kendimi Türk edebiyatında var ettiğim gibi dünya edebiyatında da konumlandırmaya çalışırım. Daha önce de belirttim ve söyledim. Ne yazık ki hâlâ ve ısrarla, İstanbul merkez olarak görülüyor, görülmek isteniyor, gösteriliyor! Bence İstanbul'da doğup büyüyen, yazan ve aydınlanan bir yazarın yaşadığı sıkıntıları, yabancılaşmayı, gerilimi, birey olma savaşımını, burada, doğuda daha yoğun, daha acımasız ve keskin bir şekilde yaşayabilirsiniz. Zaten bu başlı başına edebiyatınızı besleyen bir şeydir. Bundandır ki anlatmak için kendinizi adarsınız, anlatmak için yaşarsınız. Bu da hem bir ödül hem de bir cezadır.

Bir de tutum yanlışı var. Örneğin "Batmanlı yazar" deniyor. Peki neden Batmanlı? Buradan da iyi şeylerin yazılması beklenmiyor mu? Marquez Kolombiya'nın hangi kentinde doğdu? Doğduğu yer çok mu iyiydi? Ben kendimi Türk edebiyatında var ediyorum. Bunun dışında yaşadığım ilin, sahip olduğum etnik kökenin önemli olduğuna inanmıyorum. Bunların benim edebiyatımdan önce tanımlanmasına katlanamıyorum.

Kesinlikle benim için öykü, romana atlama taşı değildir. Ve iyi öykü yazan bir yazar, iyi roman da yazar diyemeyiz. Piyasada bunların örnekleri çok

Kendi kültürünüzle barışık görünüyorsunuz, öykülerinizden. Kimliğinizin öykücülüğünüze yansımaları, onu etkilemesi hangi yönde oldu?

Yazar çevre ilişkisi yadsınamaz. Batman'da yaşıyor olmamdan dolayı, bir çok olaya tanık oldum. Bu tanıklıklardan etkilenmiş olabilirim; ancak bunları hiçbir zaman bir belgeselci gibi öykülerimde anlatmadım. Yaşadığınız zamanın ve bu zaman içinde geçen olayların kokusu ister istemez öykülerinize siner. Bu ne derece kötü ya da mis gibi bir koku olur, bunu yazarlar çoğu zaman önceden kestiremez.

Bu konuda hiç önyargılarla karşılaştınız mı?

Önyargılarla karşılaştım. Kimileri propaganda ve slogan edebiyatı yapmanızı bekler. Kimileri ise çevrenizde yaşanan olayları anlatmanızdan rahatsız olur. Yazarken benim gölgemden başka hiç bir gölgenin kâğıt üzerine düşmemesine özen gösteririm. Benim temel meselem, kaygım, ulusal ile evrenselin kesiştiği noktaları yakalamak ve bunları edebiyatçı ve sanatçı anlayışım doğrultusunda işleyip anlatmaktır. Önyargılar benim meselem değildir.

Kendinize yakın hissettiğiniz öykü ve roman yazarları kimlerdi?

Kendime yakın hissettiğim ve severek okuduğum yazarlar var. Birkaç isim sayacak olursam, Sait Faik, **Sabahattin Ali**, Haldun Taner, **Oğuz Atay**, Bilge Karasu, **Hasan Ali Toptaş**, Hulki Aktunç, **Nalan Barbarosoğlu**, Latife Tekin, **Vüs'at O. Bener** aklıma bir çırpıda gelen isimler. Burada ismini saymadığım çok sayıda değerli yazarlar var; tabii ki bunu Türk edebiyatıyla sınırlamıyorum. Dünya edebiyatının usta kalemlerini de yukarda saydığım isimlerin yanı sıra okumaktan eksik kalmam: **Kafka**, Cervantes, **Bruno Schulz**, Marquez, **Borges**, Sadık Hidayet, **Italo Calvino**, Carlos Fuentes, **Marcel Proust** ...

Şiir ile aranız nasıl? Şairleriniz var mı?

Şiir en çok sevdiğim türdür. Ama hiç şiir yazamadım. Türk şiirinde ikinci yenileri çok severim. Bunların arasında da **Cemal Süreya** ve **Edip Cansever**'in bende yerleri çok farklı. **Orhan Veli, Melih Cevdet, Adnan Özer**...

Bundan sonraki projeleriniz nelerdir, atölyenizde neler var masa başı olan?

Bundan sonra... Birey olmanın sıkıntıları, yabancılaşmanın getirdikleri, ölüm karşısındaki çaresizlik... Bunlar bitmez. Çünkü insanın içindeki bu cehennem yalnızlığı hiç mi hiç bitmez? Şimdi üzerinde çalıştığım öyküler var. Yani üçüncü dosyanın öyküleri birikmeye başladı.

Ve bu bitmeyecek cehennem yalnızlığında oturup tekrar öykü yazacağım.

Fotoğraflar: Ubeyd Baş

Peter Mclaren
Ramin Farahmandpur

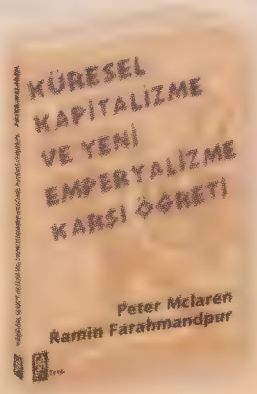

KÜRESEL KAPİTALİZME VE YENİ EMPERYALİZME KARŞI ÖĞRETİ

"Bu kitap bugün için bir klasiktir! Peter McLaren ve Ramin Farahmandpur Marksizmi yeni Milenyuma taşımaktadır."
CADDE

Felsefe

www.oktaytaftali.com
otaftali@hotmail.com

Oktay Taftalı

PARANIN İCADI

Tarih ve arkeoloji yazıcıları, elden ele dolaşan ilk sikke'lerin İ.Ö 700'lerde Lidyalılar tarafından basıldığını belirtiyorlar. Ancak Lidyalılardan çok önceleri, İ.Ö IV. bin yılda Mezopotamyalılar, ürünlerini gümüş değeri üzerinden eşitleyen listeler düzenlemişlerdi. Daha sonraları yine tabiattan elde edilen altının, eldeki birikim miktarı belli bir düzeye erişince, bu soy metal de devreye girmiştir. İ.Ö III. bin yılda altın ve gümüş külçelerin devlet tarafından damgalandığı söyleniyor. Ancak perakende değiş tokuş için yeterince pratik olmayan bu ağır külçelerin yerine, taşınabilir küçük sikkeler basan Lidyalılar, paranın mucitleri olarak kabul görüyorlar.

Fakat Para, bir hükümetin veya bir mucidin, birden bire aklına gelen dahiyane buluşlardan birisi değildir. Tam tersine para, insani ihtiyaçları ifade eden ürün ve malların binlerce yıllık değiş tokuşu süresince ortaya çıkan ve sonuçta kendisi de "mal" olan bir fenomendir.

Ben burada meselenin bilimsel yanı üzerinde fazlaca durmak istemiyorum. Çünkü, ekonomik bir değer olarak paranın, toplumsal yaşantı birlikteliği içindeki işlevi, mülkiyet ilişkileri açısından belirleyiciliği ve sermayeye dönüşmesi, vs. hakkında, iktisat ansiklopedileri yeterince bilgi veriyorlar. Bizi asıl ilgilendiren mesele, paranın ortaya çıkışıyla birlikte, onu kullanan insanoğlu üzerinde yol açtığı etkilerdir.

Tarihin derinliklerinde, insanlar tabiattan elde ettikleri ihtiyaç maddelerini, doğrudan "takas" ederek yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Ancak bir av hayvanını, bir sepet meyveyle değiştirebilmek için, karşılıklı olarak bu ihtiyaçlara sahip kişilerin aynı anda, aynı ortamda buluşmaları gerekiyordu. Elindeki fazla ihtiyaç maddesini, binlerce yıl boyunca umduğuyla değil, bulduğuyla değiştirmek zorunda kalan insanın, sonunda parayı icad etmesi kaçınılmaz bir zorunluluktu.

Fakat insanın tarihte maruz kaldığı her zorunluluk, ona, yeni bir ahlâk geliştirmenin imkânlarını sunmuştur. Zorunluluklar olmasa ahlâk da olmazdı. Dolayısıyla para nerede ortaya çıkmışsa, orada parayı dizginlemek isteyen bir ahlâk da ortaya çıkacaktır, çıkmıştır.

Üzerinde yaşadığımız bu gezegeni oluşturan taşın, toprağın, havanın ve suyun içinden, altın, gümüş, bakır gibi elementleri ayıklayarak onlara asal ve sanal bir değişim değeri atfetmek, elbette insanın soyutlayıcı dehasının bir ifadesidir. Ama bu soyutlayıcı dehanın, hangi noktaya kadar deha, hangi noktadan itibaren dipsiz bir şizofreni olduğunu 21. yüzyılda tartışmak zorundayız.

Engels, toplumsal hayatın ve ekonomik işleyişin yasalarından yola çıkarak, paranın bir gün eski eserler müzesine kaldırılacağını söyler. Bu doğrudur. Fakat Engels'in art niyetli yorumcuları, Çetin Altan vb. liberaller, kredi kartlarını kanıt göstererek kapitalizmin dönüştüğünü, sosyalleştiğini iddia etmekten de geri kalmadılar, kalmıyorlar.

Bu noktada insanın soyutlama yetisine dikkat çekmek gerekiyor. Dolayısıyla paranın ortadan kalkması, hiçbir zaman, doğrudan doğruya **parasal işlevin** ortadan kalktığı anlamına gelmez. Bugün kapitalist medeniyet, giderek sadece bilgisayar ekranlarında akan rakamların, pin kodlarının ve elektronik verilerin, paranın yerini aldığı bir döneme girmiş bulunuyor. Ama ne yazık ki, paranın nesne olarak ortadan kalkması, sömürünün ve artı değer gasbının da ortadan kalktığını söylememiz için, bize yeterli kanıt sunmuyor.

Kapitalist medeniyetin para yerine, değişim değeri ifade eden şifreli veri tabanlarını ikame etmesi sonucu, "paran var mı?" Sorusu, yerini "şifren var mı veya şifre hesabında ne kadar var?" sorusuna bırakmıştır. Hepsi bu.

Değişim değeri, soyutlama gücü sayesinde bir şifreyle gizlenmiş sanal rakamlara dönüşerek, yine belli tekellerde toplandığı sürece, aynı tas aynı hamam. Demek ki, bu durumda paranın değil, **parasal işlevin** ortadan kalkmasını esas almak gerekiyor.

PARAYLA DEĞİŞEN İNSAN

Bir değişim değeri olan para, tarih içinde sadece ihtiyaç maddelerinin karşılıklı değişimini sağlamakla kalmamış, insanı da değiştirmiştir. İnsanın tabiattan elde ettiği ihtiyaç maddeleriyle kendi arasına yine kendi icadı olan bir aracı madde koyması, onun tabiat dışına düşmesini sağlayan unsurlardan birisidir. **Para, insanın tabiatla kendi arasına koyduğu bir fetiştir.**

Yakın dönemlere kadar Afrika'da, Kuzey ve Orta Amerika'da parayı bilmeyen kabileler "beyaz adam" tarafından ilkel sıfatıyla niteleniyordu. "Beyaz adam" a kalırsa gelişmiş olmanın en önemli göstergelerinden birisi, tabiatla kendisi arasına soyutlama yoluyla bir aracı unsur koymaktan geçiyordu. Bu nedenle Avrupalı misyo-

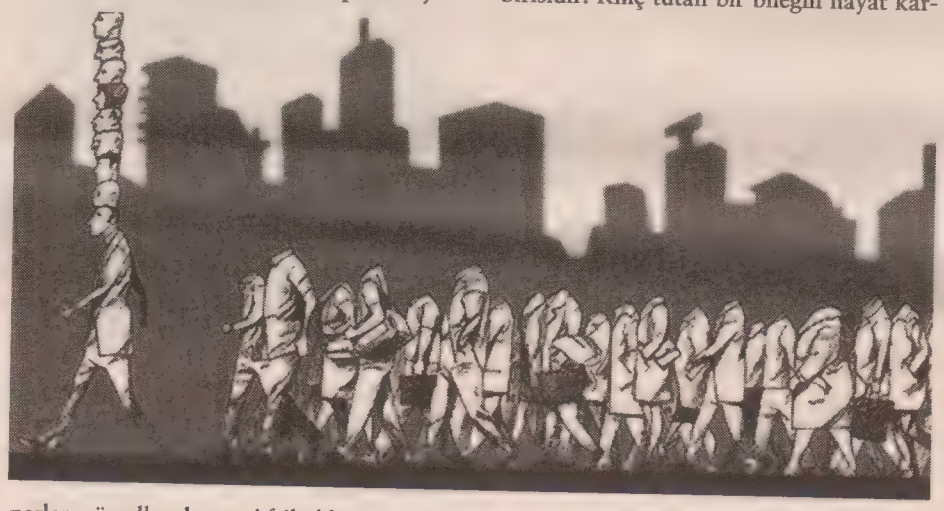

nerler yüzyıllar boyu Afrikalılara parayı öğretmeye çalıştılar. Günümüzde bile ekonomik yardım gönüllüsü misyoner teşkilatları, anılan coğrafyaların ücra köşelerinde, para algısını yaygınlaştırmak için etkin bir faaliyet içindeler.

Oysa para kullanımı insanın soyutlama yetisini gösteren veriler arasında, en değersiz kanıtlardan birisidir. Tabiatla ilişkisinde aracı bir nesne kullanmayan sözde "ilkel" kavimlerin, şarkıları, şiirleri töre ve ibadetleri, sayısız soyutlama örnekleriyle doludur. Ama "beyaz adam" bunların gerçek soyutlamalar olmadığını kanıtlamak için, bin dereden su getirerek, antropoloji, etnoloji gibi insanı ayrıştıran, birbirine ve tabiata yabancılaştıran bilimler kurmuştur. Bu bilimler, insanın yabancılaşmasını sayısız formüllerle meşulaştırmaya çalışarak, "ilerleyen" bir tarih tasarımını bilincimize kazıdılar. Dikkat edersek, bugün tabiatla arasına en fazla miktarda aracı unsur koyan toplumlar, en ilerlemiş toplumlar olarak algılanıyor. Genel kanı uyarınca: toprağın, tabiatın bağrında, kuzey Afika çöllerinde, Asya bozkırlarında, Afganistan dağlarında yaşan ve para kullanmayan veya çok az para kullanan bir halkın mensubuysanız gerisiniz...

PARA VE GÜÇ İRADESİ

Tarihte insan gücünü belirleyen şey, onun tabiat içindeki varoluş mücadelesidir. Sonuçta gücün gelip dayandığı nokta, bu gezegen üzerinde varolabilmek, hayatını sürdürebilmekle ilgilidir. O nedenle mitolojiler, efsaneler, masallar, devlerle, canavarlarla, denizin ve dağların dehşetiyle, ormanların karanlığıyla vuruşan, başa çıkan kahramanları anlatırlar. Başlangıçta salt bileğe dayanan insan gücü, tabiat karşısında edinilen deneyimle aklı ve zekayı da bilek gücüyle birleştirmiştir. Aklın, bilek gücüne katkısı hiç kuşkusuz, öncelikle alet yapma ve alet kullanma yetisiyle kendisini gösteriyor.

Homeros'un destanlarında sözü edilen kahramanlıklar, henüz Lidyalılar tarafından İ.Ö VII. yy. da bulunan paranın, bütünüyle insan hayatına egemen olmadığı bir dönemde ve insanın doğal gücü üzerinde temellenmektedir. Fakat görünen o ki, İ.Ö. IV. Yüzyıldan itibaren eski Yunan diyarlarında para, mertliği bozmaya başlamıştır. Ve o nedenle Aristoteles (İ.Ö. 384 – 322) "para insanı" ile, insanı birbirinden ayırmak zorunda kalmıştır.

Para, temsil ettiği satın alma değeri dolayısıyla, insanın tabiat karşısındaki gücünü tabii olmayan bir mecraya kaydırmıştır. Kuşkusuz bu durum, insanın tarih boyunca kendi kendisini maruz bıraktığı en gerçek dışı, en akıl almaz yanılsamalardan birisidir. Kılıç tutan bir bileğin hayat karşısındaki gücünü ilk bakışta anlayabilirsiniz. Bu, aracısız doğrudan bir güçtür. Ancak bir elde birikmiş paranın gücü, ilk bakışta anlaşılmaz. Aslında bu, atfedilmiş, öyle olduğu varsayılan, dolaylı bir güçtür.

Paranın gücü tabiatta hiçbir işe yaramaz. Çölün ortasında bir bardak su, bir milyon dolardan daha kıymetlidir. Parayı güçlü kılan, çölün ötesindeki bir şehirde yaşayan insanların, paranın kıymetli olduğu konusundaki varsayımlarıdır. Bu varsayım o şehir veya yerleşim yerinde yaşayan insanların, yaşamak için ürettikleri ihtiyaç maddelerinin miktarına ve cinsine dayanır. Burada Nietzsche'ye bir gönderme yapacak olursak: Zerdüşt'ün sokaklarında dolaşırken acı çektiği şehirler, yani insanın küçüldüğü bu mekanlar derhal terkedilmelidir. Yine aynı bağlamda Sloterdijk'a göre de, çöle dönüş atalarımızın yurduna, insana dönüş demektir.

Kuşkusuz andığım bu eğretileme ve imgelerle bildirilmek istenen bir çok şey var. Ama paranın insanı, insandan çaldığı hakikati, bu filozofların ifadelerinde bir yerlerde gizlidir.

Paranın satın alma gücü ile, insanın tabiat karşısındaki gücü yer değiştirdiğinde, insan kendi kendisini tabiattan çalmıştır.

Satın alma gücüne sahip olan insanın, kendisi kadar satın alma gücüne sahip olmayan öteki insanlardan, genel anlamda daha güçlü sayılması, insanlığı kapsayan bir şizofrenidir. Tarihte bu şizofreniye dikkat çeken birçok filozof ve sanatçıyla karşılaşıyoruz. Örneğin Sinoplu Diogenes ve onun temsil ettiği "Kinik Okul" bu konuda akla gelen ilk örnektir. "Gölge etme, başka ihsan istemez" özdeyişi, her türlü maddi güce sahip olduğunu varsayan, ihsanlar dağıtabilen Büyük İskender gibi bir imparatorun, deliliğinin yüzüne vurulmasıdır.

Sanatın özgül değerini ve toplumsal yaptırım gücünü, para cinsinden bir değere dönüştürmeyi yadsıdığı için, hayatını yoksullukla geçiren sanatçı örneği sayılamayacak kadar çoktur. Neyzen Tefik'in, kendisine Abdülhamit tarafından ihsan edilen altınları, bir köpeğin kuyruğuna bağlayarak, köpeği sokağa saldığı ve köpeğin ardısıra koşuşan insanların zavallılığı karşısında ağladığı söylenir. Demek ki:

Paranın satın alma gücünü, insanlığın genel gücü olarak algılayan düşünce, bu mutabakatın dışında kalmayı tercih edenler için hiçbir anlam ifade etmez.

PARALI VE PARASIZ YAŞAM DENEYİMİ

Modern tüketim toplumlarında bol paralı bir hayatı hayal eden insan sayısının azımsanamayacak kadar çok olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle bizim gibi özenti kültürün yaygın olduğu toplumlarda, milyonlarca insanın gelecek tasarımı, talih oyunlarından çıkacak büyük paralar, yüksek gelirli iş ortamı, vb. hayallerle bağlantılı olarak akıp gidiyor. İnsanın dilediğince tüketebilmesi heyecan verici bir güç ve mutluluk kaynağı olarak algılanıyor. Ne yazık ki, haysiyetli bir yaşam için gerekli olduğu kadar, makul miktarda para hedeflemek, ancak babalarımızın ahlakına sadık bir azınlığın söyleminde yer buluyor. Veya medyanın, vitrinlerin, cadde ve sokakların bizde uyandırdığı, uyandırmak istediği izlenim bu yönde. Kapitalist medeniyetin talep ettiği insan karakterinden söz ediyoruz.

Bir milyon dolarım olsa ne yaparım? Bu türlü sorular birçok insanın zihnini meşgul ediyor. Hatta bir yerlerde okumuştum: Radikal gazetesindeki köşe yazıcılarından biri, bir milyon dolar biriktirip New York'a gitmeyi ve elli yaşından sonra orada felsefe okumayı düşünüyormuş. Kuşkusuz bu yetersiz şahsiyetin öğrenmesi gereken ilk felsefi ders, "bir milyon dolar ve felsefe" kavramlarının yanyana telaffuz edilemeyeceği gerçeğidir. Bu, meselenin bir yanı.

Ancak bütün bunların ötesinde, insan için hiç parasız yaşamayı hayal etmenin de önemli bir deneyim olduğunu hatırlatmamız gerekiyor. Özellikle gençlik çağlarında yıllarca beş parasız gezdiğimiz büyük şehirlerin sokakları, meteliksiz vaziyette karpuz sergilerinde gecelediğimiz tatil yöreleri, düşünen insan için, hoş bir anı olmaktan daha öte anlamlar içerir.

Dostluk ve dayanışmanın gücüyle geçirilen bir üniversite hayatı, tabiatla aramıza para yerine insanın; yani paylaşmanın girdiği ender deneyim süreçlerinden birisidir. Üzerinde düşünmek, bu ve benzeri süreçleri bilinç düzeyinde kavramak ve yeniden üretmek gerekiyor.

Toplumların, hedef olarak para yerine, insanlık ideallerini koyabilen nesillere ihtiyacı olduğu açıktır. Ve bunun tersini iddia edecek "babayiğidi" kapitalizmin okullarında dahi bulmak zordur. Peki niçin böyledir? Yazımızın başına dönüyor ve yeniden okuyoruz.

Desen: Kutlukhan Perker

hasinesen@ttnet.net.tr
Hasine Şen

BALKANLARDA ORHAN PAMUK FIRTINASI

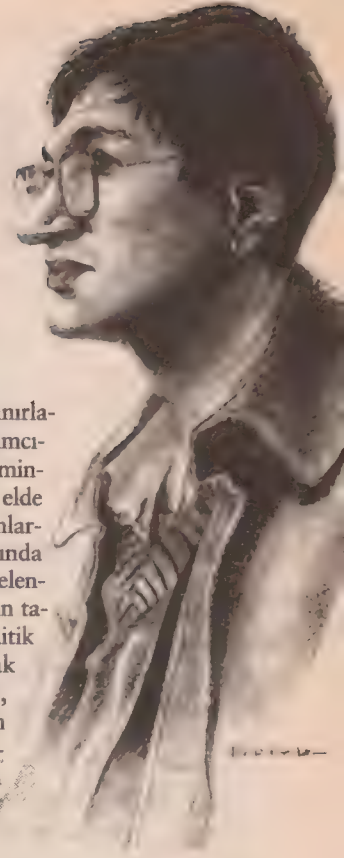

Yaklaşık bir yıldır Kaçak Yayın her sayısında bir Balkan yazarını tanıtarak Bulgaristan'da çıkan LİK (Edebiyat, Sanat Kültür kelimelerinin ilk harflerinden oluşuyor) dergisinin başlattığı 'Son Sayfa: Balkanlar Yayını' projesine katılmış oldu. Geçen ay, 8-10 Kasım tarihlerinde, projeye katılan yazarlar Sofya'da buluştu ve dergide çıkan yazılardan oluşan 'Yarımadanın Altın Kalemleri' başlıklı kitap tanıtıldı. Toplantıya kitapta Türk edebiyatını temsil eden Metin Kaçan ve Aslı Erdoğan'ın çevirmeni olarak davet edilsem de her ikisinin de Sofya'ya gelememesi nedeniyle bir taraftan hem Kaçak Yayın dergisini, hem Kaçan'ı, hem Erdoğan'ı temsil ederken, diğer taraftan bir yazarına Nobel Edebiyat ödülü verilen bir ülkenin temsilcisi olarak kendimi sık sık Orhan Pamuk konulu konuşmaların merkezinde buldum. Güzel bir duygu, şüphesiz, ama 'Orhan Pamuk Türkiye'de pek sevilmiyormuş, doğru mu?, Türk halkı ödülü protesto ediyormuş, bazı yazarlar bile...' türünden sorular ve ifadelere açıklık getirmek hiç de kolay olmadı doğrusu.

Ben de, elime fırsat geçtikçe, toplantıya katılan Balkan yazarlarına konuyla ilgili kendi fikirlerini sordum. Yunan yazarı **Anastasis Vistontis**, ayak üstü yaptığımız çok kısa bir sohbette, şahsi tercihinin başka bir yazar, Yaşar Kemal, olduğunu söyledi, sadece. **Mirela İvanova** ile ise ikinci görüşmem oldu bu. Kendisiyle son Tüyap kitap fuarında tanışmıştık ama daha uzun bir sohbet için mekan olarak Sofya'da çalıştığı 'İvan Vazov' müzesini belirledik. Sırbistan'dan gelen **Svetislav Basara**'nın fikrini özellikle merak ediyordum, fakat toplantıya geç katılıp erken ayrılması sonucunda tüm iletişimimiz biri kaldığımız otelin toplantı salonuna geldiğinde, diğeri ise oradan ayrılırken gerçekleşen iki tokalaşmanın sınırları içerisinde kaldı. En azından diğer katılımcılarla bizi oraya toplayan etkinliğin öneminden, Balkan yazarlarının ortak bir başarı elde edebilmeleri için atılması gereken adımlardan, Balkanlar'ın Osmanlı egemenliği altında kaldığı sürenin 'boyunduruk' olarak nitelenmesinin haklı olup olmamasından, Balkan tarih yazımında bu dönemin anlatımında mitik bir yaklaşımın egemen oluşundan, ortak mutfağımızdan, börekten, baklavadan, sarmadan, dolmadan ve birçok konudan daha söz ettik. Bu konuşmalarımızı ayrıca anlatmayı düşündüğüm için bu sayıda sadece Balkan yazarlarının Orhan Pamuk ile ilgili açıklamalarına yer veriyorum..

Dubravka Ugreşiç
Yazar - Hırvatistan

Halklar bazen yazarlarına layık olmuyor. Halklar, birçok durumda görüş bildiremeyecek kadar aptal ve bilgisiz oluyor. Onlar edebiyata sadece simge gibi bakıyor veya onu üzerine tükürebilecekleri bir şey gibi görüyor. Edebiyat okumuyor, onu anlamıyorlar; okumadıkları, anlamadıkları için de üzerine tükürüyorlar. Türk halkı da Orhan Pamuk'u hak etmiyor. Ben bu 'odulu hak etti mi, etmedi mi' tartışmalarını da anlamıyorum. Halkın işi mi bunu belirlemek? Hırvatların tek bir büyük yazarı var – Miroslav Kırleja. Ama hep üzerine çamur atıldı, hep tükuruldu, olduğu halde bile çamur atmaya devam ediyorlar. Bovle bir halkın yazarı olmak bir trajedidir.

Aleksandır Prokopiev
Yazar - Makedonya

Benim Orhan Pamuk'la şahsen tanışma fırsatım da oldu. Istanbul'a Yapı Kredi yayınlarının misafiri olarak gitmiştim, Yapı Kredi onun da yayıncısıymış, bu vesileyle Pamuk'la da görüştük. Genelde kitaplarını sevdiğim yazarları merak eden bir kişiyim, o yüzden zevkle okuduğum 'Beyaz Kale'nın yazarıyla tanışmak çok ozel bir duyguydu, şu anda daha da farklı bir anlam taşıyor. 'Beyaz Kale'yi okuduğumda ben de, sanırım tum okurlar gibi, en yuksek dereceden, çok titiz bir edebiyat ustası ile karşı karşıya olduğumu anladım. Orhan Pamuk, anlatıcı olarak ustalığının yanı sıra, beni karakterlerinin derinliği, anlattığı dunyanın hem egzotik hem de evrensel boyutlarıyla da etkiliyor. Bu, ozellikle okuduğum diğer romanı için, *Banım Adım Kırmızı* başlıklı kitabı için daha da geçerli bir saptama. Bu romanını Sırpça okudum. Yayıncısından iyi bir romancı olmanın yanı sıra çok da iyi bır insan olduğunu da oğrendim. Buna daha sonra, bir İstanbul ziyareti sırasında, kendisiyle anılarla dolu Pera Palas otelinin etkileyici ortamında tanıştığımda da şahit oldum. Çok canlı bir adam, düşünce adamı ama aynı anda çok yoğun el kol hareketi kullanıyor, bu çok dikkatimi çekmişti. Şu anda anılarını içeren *İstanbul* kitabının Makedonca veya Sırpçada çıkmasını bekliyorum. Ben Pamuk'u canlı bır klasık olarak görüyorum. Genelde postmodern yazar olarak tanıtılıyor ama ben buna pek katılmıyorum, belki modern ile postmodern arasındaki alanda yer aldığını söylemek daha doğru olur. Paul Auster postmoderndir, örneğin; bu anlamda, Pamuk, son zamanlarda urun veren bir çok yazar gibi geçiş aşamasında bir yazardır.

Mirela İvanova
Şair - Bulgaristan

Bulgaristan'da Orhan Pamuk oldukça populer, bunun da otesinde, sevilen bır yazardır. Benim için *Benim Adım Kırmızı* başlıklı romanı gerçek bır keşifti. Onu iki defa okudum, sonra da arkadaşlarıma da okumaları için verdim. *Kar* romanını da çok beğendim, belki de ana kahramanı şair olduğu ve yaşadığı sorunların çoğuna yabancı olmadığım için. Pamuk'un anlattığı birçok durumu kendi itirafım gibi kabul ettiğim anlar bile olmuştur. Ödüllendirildiği için çok sevındım, bu onurlu ödulun bir Balkan ülkesi yazarı, komşumuz Türkiye'nin bir yazarına verildiği için ayrıca mutluyum. Kanaatimce bu topraklardan daha çok Nobel odüllü yazarın çıkması gerekıyor, bu ayrı bir mutluluk kaynağı olur zaten, çünku Balkanlar şu anda gerçek bir edebiyat alanını oluşturmakta, Balkan ulkeleri de buyuk, dramatik, gerçek edebiyatın yazıldığı yerlerdir. Genellikle batılı okur için yazdığı düşuncesiyle kendisine yöneltılen saldırılara gelince, bir yazar şu veya bu okurdan çok, her şeyden önce kendisi için yazar, daha sonra okuru için yazar, belki de son sırada belirli bir okur kitlesine, batılı, Avrupalı, Balkanlı v.s. okura yönelir. Gerçek edebiyat, bunun altını çizmek istiyorum, sözcüklerden büyülenmenin sonucudur her şeyden once, buyuk duşüncelerden, onemli konulardan beslenir; edebiyat, yazarı içine çeken bir fırtınadır, o yüzden de gerçek bir yazar sözcuklere karşı boyle küçük, onursuz hesaplar yapmaktan her zaman uzak durur. Kım için yazıyor, nasıl bir okura sesleniyor, bu tur duşunceler edebiyatın ufkunu daraltır.

Cezar Paul Badescu
Yazar - Rumanya

Orhan Pamuk'un kıtapları Romenceye daha yeni çevrildi, iki hafta önce *Benim Adım Kırmızı* çıktı. Tabı kı Nobel Odullu bir yazarın eserı olarak çok buyuk bir ılgiyle karşılandı, dergilerde uzun uzun makalelerle tanıtıldı. Ben yakında Almanya'dan dondum. Orada da Alman okurunun çok tanıdığı ve sevdiği bir yazar olduğunu gozlemledim, Nobel odulunu almadan once de bilinen ve deger verilen bir isimdi. O sıralarda ulkesinde kendisine karşı dava da açılmıştı, bu açıdan da Almanların çok ılgısını çekmişti. Bence Orhan Pamuk şu anda Turkıye'nin kullanabileceği en etkılı reklamdır.

Nora Luga
Şair - Romanya

Nobel Edebiyatı'nın Orhan Pamuk'a verilmesi Romanya'da bıraz şaşkınlık yarattı. Ama bu Romanya'da tanınmıyor anlamına gelmiyor. Tam tersi, özellikle daha genç okurlar tarafından çok iyi tanınan bir yazardır. Ben kendım de Orhan Pamuk adını genç şair dostlarımdan duydum. Buyuk bir coşkuyla soz edıyorlardı kendisinden. Hem yazarın çağdaş ruhundan hem de çağdaş anlatım tarzından etkılenmişlerdi. Ödül şaşkınlık yarattı dedım çunkü Romanya'da aday gosterilen İsrailli yazarının bu odulu alması bekleniyordu, belkı de Romanya'da kendisi 'Ovidius' odulune layık gorulduğu için. Ama Nobel Orhan Pamuk'a verilince herkes yoğun bir

şekilde Pamuk okumaya başladı ve genel izlenımıme gore herkes hakkıyla elde edilen bır edebıyat odulu olarak gorüyor. Birçok kışıye gore, bu odulu Kurtlerle ilgili gerçekleri ortaya koyduğu ıçın almıştır belkı, ama bu, Orhan Pamuk gibi bır yazar ıçın sağlam bir gerekçe olamaz, çunku eserleri kendi değerini ortava kovuyor zaten. Bu tarzda tartışmalar olmuşsa da onlar, son yıllarda bu odulun edebiyat dışı, politik kriterlere gore verılıyor olmasından kaynaklanıyor.

İvan Ceparovski
Şair - Makedonya

Nobel edebiyat odulu, tüm odüller gibi, hep tartışma konusu olmuştur, aslında belki de haklı olarak farklı yorumlara neden olmuştur, çunku Tolstoy gibi bır kışının ondan mahrum bırakılması, örneğin, bazen şupheler uyandırmış, bazen kriterlerının sorgulanmasına neden olmuştur. Bu açıdan Orhan Pamuk ısmının etrafında çıkan farklı görüşler çok da şaşırtıcı değil. Ödülle ilgili yorumlar ne olursa olsun şöyle bir gerçek var: yılda bır gun de olsa edebıyat, gazetelerın ılk sayfasına taşınabiliyor. Orhan Pamuk'un ödulune gelince, her şeyden once bu kişisel bir başarı, ülkesi, Turk edebiyatı için bir başarı, Balkan edebiyatı için bir başarı.

Yıljet Alicka
Yazar - Arnavutluk

Gençlığımde bir Italya gezisi sırasında Yakup Kadrı'den bir kitap okumuştum. Çok etkileyiciydi. Daha sonra Aziz Nesin ve Yaşar Kemal'in eserleriyle tanıştım, ve Nazım Hikmet'le tabi ki. Soylemek istedığım şu: Orhan Pamuk sağlam bir edebiyat geleneği olan bir ulkeden geliyor. Arnavutluk'ta daha Nobel odulunu almadan da bilinen bir yazardı. Odulu aldıktan sonra doğal olarak kitaplarına karşı ilgi arttı. Ben de şu anda Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı*'sını okuyorum örneğin, ve son derece başarılı buluyorum

KUBAD SIVA

Tahran / Ata Erad

İran'ın Büyük Grafisti

Üstad sizin iyi niyetiniz ve hoşgörünüz için teşekkur ediyorum. Evela Türk okuyucusu için kendinizi tanıtır mısınız?

Memnuniyetle ve tüm okurlarınızı ve aziz Türk kardeşlerimi selamlıyorum, Türk grafistleri önünde saygıyla eğiliyorum ve özellikle Sadık Karamustafa Beyefendi ki, Tahran'da onunla ve sanatıyla tanıştım, selamlıyorum.

Bendeniz 1940 yılında "Hamadan"da dünyaya geldim. Ünlu arif ve mutasavvıf dergâhın adamı Ali Siva'nın oğluyum. Babam musikiyi iyi bilirdi ve çok guzel tar çalardı. İyi ve hoş sesi vardı ve hat sanatında üstattı. Küçüklükten resme âşıktım ve hep bir şeyler çizerdim. Hamadan'da tahsilimi bitirdikten sonra Tahran Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Bölümü'nü kazandım. Dört sene boyunca ünlü İranlı üstadların ögrencisi olma şerefine nail oldum.

O yıllarda Tahran'da resim galerileri çok fazla yoktu ve her sergide görebileceğin insanlar hep aynıydı, bunun için düşündüm ve eserlerimi sokak arasında sergilemeye başladım. İnsanlar resimlerime bakıyordu ve onlar üzerine kendi aralarında konuşmaya başlıyorlardı ve bu beni memnun ve mutlu ediyordu. Grafik sanatı herhalde sokaktan benim ilgi alanıma girmeyi başardı. O yıllarda grafiği kimse tanımıyordu, onun için bir matbaada çalışmaya başladım ve bazı dergilerde çizmelere heves ettim. Daha sonra bazı dergilerin cilt desenini yapmaya başlayıp ve aynı zamanda yani 1959'da İran Milli Radyo Televiziyonu'na girdim. Burada çalışırken okumayı ihmal etmeyerek anladim ki grafikte ünlü ülkeler, Almanya, Polonya ve Japonya. Kendim de soruyordum acaba bir gün İran da bu sanaatta dünya çapında olabilecek mi?

İran Radyo-TV'sinde önemli dergiyi basmaya başladık bu derginin adı *TEMESA* idi, bu dergi grafik sanaatının en profesyonel şekliydi ve tüm eserler benim imzamı taşıyordu. İrfan'la beraber yani aynı düşünceyle bir grafist olmuştum bu grafiğin adını "irfangrafi" koyabilirdim ve unutmayalım benim yaptığım Şah zamanında oluyordu ki o zaman hâkim atmosfer ülkede Batı yanlısı bir havaydı.

İlk posterim 1977'de Çekoslovakya'da, Borno Büyük Ödülü'nü kazandı ve bu uluslararası ilk tecrübem olarak beni mutlu etti.

1977'de New York'a gidip Pratt Üniversitesi'nde master yapmaya başladım, bir sene sonra aynı okulda posterlerim için sergi açıldı ve hocalarım benim grafiklerime övgüyle bakmaya başladılar. Benim eserlerimde irfan uçmaktaydı ve dünyada ve belki Batı'da bir ilk sayılıyordu.

New York'ta düyanın en büyük grafistiyle yani **Milton Glazer**'la tanıştım ve bu benim kalbimi durdurmak için yetiyordu. Glazer, Şark hayranı olup, İran kültürünü yakından takip ediyordu ve bu üstad beni kendi yanında tuttu, altı ay kadar aynı atölyede beraber çalıştık.

Dört sene geçmişti, İran'a döndüm fakat İran'da devrim olmuştu ve ben devrim havasına uymaya çalışıyordum, Radyo-TV'de 1993'e kadar çalışıp oradan emekli oldum. Aynı zamanda Tahran'ın bazı üniversitelerinde hocalık yaptım ve emeklilikten sonra kendi atölyemi kurdum. Kendi atölyemde tabii ki ders de vermekteyim, son günlerde AGI Dünya Poster Yarışması'na uluslararası hakem olarak seçildim ve aynı zamanda İran'da her iki senede bir

"Poster" sergisinin başkanlığını yapmaktayım.

İran grafiğinin özellikleri nelerdir?

Grafik tüm dünyada aynı koku ve renge haizdir, bazen piyasaya tabidir, bu tür grafik tabii ki reklamla alâkalıdır ama diğer grafik sanatı "Talif grafiği"dir, bu da ikiye ayrılır, kopya olanlar _ki daha fazla Batılı kokusunu taşıyorlar_ ve İran kültürüyle alâkalı olan grafik. Son zamanlarda benim sevdiğim bu sanaat daha fazla büyümektedir.

Bence İranlı bir grafistin aynı zamanda "âşık adam" olması gerekiyor. Bizim grafiğimizin aşk kokması gerekiyor.

İran'da grafiği devrimden önce ve devrimden sonra nasıl görüyorsunuz?

Devrimden sonra İran'da grafik sanatını herkes tanımaya başladı. Devrimden önce bu sanat özeldi ve çok az kişi onunla ilgilenebilirdi, lâkin devrimden sonra grafik halk arasında yer almaya başladı. İran'daki savaş grafiğe önemli bir meydan hazırladı, İslam ve felsefe ona güç kazandırdı.

Sizce İran ve Batı kültürü neden farklı ve neden İran grafiğinin Batı grafiğinden farklı olması gerekiyor?

Batı kültürünün kokusu belki insana üzerinde bina olmuştur, lâkin Şark kültürünün temel taşı, kokusu ve düşüncesi Allah'tır. Batılı insan daha fazla dış görünüşe önem verir, hâlbuki bizler içi dışa çıkarmaya çalışırız, madde ve maddiyat Batılı yaşamdan ayrılmaz hâlbuki biz ruhu önemseriz. Batı dünyası küçüktür, zira bir yerlerde kapanıp kalır, hâlbuki Şark bir kuşun uçuşu gibi hiç bitmez. Biz İranlıyız Şarklıyız, bizde kültürden tutun, sanata kadar cennet var.

Niye bizim grafiğimizin Batı'dan ayrı olması gerekiyor? Zira biz farklıyız, bizim tabiatımız farklı. Monotonluk can sıkar ve bizim sanatımızın karakterleri var. Bizim kültürümüzü unutmamamız gerekiyor. Batılılar bizim kaynaklarımızı eserlerinde kullanıyorlar **Milton Glazer** bizim halı desenlerimizi, eserlerinde sık kullanır. Bizim Batı'ya hediyemiz, kültürümüz olabilir. Bizim uzun senelerden beri, bilmeden grafiğimiz varmış . Halılarımıza bakınız, fayans işlemelere bakınız, hattımıza ve minyatürümüze.

Grafikte dünyanın neresindeyiz?

Bakınız **Leonardo Solini** benim eserlerim için şöyle

söylüyor: "Son zamanlarda İran grafiğini tanıdım, hayran kaldım, biz burada Batı düşüncesinde yüzerken o taraflarda bir çizgi var ki bizi anlatıma götürüyor, "Kubad Siva" çizgisinde tekrarlamanın manası yok..."

Robert Masin şöyle diyor: "Siva'nın posterlerinin profesyonel grafik dünyasında emsali yoktur, bu eserlerde hürriyet görünüyor ve değişiklik ifade ediyor..."

Dünya grafiği Şark'ı konuşuyor efendim! Biz Türkiye'yiz ve Türkiye biz. Biz Şark adamıyız. İzm'lerden kaçalım. Bizde bunlardan daha iyi malzemeler var .

Size gelmeden evvel birkaç kişiyle sizin hakkınızda konuştum. Herkes sizi İran'ın en iyi grafisti olarak tanıyor, İran grafik tarihi için ne düşünüyorsunuz?

Daha önce de söylediğim gibi, bizim binlerce yıl önceden grafiğimiz varmış. Eski testiler ve vazolar, halımız, fayanslarımız, That-i-Cemsid Binaları grafiktir. Bu güzeliklerin hepsi bizim kültür çevremizde mevcuttur. Bizim edebiyatimiz grafiktir, "Aşk Grafiği." Ben bir sanatçı olarak bunlarla yaşayıp eserlerimi yaratabiliyorum.

Burada masanızın üzerinde bir kitap görüyorum. Bu büyük kitap Çin'de basılmış ve tümü sizinle ve eserlerinizle ilgilidir. Siz ve Çin? İran ve orası?

(Gülüyor). Anlatmaya çalısayım. İran ve Çin arası bu uzun mesafe sanatçı gözüyle bir saniye zaman alır. Benim eserlerim Çin'de İngilizce ve Çince basıldı. Bir kurum var, ismi "AGI," yani "Alliance Graphic İnternational." Türk grafistleri bu kurumu iyi bilirler. 1951'de Paris'te kuruldu ve bir uluslararası grafik kurumu sayılır. AGI en iyi grafistleri dünyada seçip onların eserlerini bastırır. Ben bu kuruma üyeyim. Bu kurumun ofisi sonraları Paris'ten Zürih'e taşındı. Üyeleri tüm dünyada sadece 300 kişidir. Bu kuruma üyelik, bir grafistin en önemli onurudur. Son zamanlarda bu kurum, eserlerimi basmaya kalktı ve meyvesi gördüğünüz kitaptır. Bu kitap tüm dünyada satışa çıkmıştır ve dağılmıştır.

Yurtdışındaki faaliyetlerinizi anlatır mısınız? Sizi yurtdışında tanıyorlar mı?

Grafikte iyi eser tüm enerjisiyle yerini mutlaka bulur. Beni yurtdışında fazla tanımazlar, fakat benim eserlerimi bilirler. Eserlerim dünyanın çoğu ülkesine gitmiştir. Çoğu sergilerde benim eserlerim sergilenmiş ve çoğu kitapta basılmış.

Grafiğin en önemli yayınında, yani "Who is who in Graphic Design" kitabında ismim ve eserlerim yer almıştır. Bu kitap 20 yılda bir basılır.

Eserlerim Japonya müzelerinde, Paris Desen Merkez'inde, defalarca yer almıştır. *American Ansiklopedisi*'nde bir eserim Şark grafik örneği olarak basıldı.

Türkiye kültürü ve grafiği için bir şeyler biliyor musunuz?

İran'ın kökleri, Türkiye'nin kökleriyle aynıdır. Coğrafyamız farklı olsa bile. Bizim milletlerimiz ve hatta devletlerimiz birbirini seviyorlar. Defalarca Avrupa'ya giderken veya oradan dönerken Türkiye'den geçtim. Ama devrimden sonra Türkiye'ye hiç gitmedim. Dergilerde gördüğüm Türkiye grafik eserleri bendenizce tüm ve tam değil ve Türkiye ticari iyi bir grafiğe sahiptir. Ben daha fazla eserlerde karakter ararım ve Türkiye eserleri içinde benim gördüklerimde çok az olduğu için bir şey söyleyemem. İran ve Türkiye arasındaki kültür alışverişinin taraftarıyım Türkler'den öğrenecek çok şey

var, buna eminim. Sizin "Şark Konfransı" üzerinde konuşmalarınıza birkaç kez şahit oldum, bendeniz bu projede yer almayı can-ı gönulden isterim. İki ülkenin en azından grafik alanında alışveriş ve sergileri olabilir. Tahran'da iki ay sonra bizim uluslararası grafik sergimiz var. Tüm Türk sanatçıları bu sergiye davet ediyorum. Kendi eserlerini bize göndersinler. Biz bu yarışma ve sergiyi her iki yılda bir daha fazla Batı ve güney sanat anlaşmasını göstermek için düzenliyoruz.

İran irfan ülkesidir. Siz bir İranlı sanatçı olarak acaba irfana sanatınızda yer veriyor musunuz?

Daha önce söyledim, benim babam bir "Arif"ti ve Tasavvufu "Gamam Hamadani" büyük sûfi yanında öğrendi. Sanıyorum bu hisleri pederden aldım. Ben aşktaki hayreti pederden öğrendim. Tar çalardı ve hat yazardı. Şiir söylerdi ve şarkı okurdu. Ben "arif" değilim lâkin insanlar huylarımı çok arifane buluyorlar. Yüreğimin boşluğunu düşünüyorum, belki de bunun için beğeni kazanıyor. İnsanlarla irtibat kurmak istiyorum. Tüm arzum "Hafız"ın dediği gibi sadece "insanr. Her şey insanlar için ve tabii ki Allah içindir.

Kırmızı Gülü düşünüyorum ve aynı güzellikle naçizane grafikle insanları kucaklamaya çalışıyorum. •

Serdar Akinan

İNCE BELLİ BARDAK

O gece herşeyi terk ettim.
Bir anda vazgeçtim.
Otobüse bindim Harem'den.
Sormadım nereye diye...
İki kişilik koltuğa bir ıssız bilet kestirdim.
Şehirden şehire
Tabeladan tabelaya geçtim...
Saatlerce.
Rakımlar eksi cehennem...
Işıklar anlattı öykülerini...
Dinlemez olaydı kalbim.
Perde arkalarında titrek hayaletler.
Gölgelere absürd şarkılar yazdım.
Acil servislere yaralı ruhlar kaldırıldı.
Bir dize verdiler damardan...
Kesmedi.

Köpekler ağladı.
Koştum kuytulara tek pabuçsuz.
Nafile halaylar çektim.
Eller boşta.
Davullar beynimde gümledi.
Kalbim atmıyordu...
Gönlüm bilemedi.
En acısı da buydu.

Ağlamasam?
Başımı okşasaydın rüyalarımda böyle mi olurdu?

Aydınlık gökyüzü yarın...
Ezanlarda çığlık çığlığa uçan karanlık kırlangıçlar.
Günahkâr ruhumun abdesti.
Seher vakti uzaktan...
Usul usul.

Adını bilmiyordum.
Kendini yerden yere attı.
"Babam öldü" dedi.
"Gözleri açık gitti..."
Çınar üstünü başını parçaladı.
Yapraklar döküldü soğuk taş avluya.
İki nefes sigara dumanı
Ciğerimin içinden
Sessizce.

Masumiyeti gördüm bugün.
Ne de yakıştı musalla taşına.

Otobüs onca şehirden sonra
Döndü Harem'e
Vakit geç.
Yaşım erken mi denir?
Son vapura bindim.
Karşımda bilge kubbeler.
Sarayburnu üstünde karanlıklarda sesssiiizzzz
dalgalanan bir kırmızı bayrak var.
Çakıyla kesilen sonra sımsıkı kavraşan iki buruşuk avuç...
Arasından damlayan kan...
Alaca karanlıkta.
Alaca kan.
Fark ettim.
Tek başına ve onurlu.
O yorgun halatların yanına terk edilen ince belli bardak
rüzgârda titredi durdu.
Korunmasız; bir kırılgan zarafetle...
Ağlasam çırpınsam ne fayda.
Sözüm geçmez bu karanlık sulara.
İyisi mi yavaşlamak.
Susmak.
Hayatımın sonbaharına giden bu gemide.

yeni gösterisine konu oldu **Mine Akverdi**

Ekstrem sporcular, sokak dansçıları, akrobat ve oyunculardan oluşan 60 kişilik bir ekip tarafından sahneye konan "*Love*"da, Beatles'ın sevilen şarkılarının sözlerinden yaratılan hayali ve gerçek kişilerin hikâyeleri, Beatles'ın müziği eşliğinde anlatılıyor.

"*Love*" gösterisinde en büyük pay sahibi olan kişiyse tüm Beatles albümlerinin prodüktörlüğünü yapmış olan ve beşinci Beatles üyesi olarak anılan **Sir George Martin**. Bugün 80 yaşında olan Martin, Beatles efsanesinin en canlı tanığı olarak anlattığı hikayelerle "*Love*"da anlatılan hikâyelerin çoğunun yazılmasına ilham kaynağı oldu. Dahası bu gösteri için oğlu **Giles Martin** ile birlikte bildik Beatles şarkılarını da yeni baştan yarattı.

Bir Beatles senfonisi

"*Love*" şovunda kullanılan Beatles şarkıları bizim bildiğimiz hallerinden çok daha farklı çıkıyor karşımıza. Öyle ki, bu ay dünya ile aynı anda Türkiye'de de EMI plak şirketi tarafından yayımlanacak olan gösterinin soundtrack albümü olan "*Love*" için, grubun 1970 yılında dağılmasından sonra yapılan ilk yeni Beatles albümü yorumu yapmak bile mümkün. Sir George ve Giles Martin ikilisi orijinal Beatles kayıtları üzerine yaptıkları modifikasyonlarla tüm Beatles tarihini tek bir albüme sığdırmayı başarıyor. Çünkü albümde "A Hard Days Night" ve "Get Back" iç içe geçiyor; "Within Without You" ve "Tomorrow Never Knows" parçalarının vokal kayıtları birbiriyle yer değiştirmiş olarak karşımıza çıkıyor; üç parça "Drive My Car," "The Word" ve "What You're Doing" birbiriyle harmanlanıp tek bir parça halinde sunuluyor. Albümde "Sun King" parçası ise tamamen tersten söylenen bir a capella versiyonuyla "Gnik Nus" olarak yer alıyor. "Being For The Benefit Of Mr Kite", "I Want You (She's So Heavy)" ve "Helter Skelter" da söz ve melodileri birbirine geçmiş olarak tek bir parça halinde albümde. "Strawberry Fields Forever"ın gerçeküstü ve başdöndürücü yorumu da cabası. "I Want To Hold Your Hand," "Hey Jude," "Yesterday," "Help!" ve "All You Need Is Love" gibi pek çok ünlü Beatles parçasının da boy gösterdiği "*Love*" albümü ve dolayısıyla "*Love*" gösterisi Beatles'ın tüm kariyerinin, yıllar içinde değişen müziğinin ve tüm karakteristik özelliklerinin geçit töreni gibi. Daha kısa ifade etmek gerekirse "*Love*" tam bir Beatles senfonisi. Ve bize Beatles'ın neden bu kadar büyük olduğunu bir kez daha hatırlatıyor.

farklı olup diğer insanları çirkin ve tuhaf görmekten dem vururken, Phoenix ve Long Island konserlerinde seyirciyi galeyana getirip dünyaya karşı isyan başlatırken, Miami konserinde binlerce kişinin önünde sahnede mastürbasyon yapıp tutuklanırken, "When The Music Is Over"da "müzik bittiğinde ışıkları söndürün" sözleriyle ancak şarkı ve şiirlerinin sürrealist ortamında var olabildiğini ima ederken, yaşadığı vahşi ve taşkın hayatla bu dünya ile bağlantısını ancak zevk âlemleriyle sürdürdüğünü yansıtırken, öteki tarafa geçip gitmekten bahseden "Break On Through" şarkısındaki gibi yaşamla ölüm arasındaki boşlukta asılı dururken ve "Riders On The Storm"da ölümü düşlediğini açıkça dile getirirken Jim Morrison aslında sadece iki dünya arasında kalmış, tatminsiz ruhunu dışa vuruyordu. Bilinenle bilinmeyen arasındaki kapının eşiğine takılıp kalmış ve sonunda gerçekten o kapı olmayı başarmıştı.

Dönemde gazetelerin grubu "Rolling Stones uçmak isteyenler için, Doors ise çoktan uçmuş olanlar için" diye nitelendirirken Jim Morrison'un tüm bunlar için tek bir açıklaması vardı: "Diyelim ki gerçekliğin sınırlarını deniyordum. Neler olacağını merak ettim, hepsi bu!"

Bir defasında kendini "Ben deri ceket giyen Rimbaud'yum" diye Jim Morrison tıpkı Rimbaud gibi dünyayı tepetaklak etme arzusuyla ile bu dünyadan kaçıp kurtulma tutkusu arasında kalmış ve sonuçta tek çıkar yol olarak kendi kendini mahvetmeye yönelmiş bir sanatçıydı.

Ama tıpkı Rimbaud gibi Jim Morrison da "bundan daha fazlası" olduğuna inanmıştı. Ve en sonunda fazla oyalanmadan, "Break On Through"da "Gate is straight, deep and wide—break on through to the other side" diyerek tarif ettiği büyük, geniş, karanlık kapıdan, kirişi kırıp öbür tarafa geçti. Bu dünyada başladığı dizginlenemez arayışını, 1971 yılında, henüz 27 yaşındayken, Paris'te kalp krizi sonucu küvetinde ölmüş olarak bulunduğu 3 Temmuz tarihinden beri öteki tarafta sürdürüyor.

Jim Morrison belki orada aradığını bulmuştur. Ancak bu alev alev yanan kuyrukluyıldızın, dünyadan geçip giderken ruhlarımıza attığı derin çizik, çalan her The Doors şarkısında sızlamaya devam ediyor. Ve bize yapacak tek bir şey kalıyor: Ona onu anlayan ve anlatan bir şarkı ithaf etmek. Hem de sözleri **Yahya Kemal Beyatlı**, bestesi **Münir Nurettin Selçuk**'tan, yani bizden bir şarkı. Buyur bakalım Jim Morrison...

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan ve arkasında
güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak, bitmeyen sükûnlu gece
Guruba karşı bu son bahçelerde keyfince
Ya aşk içinde harab ol ya şevk içinde gönül
Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül
Ah dönülmez akşamın ufkundayız vakit çok geç

ŞİİRİN DOĞASI ÜZERİNE DİYALOGLAR-2

Osman Çakmakçı

"Şiir, insanın içgüdülerine en çok yaklaştığı yerde ortaya çıkar. Bu anlamda kültürel gelişmişlikle şiir arasında doğru bir orantı yoktur. Hatta tam tersi geçerlidir. Yani şiir ne kadar ilkel hissedişe yakınsa şiire ulaşma şansı da o kadar fazladır. Şiir ilkelliğin ezgisi, ritmidir. Bu bakımdan, şair bal yapan, ama bal yaptığını bilmeyen arıya benzer. Şiir ise güzel kokan, ama güzel koktuğunu bilmeyen çiçektir. (Gerçi her zaman da güzel kokması gerekmez.) Arı bal yapma sanatında ustadır, arıdan başkasının bal yapmasını bekleyebilir miyiz?) Ama arı nasıl bal yaptığını bilmez, yapar yalnızca. İçgüdüsel olarak yapar yaptığını. Tabii şairi yalnızca içgüdülerine indirgemek belli açılardan doğru olmaz. Ama içgüdülerine en yakın olduğunda ortaya çıkarır şiiri şair. Evet, tam da öyle, şiir olduğunu bilmeden ortaya çıkarır. Ortaya çıkardıktan sonra da şiir olduğunu ya da olmadığını tanır; ortaya çıkardığı şeyde görür. Ama dediğim gibi, şiirin ortaya çıkarılmasında şaire bazı yöntemler gerekir, işte bunlar da şiirin sanat yönüdür. Şiir tekniğine mükemmelen hâkim olmak, daha önceden ortaya çıkarılmış şiirlerin mümkün olduğunca büyük kısmını tanımaya çalışmak gibi. Bu şekilde, şiirle daha çok hemhal oldukça, onu daha iyi görüp daha iyi tanımaya çalıştıkça şiiri doğurtması mümkün olur şairin. Demem o ki şiirin zanaat yönü de vardır, ama sadece bu yönünden ibaret değildir şiir. Şiir hakkında bilebileceklerimiz ancak onun doğuşunun önündeki engelleri ortadan kaldırmak için bilebileceğimiz yöntemlerdir. (Bu yöntemleri uygulamakla şiir kendiliğinden kendi biçimince doğar.) Bu yöntemler de şiir tekniğine ve sanatlarına hâkim olmak, dile hâkim olmak, derin ezgiyi, yani şiirin sesini duyabilmek, şiiri üç boyutlu olarak yani bir hacim halinde görebilmek, hatta onun organik bir varlık olduğunu kavramaktır."

"Şuna hiç değinmedin ama... Bu, şiiri metafizik bir varlık haline getirmiyor mu?"

"Şiir doğası gereği metafiziktir zaten. Dolayısıyla onu metafizikleştirmek diye bir şey söz konusu olamaz. (Kaldı ki sen şiirin metafizik olmasını olumsuz bir nitelik olarak görüyorsun sanırım. Ses tonunda böyle bir ima sezdim.) İstersen, aynı zeminde konuşabilmemizi sağlamak için metafiziğin bir tanımını yapalım; yani seninle ortak bir tanıma ulaşalım. Metafizik, duyularımızla algılayamadığımız varlıkları, gerçekliği konu edinen, asıl mesele olarak da varlık problemini ele alan bir uğraştır. Sözcük anlamıyla fizikötesi demektir. Bu tanımda kilit önemde iki kavram dikkati çekiyor: Biri duyular; öteki de algılar. Duyularımız, yani gerçekliğe temas ettiğimiz uzuvlarımız, gerçekliği tam ve bütünüyle kavrayamaz. Gerçeklikle duyularımızın bize sundukları arasında daima bir boşluk kalır. Bu boşluk duyularımızla algılayamadığımız ara bölgedir. Şiir işte bu ara bölgede, boşlukta filizlenir, uç verir. Algılarımız duyularımızla sınırlı kalır. Daha doğrusu, duyularımız algılarımızı belirli bir sınırın içine hapsetmeye çalışır. Ama işte duyularımızı aşan algılarımız da vardır. Sezgi örneğin; ya da içe doğuş; ilham; önsezi bunlardan değil midir? Elle kavrayamadığımız, gözle göremediğimiz, duyularımızla temas edemediğimiz ama yine de varlıklarını hissettiğimiz gerçekler; gerçekliğin örtülü yüzü. Şiir, görünenle, salt var olanla yetinmez, sıkılır ondan. Görünenin ardındakini arar, var olana değil varlığa bakmaya can atar; varlığa temas eder. Varlığın sesine kulak verir, onun nabzını hisseder. Metafizikten korkmamak gerek, çünkü o özgürleştirici bir oluş sağlar bize, çok yönlü, azade bir bakış verir. Nedir o? Şu: Fizik sınırlıdır, görünenle sınırlar bizi, halbuki metafizik aşar, dağıtır, yıkar ve öteye geçer, özgürleştiğimiz bir dünyanın kapılarını açar bize. (Orada her şey gerçekten olduğu kadardır, ne iseler o olarak.) Bize hareket özgürlüğü verir, hayal etme orada başlar, hayal edilen daha sonra gerçeklikte inşa edilip ortaya çıkarılır. Metafizik devrimcidir; dönüştürmemize yardım eder; dönüştürme imkânının her zaman bulunduğu gerçeğini bağışlar bize. Korkmamak gerek metafizikten. Sezgi işte onun en önemli öncüsü değil midir?"

"Öyleyse sen sezgiyle düşünme yoluyla elde edilen bilgiyi karşıtlaştırıyor, sezgiden yana tavır alıyor ve şiirin yapılan bir şey değil aksine ortaya çıkarılan bir şey olduğunu söylüyorsun, öyle mi? Ben şiirin böylesine karmaşık bir şey değil, daha yalın olduğunu sanıyordum."

"Bütün bu konuştuklarımız karmaşık görünebilir, ama işte şiirin yalın bir şey olduğu gerçeğini değiştirmez. Aksine şu bile söylenebilir: Bir şey ne kadar yalınlaşırsa, yalınsa, anlaşılması, nüfuz edilmesi o kadar güçleşir. Şiir de böyledir: Yalındır, öyle de olmalıdır, ama işte yalınlığı olduğu gibi, tam kendisi olarak ortaya çıkarmak birtakım karmaşık yöntemleri bilmeyi ve kullanmayı gerektirebilir. Evet, ben sezgiden yanayım, zira düşünmeyle elde edilen bilginin doğası gereği katı, donmuş ve dogmatik olduğuna inanıyorum. Bilgi kavramları sınırlar, onlara hudut çizer, katılaştırır ve sabitler. Oysa sezgi akışkan, özgürleştirici, tesadüfe açık ve daha doğaldır. (Tesadüf şiirin başıdır.) İçgüdüye yakındır. Algıların senfonik bir uyumudur sezgi, algılananların toplamından daha geniş ve derindir. Bilgi çizgisel, sezgi ise cebirseldir. Bilgi matematik ise, sezgi kimyadır. Biri içe kapatırken, diğeri dışa fışkırtır. Sezgi devrimci, bilgi muhafazakârdır. İşte böyle..."

"Peki ama yazılan bir şey değil midir şiir yine de? İnsan şiirin başına oturmadan onu zihninde tasarlamıyor mu?"

(devam edecek)

Desen: Kutlukhan Perker

BEATLES VE CİRQUE DU SOLEİL

Beatles dünyaca ünlü sirk grubu Cirque Du Soleil'i

BEATLES'A SİRK YORUMU

Beatles'ı nasıl bilirsiniz? Evet, 1960'ların başında ellerinde gitarlarıyla Liverpool'dan çıkıp gelen temiz yüzlü dört gençti Beatles. Ve yaptıkları şarkılar müziğin akışını değiştirdi. **John Lennon, Paul McCartney, George Harrison, Ringo Starr** dörtlüsü dünyayı salladı; Beatles müzik tarihinin en büyük efsanesi oldu...

Peki bu tarihsel bilginin ötesinde Beatles'ı nasıl bilirsiniz? Şarkılardan yola çıkacak olursak, "Love Me Do" ve benzerlerine göre sevilmek için yalvaran masum ve çocuksu adamlardı. "Obla di obla da life goes on, braaa!"diye bağırarak gitarlarını tıngırdatırkense zıpır ve fırlamaydılar. "Will you still need me will you still feed me when I'm 64 (64'ümde saçlarım, dişlerim döküldüğünde yine beni sevecek misin?)" derken alaycı, "We all live in a yellow submarine" diye tempo tutarken dalgacı, yani bir yandan da eğlendiren neşeli birer soytarıydılar. Ama "I'm The Walrus" diye kükrerken tehlikeli ve ihtişamlı görüntülerini de ortaya serdiler. "Lucy In The Sky With Diamonds," "Strawberry Fields Forever" gibi şarkılarındaysa bizi büyülü, masalsı bir dünyaya taşıdılar.

Belki de Beatles'ın şarkıları ve tavırlarıyla 40 yıl önce dünya karşısında yaptığı resmi geçidi bir tür sirk gösterisi gibi yorumlamak garip olmaz: Çocuksu, eğlenceli, dalgacı, tehlikeli, büyülü, ihtişamlı taraflarıyla dolu dolu bir sirk gösterisi!

Ve belki de tam bu sebepten muhteşem ve olağandışı şovlarıyla nam salmış, dünyanın en ilginç sirki olan Cirque du Soleil (Güneş Sirki) de 30 haziranda Las Vegas'ta perdelerini açan yeni şovu "*Love*"ı bütünüyle Beatles üzerine kurguladı.

Hikâyeler şarkılardan

Kanadalı gösteri ustaları Cirque du Soleil bildiğimiz sirklerden çok farklı. Hayalle gerçek arasında gidip gelen büyülü şovlarıyla tüm dünyada hayranlık uyandıran bir topluluk onlar. Gösterilerinde hiç hayvan kullanmama özelliğiyle milenyum sirk anlayışını da şekillendirdikleri söylenebilir. Ama aslında Cirque du Soleil'i bir sirk değil de gösteri grubu olarak tanımlamak daha doğru olur. Çünkü topluluğun şovları tıpkı bir tiyatro ya da müzikal gibi. Her şov için özel olarak tasarlanmış ışık ve kostümlerle, her gösteri için özel olarak bestelenmiş müzikleriyle, uluslararası sanat yönetmenleri, koreograflar, dansçı, oyuncu ve akrobatlardan oluşan kadrosuyla izleyicisinin karşısına çıkan Cirque du Soleil her şovunda da bir hikâye anlatmayı ihmal etmiyor, hem de bir sirk büyüsüyle.

Topluluğun son günlerde dünyada büyük bir heyecan yaratan en son gösterisi "*Love*"ı ise tamamen efsanevi İngiliz grup Beatles ve şarkıları üzerine kurgulanmış bir şov olarak karşımıza çıkıyor.

Peki bir sirkin, nasıl oluyor da Beatles ile yolu kesişiyor? Projenin tohumları, 1997'de tanışıp dost olan Beatles üyesi George Harrison ile Cirque du Soleil'in kurucusu **Guy Laliberté** tarafından atıldı. Ve uzun yılların ardından bu yaz, her ne kadar 2001'de yaşamını yitiren George Harrison nihai ürünü görememiş olsa da, Cirque du Soleil'in sahneye koyduğu "*Love*" gösterisiyle gerçekleşti.

Dönülmez akşamın ufkundayız vakit çok geç

The Doors'un ilk albümünün yayınlanışının 40. yılı

"Kendimi alev alev yanan bir kuyruklu yıldız olarak görüyorum. Herkes durup 'Off, şuna bak!' diyerek birbirine beni gösteriyor ve yutkunuyor. Ve sonra, boom, aniden yok oluyorum... Bir daha hiç bir zaman böyle bir şeyle karşılaşamayacaklar... Ve beni unutmayı asla başaramayacaklar!" Jim Morrison

Arızalı adamların sadece sıyırarak açtığı yaralar, saplanmış bir bıçağınkinden daha derin olur. Belli ki Jim Morrison bunu iyi biliyordu. O yüzden karanlık, nihilist, ruh hastası, zevk düşkünü, seksi, zeki, yetenekli ve dolayısıyla son derece karizmatik bir adam olarak herkesin ruhuna bir çizik attı. Ölümünün üzerinden tam 35 yıl geçti, ama geçen her yıl Jim Morrison efsanesi daha da büyüdü. Ve evet, dediği çıktı: Kimse bir kuyrukluyıldız gibi ışıl ışıl parlayarak, bir anda dünyayı sıyırıp geçen ve çabucak gözden kaybolan Jim Morrison'u unutmayı başaramadı.

1979'da, ölümünden sekiz yıl sonra *The Doors*'un karizmatik yüzü Jim Morrison, **Francis Ford Coppola**'nın Vietnam'a dair kült filmi *Apocalypse Now*'ın açılış sahnesinde çalan "The End" parçasındaki çarpıcı vokaliyle herkesi karanlık bir girdabın içine çekiyordu. 1991'deyse **Oliver Stone**'un çektiği biyografik film *The Doors* ile ölümünden 20 yıl sonra yine yaşamı, tavırları, sözleri, şarkılarıyla zihinleri bulandırmayı, içimizdeki vahşi duyguları harekete geçirmeyi, yeni bir nesli daha yörüngesine sokmayı başarıyordu.

Bugün yine gündemde Jim Morrison var. Çünkü *The Doors*'un, kendi adını taşıyan ilk albümünün yayınlanışının 40. yıldönümü kutlanıyor; hem de CD ve DVD'lerden oluşan dev bir box-set, çeşitli konserler ve *Rolling Stone* dergisi yazarı **Ben Fong-Torres**'in hayattayken konuştuğu Jim Morrison dahil, tüm The Doors

üyelerinin anlattıklarından yola çıkarak kaleme aldığı *The Doors by The Doors* adlı bir biyografi kitabıyla.

The Doors'un hayatta kalan diğer üç üyesi, klavyeci **Ray Manzarek**, gitarist **Robby Krieger** ve davulcu **John Densmore** 40. yıl sebebiyle çeşitli yayınlarda röportajlarıyla boy gösterirken yine konuşulan tek bir konu var: Jim Morrison. Çünkü The Doors demek Jim Morrison demek.

Ray Manzarek her şeyin başladığı Los Angeles'taki Venice Plajı'ndaki o günü şu sözlerle anlatıyor: "Mezuniyetimizin üzerinden kırk gün geçmişti. Kumsalda oturmuş hayatta ne yapacağımı düşünüyordum. Uzaktan James Douglas Morrison'ın bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Harika görünüyordu, zayıflamış, saçlarını uzatmıştı; tıpkı Michelangelo'nun "David"ine benziyordu. "Hey, Jim nasıl gidiyor?" diye sordum. "Dennis Jacobs'un çatı katında yaşamaya başladım, LSD içip şarkı yazıyorum" dedi. Ondan yazdıklarından birkaç satır okumasını istedim. Önce çekindi sonra ellerini kuma daldırdı ve küçük daireler çizmeye başladı; aynı anda da gözlerini kapatıp gizemli bir tonla "Moonlight Drive"ın ilk dizelerini fısıldadı: "Let's swim to the moon, let's climb through the tide, penetrate the evening that the city sweeps to hide... / Haydi aya yüzelim, dalgalara tırmanalım, şehrin saklanmak için sığındığı akşamı delip geçelim..." Onunla bir grup kurmamız gerektiğini o anda anlamıştım."

Jim Morrison, asker babasının kurallar ve disiplinle yoğrulmuş hayatına isyan ederek büyüdü. Ailesini öylesine reddetmişti ki, şöhreti kazandıkları ilk yıllarda verdiği bir röportajda hepsi sapasağlam hayatta olmasına rağmen ailesinin yıllar önce öldüğünü bile söylemişti. Onun sığınağı ise kitaplar oldu. Ünlü Alman filozof **Friedrich Nietzche**, *Doors Of Perception / Algının Kapıları* eseriyle grubun ismine ilham kaynağı olan 19. yüzyılın kasvetli İngiliz şairlerinden **William Blake**, Fransız şair **Arthur Rimbaud**, Yunan mitolojisindeki zevk-i sefa tanrısı Diyonisos, Beat kuşağı yazarları, **Freud**, şamanizm ve bol miktarda alkol ve LSD... Jim Morrison'un ruhu, beyni, müziği, şiirleri ve tabii hayatı işte bunlarla şekillendi. Ve durduğu noktayı sonunda belirledi: "Doors, bilinenle bilinmeyen arasındaki kapı ve ben bu kapı olmak istiyorum."

"The End" şarkısında babasını öldürmek ve annesiyle yatmak istediğini söylerken, "People Are Strange"de

Hatice Özbay

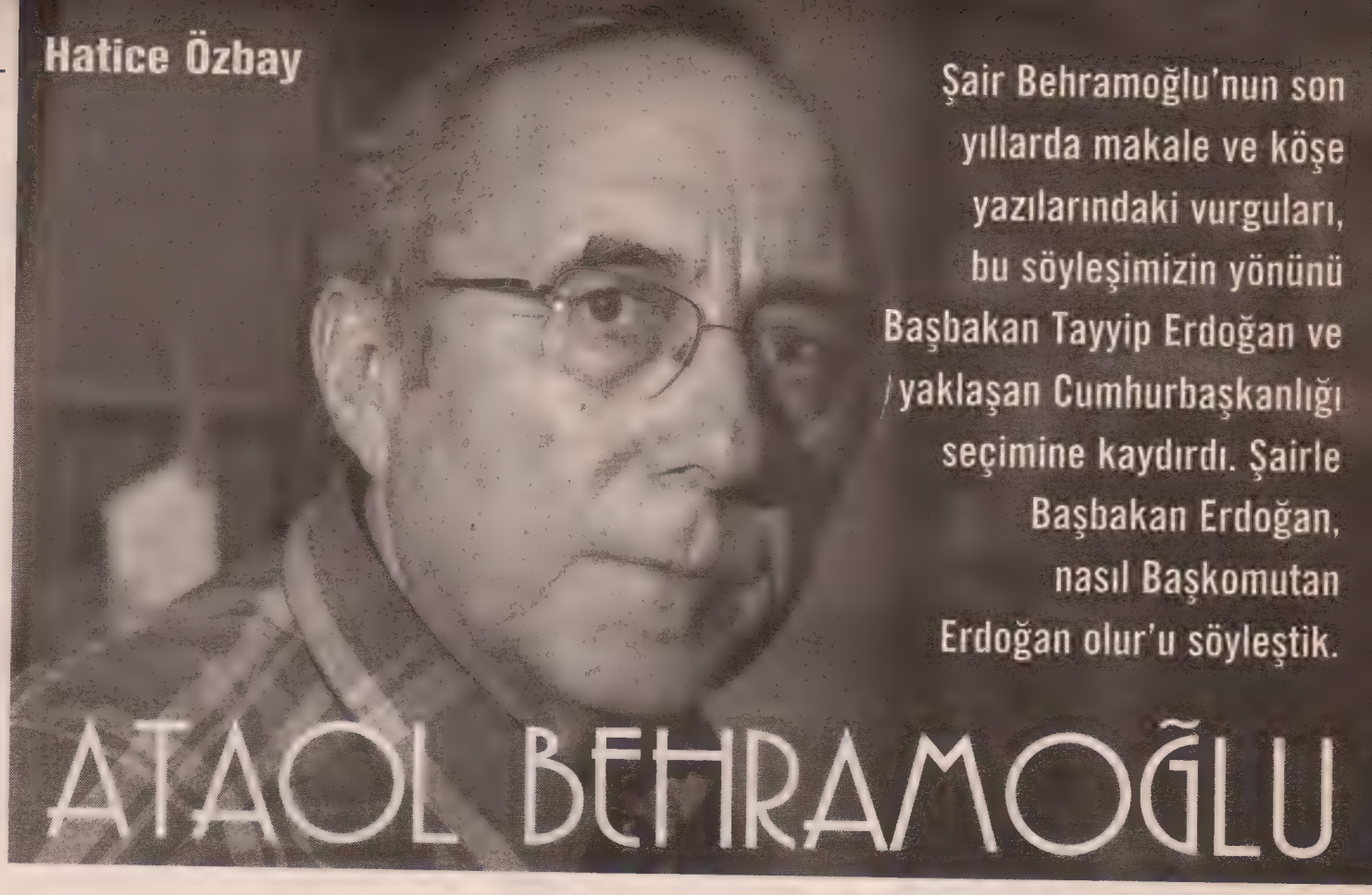

Şair Behramoğlu'nun son yıllarda makale ve köşe yazılarındaki vurguları, bu söyleşimizin yönünü Başbakan Tayyip Erdoğan ve yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimine kaydırdı. Şairle Başbakan Erdoğan, nasıl Başkomutan Erdoğan olur'u söyleştik.

ATAOL BEHRAMOĞLU

ERDOĞAN CUMHURBAŞKANI OLMAMALI

"Başkomutan Erdoğan" başlıklı yazınızda: "1960'lardan bugünlere, üst düzeydeki hiçbir politikacının konuşmasının içeriğinde ve tarzında bu ölçüde bir saldırganlık ve hemen sonrasındaki alttan alışlar arasında şaşırtıcı gidip gelmeler, bu kadar tutmazlık, bu ölçüde tedirgin edici ve ürkütücü bir yapaylık görmedim"diyorsunuz. Böyle bir saptamaya nasıl vardınız. Başbakanı ne kadar zamandır tanıyor ya da izliyorsunuz?

Demirel nasıl bir adam dense, daha çok espriler yapan yani bir nüktedan dersin. Özal'da da bu dediğim şey kısmen vardı. Yani konuşurken de bir, alt sesinin tonunu yapay olarak değiştirme eğilimi vardı. Buğusu vardı ve hastalık şeklinde açıkçası sanki ancak çok sağlıksız kişilik yapılarında, ses tonunda böyle zikzaklar olur. Bir insan yolda böyle yürüse, dersin ki sarhoştur. Hatta sarhoş bile demezsin. Sarhoşun yürüyüşünde bile bir istikrar vardır. Yani devamlı sendeleyerek yürür. Bir insan düşün, koşarken birdenbire duruyor, sonra birden koşuyor, sonra yavaşlıyor, sonra sendeliyor... Sonra dersin ki bu insanın yürüyüş grafiğinde bir anomali var dersin. Bu ses grafiğindeki bozukluk, bana göre yapısal bir probleme işaret ediyor. Ben daha önce yazılarımda da değindim, Tayyip Erdoğan, bir tip olarak benim ilgimi çok önceden çekti. Daha ilk kez İstanbul Belediye Başkanı adayı olduğu süreçte... Nasıl çekti dikkatimi? Televizyon konuşmalarında şunu saptadım:"Hiç bilgim yok hakkında." Sadece İstanbul Belediye Başkanı adayı olarak biri çıktı, bu adam dedim hem hadi kibarca söyleyeyim çok az şey biliyor, hem de çok kibirli ve beni ürküttü bu. Bir insan düşün ki bilgisi kıt, fakat kibiri çok fazla. Ürktüm açıkçası bu kişiden. Bir de dikkatimi şu çekti: nedense, o izlediğim TV programlarında durup dururken zumluyorlardı bu arkadaşı. Yani birdenbire bir de bakıyorsun tüm ekranı Tayyip Erdoğan kafası kaplamış. Bir kuşku duydum. Yani öteki katılımcılardan neden farklı. Televizyon çekimcisi ya da programcısı niye bu kadar öne çıkarıyor bu kişiyi? Orda da açıkçası zihnimde bazı soru işaretleri belirdi ve ondan sonraki süreçlerde olanlar da, kaygımı bu bağlamda aşağı yukarı doğruladı.

Basının ilgisini neye bağlıyorsunuz?

Orda da sağlıksız bir şey görüyorum. Bunu ben normal görmüyorum. Bu bana planlanmış bir şey olarak görünüyor. Seçilmişti. Seçilmiş insan gibi geliyor bana. Seçilmiş bir kişilik var. Nedir ? Çok kararlı kendi çizgisinde son derece kibirli ve ciddi olarak acımasız bir kişilik. Ben açıkçası bu e-mail gelmeden önce de zihnimde bir Erdoğan-Hitler saptaması yapmıştım. Ancak, hiç hakaret etmek gibi bir niyetim ve amacım yok. 'Hit' olarak... Yani Hitler'de gördüğüm nedir? Mizah sıfır. Hiç yok. Mesela Hitler'in kimliğinde mizah yoktur. Hani dersiniz, Mussolini'de belki vardır ama Hitler'de hiç mizah yoktur. Belli bir hedefe kilitlenmiştir, hiç espri yoktur, o hedefe doğru gider.

Yani bunu Tayyip Erdoğan'da da görüyorsunuz.

Evet. Böyle biri. Mesela solcu bir insan, muhakkak ki mizahı da bilir. Çünkü bizim dünya görüşümüzde, yani genel olarak insani dünya görüşünde mizah vardır. Ama burda yoktur, Hitler'de de mizah yoktur. Burda ben bir benzerlik gördüm. Kimlikleri arasında da... Ben buna ille de biyoloji yakınlığı gibi bakmıyorum. Böyle olur-olmaz ayrı konu. Ama, insan tipi olarak, bir hedefe kilitlenmiş, fanatikçe kibirli, kendini beğenmiş, hiçbir mizah duygusu yok. Böyle bir kişi.

Bu tespitleriniz, başbakan olmadan önce mi?

Şimdi, şunu görmeye başladık. Özellikle de başbakan oluşu ile orda şer bir değişme gördüm. Burda sözünü ettiğim şey o. Bu kez, sağlıksız bir ses grafiği diyorum ben buna. Ama aslında düşüncedeki gidip gelmeler... Onu serbest bıraksalar, yine önceki gibi o hedefe kilitlenmiş şekilde saldırgan üslubu ile devam edecek. Fakat, şimdi çekiniyor bir takım şeylerden. Bazı uzlaşmalar var. Takiyye denilen şey. Çünkü ağır eleştirilere maruz kaldı. Bunu da biliyor. Kurnazlık yapmak istiyor. Tabi bütün bunlar, düşünce grafiğini bozuyor ve o düşünce grafiğindeki bozukluk sese de yansıyor. Ben ordan yola çıktım. Bizim alanımıza şöyle girer: Biz yazar olarak, şair olarak bir sanat eserine ya da yazıya şöyle bakarız ve deriz ki, üslup bozuk. Yani deriz ki bu kelime olmaz. Bu cümlede bu olmaz. Burda bir sağlıksızlık var. Yani böyle heyecanla yazarsan bunları, bu nedir, bu niye, birdenbire üslupta bu geriye çekilme nedir deriz. Dıştan bakarak, yani biçime bakarak içindeki rahatsızlığın özdeki karşılığını da buluruz, görürüz.

"Böyle bir kişinin cumhurbaşkanı olması, akla zarardır. Yani, olmaz böyle bir şey. Bu kadar tutarsız, bu kadar inişli çıkışlı... Vazgeçtik dini ideoloji falan, onun ötesinde sağlıksız bir grafik var"

Cumhuriyet gazetesinde 'Cumartesi Yazıları' köşenizde yayımlanan 'Başkomutan Erdoğan' başlıklı yazınızdaki tüm satırlar ilgi çekiciydi. Hitler-Erdoğan benzetmesi sadece bu değil. Almanya'da Demokrat Parti Milletvekili Theodor Heuss'un 'Hitler'in yükselişine karşı demokrasi güçlerini birleştirme çabalarının başarıya ulaşamayışı' şu an bizim için de geçerli mi? Cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaşırken Şu anda Tayyip Erdoğan'ın alternatifi yok gözüküyor. MHP- CHP gibi partilerin de 'genel seçim' çağrısı yaptıklarını biliyoruz. Şu ana kadar, farklı birleşmeler, güç birlikleri söz konusu değil. Bunlara sizin yaklaşımınız ne? Bunu bir konuşalım. Erdoğan, Cumhurbaşkanı olma yolunda gidiyor. Saptamalarınıza göre Cumhurbaşkanı olduğunda daha mı bir volüm yükselecek? Ses grafiği daha mı yükselecek?

Önce, zihnimdeki şu cümleyi söyleyeyim: bunu sık sık tekrar ediyorum zihnimde. Bazen yazılarımda da değindiğim oluyor. Vatansever olmak bu kadar mı güç? Yurtsever olmak bu kadar güç mü? Şöyle de diyebiliriz: Sağduyu sahibi olmak bu kadar zor mu? Bunu anlamıyorum. Biz sınıfsallık kavramına inanırız. Emekçi insan var, bir de sömürücü insan var diyelim kabaca. Ve bu çelişki hep vardır, sürüp de gider. Bazan azalır, bazan çoğalır. Bu tamam. Bir de var ki, ülke gerçeği... Biz bu ülkenin yurttaşlarıyız. Bu ülkenin karşı karşıya olduğu çok ciddi tehditler var. Bunları görmek bu kadar zor mu? Solcu olabilirsiniz, radikal solcu olabilirsiniz, muhafazakâr görüşleriniz olabilir, farklı açılardan bakabilirsiniz ülke sorunlarına, ama bir ülke var ortada ve bu ülkenin maruz kaldığı, karşı karşıya olduğu çok ciddi sorunlar var. Emperyalizm, bu bölgede Türkiye'yi de kendi amaçları doğrultusunda kullanma çabasında bir şekilde. Bu coğrafyada, bu ülkede, gerçekten de bunu çok büyük samimiyetle söylüyorum, aydınlanma devrimi dediğimiz hareket, yani yeryüzünde Batı Avrupa'da gerçekleşmiş, kaynağını nerde buluyor? Eski Yunan'da buluyor. Demek ki 2.500 yıllık bir geçmişi olan aydınlanma hareketinin başarıları, inanılmayacak kadar kısa bir sürede önemli ölçüde gerçekleşmiş. Yani kadın problemi konusunda, hukukun bir çok alanında, ulusallaşma-uluslaşma süreçlerinin gerçekleşmesinde büyük adımlar atılmış cumhuriyet dönemi ile birlikte. Bunlar tehlikede. Bunları görmemek için gerçek-

ten insanın rahatsız olması lazım. Yani, akil sahibi, sağduyu sahibi bir insan bunları görür. Özetle: toplumun büyük kesiminin anlaşmasını gerektiren, çok temel bazı değerler var, bazı durumlar var. Burada artık dar ve çok özel ya da spesifik sorunsalları bir an için bir yana bırakıp, bu noktalarda buluşmak lazım. Bence buluşulamayacak iki unsur var. Bunlardan biri: emperyalizmin uşaklığını yapan ajanlarıdır, kiralık insanlardır, kimse onlar? İkincisi de referansları dünyaya değil, 'tırnak içinde' öbür dünyaya dönük olanlardır. Onlarla bir şey konuşamazsınız. Çünkü, orada akıl değil söz konusu olan, orada söz konusu olan bir inançtır. Orada diyor ki, arkadaş, ben buna inanıyorum. Arkadaş, evrim kuramı diyorsun... Bütün bulgular ve bilgiler bunu gösteriyor. Yani insan gökten zembille inmedi. Âdem'le Havva diye bir şey yoktur. Bu şudur: Biz, evrimleşme sonucunda oluştuk diyoruz. Adam diyor ki, hayır kardeşim, ben tanrının insanı bu şekilde yarattığına inanıyorum. Şimdi, bu insanla tartışamazsın. Bütün kanıtları göstersen de...

Yani, referansı, öbür dünya.

Evet. Türkiye'de benim görebildiğim, referansı öbür dünya olan bu kişiler büyük çoğunlukla da emperyalizmin yardakçılığını yapıyorlar. En azında yönetici çevrelerde... Bunlara karşı, referansı akıl olan, insan olan ve yurt sevgisi olan kişilerin, solcu olabilir, tekrar ediyorum radikal solcu olabilir, muhafazakâr görüşlere sahip olabilir, liberal ekonomiden yana olabilir. Ama buluşmamız lazım bu konuda. Bu neden olmuyor? Bunu anlayamıyorum. Çağrıyı bu yönde almayalım. Bu basit bir siyasi manevra değil, sağcılarla, solcularla birleşelim.. öyle değil! Aklın yolunu bulalım, orda buluşalım!

Aklın yolunda birleşelim diyorsunuz. Hitler'in yükseldiği dönemde, geçmişte Alman Demokrat Parti Milletvekili de böyle bir çağrı yapmıştı. Almanya'da bu karşılık bulmadı. Sonrasında Hitle'in Nasyonal Sosyalizmini biliyoruz. Sonuçlarını tüm dünya yaşadı. Türkiye'de böyle bir çağrıyı kim yapmalı?

Almanya'da Hitler'in Nazi Partisi'nin siyaset alanına girişi ile Türkiyede'ki AKP'nin girişi arasında benzerlik var. Çünkü Hitler'de daha ilk seçimde büyük başarı kazanıyor. Ortada hiçbir şey yokken.

Çünkü destekleniyor.

Destekleniyor, çünkü ortam müsait.

Büyük bir benzerlik var.

Bu seçim barajı, solun dağınıklığı, yurtseverlikte buluşamama... Bütün bunlar adeta hediye edildi. Adeta tepsi içinde sunuldu.

Geçtiğimiz günlerde Başbakan Tayyip Erdoğan'ın basına yaptığı açıklamalardaki saldırgan tutumu ve arkasından geri adım atışlarını Hitler dönemine benzetebilir miyiz?

Şöyle benzetebiliriz: AKP hareketinin, ki bu bir sivil darbedir, sanıyorum ki bunu da basında ilk kullananlardan biriyim, arşive bakılırsa görülecektir. Bu bir sivil darbedir. Bu sivil darbeciler, demokrasiye falan inanmadıkları için, el altından her türlü anlaşmayı yaparlar. Tehdit ederek, taciz ederek, rüşvet vererek yaparlar. Ben bu iktidarın, büyük medyayla başka hiçbir siyasi hareketin yapamadığı ve yapmayı da zaten düşünemeyeceği ölçüde bir alışveriş, bir iletişim içinde olduğunu tahmin ediyorum. Zaten bu görülüyor da. Böyle bir durum var. Ama, birebir de budur, diyemeyiz. Bu bir haksızlık da olabilir. Erdoğan'a yönelik eleştirileri de büyük basında görüyoruz. Kör kör, parmağım gözüne gibi, o kadar açık ve seçik ki kabalıklar, çirkinlikler. Adam diyor ki, AKP kurultayında, ve zannedersin ki o laflara bakarak, en başından beri karşı çıkmış Irak'a asker gönderilmesine. Şimdi de diyor ki, bak gördünüz işte, ne kadar haklıyım dercesine. E, birader, sen asker göndereceklerin başında geliyordun. İnsan utanır. Bu gün söylenmesi gereken şudur: Biz bir hata ettik. Biz böyle olacağını düşünmedik, biz böyle olacağını tahmin etmemiştik. Biz Amerikalıların bize demokrasi getireceğine inanmıştık, biz halt etmişiz demesi lazım.

Ama bu dürüst bir söylem olur. Halkın gözünde kendisini aklaması gerekiyor.

Evet. İşte böyle bir durum. Böyle bir kişinin cumhurbaşkanı olması, akla zarardır. Yani, olmaz böyle bir şey. Bu kadar tutarsız, bu kadar inişli çıkışlı... Vazgeçtik dini ideoloji falan, onun ötesinde sağlıksız bir grafik var diyorum. İsterseniz sese uygulayın, isterseniz akla uygulayın, isterseniz söylenen lafların sağlıksız laflaların akışına uygulayın. Böyle birinin cumhurbaşkanı olması faciadır. Türkiye bunu kaldıramaz. Bunu açıkça söylüyorum, daha önce yazdığım bir yazıda, Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı ülkeyi içsavaşa sürükler demiştim.

Ama beklenen bir şey.

Olmaz! Ben açıkça söylüyorum. Başbakanlık, siyasi bir makamdır. Başbakanı eleştirdiğin zaman, başbakana hakaret ettiğin zaman şahsi hakaret davası açar. Ama ülkeye hakaret etmiş olmazsın.

Başbakan Erdoğan, Cumhurbaşkanı olduğunda?

Cumhurbaşkanına hakaret edersen iş değişiyor. Ama bu grafikleri çizen zat, Cumhurbaşkanı olursa böyle şeyler olacaktır. Kaçınılmaz olarak olacaktır. Bunu görüyorum. Yarın "Ananı al git!" demeyecektir. Benzer şeyleri söyleyecek, yapacak, çok ağır eleştirilerle, hakaretlerle karşı karşıya kalacak ve ülkede gerçekten son derce kaotik bir ortam doğacak. Bunu açıkça görmek lazım. Türkiye böyle bir zatı 7 yıl cumhurbaşkanı olarak asla kaldıramaz. Bu mümkün değil. Bu demektir ki, Türkiye'yi değiştirecek. Türkiye'yi kendi kafasına göre bir ülke haline getirir, bu da nasıl olur? Bütün üniversiteler sağcı hale gelir, yani AKP'nin kalesi haline getirilir, ordu Türkiye ordusu değil, AKP ordusu olur, AKP milli eğitimi olur, AKP okulları olur. Milli Eğitim Şurası'nda olanları da gördük. O zaman zaten bu Türkiye kalmayacağı için, o da cumhurbaşkanı olur.

O zaman, siz bir eğitimci ve şair olarak bu durumdan endişe duyuyorsunuz.

Evet, böylesi görülmemiştir. Bu konular içinde 'aydın aymazlığı' diye bir şey var. Bunu da hayretle izliyorum. 1994 yılında Yazarlar Sendikası başkanı olduğumda İstanbul Belediye Başkanlığı, CHP'nin elinden, AKP'nin eline geçti ve bu zat belediye başkanı oldu. Bizim o zamanki lokalimiz, Kabataş'taydı, belediyenin bir mülküydü ve borç birikmişti. Sendikanın bizden bir dönem önceki borcu. Arkadaşlar dediler ki, bu yeni belediye başkanına gidelim, ondan rica edelim. O zaman dedim ki, bu adama gidilmez. Hiçbir şahsi tanışıklığım olmadığı halde bunu hissettim. Bizim inandığımızın tam tersine inanan ve bunu da en sağlıksız şekilde dile getiren bir kişi. Çünkü TV konuşmalarından izlemiştim. Gidip de herhangi bir şekilde o kişiden bir talepte bulunmadım.

Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olma olasılığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanı olmamalıdır. İki güç vardır. Bunlar birbirleriyle çelişmez şu aşamada. Birincisi Cumhuriyet'in kazanımlarını savunmak, bu kendi öz varlığını savunmak anlamına da gelir. Türkiye Cumhuriyeti ordusunun darbe yapmasını asla temenni etmem, asla istemem ve desteklemem. Ama ordunun tıpkı 28 Şubat'taki gibi kendi bileceği yöntemlerle, bu adama ve bu ekibe 'sizden cumhurbaşkanı olmamalıdır'ı söylemesi gerekiyor. Ordu bu konuda tarafsız olamaz. Bunu söylemek istiyorum. Sahip olduğu gücü, darbe hariç, sonuna kadar kullanmalıdır. Danıştay üyesi sayın yargıcın cenazesindeki halk, Ecevit'in cenaze törenindeki halk, yine laiklikle ilgili toplantı yapan halkın mobilize olması lazım. Halkı mobilize edecek güçler de kim işte? Belli siyasi örgütlerdir. Ortak halk hareketlerine dönüştürmek lazımdır. Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olmasına karşı olan kişiler de bir yerde de gösterge olacaktır. Hangi partiden, kimler bu ölçüde buna karşıdır? Bunu da görelim. Büyük halk hareketleri oluşturmak lazım. Bunlar olmazsa da zaten Türkiye Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığına müstehak hale gelmiştir gibi bir sonuç çıkar.

Türkiye Cumhuriyeti ordusunun darbe yapmasını asla temenni etmem, asla istemem ve desteklemem. Ama ordunun tıpkı 28 Şubat'taki gibi kendi bileceği yöntemlerle, bu adama ve bu ekibe 'sizden cumhurbaşkanı olmamalıdır'ı söylemesi gerekiyor.

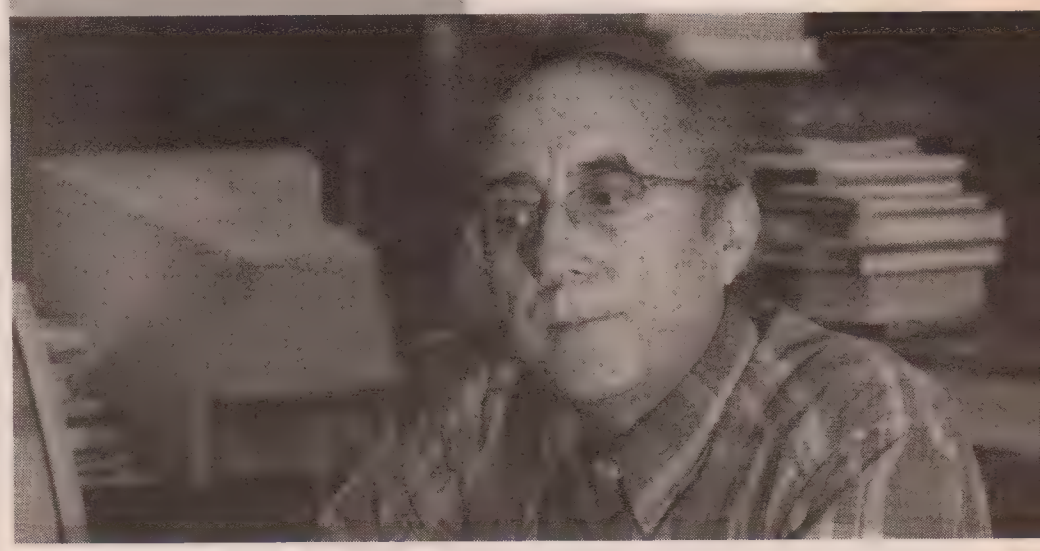

Halkın uyanmasından söz ederken, seçim döneminde sandık başına gitmeyen büyük bir çoğunluk olduğunu biliyoruz. Küsen, mevcut partileri ve ideolojilerini tercih etmeyen insanlardan dolayı, sandıktan çıkan sonucu hep birlikte yaşıyoruz. Gelinen noktada AKP iktidarda. Bu durumda, sözünü ettiğimiz halkın mobilize olması ve ortak halk hareketleri nasıl gerçekleşecek?

Öncelikle bir canlılık, bir iyimserlik gelmeli insanlara. 'oy versem ne olacak?' 'kime oy verceğim' mevzuunun ötesinde, sağduyunun hâkim olması lazım. AKP'nin zaten oy oranı düşüyor. Bu sürecin hızlandırılması ve bu zatın aday olmaya veya kendinden birini aday göstermeye cesaret edememesi gerekir. Ancak büyük halk hareketleri bunu sağlar. Bir de sözünü ettiğim baskı güçleri. Üniversiteler de buna dahildir. Demokratik bir birlik oluşturmak, ortak mücadele platformu oluşturmak şart.

Oluşturulabilir mi? Ya da böyle bir demokratik güç birliği ve platformun oluşabileceğine inanıyor musunuz?

Bilmiyorum... Burda CHP'ye çok büyük bir görev düşüyor. Farklı bir üslupla yanaşmalı, dar bir bakışla ya da partici bir anlayışla değil. Açıkçası şöyle bir soru aklıma geliyor: Neden Deniz Baykal ve ekibi, ülkenin bütün aydınlarına sanatçılarına, yazarlarına, bilim insanlarına büyük bir toplantı önermiyor?

Bu söyleşi sayesinde, sizin aracılığınızla CHP'ye büyük toplantı çağrısında bulunalım mı?

YA PASİFİZE EDECEKLER YA DA YOK EDECEKLER!

Evet. Yapın böyle bir çağrı. Birkaç bin kişiye, bilim insanları, yazarlar, gazeteciler filan, arkadaşlar gelin ne yapılabileceğini, beraber bir büyük salon bulalım, konuşalım... Tartışalım... Bir yol arayalım. Böyle bir şey yapmak lazım. Buna kim önayak olacak başka? Bilmiyorum. İtalya'da kendiliğinden böyle bir hareket olmuştu. Bir sanatçı mıydı? Bir şarkıcı mıydı? Karizmatik bir kişiyle böyle bir halk hareketi oluştu. Türkiye'nin yapısı da böyle değil. Kim yapsın o zaman? İbrahim Tatlıses mi yapsın bunu? CHP yapsın diye düşünüyorum. Toplumun silkelenmesine ihtiyaç var. Herkesin kendi içindeki enerjiyi hissedip onu başka enerjilerle buluşturmak isteğini duymasına ihtiyaç var. Yoksa teketek hepimizi kendi köşemize kıstırıp ya pasifize edecekler, ya yok edecekler. Bu günkünden beş beter Türkiye bekliyor hepimizi.

Oldukça karamsar bir tablo çizdiniz.

Malesef. Bunu söylemekten hiç çekince duymam. Ya korkaklar ya da bilgi eksikleri var. Ya da yeterince yurtsever değiller diye düşünürüm açıkçası. Şurdan yola çıktım: Ses grafiği bozuk dedim. Ben Erdoğan'ı cumhurbaşkanı olarak tasavvur etmek dahi istemiyorum.

Dip not: *Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinin sıralandığı Anayasanın 104. maddesinden: "Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil etmek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanı'nı atamak...."*

Metin Yeğin

TOPLAMA KAMPLARI ve KAFA TAMİRCİLERİ

Giyotin; burjuvazinin bugüne kadar kendisini anlatan en iyi icadıdır. Emniyetinden kurtulan keskin bıçak, hızlı bir şekilde yuvalarından kayarak enseden doğru kelleyi sepete yuvarlar. Seri ve görkemli bir ölüm aracıdır. İtinayla yürütülen bir iştir. Başından ayrılmış gövdenin son bir hamleyle gönderdiği kan tutamı dışında etrafı pek kirletmez. Bu kan tutamı da zaten su verilmiş çelik bıçağın üstüne yakışır, bıçağın zaferini renklendirir. Geriye kalan iş sıcak, sabunlu bir suyla bıçağın hemen silinmesiyle paslanmasının engellenmesidir. Burjuvazinin ölümdeki imzası seri, itinalı ve temiz olarak gerçekleştirmesidir. Peş peşe ölüm imal edebilme yeteneğidir. Burjuvazi için bu çok önemlidir. Sonra kendisini geliştirdi. Hitler faşizmi önce komünistleri ve Çingeneleri, sonra eşcinselleri ve Yahudileri hatta Türkleri seri, hızlı ve itinalı bir şekilde öldürdü. İlk toplama kamplarında idam sehpaları vardı. İnsanlar tek tek öldürülebilme şerefine sahipti. Belki son bir sigara hakkına, celladına küfretme ayrıcalığına ve ayaklarının dibindeki sandalyeyi tekmeleyebilme şansına sahiptiler. Kapısının üstündeki 'Çalışmak Özgürleştirir' yazısının altından içeri sokulduklarında mahkûmlardan meydana getirilmiş orkestranın coşkulu müziği ile karşılanıyorlardı. - Daha iyi keman çalmak biraz daha uzun yaşatabiliyordu. Müzik ömrü uzatır.- Toplama kamplarının temiz, düzenli sokakları vardı. Mutena mahalle okullarına benziyordu. –Sorbone'nun koridorlarında **Catrina Clements, Althusser**'e 'Neden okulda yaşıyorsunuz?' diye soruyordu. Toplama kamplarında tutsak olarak kalmıştı Althusser. 'Okullar bana toplama kamplarını hatırlatıyor ondan' diyordu.- Daha sonra geliştirdiler. Muasır medeniyetlerinin bilimsel yöntemlerini kullandılar. Daha da hızlı ve seri olarak ölüm imal edebildiler. Bir fabrika kurdular. Toplama kampının kapısının altından içeri trenle hammadde geliyordu. Komünistler, Çingeneler, eşcinseller ve Yahudiler. Kapının üstünde kampın yönetim yeri vardı. Büyük bir subay. Rütbeleri ölümden yapılmış. Hemen ardında diğer subaylar ellerinden geldiğince kendilerini ölüme, emre ve kutsal değerlerine feda etmişlikleriyle toparladıkları rütbeler oranında intizam içinde yerleştirilmiş, temiz ve beyaz Almanlar. Müzikten ve yemekten anlayan. Sanattan ve konuşmaktan. Aksanları olmayan, eğitilmiş ve sünnetsiz bir dil. Gaz odalarını ve fırınları doğru ve düzenli bir şekilde çalıştırabilme yeteneğine sahip.- Ne kadar çok 'düzenli' yazıyorum değil mi? Ama burada bu kadar çok çünkü.- Bir de duvarının içe bakan yerinde bütün fabrikalar gibi koca bir saat vardı. –Dakik olmak dakik olmak derdi bir hocam. Faşistti. **Frank Lanzman**'ın belgeseleni izlemiştim. Bir toplama kampından kaçışı anlatıyordu. Alman subaylarını aynı anda öldürmek zorundaydılar. Bu yüzden onlara aynı zamandan terzihane de, berberde, randevu veriyorlardı. Hepsi tam zamanında geldiği için hepsini öldürebiliyorlardı. Hatta bir subaya 12'de, diğerine 12'yi beş geçe randevu vermişlerdi. Subaylar tam zamanında geldiler. Öldüler. Onlar da kaçtılar.- Bu kapının bacaklarının arasından giren tren yolunun sonuna vardığında, vagonlar boşaltılmaya başlıyordu. Üst üste yığılmış, birbirine karışmış, komünist Yahudi eşcinseller Çingene hatta Türkler sıraya ve düzene sokuluyordu. Uymayacak ya da uyamayacak olanları orada vuruyorlardı. Sonra ayıklamaya başlıyorlardı. Sağlam olanları, kampı yürütebilecek ve onlara hizmet edebilecek, yani çalışabilecek olanları seçip alıyorlardı. Diğerlerini uzun bir sıra ile banyo yapmak için götürüyorlardı. Soyuyorlardı. Daha önce seçilmiş mahkûmlar bu eşyaları düzene sokuyorlar, tasnif ediyorlardı. Kazakları, pantolonları, çocukların kucağında gelmiş oyuncak bebekleri, altın dişleri ve tahta bacakları. -Toplama kamplarıyla ilgili bu kadar çok kitap okuyup, bu kadar çok film seyrettiğimden, yıllarca sonra hala o vahşeti hissedebilecek miyim diye düşünüyordum. Bana gaz odaları ya da fırınlardan daha çok dehşet veren toplanmış bu eşyaların küçük bir kısmıydı. Koca bir tepe büyüklüğünde üst üste yığılmış gözlükler vardı. Her biri, bir insandı.- Sonra yıkanan malzemeler, derileri temizlenmiş olarak gaz odalarına geçiriliyordu. Ucunda duş başlıkları olan küçük boruların sarktığı bir beton odaydı burası. Gazın ziyan olmaması için dikkatle inşa edilmişti. Herkes temizlik için ilaçlanacakları söylendiğinden sessizce bekliyordu. Sonra fırınlara taşınıyorlardı. Kesilmiş saçlarından tekstil imal ediyorlardı. Burjuvazi daha hızlı, seri, itinalı ölüm imal ediyordu. Ölümü özenle temizleyip, gözlerimizin önünde siliyordu. O günlerde Nazilerin toplama kamplarını anlatan propaganda filmlerini izleseniz, oraların ne güzel yerler olduğunu görürsünüz. Sanki bugün televizyon seyreder gibi olursunuz.

Bir Macar şairinin bir şiiri vardı. Giyotinden kopan kafaları diken bir adamın yaşamını anlatıyordu; 'Kafa tamircisi'. Muhtemelen iyi bir adamdı. Kafası koparılmışların yakınlarını teselli eden bir işi vardı. Eğer boynundaki çuvaldız izlerini, kalın bir sicimle atılmış dikişleri görmezseniz gayet güzel görünüyordu. Katolik cenaze törenlerinde, kafası tamir edilmiş ve özenle giydirilmiş bir ceset huzur veriyordu. İşini iyi yapıyordu. Kafa tamircisi burjuvazinin vicdanıydı. Burjuvazinin inceliği , estetik anlayışıydı ve kenar süsüydü. Kafa tamircisi aynı bugünün NGO-STK (Sivil Toplum Kuruluşları) idi. NGO'lar gibi –kaideyi bozmayan istisnalar dışında- kafanın kopartılmasına hiç ses çıkarmayıp onu özenle dikiyordu. Savaşları yaratan ulusötesi tekellerin vicadanından kopanlarıyla ölmüşlerimizin canına su içiriyordu. Yok edici petrol tekeli Shell'in fonuyla Amazon'daki soyu tükenmekte olan mavi kelebeği kurtarıyordu. Tarım tekellerinin topraklarından kopardığı gecekondulara ve suça sürükledikleri, aç bıraktırdıkları köylülere yemek dağıtıyordu. Sözde Müslüman belediyelerin ramazan çadırları gibiydiler. Aç bıraktırdıkları yetmiyormuş gibi bir de dilenci yapıyorlardı.

NGO ise daha da yetenekli kafa tamircisidir. Sadece cesedi yakışıklı göstermekle kalmaz, aynı zamanda muhalefeti de dizginler ve besler. Bunun için zora başvurmaz. Baskıya karşı her zaman direnecek olanlara küçük imkânlar sunar. Bunu dayatmaz. Önünde sallanan bir misina ile sallar durur. Uygun projelerle solucan kapılır. Yedikçe acıkılır. Onlar için yeni projeler bulunur. Onlar için peş peşe koparılmış kafalar bedene dikilir. Onları kullanalım diye düşünülürken onların vicdanlarının küçük aparatları olunur. Burjuvazi yine seri ve itinalı ölüm imal ederken, bir yandan işsiz, topraksız bırakırken, öte yandan eğitimi, sağlığı paralı kılarken, tohumlarımızı bile sinkaf edip ele geçirirken, gülümseyen, doyurulmuş çocuk fotoğrafları altında hep beraber "hayat bayram olsa" şarkıları mırıldanılır.

Kafa tamircileri, bu lanet olası hayata çuvaldızla teyellemeye çalışıyorlar kendilerini...

Şiir

Ali Tuna

Fevzi baba mevcut kaç?

kalabalık eleğinden düştüm
anladım köşeler var kapısız
mevcut kaç, sabah olmadan evlerde
caddenin iletkisi bölmeden bizi işyerlerine
şefsiz, müdürsüz, patronsuz
yani biz evlerde çocuklarla kaçız
gülümsemenin döşeğinde...

fevzi baba mevcut kaç?

sevgilim trabzon

rüya düştü sokağıma tozlu
ilk defa
üçgen ve rüya gerçekten
topladım içini yüz seksen...
eminim artık ne kötü
oysa öpecektim ağzından küçücük
sadece söyledim kendime
ama unuttum,
dudakların tanjant...

üçgen düştü kanadı sokağım
sahiden
üç keskin düştü şehrim
ama artık
yolları tanjant
geçmişimiz var, özürlü kotanjant

Teoman

YETENEKLİ KAUFMAN

"Erekte penisimi kalabalık gösteriyormuşum gibi hissederim, iyi bir öğrenci olarak kalırsam" der **Reich**'ın mazoşist hastası. Çünkü mazoşist kişilik övülmeye dayanamaz ve kendini kötüleme eğilimi içindedir. Büyük yeteneğine karşın hastamız sınıfının doruğuna yakın olmaktan nefret eder.

Başka bir yerden yine başlayalım. **Bergman,** *Güz Sonatı* filmini yaptıktan sonra, bir eleştiri ile birlikte bir şeylerin farkına varır. Bergman, Bergman filmleri yapmaya başlamıştır. Yani kendini tekrarın Bergman'cası...

Hayranlık duyduğu **Tarkovski**'nin Tarkovski filmleri, **Fellini**'nin Fellini filmleri yapmasından duyduğu sıkıntıya kendi filmlerini de eklemiştir. **Kurosawa**'ya özenir ve der ki: "Kurosawa hiçbir zaman Kurosawa filmi yapmamıştır."

Küskünlüğünü şöyle dile getirir:

"Deliliği açıyorum, ama ya matkap kırılıyor ya da ben yeterince derine inmek yürekliliğini gösteremiyorum. Ya gücüm yok ya da deliğe inmek yürekliliğini gösteremiyorum. Ya gücüm yok ya da deliği daha derinleştirmem gerektiğini anlamıyorum: Matkabı çekiyorum ve hoşnut olduğumu belirtiyorum.

Bu, yaratıcı yorgunluğun kesin bir belirtisi ve aşırı tehlikeli, çünkü CANI ACITMIYOR.

Andy Kaufman sürekli kendinin, seyircinin, program yapımcılarının, menajerinin canını acıtıyor. Kendi mazoşizminin sadisti de kendisi, ama bu "can acıtma" dalga dalga yayılıyor, "sıkma, anlamama, aldatılma, aptal yerine konma" gibi şekillerde bulaşıcı bir şekilde genişliyor seyirci önünde.

Kendine karşı bir fetih söz konusu bu CAN ACITMA işinde. Belki seyirciye karşı da, ama Kaufman kendi kendini kurdu.

Artistlik şizofreni, insan başlı başına bir şakaysa, bitmeyen bir türevse, büyüyen ve kesinleşen bir karikatürse, "Can ACITMAYI" daha da sürdürüyor. "Şaka nerede başlıyor, karşımdaki kim, ben eğlencenin neresindeyim, biri beni kullanıyor mu yoksa" soruları seyirciyi de sarıyor, sıkıyor.

Kaufman **Tony Clifton** mı? Kaufman Kaufman mı?

Can acıtmanın, artistlik şizofreninin güzel bir örneği var. **Emile Ajar**'ın *Pseudo* romanında kahraman bir gün şöyle haykırıyor; "Ben İran şahı değilim! Belki değilim, ama hiç değilse İran şahı değilim."

Söylediklerime inanıp, kimliğimi gizlememe duydukları saygıdan ayaklarının ucuna basa basa yanımdan ayrıldılar. Ben bir süre daha uyumaya devam ettim; İran şahı olmadığıma kendimi inandırmam gerekiyordu.

İnandıramadım. İran şahı biraz da benim."

Diyeceğimiz, kendi canını acıtsan da ya da kendine acısan da sonuç hep aynı.

Bergman diyor ki: "Deliği açıyorum, ama ya matkap kırılıyor ya da ben yeterince derine inmek yürekliliğini gösteremiyorum."

Bu yürekliliği gösterenlerde de fark ortaya çıkamıyor işte; Bergman Bergman filmi yapsa da, Kaufman kendini bir şakaya dönüştürse veya başka kişilik havuzlarında yok olsa da...

Gerçi Kafman uç ve zor bir örnek. Tony Clifton da, şaka da, seyirci de, gösteri de ve tabii ki maktap da Kaufman'ın kendisi. Güçlük de tam burada başlıyor zaten. Çünkü galiba matkap her halükârda kırılıyor.

Beyoğlu Hikâyeleri

Oktay Güzeloğlu

KESİK AYNUR

Onu her gün görüyordum. Beyoğlu'nda oturduğum evin karşısında bulunan ayakçı büfesinin önünde sürekli gelip bira içiyordu.

Yanından sıyrılarak geçerken, ister istemez selam verdim. Ondan umulmayan bir ses tonu ve nazik tavrıyla aldı selamımı.

Bu ummadığım karşılık hoşuma gitmişti.

Kimdi bu kadın? Perişan, kirli, çirkin. Her gün büfenin kapısının önünde bira içen, bu kadın neyin nesiydi? Bazen kapıdan çıkarken, bazen penceremden aşağı baktığımda görüyordum.

Öğleye doğru geliyor, bir bira içip gidiyordu. Ona yakın olabilmek için hiç alışveriş yapmadığım o büfeden alışveriş yapmaya başladım.

Onu ilk gördüğüm zamanki halinden duyduğum tiksinti kalmamıştı içimde. Çünkü adını sonradan öğrendiğim Aynur (hayat kadını adı Muazzez), bana yakın gelmeye başlamıştı. Onda bir yaşam var, diyordum. Sonraları arkadaş olduğumda içimde isyan ateşi patladı.

Ulan hayat, ulan yer, ulan gök, ulan taş, ulan dağ, ulan ulan bütün apartmanlar... Yaşayanlar, yaşamayanlar, memleketinizin anasını... dedim. Ama kime? Kendi kendime. Bende öyle adamım ki ne sevincimi ne de nefretimi dışa haykırabilirdim.

İşte bu duygularla başladı dostluğumuz. Onunla arkadaş olduktan sonra iç dünyası fiziki çirkinliği örtmüştü.

Çirkinleştirilmiş gövdesi beni hiç mi hiç ırgalamıyordu. Evimde aynı kaptan yemeği paylaştığımız zamanlar oldu.

Burun deliklerinin alt kısmından kalkmış, küçük bir parça çapaktan, sapsarı olmuş kirpiklerinin arasından bakan, kıpkızıl olmuş diye adlandırabileceğimiz, iki yeşil nokta yırtılmış, dikilmiş ağız, mağaraların içinde görülen kirli küçük kaya parçalarını andıran, seyrelmiş sarı dişler ve kafasının bütünlüğünü tamamlayan, siyah karışımı kirli bir elbiseye benzeyen saçlar ve kulaksız bir baş.

Aynur'un yüzüne baktığınızda bir ifade göremezdiniz. İfade verecek bütün organları tarumar edilmişti.

Onu yalnızca ses tonu ve eski orospuluk zamanından kalma, müşterilerini kafakola almak için yaşamın kendisine kazandırdığı nezaketinden tanıyabilirdiniz.

O nezaket soylu hanımefendilerin, özel derslerden sonra takındıkları nezaketten değil, orospuluk mesleğinin kuralları gereği takındığı meslek nezaketi, fiyatını da belirleyen bu kurallı nezaket!...

Orospuluk kendi kuralları içinde kuralları olan bir meslek, türlü adama ayrı ayrı davranış ve bütün bunlardan sonra üstüne gelen bıkkınlık!

Hamalı, hamalatı, genci, yaşlısı, pisi temizi... Yani müşterilerden gelen bıkkınlık. İşte o zaman Orospuluk Âleminin değişi kurallarından biri olan dost (sevgili) olayı burada ortaya çıkar,

Bir orospunun günde kırk, ayda bin iki yüz kişi ile yatması işi gereğidir. Onu ilgilendiren bin iki yüz birinci kişidir. Dostu, yani sevdiğidir. Yalnızca sevdiğinin onunla ilgilenmesidir. Dostundan gördüğü bir ihanet karşısında, deli develerin, çadırları yıktığı gibi, o da etrafını yıkıp devirmeye başlar.

Aynur'un günde, hiç tanımadığı kırk kişiyle yatması, üstünde tüm şehrin yorgunluğu ve bacaklarının sızlamasıyla, girerken yatağa; kazandığı parayı verirken dostuna, hep kar gibi beyaz gelinliği ile gelin olmak, rüyalarını süslüyordu. Unutuyordu bütün yorgunluğunu. Ömrü boyunca başkalarının sesiyle yaşarken bıçaklanmış, kendi sesiyle haykırmıştı.

Aynur Bulgaristan'dan göç etmiş bir ailenin kızıdır. Göz dolduran fiziği ömrü boyunca başına dert olmuş, bir yağlıboyacıya âşık olarak evinden İstanbul'a kaçmıştı. Kocasının kazancı evlerinin geçimine yetmeyince kocası tarafından hayat kadınlığına itilmişti. Ve netice, genelev. Genelevde çalışırken bir görüşte vurulduğu aşkı: "Çanakkaleli Mahmut." Kocasını terk ederek Mahmut'la beraberlik ve bir erkek çocuk.

Mahmut yakışıklı, külhanbeyi, etrafında başka kadınların da gezdiği bir asalak. Aynur Mahmut'u çok sevmiştir. Herkesten kıskanmaktadır.

Bir gün onun, kendisine ihanet ettiğini duyduğunda, çıldırır, devirir. Ve ilk aklına gelen, kıskandırmak. Tüm insanların ilk aklına gelen boktan klasik metot.

Mahmut'u kendisine yeniden bağlamak için Mahmut'un en yakın arkadaşıyla samimiyeti arttırır. Bu samimiyette art niyet yok, yalnıza kıskandırmak vardır. Fakat bu hareketi kendisine çok pahalıya mal olur. Olay renk değiştirir.

Mahmut önce en yakın arkadaşını Belgrat Ormanları'na yemeğe davet eder. Yenilip, içildikten sonra, sarhoş olan arkadaşını bir ağaca asar.

Sonra Aynur Mahmut'un bıçağıyla karşı karşıya gelir.

Mahmut, "Hapse gideceğim ama sana öyle bir ceza bileti keseceğim ki, ömrün boyunca taşıyacaksın," diyerek Aynur'un güzel yüzünü tarumar etmekle kalmayıp, bıçağını apış arasına da vurmuştur.

Aynur ömrünün geri kalan kısmını güzelliğinden ve kadınlığından yoksun olarak Beyoğlu sokaklarında sigara ve kibrit satmakla geçirir.

Yıllar sonra Darülaceze'den bir ailenin yanına verilen oğluna, büyüdüğünde, Beyoğlu'nun bir köşesinde kibrit satan bir yaratığa benzeyen Aynur, "işte asıl annen bu" diye gösterilir. Fakat oğlu çirkinleştirilmiş kadına annem diye sarılamamıştır. Aynur anne de olamamıştır.

Yıllardır yattığı Beyoğlu kaldırımlarında, bir kış günü hastalandığında, tanımadığı oğlu tarafından hastaneye yatırılır. Kısa bir süre sonra ölür. Geriye tanıyamadığı öksüz oğlu hapisten çıktıktan sonra, başka bir kadınla yaşayan Azrail ve üşümesin diye başkalarının verdiği eski yorganı kalmıştır.

Cemal Dindar

NURİ BABA'NIN TORUNU NURİ: AKREP TOPLARDI, YILAN TOPLARDI

Bu da Nuri Baba'nın torunu Nuri.

Bu da deliklerde giderdi akrep toplardı, yılan toplardı. Yılan... devamlı koynunda gezdirirdi. Bu akreple yılanla oynar... bütün işi o... kimseyle böyle dalaşmaz... kendi kendini akıllı zanneder. Bir yerde bir yılan varsa... bir akrep varsa gider onu tutardı. Yılan akrep de kendini tutmazdı...

Onun da öyle bir meziyeti vardı.

O da rahmetlik genç yaşta... Yani yirmi yaşına filan gelmeden trafik kazasında öldü.

Bunlar mesela birbirleriyle karşılaştığında korkarlardı birbirlerinden. O ona bir şey demezdi... o ona. Yani yol verirlerdi birbirlerine, herkes birbirini tanırdı yani... O onun mekânına uğramaz o onun...

Onun da öyle bir meziyeti vardı... Doğaya dönüş miti, ormanın derinliklerine, öteye, karanlığın ve seslerin artık tehdit oluşturmaktan çıkacak denli koyulaştığı yere, güvenin; yılanların akreplerin insanın koynunda dolaştığı anda bir fıskiye gibi göğe yükseldiği iklime, korkunun korkarak yenildiği saflığa... her şeyin, herkesin, insanla insanın, yılanla akrebin, doğayla insan bedeninin barışa erdiği yere... işte hepsi kayıp cennet... ütopya... ve nihayet her doğaya dönüş mitinde olduğu gibi... ana rahmine dönme arzusu... doğmuş olmaya bedbaht bir ilenme, bir hayat lanetlenmesi de denilebilir, dünyanın doyurucu gövdesine yerleşme arzusu, bir hayat özlemi de... bütün cennet tasavvurlarından önce bir araf tüneli boşuna mı?.. Her gününde, her gecende yılanlarla, akreplerle oynaşmak başka nedir; hepimizin sığınacak bir liman, bir kovuk, bir mağara aradığı bu hayatta, o kovuktan yılanların akreplerin çıkartılmasına bir ömrü adamak... yine de hayat işte; o buruk tat; nice rüzgarlârdan geçtikten sonra bir tünele girdiğinde kulaklarında duyduğun uğultu, her şey yapay bir derinliğe sahip; dört bir yanından geçen kamyonların, otomobillerin sesleri kulaklarından beynine gidebilecek en kısa yolu buluyorlar, tünelin ışığı yalnızca çıkışta sahici, bir sevinç gibi yaşanıyor, öncesinde farların, lambaların gölgesinde ışıktan çok bir gürültü gibi... Yine de beynini kemiren bu derinliğin dağa ait olduğunu ruhun her daim duyar... duyar...

İşte bu meziyetler... dağın meziyeti gibi... bir şeydir... Nuri Baba'nın torunu Nuri uğraşırsa uğraşır, başka kimse uğraşmaz...

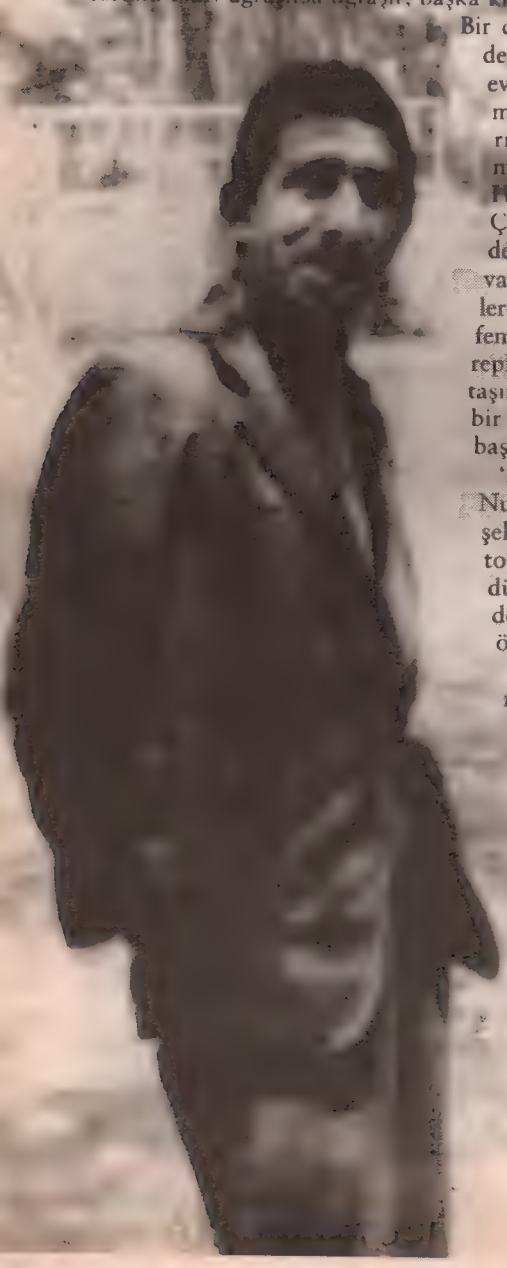

Bir de, akrep ölürken öldürür. Bir de, evinde yatmış misafir, cezaevinde yatmış şair, damında uyumuş gelin bilir: Doğu, akrepleriyle de ünlüdür. İnsanın yenilmezliği, bir de bu yüzdendir: Hanifi Düşmez, Urfa Mahalli Çocuk Oyunları'nı derler... İçinde akrep kızdırmak oyunu da vardır. Yazın sıcağında, harabelerde, yıkıntılarda, geceleri elinde fener akrep avcıları... Canlı akrepler, bir şişenin içinde gündüze taşınır. 'Akrep kızdırmak' oyunu bir evin bahçesinde öldüresiye başlayacaktır.

'Akrep kızdırmak' oyunu ile Nuri Baba'nın torunu Nuri'nin, şehrin tüm akrep ve yılanlarını toplama sevdasının buluştuğu düş ise, belki de şu Sumer şiirindeki sonsuz barışın, altın çağın özlemidir:

Bir zamanlar ne yılan vardı,
ne akrep vardı,
Ne sırtlan vardı, ne aslan vardı,
Ne vahşi köpek vardı, ne işkence,
Adamın rakibi yoktu...
Uri, bütün bu gerekenlerle donatılmış ülke,
Martu ülkesi, emniyette duran,
Bütün evren, birlik içinde olan insanlar,
Enlil'i tek dilde övdüler.

Orhan Baba ve Gâvur Dağlı Kado

GÂVUR DAĞLI KADO: "BİZ DE SENDENİZ HA..."

Bu Leyla ile Mecnun filmi çevrilirken. Orhan Gencebay'ın, Gülşen Bubikoğlu'nun döneminde. Bu işte Balıklı Göl'de...

Gâvur Dağlı Kado derler.

.....'dendir.

İsmi Kadir'dir.

Kado derlerdi o adama.

Bu da çok esrar delisi. Çok esrar içer.

Ama çok güçlü bir adam...

Kuş beslerdi... kuşu damda besliyor tabii... Ona bir su kabı lazım. Bir de bizim Urfa'da, eskiden boyle bir culun vardı, buğday dökmek için buyuk taştan yapılmış. İşte kızıyor babasına Kado, o cülunu sırtına alıyor, tahta merdıvenden damın uzerine çıkıyor... kuşlarına su içirmeye.

Tabii bu esrar artık o hale getirmiş ki...

Bu kabadayı duruşudur. Kollarını boyle şişirmiş... böyle bır kabadayı...

Burada Orhan Gencebay'a diyor ki, "Orhan Abi, biz de senin içtiğinden içiyik ha, biz de sendeniz ha, bize azcık yardım et."

Orhan dıyor ki, "Ya, ne diyor, ben anlamıyorum."

O, arada, "Ya ben de sendenim azcık bana yardım et" diye... Bunların bır konuşması vardır.

O arada dedik ki, "Bu adam beraber resim çekmek istiyor..."

"Ya..." dedi, "çek ya beraber resim çekmek istiyorsa çek..."

Öyle bir konuşmamız olmuştu zaten malum.

Bu kabadayı duruşudur... Asistanlığımın ilk yılları... Bakırköy'de poliklinik yapıyorum. Hastane yoğunluğu, insanı mesainin bitişini ıple çeker hale getiriyor... Sanırım artık gitmeye hazırlanıyordum. Hemşire, "Bir hastanız daha var" dedi ve dosyayı masaya bıraktı. Dosyada yazılı hiçbir şey yok. İlk başvuru. Bakırköy Akıl Hastanesi poliklinikleri dar bir koridorla acil poliklinige ve bu koridorun tam tersi yönde yine başka bir koridorla idari bölüme bağlanan ve ortada dizilişleriyle bir tren istasyonunun bekleme salonunu andıran sıraların yan yana uzandığı alana kapıları açılan odalardan oluşmaktadır. Bu alanı çevreleyen yaklaşık on iki oda vardır ve pencereleri hastanenin güzelim bahçesine bakar. Hastalara önceden sıra numaraları verilir... Bir görüşme genelde on beş dakika sürer. Şimdilerde daha da yoğunlaştığı ve daha kısa sürdüğü söyleniyor.

M. içeri girdi. Uzun boylu, yüzünde girer girmez insanı huzursuz eden ve baktıkça büyüyen iki goz hemen dikkatinizi çekiyor. Gozlerdeki aşırılığa, saçlarının, burnunun, ağzının, ellerinin, kollarının da eşlik ettiğini bir sure sonra fark edıyorsunuz. Nenelerimizin 'insan irisi' dedikleri bir adam M. Uzerinde eski bir ceket, düğmelerinin bazıları kopmuş bir gömlek var. Hiç konuşmadan karşıma oturdu. Sonra, yakınları da girdi ve onlar da oturdu. İlk tanışma faslının ardından yakınlarından dışarıda beklemelerini istedim. Yakınları çıktı. Bakırköy Akıl Hastanesi, hekimlerin hastalarca ya da yakınlarınca hırpalandığı az sayıda olmayan olaylarla doludur. Yine de hasta hekim görüşmesinin mahremiyetini, bir kutsallık tonu da katarak korumak istiyorum. Riski alıyorum.

M., Malatyalı. Istanbul'da, konfeksiyon atölyeleri ve mağazaları ile ünlü, cıvıl cıvıl şiirlere girmiş bir semtinde hamallık yapıyor. Yakınları dışarı çıkınca, ayağa kalktı... Taşlı, gümüş yüzük takıyorum. "Bana, ver" dedi. Yüzüğü çıkartıp verdim... Kendi parmağında da benzer bir yüzük var... Sinirli bir şekilde konuşuyor. Bağırıyor. Bir süre sonra yüzüğü elinde eğip bukerken kırdı. Sonra kendi yüzüğünü çıkardı. Yüzüğun iç yüzünde kalmış sabunu parmağıyla çıkarttı... İşaret parmağını havaya kaldırdı, parmağının ucundaki sabun bir işaret mı yoksa bir leke mi olduğuna karar vermeden o, kendisinin nasıl Allah tarafından seçildiğini, dünyayı duzelteceğini bir bir sıralamaya başladı... Öfkeyle ayağa kalktı ve parmağının ucundaki sabunu alnıma yapıştırdı, "Seni kutsuyorum" dedi... Geri çekilip, tekrar kalktığı yere oturdu. Öfkeye verilmiş aradan yarar umup konuşmaya başladım. Son 'sabunla kutsanma' durumundan sonra aramızdaki sınırı gözetecek bir dıl, yine ofkeyi artırabilir: "M., seni hastaneye niye getirmişler?.. yakınlarını çağıralım, bunu soralım..." Kendisi kapıyı açtı, dışarıdakileri çağırdı... Ben de M.'nin arkasından çıktım... Bir yakınına durumu anlattım. Personeli uyardım... M., yakınları ve gorevliler eşlığinde acil polikliniğe gittı. İlk tedavisi yapıldıktan sonra, hastaneye yatışı yapıldı.

Bir hafta sonra, kliniğe uğradığımda bana bakmaktan kaçındığını fark ettim...

Günler, yukarıda anlattığım gibi akmaya devam etti. Poliklinikte başka hastalarla, başka mesai bitişi gong vuruşunu bekleme hikâyeleriyle... Anlattığım olayın üzerinden sanırım on beş yirmi gün geçmişti... Bir öğle sonrası, polikliniğin kapısı çalındı. Sonra, yine ilk önce gözlerini gördüm.

"Hocam, girebilir miyim?"

"Buyrun, lütfen..."

Yüzü utanmanın bütün allarıyla yüklü, M. içeri girdi. Saçları kısaltılmış, yeni tıraş olmuş ve yeni bir takım elbise giymiş, yüzündeki alla birlikte, bayrama hazırlanmış bir çocuk gibi, inanılmaz sevecen bir adam karşımdaki.

"Hocam," dedi, "o gün size çok ayıp ettim, kusurumuza bakma, hastalık işte..." sonra sozunü tamamlayamadı, elindeki kuçük kutuyu masanın üzerine bıraktı, kalktı. Ben de ayağa kalktım, karşılıklı gülumsedik... Içimde insana dair, Alı Veli, Ayşe Fatma değil, hanı tür olarak insana dair inanılmaz bir güvenle elini sıktım, "yaşadığıma fevkalede memnunum" kuşları ikımızın parmakları arasından pırpır uçtu, havalandı, pencereden çıktı, bahçedekı ağaçların dallarına kondu...

M. çıktıktan sonra, bıraktığı kutuyu açtım. Taşlı bır gumuş yüzuk... Bir seyirlik ömrumun hâlâ en guzel hatırası...

Türkçe'ye çeviren: Gamze Deniz

Kencho Wangmo Deniz

KARTOPUNUN İÇİNDEKİ DİLEK

İstanbul'da kar yağıyor ve ben kendimi biraz daha evde hissediyorum. Annem, İstanbul'da karın hayatı durdurucu bir yönü olduğunu anlatıyor. O da o gün ince kar taneleri havada uçuşurken, işe gitmiyor ve evde pencerenin kenarında oturup sahlep içiyoruz. Annemin işe gitmediği günleri çok seviyorum. Bu tür günlerde o neşeli oluyor, saatlerce karşılıklı oturuyor, çizgi filmler izliyor, hayatımızdan konuşuyoruz.

Bhutan'ın kuzeyinde kışlar çok sert yaşanır. Benim doğup büyüdüğüm Bumthang'da kışın -30 dereceyi gördüğümüz olur. Ancak, Himalayalar'ın yüksek irtifa soğuğu, İstanbul'unki kadar insanın içine işleyen bir şey değil. Ben İstanbul'da üşüdüğümü anlatınca, dedem "Sen nasıl bir Himalaya kızısın?" diyor şakacı bir tavırla. Sonra da bana bunun normal olduğunu anlatıyor. Dedemin açıklamasına göre İstanbul'da nemden ötürü soğuk insanın içine işliyor ve insan en ufak bir ısı düşmesini daha fazla hissediyor.

Bumthang'da insanlar kış başlamadan hazırlıklarını tamamlarlar. Isınmak için odun sobası kullandığımızdan, odun temin etmek çok önemli. Bhutan'ın yüzde yetmişi orman. Ağaç kesimleri ise devlet kontrolünde ve sadece belli bölgelerde yapılıyor. Ağabeylerimden biri orman müfettişi. Orman müfettişleri, ağaç türlerinin çoğalmasından yeni fidan dikimine, odun temin amaçlı ağaç kesimlerinden bunların bölgelere dağıtımına pek çok konuyla ilgileniyorlar. Bumthang'da da odun temin ederken belli kurallara uyuyoruz. Bhutan'da kullandığımız sobaların Türkiye'deki adının "kuzine" olduğunu söylüyor annem. Bu tür sobalara biz "bukhari" adını veriyoruz. Bukhari, "odunla beslenen ısıtıcı" anlamına geliyor. Bumthang çevresinde, müsaade

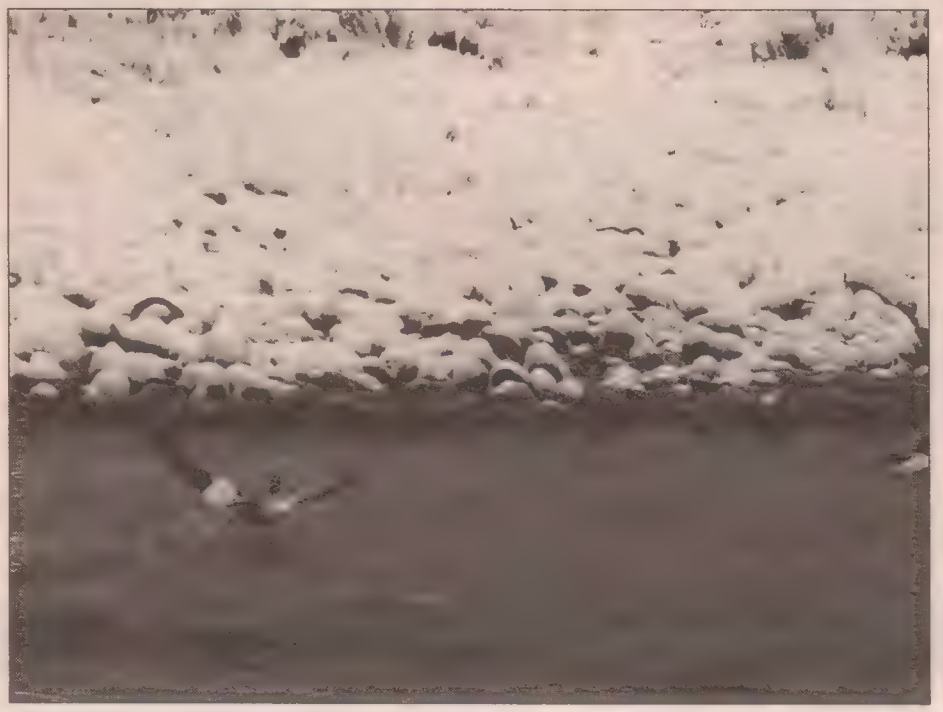

edilen alanlarda devlet odun kesimi yaptırıyor, halk da bu alanlara giderek bukharilere sığacak şekilde kesilen odunlardan alıp evlerine taşıyor. Evlerin hepsi müstakil ve epey geniş bahçeleri var. Odunları bahçelerdeki barakalara taşıyoruz. Ancak başkentimiz Thimphu gibi insanların daha çok devlet dairelerinde çalıştığı yerlerde, insanlar elektrik sobalarını tercih etmeye başladılar şu günlerde. Thimphu'da hemen hiç kimse bukhari kullanmıyor.

Bumthang'da ısı, ekim ayında düşmeye başlıyor. Kasım ayında gündüz ortalama sıcaklık sıfır derece. Kış soğukları kendini gösteriyor ama güneş kaybolmuyor. Artık ısıtmayan ama yine de bir biçimde yüzlerimizi yakmayı başaran güneş, Himalayalar'ın karlarla kaplı tepelerinden bize bakıyor. Ocak ve Şubat Bumthang'ın en soğuk ayları. Şu aralar küresel ısınmanın etkilerini görüyoruz, bu nedenle kışlarımız eskisi kadar soğuk olmuyor. 2006'da sadece iki ay kar yağışı gördük... Oysa kar bizim için kutlanacak bir doğa olayı. Her ne kadar hayatımızı belli yönlerden aksatsa da, İstanbul'daki gibi trafik sorunumuz olmadığı için kardan ötürü çok sıkıntı çekmiyoruz. Bumthang'da dışarıda kar fırtınası bile olsa, evde yemeğimiz, bukharide odunumuz varsa, mis gibi yaşayıp gidiyoruz. Bahçede arkadaşlarımızla gecenin geç saatlerine kadar süren kartopu savaşı ve engebeli yerlerde kızak keyfi de cabası.

Bumthang'da karlı günlerde evde uğraşacak pek çok şey buluyoruz. Annem Deniz, bizimle yaşamaya başladığı ilk yıllarda bol bol kitap okurdu. O, yüksek irtifadan zaman zaman etkilendiği için, ev ahalisinin en çok uyuyanıydı. Bu nedenle en büyük ağabeyim, anneme "amnesi guru" yani "uyku guru'su" adını takmıştı. Annem uyandığında, hepimiz çok sevinirdik. Çünkü o bize Türkiye'de öğrendiği oyunları oyanıtırdı. Ağabeylerim özellikle onun öğrettiği "isim-şehir-hayvan" oyununu çok seviyorlardı. Mutfaktà, büyük bukharinin çevresine dizilip annemle iddialaşa iddialaşa isim-şehir oynarlardı. Annem Hintli ünlüleri pek bilmiyor, ağabeylerim bazen isim-şehir'in ünlü kısmında "Hintli bir oyuncu bu" diyerek uydurdukları isimleri söylerlerdi. Annem bazen onların bu isimleri kafadan attığını anlar, isyan ederdi...

Karlı günlerde Bhutanlı kadınlar evde Bhutan'ın en ünlü alkollü içkisi olan ara'yı hazırlarlar. Ara, çok sert bir içki. Türklerin rakısını andırıyor ama rakıdan çok daha sert. Kadınlar ara hazırlarken, yaşlılar bukhari çevresinde otururlar. Çocuklar yaşlıların çevresini sarar ve onlara masal anlattırır. Yaşlılar çocuklara genellikle Yeti masallarını anlatırlar. Hem korku, hem de merak içinde dinleriz bu masalları.

Bhutan'da karla ilgili bir geleneğimiz var. Kar yağdıktan sonra birinin evine ziyarete giderken, bir kartopu hazırlarız, kartopunun içine de bize ikram edilmesini istediğimiz şeyleri koyarız. Çay istiyorsak, çay yaprağı, yemek istiyorsak, pirinç, elbise istiyorsak, kumaş parçası... Sonra bu kartopunu gittiğimiz evin bir köşesine bırakır, çıkarız. Dışardan ev sahibine seslenir ve ona kartopunu bıraktığımız yeri söyleriz. Ev sahibi, kartopunu bulur, mesajımızı görür ve bizi evine davet eder. Kartopunun içindeki dileğimizi de mutlaka yerine getirir.

Siz Türkiye'de bir kartopunun içine bir dileğinizi yerleştirebilseydiniz, bu ne olurdu?

Cezmi Ersöz

HİÇBİR ŞEY SENDEN ESKİ DEĞİL

Gökyüzü tamamen aydınlanmıştı... Dışarıdan gelen sesler çoğalmıştı... Anlattığın öykü hayatımızı öylesine gerçek kılmıştı ki, dışarıda akıp giden hayattan soyutlanmış gibiydik... Sanki sonsuza dek karşılıklı öylece oturup kalabilirdik... O anda birbirimiz için öylesine gerçek, öylesine saydamdık ki, gereksiz bir söz, gelişigüzel bir davranış bu anın büyüsünü bozabilir, aramızdaki bu inanılmaz yakınlığı lekeleyebilirdi...

Yüzünden yüzüme doğru müthiş bir aydınlık yayılıyordu... Yıllardır benim seni gerçekten görmeme engel olan o sis birden dağılıp gitmişti... Kendimi bile böylesine gerçek bir aydınlıkta görmemiştim hiç... Beni benden bile daha iyi tanıyan tek insandın sen... Bu aydınlıkta en çok bunu anlamıştım. Bir daha hayatım boyunca beni senin kadar iyi tanıyan kimse çıkmayacaktı karşıma... İşte bu gerçekti aslında aşk dedikleri, sevgi dedikleri... Nereye gidersem gideyim, kiminle olursam olayım, bu gerçek hiç değişmeyecekti... Evet söylediğim her şey sonuna kadar doğruydu... Bunca yaşananlara, yaşadığım onca hayal kırıklığına rağmen, seni bırakıp gittiğim o kadın çok zayıf bir anımda, gel dese, koşarak giderdim ona... Bu gerçeği bilerek yanımda olmaya ve beni sevmeye devam ediyordun... Bu olağanüstü bir cesaretti...

Sen bu cesareti sana ne kadar acı verse de gerçeğe hiç sırtını çevirmeden, ona göz kırpmadan ve kendini hiç aldatmadan bakabilme gücün sayesinde kazanmıştın... Bende eksik olan, bu cesaretti işte... Ne zaman bakmaya yeltensem bana hep acı vermiş olan gerçeğe sırtımı dönüyor, onu o haliyle görmektense kendimi hep aldatmayı seçiyordum...

Bu korkuya yenilip seni hep bir sisin arkasında gördüğüm günlerde de anlamıştım aslında senin beni herkesten çok daha iyi tanıdığını... Ne zaman, nerede, ne yapacağımı benden bile iyi biliyordun. Ama istesen de engel olamıyordun buna... Çok acı çekeceğimi, tarifsiz savrulacağımı tahmin etsem bile hayatıma duyduğum saygıdan ötürü bunları yüzüme vurmuyordun...

Benden onca yaş küçük olmana rağmen, aslında çocuk olan bendim... Hatta çocuk kalmışlığımla gizliden gizliye övünürdüm. Olayları ve yaşananları görmek istediğim gibi görür ve önümdeki akışa öylece kaptırırdım kendimi... Filmlerdeki, romanlardaki gibi yaşamak isterdim... Orada yazılıp gösterilenlerin aslında birer kurgudan, birer yanılsamadan ibaret olduğuna inanmak istemez, gerçeğin sıradanlığından ve sıkıcı tekdüzeliğinden kaçmak için roman kahramanlarına, film yıldızlarına öykünerek yaşamayı bir maharet sayardım... Hayata, gerçeğe değil, kafamda yarattığım senaryolara inanır, hayatı ve gerçeği, yarattığım bu senaryoların içinde arardım... Karşılaştığım insanları, yaşadığım olayları, hiç uymayacak olsalar bile ısrarla yazdığım bu senaryolara uydurmaya çalışırdım... Kendimi buna zorlar, ama her şeye karşın; gerçekler ağır bassa bile, aslında hiç de öyle olmuyormuş gibi yapar, içine almaya çalıştığım o kimse bu senaryoda oynamak istemese bile bu oyunu tek başıma sürdürmeye çalışırdım...

Senden kaçmak istemem belki de en çok bu yüzdendi... Yazdığım bu senaryoların hayata uymadığını, gerçeklerle çeliştiğini söylediğin için ve bu oyunların içine girmediğin için sıkılıp uzaklaşmak istiyordum senden... Sınırlarımın nerede başlayıp nerede bittiğini anlamıyor, arzuladığım aşkla gerçek aşkı hep birbirine karıştırıyor, bu yüzden hayatın bana sunduklarıyla, elimdekilerle, binbir emekle yarattıklarımın bana katkılarıyla yetinmiyordum... Daha büyük coşkular, sıra dışı aşklar, bin bir sürprizle dolu ilişkiler yaşamak için her şeyi bir anda elimin tersiyle itiyor, geride bıraktıklarıma neler yaşattığımı ve bu gidişlerin bedelinin ne olacağını neredeyse hiç düşünmeden kafamda yarattığım yanılsamalara ve boş hayallere kaptırıyordum kendimi.

Mesela zenginlik meraklısı birinden paraya pula değer vermeyen ve adalet duygusu çok gelişmiş birini çıkartmayı düşünüyordum... Birini seviyorsam, ona bağlanmışsam, o nasıl bir dünyanın insanı olursa olsun, beklentileri nasıl şekillenmişse şekillensin, er geç bir gün beni anlayacak ve onunla her konuda anlaşacağız, yalanlarına kendimi inandırmaya çalışıyordum...

Çocuk kalmışlık bir yerde buydu... İnanmak istediklerine inanmak, hayatı ve gerçeği kafasında yarattığı gibi yaşamaya inat etmekti... Ve çoğu kez iyi bir şey değildi. Bir masumiyetin yaşanması gibi görünse de, içinde hayli bencillik, hayli acımasızlık taşıyan bir duyguydu...

İşte ben de içimdeki çocuğun sesine uyup ve seni kaderine terkedip kafamda

yarattığım bir senaryonun peşinden gitmiş ve tıpkı o kapıldığım ve hiç aklımdan çıkmayan filmlere, romanlara benzer bir aşk yaşamaya çalışmıştım... Ve gittiğim yerde karşılaştığım insanı ve olayları yarattığım senaryoya uydurmaya çalıştıkça kendimden ve hayattan her geçen gün biraz daha uzaklaşmış ve tam kaybolacakken yeniden sana geri dönmüştüm... Belki de hiç geriye dönemeyebilirdim... Yarattığım senaryonun, kurguların içinde kendimi sonsuza dek kaybedebilirdim...

Şaşkın ve acemi bir trapezci gibiyim bu hayatta... Hep öyle oldum... Sen beni sımsıkı tutmuşken yeni ve farklı bir şey yaşamak adına, üstelik karşımdakinin kim olduğunu bile bilmeden, dahası onu tanımak için hiç uğraşmadan ellerimi onun ellerinden koparmış ve onun beni sımsıkı tutacağı yanılsamasına kalbimi inandırarak kendimi boşluğa bırakmıştım... O boşlukta onun ellerini çaresizce ve umutsuz bir umutla aramış, tam boşluğa düşecekken son bir gayretle geriye dönmüş, orada senin ellerini görmüş, orada onlara sımsıkı sarılmıştım...

Asıl şimdi tam boşluğa çakılacakken ellerimi hiçbir şey olmamış gibi sımsıkı tuttuğunda daha iyi anlıyorum bir zamanlar sana niye tutkuyla bağlandığımı... Çünkü sen hep vardın... Bana yokluğunu hissettirmedin ki... İçimdeki çocukluğa güvenip seni ne kadar kırıp incitsem de, seni her aradığımda yine o bıraktığım yerde hep aynı yoğunluktaki sevgine beni bekliyordun... Seni bırakıp gittiğimde içimdeki özlemin acısıyla hep köşene çekilip sana döneceğim günü bekledin... Hiç farklı yüzlerle çıkmadın karşıma... Bir başkasının varlığını hissettirip kıskandırma oyunları ile beni kendine bağlamaya çalışmadın... Beni olmadık zamanlarda kırıp incitmeye, egomu yaralamaya çalışmadın...

Aslında bunları yapanlardan çok daha iyi biliyordun bu oyunları... İnsanlar kendilerini kırıp incitenlere, egolarını yaralayanlara tutkuyla bağlanıyor ve onları bir daha hiç unutmuyorlardı biliyordum... Ama bunları bilsem bile senin için asıl olan, insanın sevdiğini, bile isteye asla kıramayacağını, onu kendisine tutkuyla bağlamak için bile olsa seven insanın bunu yapmayı asla düşünemeyeceğiydi...

Sevmek senin için bir çoklarında olduğu gibi kendi kendini tatmin oyunu değildi... Sevmek kadar ve belki de ondan daha çok sevmekti senin için önemli olan... Bu yüzden seni terk edip bir başkasına gittiğimde hayatına hemen bir başkasını almayı hiç düşünmedin... Sevmek böyle bir şeydi çünkü... İnsan sevdiğinden ayrıldığında, çok uzun bir süre bir başkasını sevemez, hayatına alamaz, ona bağlanamaz, köşesine çekilir, acısıyla, özlemiyle baş başa kalırdı...

Başkaları nasıl ve ne yaşarsa yaşasın, aşk senin için bir yenme, yenilme oyunu değildi... Sonsuz bir teslimiyet ve sonsuz bir inanıştı... Çünkü o başkaları için sevmek sadece egoların çarpışmasından başka bir şey değildi... Elde etmek, kazanmak, yenmek... Hırsların tatmininden ibaretti... Elde ettikleri, kazandıkları anda istediklerine kavuşuyor, ele geçirdiklerinin, yendiklerinin cazibesi anında soluyor, bir başkasını daha ele geçirmek, onu kazanmak için yeni bir savaş oyunu başlatıyorlardı...

Bu savaş oyununda sevmek, kendini tutkuya kaptırmak karşı taraf için güçsüzlük sayılıyordu... Oysa asıl güç, sevebilmek için girişilen onca oyunda değil, sonu ne olursa olsun yine de sevebilme cesaretindeydi... Belki de onlar gibi beni böyle koşulsuz sevdiğin için seni güçsüz biri sanmış, bu savaş oyunlarından hiç birini oynamadığım için sana tutkuyla bağlanmamıştım... Oysa asıl güç senin yaptığında, sevilmemeyi göze alarak sevmende yatıyordu bu gücün... Onca terk edilmene rağmen yine ayakta kalıp hayata sımsıkı sarılmanın sırrı bu yanında saklıydı...

Sen olduğun gibi, bütün çıplaklığınla duruyordun işte... Belki de bu yüzden sıkılmıştım senden... Beni çok iyi tanıyan, nerede ve ne zaman ne yapacağımı bilen bir anne gibiydin... koşulsuz şefkatinle nereye gidersem gideyim, döndüğümde bulabileceğim bir anne...

Sana ne kadar acı çektirirsem çektireyim, o anne yanınla garip bir merhamet duyuyordun aslında bana... kendimi kafamda yarattığım senaryolara, o gerçeğe ve hayata asla uymayacak oyunlara kaptırdığımda beni bırakıp gitmemen belki de bu yüzdendi... Çünkü karşıma çıkanlar, oyunlarını benim kadar büyük bir içtenlik ve saflıkla oynamıyorlardı... Bense karşıma çıkan kimsenin inanmadığı kadar inanmıyordum oyunlarıma, yarattığım o senaryolara... Onları gerçek gibi hayat gibi yaşıyordum. Kapılıp gidiyordum... dürüstüm oynadıklarımda.

Bu yüzden uğruna seni terk ettiğim kadın beni ansızın bırakıp bir başkasına gittiğinde ona duyduğum aşka öylesine inandırmıştım ki kendimi, günlerce aynı yatakta yattığımız halde sana dokunamamış, seninle sevişememiştim... Bana, neden benimle sevişmiyorsun, diye sorduğunda ise, onu hâlâ unutamadım, o kalbimdeyken seninle sevişirsem sana haksızlık etmiş olurum, demiştim... O an bana sadece derin bir hüzün ve sevgiyle bakmış, hatta yaşadıklarıma içten içe gizli bir saygı duyup, ama şu an seni hiç düşünmüyor ve bir başkasıyla belki de büyük bir zevkle sevişiyor, bile dememiştin... Çünkü bunu söylediğinde derin bir acı yaşadığımı herkesten çok iyi biliyordun...

Ama çocuğunu sakınmak için onu son bir kez daha uyarmak isteyen bir annenin kırılgan umuduyla bana bakıp: Yanındayım ve seni bekliyorum, içimden seni atamadığım sürece bu hep böyle olacak... Ama bir daha geri döndüğünde belki de beni burada, yanı başında bulamayacaksın...

Bu sözler kalbimde derin bir acı ile yankılandığında, sen beni yanaklarımdan öpmüş, çoktan işine doğru yola koyulmuştun... Bense günlerdir hiçbir şey yapmadan duruyor, sadece pencerenin kenarında elimde kimbilir kaçıncı sigara bütün bu yaşananları düşünüyordum...

Söylediğim bu sözler bir kez daha, bir kez daha yankılanmıştı içimde... Sonra önümdeki sehpayı seyrettim bir süre... Ödenmemiş faturalarımı... Faturaların arasında kaybolmuş olan ve yazmaya gücüm yetmediği için notlar halinde bıraktığım karalamalarımı... Takvimde tarihlerini işaretlediğim halde günlerdir kayıtsız kaldığım konferans ve imza günlerimin tarihlerini...

İşte hayat buydu, buydu gerçek olanlar... Yarattığı kurguların kölesi olan bendim. Yaşadıkların seni ne denli kırsa da aslında bu ilişkide güçlü olan sendin... Çünkü aşk ve sevgi hayatın ve gerçeğin içinde gizli durandı... Bir başka zaman, bir başka yer yoktu... Asıl aşk, asıl sevgi yaşanan bunca şeye rağmen yine bana geri dönmendi... Boşluğa tam çakılırken son bir gayretle döndüğümde ellerime tıpkı eskisi gibi sımsıkı sarılmandı... Asıl aşk, asıl sevgi, ben bir başkası için acı çekerken, senin, geçecek bunlar, bak ben yanındayım, biraz sabret, ben de çektim bunları, deyip, saçlarımı şefkatle okşamandı...

Geç de olsa anlamıştım... Benim için hiçbir şey senden eski değildi...

Desen: Kutlukhan Perker

Varlığım

Ender Özkahraman

• Christa Reinig'in şiiri... • KÖMA AMED'in 'değişik' adını taşıyan albümü gerçekten çoşkulu ve olağanüstü güzel türkülerle dolu...

Nafer Ermiş

BRECHT'İN GÜNLÜKLERİNDEN

2.8.40

"Messinkauf"u hızlıca gözden geçirdim. Teori göreceli olarak basit. Sahne ile seyirci salonu arasındaki alışveriş gözlemleniyor, seyirci sahnede olan bitenle nasıl bir tarzda ve şekilde bir bütünleşme yaşıyor. Tiyatro deneyimi, **Aristoteles**'in "Poetik"inde de anlattığı gibi, bir özdeşleyim eylemi aracılığıyla ortaya çıkar. Tiyatro deneyiminin bu şekilde içinden doğduğu bu unsurların arasında eleştirellik bulunamaz, bu ne kadar az olursa özdeşleyim mekanizması da o kadar iyi işler. Eleştirellik sadece özdeşleyimin gerçekleşmesiyle ilgili olarak ortaya çıkabilir, hiçbir zaman seyircinin sahnede tasvir edilir halde gördüğü olaylarla ilgili olamaz. Aristo'nun "seyircinin sahnede tasvir edilir halde gördüğü olaylar" ile ilgili tiyatro anlayışından söz etmek tam anlamıyla mümkün değildir. Aslında Aristo tiyatrosunun hikâyesi ve oyunu hayattaki süreçlerle ilgili tasvirler sunmak için belirlenmemiştir, tersine tümüyle sabitlenen bir tiyatro deneyimi (belli katarsis etkileriyle birlikte) elde etmek içindir. Ama yine de hayatı anımsatan olaylar gereklidir bunun için ve bunlar az çok muhtemel şeyler olmalıdır ki yanılsama gerçekleşsin, yanılsama olmadan özdeşleyim gerçekleşmez çünkü. Fakat süreçlerin nedenselliğinin de gösterilmesi kesinlikle şart değildir. Bir kuşku uyandırmamaları bütünüyle yeterlidir. Sadece, esas itibariyle bizzat hayattaki süreçlerle ilgilenenler, tiyatroda ima edilen olaylarla yani, sahnedeki süreçleri gerçeğin bir tasviri olarak görebilir ve eleştirebilirler. Bunu yaparak sanat mahallinden de çıkmış olurlar, zira sanat ana görevini gerçeğin tasvirini oluşturmakta görmez. Söylediğim gibi o sadece belli tasvirlerle, yani belli etkileri olan tasvirlerle ilgilenir. Bunların ürettiği özdeşleyim eylemi seyircinin bizzat olaylara eleştirel bir şekilde bakmasıyla bozulur. Şimdi soru, gerçeğin tasvirini sanatın görevi haline getirmenin ve böylece seyircinin gerçek süreçlere eleştirel yaklaşımını sanata uygun bir hale getirmenin mümkün olup olmayacağıdır. Bu soruyla ilgili çalışmalar ortaya çıkardı ki, bu büyük dönüşümün uygulanabilmesi için sahne ile seyirci salonu arasındaki trafiğin şeklinin değiştirilmesi gereklidir. Bu yeni sanat uygulamasında özdeşleyim hâkim konumunu kaybedecektir. Buna karşın artık yabancılaştırma efekti (Y-efekti) öne çıkacaktır, ki bu da aynı şekilde bir sanatsal etkidir ve bir tiyatro deneyimine götürür. Y-efekti, gerçek hayat süreçlerinin sahnede, tam da bu süreçlerin nedenselliğini ortaya çıkaracak ve seyirciyi meşgul edecek şekilde tasvir edilmesiyle doğar. Duygulanımlar da bu sanat aracılığıyla ortaya çıkar, yani, seyirciyi bu gösterim aracılığıyla duygulanıma sürüklemeye olanak tanıyan şey gerçeğin bu şekilde hâkim kılınmasıdır. Y-efekti eski sanat aracıdır, komedide, halk sanatlarının bazı kollarında ve Asya tarzı tiyatronun uygulanmasında kullanılır.

2.8.40
"MESSİNGKAUF"UN TEORİSİYLA İLGİLİ İKİNCİ ÇALIŞMA

Bazı noktalar teoride materyalist diyalektiğin ortaya çıkışını gösterebilir.

1) *Doğallık*, yani, deneyimi bilince kabul eden özel hal yeniden dağılır, eğer *Y-efekti* yoluyla olumsuz hale getirilir ve sonra yeni bir *anlaşılırlığa* dönüştürülürse. Bir şemalaştırma burada bozulmaktadır. Bireyin bütünlükten elde ettiği kişisel deneyimleri düzeltilir ya da onaylanır. O ilk bulma eylemi tekrarlanır.

2) Özdeşleyim ve uzaklaşım arasındaki çelişki derinleştirilir ve gösterimin unsurlarından biri olur.

3) Tarihselleştirme sırasında belli bir toplumsal sistem başka bir toplumsal sistemin bakış açısından gözlenir. Toplumun gelişimi bakış açılarını oluşturur.

Bitmedi.

Önemli nokta: Arsito dramaturjisi süreçler içindeki objektif çelişkileri dikkate almaz, yani alınmasına izin vermez. Onlar subjektif olana (Kahramana yerleştirilmiş olana) dönüştürülmek zorundadır.

2.8.40
"MESSİNGKAUF"UN TEORİSİYLA İLGİLİ ÜÇÜNCÜ ÇALIŞMA

Günümüz seyircisinin aklını gündelik savaştan başka bir yöne çevirme ihtiyacı sürekli olarak gündelik savaş tarafından yeniden üretilmektedir, ama aynı şekilde sürekli olarak kendi alınyazısını yönlendirme ihtiyacıyla çatışmaktadır. Eğlence ihtiyacı ile geçim gereksinimleri arasındaki ayrım yapaydır. Eğlence sırasında (aklı saptıran biçimiyle) geçim gereksinimi sürekli olarak tehdit altındadır, zira seyirci örneğin hiçliğe sürüklenmez, yabancı bir dünyaya değil, deforme edilmiş bir dünyaya sürüklenir ve o kendisine kaçamaklar gibi görünen bu sapmaların bedelini gerçek hayatta öder. Yanından geçen rakiple girilen özdeşleyim geride bir iz bırakır. Bu şekilde kendi kendisinin rakibi olur. Yedek, ihtiyacı tatmin eder ve bedeni zehirler. Seyirciler aynı zamanda hem saptırılmak hem de yönlendirilmek istiyorlar ve gündelik savaş yüzünden her ikisini de istemek zorundalar.

Yeni tiyatro basitçe, kendi kendine yardım etmeye başlamış olan insanın tiyatrosudur. Üç yüz yıllık teknik ve organizasyon insanı değiştirdi. Tiyatro bu değişimi çok geç gerçekleştirdi. Shakspeare'in insanı alınyazısına, yani tutkularına ümitsizce teslim olmuştur. Toplum ona elini uzatmaz. Tamamen kurgulanmış bir mahalde bir karakterin büyüklüğü ve canlılığı bizi etkiler.

Yeni tiyatro ise bu şekilde toplumsal insana yönelir, zira insan tekniğiyle, bilimiyle ve politikasıyla toplumsal olarak kendine yardım eder. Tek bir karakter ve onun eylem biçimi, sosyal motorların görünür hale gelmesiyle çırılçıplak gözler önüne serilir, zira sadece onlar üzerindeki egemenliği ona kendine yardım etme olanağı tanır. Birey birey olarak kalır, ancak toplumsal bir fenomendir artık, onun tutkuları bir anlamda toplumsal bir meseledir, alınyazısı da. Bireyin toplumdaki konumu "doğal halini" kaybeder ve çıkarların çatışma noktasına yerleşir. Y-efekti sosyal bir önlemdir.

2.8.40
"MESSİNGKAUF"UN TEORİSİNE EK

1) Aristotelesçi oyun kompozisyonu ve oynama biçiminde (bu iki kavramı muhtemelen değiştirmek gerekir) seyircinin, sahnedeki süreçlerin gerçek hayatta geçiş ve orada meydana geliş biçim ve tarzı konusunda aldatılması hikâyenin sunumunun mutlak bir bütünlük oluşturmasıyla güçlendirilir. Ayrıntılar tek tek gerçek hayattaki karşılıklarıyla karşılaştırılamazlar. Hiçbir şey, örneğin gerçek hayatla ilişkilendirilmek amacıyla "kendi bağlamından koparılıp alınamaz." Bu yabancılaştırıcı oynama biçimi sayesinde ortadan kaldırılır. Hikâyenin sunumu burada kesintisiz değildir, bir birim olarak bütün, kendi başına var olan parçalardan oluşur ve bu parçaların her biri derhal gerçek hayattaki karşılıklarıyla karşılaştırılabilirler, hatta karşılaştırılmaları gerekir. Bu oynama biçimi gücünü sürekli olarak gerçekle karşılaştırma eyleminden alır, yani gözü sürekli olarak tasvir edilen süreçlerin nedenselliğine çevirir.

2) Y-efektini gerçekleştirebilmek için oyuncunun sahne figürüne tamamen *dönüşme* eyleminden vazgeçmesi lazımdır. O figürü *gösterir*, metinden *alıntı yapar*, gerçek bir süreci *tekrarlar*. Seyirci tamamen "olayın içine çekilmez," ruhsal olarak birleştirilmez, sahnelenen kaderle kaderci bir şekilde karşı karşıya getirilmez. (Sahne figürünün sevindiği bir yerde o öfkelenebilir vs. O kendini bir süreç içinde hayal etme ya da bir başka süreç arama konusunda serbest bırakılmış, hatta bazen mecbur edilmiştir vs.). Süreçler *tarihsellenir* ve *sosyal ortamlara yerleştirilir*. (Birinci unsur elbette özellikle güncel süreçlerde meydana gelir: olan hiçbir zaman olmamıştır ve olmayacaktır. İkinci unsur ise sürekli olarak o anki toplumsal düzeni sorgular ve tartışmaya açar.) Y-efekti ana hatları öğretilen bir tekniktir.

3) Kanunsallıkları saptayabilmek için doğal süreçleri adeta şaşkınlıkla kabul etmek gerekir, yani, onları anlayabilmek için onların "doğallıklarını" dağıtmak gerekir. Fırlatılan bir bedenin düşüşü sırasındaki kanunsallığa ulaşabilmek için, hayal gücünde onun için başka olanakları devreye sokmak lazımdır; düşünülen olanaklar içinde doğal olan, gerçek olan doğru olandır ve düşünülen diğer olanaklar olanaksızlıklar olarak karşımıza çıkar. Y-efektiyle seyirciyi bu türden şaşıran, yaratıcı ve eleştiren bir hale getiren tiyatro, bilime de dahil edilmesi gereken kendi tutumu etkisini gösterirken, hâlâ bilimsel bir kurum değildir. O sadece bilimsel bir çağın tiyatrosudur. O seyircisinin hayatta takındığı tavrı tiyatro eylemi için kullanır. Bir başka deyişle: özdeşleyim sanatın emrine amade olan tek duygu kaynağı değildir.

4) Aristoteles tiyatrosunun kavramsal çerçevesinde bu oynama şekli sadece bir üslup meselesi olarak görülebilir. Ama o daha fazla bir şeydir. Bununla beraber tiyatro o eski *eğlendirici* ve *öğreticiliğini* kesinlikle kaybetmiyor, bilakis onları adeta yeniliyor. Temsil yeniden tümüyle doğal hale geliyor. Bu çok farklı üsluplarla yapılabilir. Gerçeklikle uğraşmak hayal gücünü gerçek lezzetli sürecine sokar. Neşe ve ciddiyet yaratıcı olan eleştiriyle canlılık bulur. Genel olarak bakıldığında burada söz konusu olan eski dini tören kurumunun laikleştirilmesidir.

4.8.40

Gerçekçilik sorunu üzerine: Alışılmış görüş, sanat eserinin, içindeki gerçeklik ne kadar kolay fark edilirse o kadar gerçekçi olduğu yönündedir. Buna karşı ben şu tanımı ileri sürüyorum: Sanat eseri gerçeklik onun içinde ne kadar hâkim kılınmışsa o kadar gerçekçidir. Gerçekliğin safi yeniden tanınması sık sık onu hâkim kılmayı öğretmek suretiyle güçleştirilir. Kimyagerlerimizin şekerleri tanınabilirliklerini kaybederler. . Bu kuşkusuz aşırı bir örnektir ve sadece (geniş) sınırları gösterir. Her halükârda gözü, sanatçının gerçekçi olup olmadığına, yani yazarken gerçekçi davranıp davranmadığına, gerçekliği bütün perdelemelerin ve aldatmaların karşısında hâkim kılıp kılmadığına ve izleyicisinin gerçek davranışına müdahale edip etmediğine çevirmek gerekir ve sadece biçime bakmamak, sadece eseri biçimine bakarak bir başkasıyla karşılaştırmamak ve gerçekçi bir sabit biçim kristalize etmemek gerekir. Söz konusu biçim gerçekçi bir eserden alınmış olsa bile bu safi biçimciliktir. Örnek olarak *Lenin*'in yüksek dağlar karşısında duyulan heyecanla ilgili hikâyesi verilebilir...

Yakında İthaki Yayınları tarafından yayınlanacak olan *Berthold Brecht – Günlükler* adlı kitaptan...

Metin Fındıkçı

EMEL DUNKUL:

MISIR'IN PRAMİDİNDEN FİLİSTİN'E BAKAN ŞAİR

Emel Dunkul'un şiirlerini yaşam öyküsünden önce okuduğumda, bu şairi Filistinli sandım. Çünkü hemen hemen bütün şiirlerini, Arapların hem utancı hem sorunu olan Filistin'in eski ve derin tarihine adamıştır. **Mahmud Derviş**'in şiirinin tam tersine günümüzde yaşanan olayların tanıklığını yapmayıp, Filistin'in o eski tarihinde yaşanan dini nedenleri kendisine konu edinmiştir. On emirden başlayıp, günümüzün Filistin sorunuyla tarihsel bağlar kurarak; Kudüs'ün Filistinliler ve dolayısıyla Araplar için öneminin ne kadar büyük olduğunu soluğu yettiği kadar şiirinde işleyip bıkmadan anlatmıştır. Kendisi Mısırlı olmasına karşın, birçok Filistinli şairden Filistin sorununu dert edinmişti: Bu yüzden Filistinli büyük şairlerin yakın dostluğunu kazanmıştı. Dunkul şiirinin temelini büyük Arap şairi **Ebu Nuvvas** şiir sütunları oluşturmaktadır, usta olarak bildiği ve şiirini örnek aldığı Ebu Nuvvas'ın şiiridir. Ebu Nuvvas ile aralarındaki tek ve büyük fark: Ebu Nuvvas'ın dini tarafını, kendi şiirinin dışında tutmayı tercih etmesidir. Çünkü Dunkul'un kişiliğinde ve şiirinde devrimci ruh her zaman ön planda olmuştur. Belki de, belki de değil kesinlikle bu devrimci ruhu birçok defa kitaplarının toplatılmasında, sansüre uğramasında ve dinci çevrelerin hedefi haline gelmesinde büyük pay sahibi olmuştur.

Emel Dunkul'un ölümünden önce, Mısır'ın merkez çarşısında bulunan ve şair- yazarların uğrak yeri ve de toplantı yeri olarak kullandıkları kahvehanede birçok kez şiir sohbetlerine katılan dostum **Abdelmunim Ramadan**, Dunkul'u bana anlatınca, şairin üç özelliğinin altını ısrarla çizdi: Devrimciliği, hayata espriyle bakışı ve Arapların tutuculuğundan şikâyeti.

Emel Dunkul'un devrimci anlayışı, emperyalizmin dayatmalarına boyun eğmeden ve insanın kendi topraklarını bırakmadan mücadele vermesiydi. **Enver Sedat**'ın öldürülüşünden sonra onun için yazdığı şiir işte bu felsefesini anlatıyordu. **Ya Nuh'un gemisine binecek ve kendinizi kurtaracaksınız, ya da vatanınızda kalıp emperyalizme karşı sonuna kadar savaşacaksınız,** diyordu. Zaten, kısa ömründe Mısır'ın dışına bir kez çıkmıştı, o da 1981 yılında **Yasar Arafat**'ın davetlisi olarak Filistin'de yapılan şiir festivaline gitmek içindi.

Emel Dunkul kısa yaşamında Arap dünyasında felsefesiyle ardında tufan bırakmış, şiiriyle Arap şiir tarihine adını yazdırmasını bilmiş bir şairdir. Onun onurlu ve devrimci kişiliğini, Türkçeleştirdiğim bu şiirleriyle selamlıyorum.

EMEL DUNKUL

1940 yılında Mısır'ın, Kale adında üra bir köyünde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kana şehrinde tamamladı. Aynı şehirde hukuk fakültesinde okurken öğrenimini yarıda bırakıp Kana Adliyesi'nde çalışmaya başladı. Bir süre bu işte çalıştıktan sonra, İskenderiye'de gümrük memurluğu yaptı. Burada çalışırken siyasal bilimler fakültesini bittirdi.

Eski Arapçayı çok bilen Emel Dunkul'ın şiiri Yunan ve Mısır mitolojilerinin yanı sıra Ebu Nuvvas'ın şiirinden beslendi.

Nisan ayında göğüs hastalığından yattığı hastanede, 1983'ün Mayıs ayında Kahire'de öldü.

Şiir kitapları: "Ellerimin arasında ağladı mavi güvercin, 1969" "Hadisin üstüne asılan, 1971"

"Katledilen Dolunay, 1974" "Gidişin sözü, 1975" "Basus savaşını yeniden söylüyorum, 1983" ve toplu şiirler "8 No'lu odanın sayfaları, 1983"

SENİ TAPINAĞIM BİLDİM

Sana geldim kabuk bağlamış kanlı irini sıkarak
Katlimin kanatlarında sürünerek, ezilen bedenlerin üstünden
Kılıç kırılmadı, düşmanın alnı üstünde
Sorarım ey mavi
Kovulan peygamberin yakut ağzında
Kesilen yükselişimde... o rüyayı sondan başa doğru gören evinden kovulur mu
Miğferde saklı çocukların resimleri... sahrada yüzleşen
Fışkırıp coşkuyla yatağında akan suda
Kafataslarındaki mermi delikleri... ruhu okşayan sözcüklerin içinde
Kan ve kum dolu ağızdan çıkan
Sorarım ey mavi
Kılıçların arasında kovulmuş öylece durur mu... duvarın dibinde
Kimsesizliğin ve kaçışın arasındaki kadının çığlığında
Çıplaklığını nasıl taşıdın
Ya sonra geçip gittin mi? Benliğim bununla katledilmedi mi? Her gün mü?
Etim her düştüğünde... kirlenmiş toprağın tozuyla bulandığında da mı?
O kutsal peygamberle konuş
Tanrıyla konuş şeytanın lanetiyle
Gözlerini kapatma, çanlar vurduğunda
Çalkalanır kanımdan yapılan çorbalar... istemediğin
Benimle dinmeyen şiddetle konuş
Ne duvarlar ne de gece gizler bu çıplaklığımı
Ne tanık olduğum bu sayfalarda gizlenirim
Ne de dumandan bulutların içinde yayılırım

...Gözleri büyüyerek çocuklar etrafımda koşar... inatlarından yorgun
Seni kesiyorlar ey çocuğum... biz lağım çukurundayken
Bizi içlerinde taşıyan gömleklerin düğmelerini çözün... tüfeklere dayanarak
Bu güneşli sahrada susuzluktan öldüğümüz zaman
Parlayan dudaklarında adımız durur
Gözler kapandığında
Şehirlerin umursamadığı yüzümü nereye saklasam?
Topraklar güler: güler...
Yüzün... bana göz kırparken.
Ey kutsal peygamber
Susma, sen sustukça yıldan yıla yüce inancına yönelirim
Dilsiz dersinle
Körleşir beni taşıyan at
Bekçinin kestiği Abdul Abbas'ın kör karanlığında
Sofuluğuna düşerim
İyisini isterim
Kadınların kollarında uyurum
Yemeğim kırık tabaklarda, suyum, gün ışığı yitince
İşte ben bu hastalığın saatlerinde
Kum tepelerinin savurduğu ve atlıların içinde gömüldüğü saatlerde
Meydanlara çağıran
Ben o etin soyunu tadan
Ben etrafımda olmayan o şan
Ben o kötülüklerin meclisine kıyan
Ölümü çağıran meclise davet edilmeden
Ey kutsal peygamber konuş
Konuş, konuş
Kanımı saran bu toprak üstümü örtüyorken
Susuzluğum şarap isterken
Beni boğan suskunluğu sor
Vadide yürümeden develer
Askerler annelerin öfkesini taşımadan
Bana dost olanı gördün mü?
Secdeye duran dizleri sor
Bağlandıkları ipleri sor
Vadide yürümeden develer
Vadide develer yürüdü mü?
Seni tapınağım bildim
Sözcükler neden hüzünle söylenir?
Onlara gözlerine dolan
Tozun kilidi söylemediğini söyledim
Ey solan mavi
Onlara söyledim mesire ağaçların altında söyledim
Onlar güldükçe ağaçlar hışırdadı
İçlerinde kılıcın keskinliği: derine saplandıkça
Zaferden kaçanı emdiler
Onca kalbin yarası
Ruhun ve ağız yarası
Ölüme kaldı
Mühürlü
Damarlar
Günün sonunda kimsesiz çocuklar ağlar
Esir sulardan su içirir kadınlar
Giysilerinde çıplak
Kafalar uzar, edinirler ne de sıkıştıkları yerden
bağırırlar.
Ey mavi işte sen
Yalnız, kör
Boyun bükünce aşk şarkıları ve ışık
Kayıklar kıyılarda mahir
Kızaran yüzümü nereye gizlesem
Bu duru sularda tökezlememek için
Erkek ve kadının gözlerinde
Sen ey mavi
Yalnız bir kör
Kör ve yalnız.

Nisan 1967

Çeviren: Metin Fındıkçı

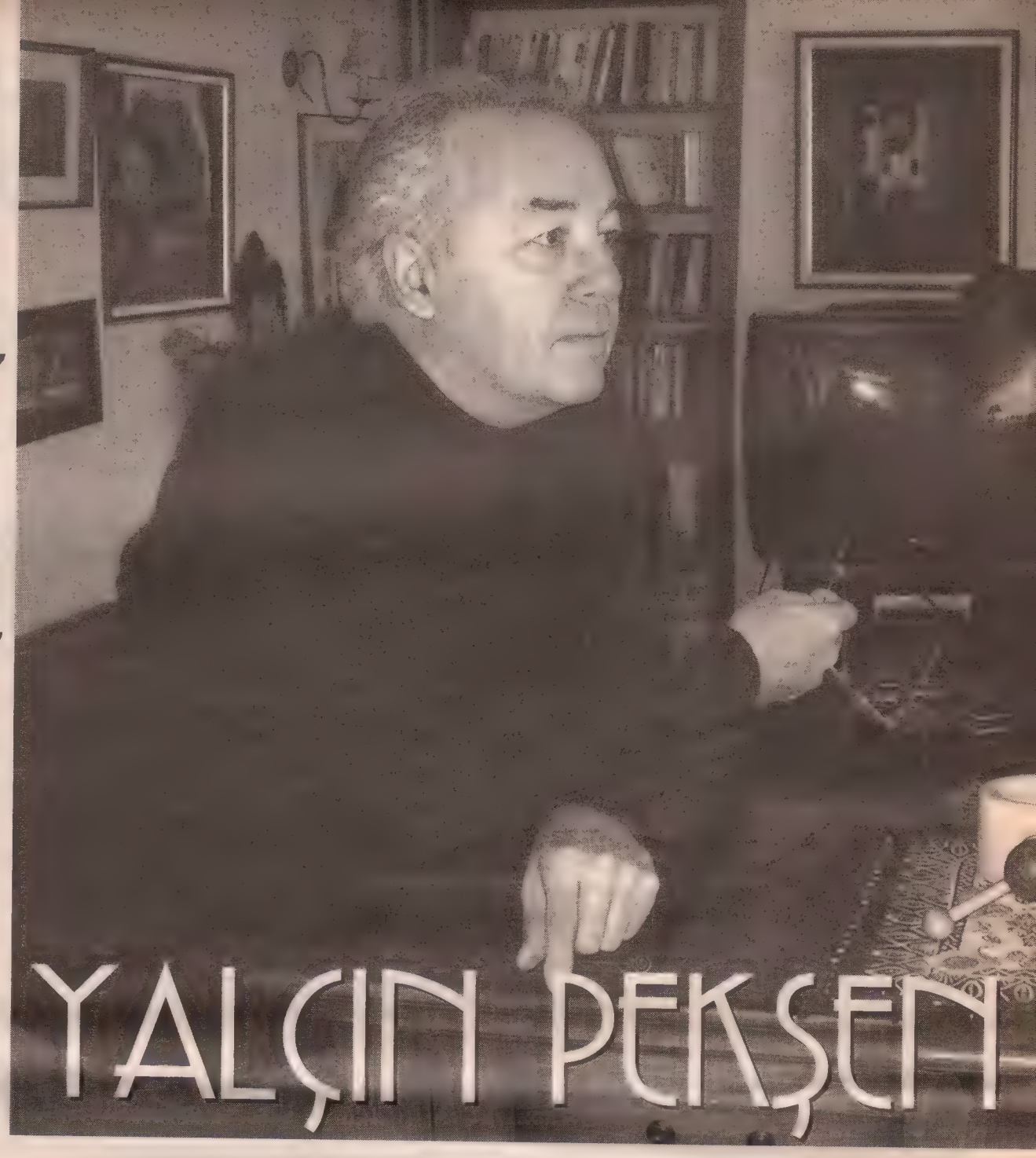

YALÇIN PEKŞEN

"MİZAH ÖNCE GÜLDÜRMELİ"

Gazeteci-yazar Yalçın Pekşen çok tartışılan kitabı The Türkler'den sonra kaleme aldığı "İnsanlık Tarihinden Gayriciddi Notlar" kitabıyla yeniden okur karşısında. Pekşen'in bu kitabı da polemik yaratır mı bilinmez ama "İnsanlık Tarihinden Gayriciddi Notlar" mizahı seven bir yazardan mizahi bir kitap.

İnsanlık tarihini "seyir" olarak adlandırmışsınız ve seyre de Nuh Peygamber'in hikâyesiyle başlamışsınız. Neden Âdem ile Havva değil?

Ben kendi kafama göre bir insanlık tarihi yazdım. Kitabın adından da belli zaten; olayı ciddi yönleriyle değil, 'gayriciddi' şekilde ele alıyorum. Mitolojiye göre insanlık tarihi Âdem ile Havva'dan başlar ama, yine efsaneye göre tufan sırasında herkes ölüyor, geriye sadece Nuh ve ailesi kalıyor. Tekrar oradan ürüyor insanlık. Sonuçta olaya mitolojik açıdan bile baksak, bugüne varışımız Nuh'tan başlıyor yani. O yüzden ben de oradan başladım.

Olaylardaki somut gerçekliklere ne kadar bağlı kaldınız?

Bütün olaylar gerçek...Konuları, tarihsel gerçeklere birebir oturan şekilde ele aldım, ama onların mizahını yaptım. Güldürücü yanlarını, güldürebilir yanlarını ele aldım. Her olaya mizah penceresinden bakmayı denedim. Hitler'den Einstein'a, Nuh Peygamber'den Bill Gates'e kadar her konuya mizahi bir şekilde yaklaştım. Ciddi bir insanlık tarihi değil benim yazdığım; "gırgırlaştırılmış" hali.

Kitap "Birinci Kitap" ve "İkinci Kitap" olmak üzere ikiye ayrılıyor. Birinci Kitap, özetle insanlık tarihini; ikinci kitap da kadın ve/veya erkeği konu alıyor. Neden bu iki konu?

Aslında iki konu değil. İnsanlık tarihi içinde birçok konu var. Ancak bu konuların en önemlilerinden birisi, hatta hiç kuşkusuz en önemlisi kadın-erkek ilişkileri. Hatta insanlık kadın-erkek ilişkileri üzerinde duruyor bile denebilir. Kadın-erkek ilişkileri olmasaydı insanlık da olamazdı zaten. Üstelik insanlık tarihinin mizaha en uygun bölümü de bu... Neden en uygunu?.. Çünkü bu ilişkilerde bir kandırmaca var. Doğa bize bir şey gösteriyor, başka bir şey yaptırıyor. Kadın-erkek ilişkilerinin asıl amacı üremektir. Ancak doğa bize bunu başka bir şeymiş gibi yutturuyor. Bu yutturmaca sırasında hem erkekler, hem kadınlar birbirlerine birçok şeyi yutturuyorlar. İşte makyaj, 90-60-90 vücutlar, gelişmiş pazılı, kabarık cüzdanlı erkekler... Bu kandırmacanın mizahını yaptım. Çünkü her erkek gibi ben de bütün yaşamımı aynı kandırmacanın içinde geçirdim. Bundan pişman değilim ama insan yaşlanınca olaylara başka bir gözle bakmaya başlıyor, daha doğrusu bir kandırmacanın içinde yaşadığını daha iyi fark ediyor. Bunu fark etmeyen mi var derseniz, en azından gençlik var. Onlar çapkınlık yaptıklarını zannediyorlar.

Birinci Kitap ile İkinci Kitap'ı aynı kitapta sunmanızın nedeni nedir?

İnsanlık tarihinin en önemli bölümü kadın-erkek ilişkileri ve ayrıca en uzun bölümü de işin orası. Hatta o kadar geniş ki, ikinci bir kitap bile olabilirdi. Ancak aynı zamanda insanlık tarihinin de ayrılmaz bir parçası olduğu için ötekinden ayıramadım. Aynı kitap içinde iki ayrı bölümde ele aldım. Böylece kadın-erkek ilişkilerine ne kadar önem verdiğimi de gösteriyorum.

Kitaptaki her başlık ayrı bir kitabın adı olabilirdi...

Evet, olabilirdi ama ben işe sadece mizahi açıdan yaklaştığım için, işin sadece mizah üretilebilecek kısmını, daha doğrusu üretebildiğim kısmını ele aldım. Örneğin herhangi bir mesleği ele aldığım zaman, o konuda ayrı bir kitap yazılabilir ama işe mizahi açıdan yaklaştığınız zaman iki sayfa üretilebiliyor veya ben o kadar üretebiliyorum. İki sayfadan da kitap olmuyor, sadece bir bölüm oluyor.

Mizahi kısmın sınırlarını nasıl belirlersiniz?

Mizah güldürmeli... Düşündürürse falan ayrıca iyi olur ama eğer sadece düşündürüyorsa olmuyor. Yani benim için ayırıcı unsur güldürmesi. İş ciddileşmeye başladığı zaman benim alanımdan çıkıyor. Ondan sonrasını ele almıyorum açıkçası. Çünkü benim amacım ciddi ciddi insanlık tarihini veya kadın-erkek ilişkilerini incelemek değil. Onu bahane ederek güldürmek. Bu arada biraz da düşündürebilirsem ne mutlu bana.

Niçin bu yol?

Çünkü ben başka bir yol bilmiyorum mizahta ve mizahı seviyorum. Mizah okumayı da seviyorum, yazmayı da. Çocukluğum Aziz Nesin'i okumakla geçti. Hep bu konuya eğilim duydum; ama önce hukuk eğitimi aldım, sonra gazetecilik yaptım. Tabii ikisi de mizaha uygun meslekler değil. Gazetecilikte günün olaylarıyla uğraşıyorsunuz ve bunlar çok ciddi konular, mizah üretecek bir durum yok. İçimde hep "ben mizahi kitaplar yazabilirim" duygusu vardı; ama oradan hayatımı yürütecek parayı kazanıp kazanamayacağımı bilemediğim için gazeteciliğe devam ettim.

Mizah yaparken temel kaygınız nedir?

Önce güldürmek. Ona çok önem veriyorum. Bir şey mizahsa güldürmeli veya tebessüm ettirmeli ya da yüz kaslarınızda bir hareket yaratmasa bile içinizde yaratmalı.

Aksi eşyanın tabiatına aykırı olmaz mı?

Onu da yapanlar var. Öyle mizah kitapları var ki örneğin; hiçbir güldürücü yanı yok, yazarı sadece sözcük oyunlarıyla mizah yaptığını sanıyor. "Ben düşündürücü mizah yapıyorum' deniliyor. Zaten ortada bir kitap varsa düşündürmemesi mümkün değil ama bu mizah da olmayabiliyor. Fakat şunu da söyleyeyim: Mizahın o kadar çok çeşidi var ki, ben bazen dünyada kaç kişi yaşıyorsa o sayıda mizah anlayışı olabilir diye düşünüyorum.

Sizin mizah anlayışınız nedir?

Çok izah edilebilir bir şey değil; bu bir yazma yönteminden ziyade bir bakış açısı... Olayların içindeki çelişkileri görme ve o çelişkiden olaya yaklaşma.. Çelişki güldürücüdür. Bir olayın içinde hiçbir çelişki yoksa veya bulunamazsa, mizah üretilemez. Benim yaptığım çelişkileri aramak, bulmak ve ortaya çıkarmak diyelim. Bence biraz da üstüne basmadan veya altını çizmeden yapılmalı mizah. İnce ve kibarca olmalı. Kibarca değilse benim anlayışıma yine uymaz. Mesela kaba konuşmalar veya küfürler güldürür ama benim tarzım değil.

Siz bir mizah yazarısınız ve kitabınızı okuyan da kapağını gülmek için açıyor...

Pek öyle değil. Ben mizah yazarlığından çok gazeteci olarak tanınmış biriyim. Gazeteciliğimin de mizahi bir tarafı yok. Bu yüzden başka düşüncelerle de kitabımı almış olabilirler.

Genellikle kadınları tanımak ve tanıtmak üzere kitaplar yazılır; siz kadınların yanı sıra erkeklere de değinmişsiniz İkinci Kitap'ta...

Değindim ama ben de pek fazla bir şey bulamadım doğrusu. Gerçekten erkeklerin anlaşılmayacak bir tarafı yok; çünkü erkekler bir tek şey istiyorlar ve ne istediklerini apaçık söylüyorlar ya da belli ediyorlar. Kadınlar daha dolambaçlı yollardan gittikleri için kadınların anlaşılması daha zor gibi geliyor. Aslında onları da anlamayacak fazla bir şey yok; onların düşünceleri de bir tek noktaya varıyor: Evliliğe. Kitapta bunu şöyle anlatıyorum. 'Kadınlar nişanlıları ile hemen ertesi günü evlenmek eğilimindedirler. Erkekler ise bu işi en erken 35-40 yıl sonra gündeme getirme taraftarıdırlar. Sonuçta iki tarihin ortasında bir gün saptanır ve ertesi günden sonra gelen ilk gün nikâh dairesinin yolu tutulur.' Hatta ben evliliğin kadınların aklında doğuştan var olduğuna inanıyorum.

Birinci Kitap'ta bir "Spor ve Diğerleri" adlı bölüm var, bir de "Geriye Kalanlar". Diğerleri'ni Geriye Kalanlar'dan ayıran nedir?

Kitabı yazmaya başlarken bir plan yapıyorsunuz; ancak zamanla o planın dışına çıkabiliyorsunuz. "Spor ve Diğerleri" bölümünde her şeyi toplamak istemişimdir; sonra aklıma başka şeyler gelmiştir. Çünkü kitabın başlaması ile bitmesi arasında gerçekten uzun süreler oluyor. Bu kitap için söylüyorum, neredeyse yirmi yıl var. Nuh Peygamberin Seyir Defteri'ni '85 veya 86'da yazmıştım. Devamı ise 2006'da tamamlandı. Yeni yazdığım bölümlere "Geriye Kalanlar" başlığını uygun gördüm. Sanırım onu düzeltecektik; fakat fazla önemsemedik, unuttuk.

Kadın-erkek ilişkilerine mizahi bir yaklaşım getirirken en belirleyici konu ne oldu sizin için?

Kadın-erkek ilişkileri hakkında yazılmış çok kitap var; mizah kitabı da çok bu konuda. Ben hepsini okumadım; okuduklarımdan da esinlenmemeye çalıştım. Yani bugüne kadar yazılmış olanları görmezlikten geldim. Çok klasik olan kadın-erkek mizahını yazmaya gerek görmedim. Benim yazdıklarım özgün düşünceler. Belki şahsi takıntılarımdan ötürü, ağırlık noktası evlilik olabilir. Ancak başka bir konuya ağırlık versem o da yanlış olurdu; çünkü kadın-erkek ilişkileri ya oraya doğru gidiyor ya da oradan dönüyor. Orada bir yükselme var. İlişkilerin yoğunlaştığı yer evlilik ve sorunların, çelişkilerin ortaya çıktığı yer orası.

Aynı cinsler arası ilişkiyi nereye koyuyorsunuz?

O istisnai bir durum; kitapta çok az yer verdim. Orada sanki o kadar büyük sorun yok; ayrılıp gidebiliyorlar, evlenmedikleri için... Çocuk da yok.

Pek çok ülkede evlenmek için izin istiyorlar...

Bunlar da mizah malzemesi olacak kadar yaygın şeyler değil. Mizahın bir mantığı var: Çok yaygın bir sorunu ele almak zorunda bizim yaptığımız tür mizah. Belki çok ayrıntıya inerek de mizah yapılabilir ama bizim ülkemizde değil. Biz daha kendi ana konularımızı bitiremedik ki, ayrıntılara girelim. Bizde henüz kadın-erkek üzerine mizah bile tam yapılamamış.

Hazır söz 'biz'e gelmişken, Türk mizahının bugünü için neler söylersiniz?

Bizde çok gelişmiş bir mizah var. Yukarıdaki sözlerimle çelişki gibi görünecek ama değil. Çünkü bizim bir Nasreddin Hoca mizahımız var, bütün dünyaya bedel. Hâlâ güldürüyor. Neden? Çünkü ana çelişkileri yakalamış ve bizde çelişki çok fazla. Ben birçok ülkenin mizahçılarını okuyorum. Genellikle bir ülke ne kadar sorunluysa mizahı o kadar iyi olur. Bizim ülkemiz de çok sorunlu bir ülke; az gelişmişlik diye bir şey yaşıyoruz yirmi birinci yüzyılda. Bu yüzden bizde mizah çok gelişiyor; çünkü çok çelişki var toplumda. Bu çelişkileri de kolaylıkla yakalayabiliyorsunuz ve bunlar o kadar çok ki, yeterli malzemeyi yakalıyorsunuz. O nedenle bizde, ayrıntılara girmemiştir mizahçılar. Batılılarda, örneğin Amerikalılarda öyle konular var ki, biz onları duymamışızdır bile. Örneğin, burjuvaziyi, aşırı tüketimi, snopluğu konu alan mizah. Bizim henüz sorunumuz olmamış bunlar; çünkü daha geçim sorunumuz var, trafik sorunumuz var, kötü politikacı sorunumuz var. Çok ince konulara girerseniz kimse okumaz, insanlar o konuyla ilgili değil çünkü.

Kötü politikacılar her ülkenin sorunu değil mi?

Bizim kadar değil. Örneğin ABD yönetimini ele alalım. Herkes Bush'u kötülüyor şu sıralarda: Irak'ı mahvetti, Ortadoğu'nun içine etti vesaire... Fakat, Bush kendi ülkesini iyi yönetiyor. Kendi ülkesinin menfaatini düşünerek bir sürü kötülük yapıyor. Bize zarar veriyor, Irak'a zarar veriyor, Afganistan'a zarar veriyor; ama ülkesinin petrol sıkıntısını çözmeye çalışıyor. Bizim politikacılarımız ise bize kötülük yapıyor; başkasına değil. O kadar kötü yöneticiler ki, bizim menfaatlerimizi düşünemiyorlar. Bunun mizahını yapmak mümkün ama Amerikalı yapamıyor bunu. Çünkü Bush ülkesini düşünerek hareket ediyor. Bizde öyle değil. Biz kötü politikacılarımızın mizahını yapabiliyoruz.

Etkilendiğiniz mizah yazarları var mı, kimler?

Var tabii. Efrahim Kişon'u çok severim, İsrailli yazar. Modern mizahın babası denilen Yaroslav Hasek var ki, bugünün pek çok yazarı ondan esinlenmiştir. En iyi takipçileri de bizim Aziz Nesin ve Efrahim Kişon'dur zaten. Amerika'da, gazetelerde de yazan Russell Baker ve yine sevdiğim Art Buchwald var... Onlardan etkilenmiş, hatta esinlenmiş olabilirim.

İnsanlık tarihini ele aldığınız Birinci Kitap'ın sonunda insanlığın bugününe dair mizahi bir yaklaşım neden sunmadınız?

Bunun nedenine kitapta değinmiştim. Orada iş çok ciddileşiyor. Yirmi birinci yüzyılda yaşanan kaosu mizahi şekilde ele almak benim çapımı aşıyor. Belki yazabilen biri olabilir; ama ben yapamam. Orada çok mizah üremiyor; çok acıklı konular var. Globalleşme denilen olguda öyle bir sömürü çarkı işliyor ki, bunun mizahı yapılamıyor; acı bir durum çünkü.

Acı olaylar mizah konusu yapılamaz mı? Mizahın böyle bir etiği mi vardır?

Bence çok doğru değil. Acı üstüne mizah yapmak, onu güldürücü hale getirmek doğru değil, kolay da değil.

Bu sizin işiniz değil mi?

İşim de olsa, değinebileceğim daha bir sürü konu varken, malzeme kalmamış gibi bunun üzerine gitmek ahlaki olmaz. Hem benim amacım okuyanları güldürmek, acıyı yazarken güldüremezsiniz ve doğru da değil..

Mizah malzemesi ederek de açlıktan ölen insana dikkat çekebilirsiniz...

Belki ama ben yapamadım. Dediğim gibi, benim kendime göre sınırlarım var, çapım var, onları aşmak kolay değil.

Tarihi gerçeklere dayalı bir mizah kitabı yazdığınız için, okuyanlara bir parça tarihi bilgi aktarabileceğinizi düşündünüz mü?

Kitaptaki tarihi bilgiler herkesin ulaşabileceği bilgiler. Herkesin, her kaynaktan ulaşabileceği basit bilgiler. Bilgileri kullanacağım ölçüde ele aldım; ama insanlık tarihi dendiğinde akla gelebilecek hemen her konu kitapta vardır. Ben bunu mizahlaştırmaya çalıştım. İnsanları bilgilendirmek benim işim değil. Benim kitabım bilgi edinebilmek için en son kitap. Gerçeklere dayandım; çünkü mizah doğruya dayanmazsa mizah olmuyor. Gerçek olmayan durumlar üzerine mizah kursaydım tatsız olurdu zaten.

"Mesleklerin Doğuşu" başlığı altında gazeteciliği de işlemişsiniz. Türkiye'de basın sektörü de çelişkiler barındırıyor. Buna değindiniz mi?

Çok az. Aslında gazetecilik konusunda ayrı bir kitap yazabilirim, yine mizahi olmak koşuluyla. Kırk yıl çalıştım basında. Hatta öyle bir planım da var. Kitap için bir isim bile var aklımda: "İlahi Ko-Medya" diye... Bizde maalesef çok sağlıklı gazetecilik yapılamıyor. Çünkü basın kuruluşları ülkeyi yönetenlere öylesine burnundan yakalanmış durumda ki, bu ortamda gazetecilik görevi tam olarak yerine getirilemiyor. Basındaki çarpıklıkları İsmail Gülgeç'le kitap haline getirmeyi düşündük, çizgi roman şeklinde. Sonra basının bu kitabı yok edeceğini düşünerek vazgeçtik. Basın, kendisiyle ilgili, içerden eleştiriyi kabul etmiyor ve derhal yok ediyor. Hem kötü gazetecilik yapıp, hem de düzgün gazetecilik yapıyorlarmış gibi görünmek istedikleri için, bu tür aykırı çıkışları yok ediyorlar. Siz yazdığınız kitabı nasıl tanıtacaksınız? Yine basın yoluyla. Bu nedenle dedik ki; 'biz böyle bir kitap yapsak bile hiçbir yerde tek satır çıkmayacak, yaptığımızla kalacağız' ve vazgeçtik.

Nuh Peygamber bugün Ağrı'nın tepesine konsaydı, Türkiye'ye bakıp ne düşünürdü?

Ben ne biçim yere geldim, keşke tufan devam etseydi de, hep gemide kalsaydım, daha az ıslanırdım, diye düşünürdü herhalde. Ayrıca başka tehlikelerden de ürkebilirdi. Karaya çıktı mı tufandan daha tehlikeli bir hal alan karayollarımızda yolculuk edecekti. Diyelim, kazasız belasız bir şehre vardı. Kapkaç, bıçaklama veya bir galibiyet sevinci sonrası atılan serseri kurşunlardan birinin hedefi olması ihtimali vardı. Hele İstanbul, Ankara, İzmir'e geldiyse kalabalıktan feleğini şaşırırdı. Kendisine bir iş arasa, bulamaz, bulsa kazandığı parayla geçinemez, kendisi peygamber olduğu halde, ülkeyi yöneten şeriatçıların yanında fazla laik kalabilirdi.

Bizde maalesef çok sağlıklı gazetecilik yapılamıyor. Çünkü basın kuruluşları ülkeyi yönetenlere öylesine burnundan yakalanmış durumda ki, bu ortamda gazetecilik görevi tam olarak yerine getirilemiyor.

Onur Caymaz

YİRMİLİ YAŞLAR; HOŞÇAKALIN

Sözcükler zaten yetecektir diye düşünürdüm. Öyleymiş.

Yirmi yılı, otuz yılı, hatta elli yılı devirmiş ustaların yanında benim yazı yazma maceramda on yılı biraz geçmiş olmam da nedir ki diye düşünecek olanlar çıkacaktır. Ama bir kesişmeden söz etmeden bu yazıya başlamak imkânsız gibi duruyor. Yazıdaki on yıl geride kalmışken şimdi bir de siz bu yazıyı okurken otuz yaşımın bana hediye edeceği günleri toparlamaya başlayacağım zamandan.

Diyeceksiniz ki, yirmili yaşlarda yazmaya başlayan herkes zaten on yıl yazı yazdığında kesişir otuz yaşıyla. Ben de size her mutluluğun aşağı yukarı aynı, her mutsuzluğunsa kendine özgü olduğunu söyleyeceğim. Bu da benim mutsuzluğumdu. Kısaca benim maceram:

Her şey karlı anımsadığım –belki de ayazdı- bir kış akşamında başladı. O akşam Kadıköy'ün rıhtıma doğru inen eğri büğrü sokaklarından geçip giderken, içerde yanan sarı solgun ışığının, dışarıdaki pazar günlerinin ellenmemiş karlarına vuran, küçücük bir kahveyle karşılaşmıştım. İki eski yapının arasına sıkışmış bir rüya gibi duruyordu orada. Kapının camında bir dergi asılıydı. *Şiir Oku*. Tabelada Yazı Kitabevi yazıyor.

Yanımda her zaman bir kalkan gibi taşıdığım kırmızı ajandam vardı o zaman. Demek ki kâğıtlara yazar, defterler taşırmışım yanımda bir zamanlar. Kayıplar hanesine bir çizik mi atmalı? İçerde bir adam, kitaplar arasında oturuyor: **Mustafa Köz**. Yanına gidiyorum ve yıllar önce **Attila İlhan**'ın "yola bir düşüldü mü ömür boyu gidilir" yazıp imzaladığı *Ben Sana Mecburum*'daki gibi oluyor her şey. Yolculuk başlıyor.

Birkaç ay sonra Beyoğlu'nda bir cumartesi. Yalnızken ayrı, kalabalıkken ayrı olan, en sevdiğim gün... Şiir dergilerini zaten takip etmekteyim. Eski Mephisto'ya giriyorum. İrili ufaklı hepsi orada duruyor işte. Bu tutkuyu daha iyi tanıyacağım zamanla. Her şeyden ayrı, bir köşede durur, çıkan bütün dergiler, onların arasında bir şeyler arayıp dururken kendi ismini de bulmaya çalışan bir çocuk görüyorum şimdi. Hem Şiir Oku'nda, hem de Poetikus dergisinde şiirim yayınlanmışlar!

Poetikus'u **Yılmaz Arslan** çıkarıyor. Onu hiç tanımıyorum. Sadece göndermişim şiirimi: "Yalnızlığın Burçları"nı. Bütün dünya benim oluyor sanki. Dışarı çıkıyorum. Tünel'e doğru yürüyeceğim. Herkes beni tanıyor sanki şimdi.

Düşünüyorum da öyle heveslerim varmış o zaman. Yazarak tanınmak, meşhur olmak. Zamanla nasıl da geçip gidiyor, nasıl da değişiyor her şey. Zamanı anlamak için bile ona ihtiyaç duyuyoruz. Şimdi o hevesin büyüsüne gülümseyerek bakıyorum. Sene 1995'tir bütün bunlar yaşanırken. Tam hatırlamıyorum, belki halen Kurtuluş'ta oturuyoruz, babam ölmemiş daha, şimdi koca adam gibi duran kardeşim küçücük çocuk henüz, annem hep mutfaktadır, sabunlu ellerini ince boyunlu bir kuğunun resmedildiği bir havluya silen. Apartman aralığı vardır koridorun sonunda, tam telefonun durduğu sehpanın üzerindeki pencereden bakınca görünür. O apartman aralığına bakarak sonsuz hikâyeler kurmaktayım. Üniversite birdeyim. Aşklar, sevinçler, sevgisizlikler içinde... Hayatla tanışıyorum. Hayatla, sanatla, vasatla.

Kitaplar arasında buluyorum kendimi. Doğru yazarları okumaya çalışıyorum. Doğru neyse? Yürüyeceğim yol için işaretler arıyorum kendime. Hangi durakta konaklayabilirim, hangi yazar bir otel, hangisi tanrı misafiri diye bencileyini ağırlayacak bir ev; hangi şairden bir ötekine gidilir.

Bizim zamanımızda böyle değildi demek bir yaşlılık belirtisi sayılmıştır hep. Ne olursa olsun on yıl öncesinde yaşanan günler de vasatın bu denli ayyuka çıkmadığı daha temiz günlerdi. Murathan Mungan'ın çok sevdiğim bir sözü var: "Türkiye'de her şey olabilirsiniz ama rezil olamazsınız" der. Kötü bir şey yaptığınızda az buçuk da olsa rezil olabilirdiniz o zaman. Utandırırlardı.

Utanmak bir anlamda vasatın başladığı yerde bitiyor. Utanmak, insanın kendi içindeki eleştirmen. Bu yazdığımın yayımlanmasından utanır mıyım diye sorması insanın kendine.

Gerçekten "okur" diyebileceğimiz bir kavramın, 80 sonrasından başlayarak gitgide tüketilip, bu yok ediş çabasının sonuna gelindiği yıllardı. Oysa Mazhar Alanson'un bir şarkısında şöyle derdi o yıllar: "Nasıl da paylaşıyor insan isterse/ nasıl da birmiş meğer hasretler/ nasıl da mecburmuşuz sabretmeye/ sevmeye/ öğrenmeye". Kimse birbirinin farkında değildi. Görüyordum. Herkesin sonsuz bir beğenisizlik içinde olduğunu, hayran olabilme yetisine olan uzaklığını herkesin.

2000 her şey için milat olmadıysa da 1999'da Gençlik Kitabevi Öykü Ödülü'nü alışımla birlikte başlayan yolculuğumun ilk kitabıma eriştiği duraktı. "Kah saatle yüzümün alıp veremediği, kâh gecenin aynayla" diye başlayan Kâh ve Rengi'yle çıkmışım yola. Çıkınımda **Attila İlhan, Edip Cansever, Cemal Süreya, Faruk Nafiz, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Haşim, Haydar Ergülen, Birhan Keskin, Murathan Mungan**. Farklı zamanlar, farklı insanlar...

elifin kırıldığı yok incecik camlar dağılan kalbe
tırnaklarından bir hatıra defterine emekli dizeler
saçlarında buz tutmuş bir kuşhane
dalgın akşamlarından gölgesi geçen derviş
ağlar mı insan kendi şiirine

Böyle demişim **Hüseyin Alemdar** olmasa asla olamayacak o solgun kitapta. Acıyla anımsanıyor. Kuşhanelerden, eski tangolardan, dervişlerden bahsetmişim. Değişiyordum. Şekilleniyordum. Su haylazdır, girdiği her şeyin şeklini alır. Olmak için bakıyordum. **Sait Faik** çıkageldi sonra. **Haldun Taner, Sabahattin Ali**... Onları okuyarak devam ettiğim yolda, üniversite bitirme tezinden vazgeçip öyküler yazdığımı anımsıyorum. Şiir neden yerini öyküye bıraktı, hangisinden vazgeçilir, hangisinde yetkinleşilir, hangisi seçilir, hangisine yetişilir diyen sorularım olmadı hiç. Hayatımda hiç yapamadığım bir şeyi, savrulup gitmeyi, akabilmeyi elime kalemi kâğıdı aldığımda yapabiliyordum işte. Daracık sokaklardaki evlerde ne olduğunu, nereye olduğunu bilmediğim sonsuz yolculuklar...

2002'de İstanbul'un neredeyse çok dışındaki bir evde, kütüphane adı verilmiş küçücük bir odada, *Gelin Çiçekleri*'ni yazarken buluyorum kendimi. Bir site; güvenliği, kapıcısı, bahçesinde hep çocuk sesleri, yorgun bir çardak, uzak... Babamın ölümünü beklerken sonra, *Nokta*'yı yazışım. İşe gidip gelirken sabahları Avcılar'daki Cennet mahallesi'nden geçmeler *Cennet'te İnecek Var*'ı getiriyor bana. Yunanca şarkıları sevmeler, Ritsos'a uğrayığ bir kadeh uzo, **Edip Cansever**'e başka gözlerle bakılan pazar ikindileri, nane likörleri, kahve bardakları...

Nokta adlı öykümü Haldun Taner Ödülü'ne yollayıp her zamanki umutsuzluğumla unutuyorum. Birkaç zaman sonra işten gelirken nedense kapı girişindeki posta kutusunda güvercin beyazı bir zarf. Gazetenin logosu köşede. Kazanamadığımı bildiren bir mektuptur diye düşünüyorum. Asansörle eve doğru çıkarken açılan mektuptan dökülen kelimeler, asansöre, apartmana, mahalleye giderek kocaman bir şehre sığmaz oluyor o gece. İkinci olmuş Nokta. Babamın ölümü ikinci olmuş diye düşünmüyorum hiç. Sanatla hayatı hep bir arada tuttuğum için belki. Bunlar benim acılarımdı diyorum. Okur denen uzak akraba ile paylaşacaktım.

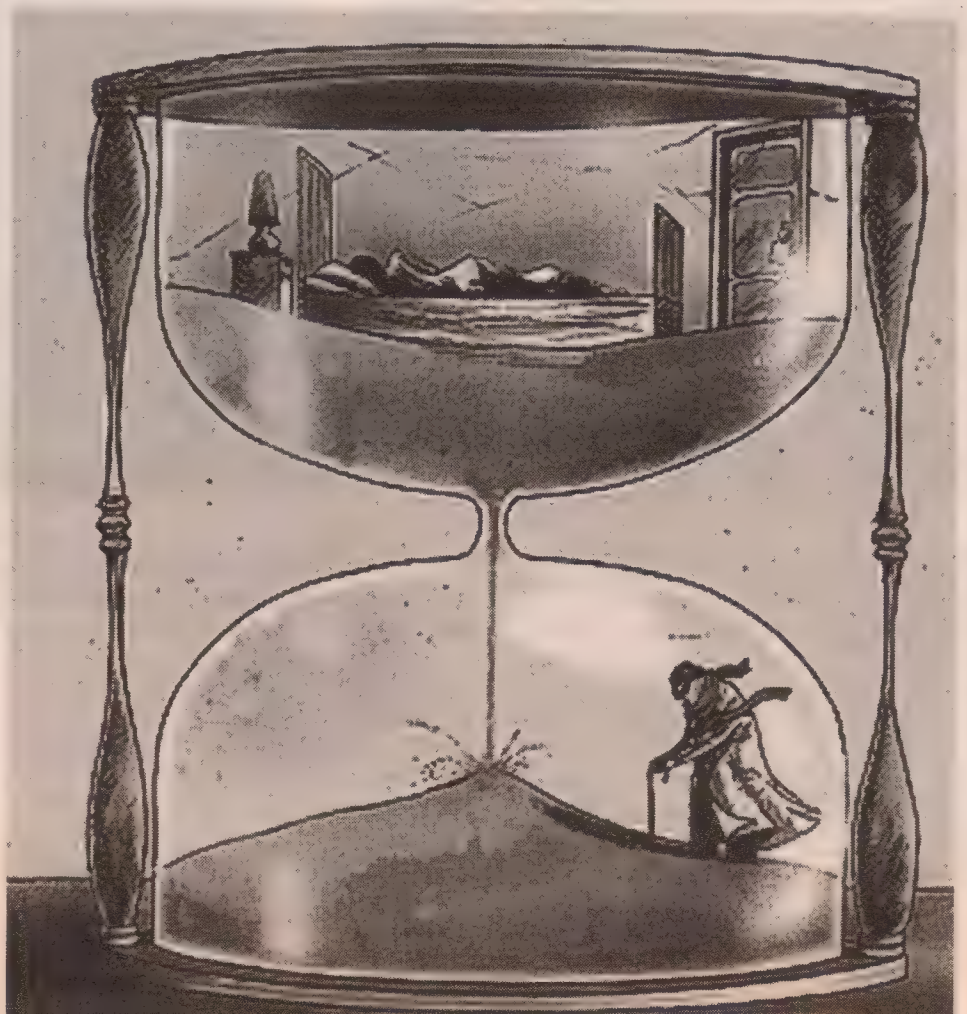

O hikâyeler Doğan Kitap ailesiyle tanıştırıyor beni. *Ezilmiş Leylaklar Kitabı* çıkıyor öylece. Sene 2003. Dergilerde şiirler devam etmektedir bu ara. Hayatımın en güzel insanlarından **Ahmet Erhan**'ı tanımışımdır. **Turgay Fişekçi**'ye öneriyor şiirlerimi. Bu çocuğa dikkat et dercesine. O günlerde gelip İstanbul'a yerleşiyor Ahmet Abi. Bir kış günü, birlikte üşüye üşüye Taksim'den aşağı doğru buzlanmış kaldırımlardan ayağımız kaymasın diye kolkola yürüyerek Tepebaşında kurulmuş son kitap fuarına iniyoruz. Hep sonlar. Ahmet abi'nin başındaki başlığın ona ne kadar yakıştığını unutmak ne mümkün. Evinin penceresinden mendil kadar deniz göründüğünü, Ankara'da bir depo kitabı olduğunu anlatışını, oğlu Deniz'i ve **Behçet Aysan**'ı nasıl özlediğini unutmak, ne mümkün...

Doğan Kitap beni başka bir dünyaya taşıyor. O dünyanın bir yerinde **Her Gece Bodrum**'dan bildiğim **Selim İleri** gülümsüyor. Nasıl da garip gelişiyor her şey. Öykülerimi çok seviyor İleri. Yakın oturuyoruz. Bazı akşamlar ona gidiyorum. Votkaları... Ah o kaloriferin yanından Sıraselviler Caddesi'ne bakıp eski romanlardan konuştuğumuz kerevizli votkaları. Kereviz tabii ilk anda hoş gelmiyor bana. Mutfağa gidiyoruz. Yarı dolu bir votka şişesinin içinde yemyeşil yapraklar. Kereviz yaprakları, diyor... Güzel bir öykü adı aslında. Votkayı o yapraklar içinde on beş gün dinlemeye bırakmış. İçine havuçsuyu ve az domates suyu atıyor. Tuz ve buz ekliyor sonra. Bir salata içiyormuşsunuz hissine kapılarak yudumladığınız içki bir yandan, öte yandan onun eşsiz sohbetleri. Ezilmiş Leylaklar'dan şu satırlar o günleri geri getiriyor bana, içim bir tuhaf oluyor. İnsan nasıl da zamanla yabancılaşıyor kendi gönlünden kopup giden satırlara bile:

"Anneanne hastadır, gece yatarken içmesi gereken ilaçları verilir, su yetmez yutamaz, yaşlıdır. Karanlıkta, koridordaki halının üzerinden uçar gibi koşarak, tekrar mutfağa gidilir, bir bardak daha su doldurulur, mutfak biraz soğuktur, tencerenin kapağı açık kalmıştır, gün evveli yaptığı biber dolmasının acımsı kokusu gelir burnuma. Su götürülür, anneannenin üstü örtülür, yanakları öpülür, başucunda duran dedenin resimlerine bakılır, Allah rahatlık verir... Cumartesi de vapurla Karaköy. Deniz, buram buram içe çekilir. Tuz, yosun, rüzgâr. Tünelle Beyoğlu'na gidilir, tek başına içilir. Tek başına. Rüzgârdan başka kimse yoktur... Rakı kadehinin yanındaki kül tablasında duran sigaralara özenilir meyhanelerde. Bütün sevdiğimiz şairler resimlerinde hüzünlü bakmışlar, sigara tüttürmüşlerdir.

Desen: Kutlukhan Perker

Biz de içelim o zaman denilir. Denenir, fakat becerilemez. Parmaklar sigaraya oturmaz, sigara parmaklardan kayar, gözler yaşarır, efkar dağılmaz, efkâr çökmez, sigara bize bir şey yapmıyor denir, içkiye devam edilir."

Roman da yazmalısın diyor bana. Yapabilirsin. Birkaç kez denemişim zaten öncesinde. Kurtuluşta bir evdeyim artık. Yeniden çocukluğumun semtine dönmüşüm. Başlıyorum yazmaya. Pencere kenarları. Kıyılarına Hümeyra resimleri konmuş kitaplıklar. Hümeyra'yı Avrupa Yakası'ndan önce de bilmiş olmanın ayrıcalığı bambaşka... Vasatın sonsuz egemenliğini kurduğu zamanlardayız. Çok satmalar, çok okunmamalar, hiç okunmamalar. Yok sayılan nice önemli yazar öğreniyorum İleri'den. Sahaflarla dost olmalar. Eski kitaplar. Hepsinde ayrı bir aşk.

Yeni bir hayatın eşiğine vardığımda bakıyorum önce *Bak Hâlâ Çok Güzelsin* yayınlanıyor. Şiirler. Yeniden. Yeniden şiire dönmek derken, yayınevine verdiğim roman dosyasının da basılacağı haberi geliyor. Hep yazı mı mutlu etti beni acaba? Romanın kapağındaki o dönme dolabı düşümde görmüştüm. **Necatigil**'in Yıldızlar şiirini koymuştum başına. Sonra da **Oktay Rıfat**'ın o güzelim dizelerini: "Güzel şeyler düşünmeme rağmen / ağlamak geçiyor içimden..."

O kitaptan da çok sevdiğim bir bölümü almak isterim buraya. Seni Hatırlatan Yıldızlardan:

"Ama güzellik. Her şeyden önce güzellik. Yollarda, sokak aralarında, halde sabahın köründe domates biber sandıklarının başında, Sağmalcılar'ın arkasındaki kaynak atölyelerinde sabah içecekleri çayın parasını bile köye gönderen aydınlık yüzlü çocukların arasında, onlara göre bu kadar çirkin varken yani. Genelevelerde sıra bekleşenler, gelen her erkeği kocacığım hitabıyla odasına çağıran gencecik kızlar, sinema kuyruklarında, bilet gişelerinde, devlet dairelerinde, otobüs şoförlerinin kışları bekleştikleri sıcak çay, elektrik sobası kokan odalarda, yaz kasabalarının kahvelerinde bu kadar çoklarken; gün günden artan umutsuz bezgin insan yığınlarının arasında, tikliler, sakatlar, yalnızlar, sokak aralarındaki köfteciler, Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki şofben dükkânları, avizeciler, travestilerin herkesin işten döndüğü paslı vakitlerde caddelerden süslü püslü geçişlerine şaşırarak bakan yaşlı amcalar arasında; üçgen bir cam dolabın içinde kızarmış küçük patates ve ciğer satanlar arasında, midyecilerde, minibüs şoförlerinde, otogar büfelerinde, askerde dayak yiyen halk çocukları arasında; üstgeçitlerin altında arabalarında yaktıkları gazlı lambaların kısık ışığında pilav satanların içinde binlerce çirkin insan olduğunu anımsatarak. Çirkin insanlar...."

Ama şiir hiç bitmemiş ki, Mesut Diye Bir Kanarya, Bir İclal Hüznü, Çiçek Borsası hep *Adam Sanat*'da yayınlanıyor. Bir süre sonra Bak Hâlâ Çok Güzelsin'e Behçet Aysan Şiir Ödülü gelecek. Ben bilmiyorum ama daha... Gidip Kadıköy'deki bit pazarından ikinci el masalar, kitaplıklar alırken görüyorum kendimi annem ve dayımla. Hepsini yazacağım bir gün diyorum. Yazılmadık bir şey kalmamalı. Tek başımayım bu kez. Tek başıma bir eve taşınmışım. Anadolu yakasında. Kitaplık pahalı geliyor. Bari önce sadece masa olsun diyor bizimkiler. Sadece masa alınıyor. Kitaplarım yerlerde kaldı. Duvarları nedense balıklı, kuşlu bir ev. Kitaplar yerlerde. 890 adet. Üst üste, yan yana, devrilip dökülen bloklar oluyor, kırılıp bükülen, tozlanan eskiler. Yerler de kokulu mumlar, çiçek eskileri, kış orada geçiyor. Çok sevdiğim Vapur Dumanı şiirimi Kozyatağı'ndaki o evde yazmışım.

"bu kış çok üşüdüm
çayır apartmanı tepe sokak no yedi
rengârenk bir çocuk odasına
yığdım kitapları çocuğum yok
çıfıt çarşısından aldığım ucuz masa
ipleri ellerimde dağılan
bir eldiven
bir eldiven bir ele ne kadar uyarsa"

Sanki Yarın Nisan'ı yazıyorum orada. Öyküler yine. Dergilerde röportajlar, söyleşiler, birkaç kez televizyon. İşyerindeki edebiyatla ilgisiz arkadaşların arada kanaldan kanala geçerken atladıkları bir görüntü oluyorum. Tanıdık bir yüz oluyorum onlar için renkli camda. Bakıyorlar. Söylediklerim çok umurlarında değil. Bizim bilgisayarımızı tamir eden arkadaş diyorlar. Ya da serviste giderken kafasını cama dayayıp dışarıyı izleyen o çocuk değil mi bu. Ya da yemekhanedeki masalarda hep pencere kenarındaki köşe masayı seçen, kötü giyinen kıvırcık saçlı. "Kitapların varmış senin, ne üzerine yazıyorsun" diye soruyorlar, "imzalayıp bir tane de bize getir" diyorlar. Cümlelerimi karışık, dilimi karmaşık, yazdıklarımı anlaşılmaz bulanlar var. Gittikçe yalnızlaşırken büyüdüğümü fark ediyorum. Yazar arkadaşlarım var, edebiyatçılar, koca ustalar, gençler... Bir dünyanın içinde başka bir dünyadayım.

Muhasebeci Muhsin'in iç burkan hikâyesini anlatan *Sanki Yarın Nisan* da öteki yazdıklarım gibi bir güz mevsiminde, 2005 yılında kitapçı raflarına çıkıveriyor. Bir demet çançiçeği kapağında. Sarışın. Öyle garip ki çançiçekleri. Sevgi dolu bir kitaptı, bunu biliyorum sadece. Hayatın en orta yerinde, birdenbire çok şeyim var sanırken yapayalnız kaldığım bir zamanın kitabı. Cumartesi, pazar sabahları altıda kalkıp çalıştığımı anımsıyorum. Geceleri bir dolmuşa binip sarhoş eve dönsem de mutlaka uyandığımı, bir tane ağrı kesici alıp bir sade kahveyle ayıldığımı, Haris Alexiou'yu kısık sesle açıp, masa başına geçerek yazdığımı...:

"Anlatacağım. Şimdi gülümsüyorum. Tülün örttüğü pencere. Karşı balkon. Bir kadın çıkıp çamaşır asıyor. Yazı yazan bir hayalet gibi görüyordur beni. Kuşlar ötüşüyor dışarda. Bir cumartesi sabahı şimdi. İkibin beş yılının Şubat ayının on dokuzuncu günü, saat tam 10:39 (Saatle dakikanın arasında iki nokta vardır hep, dakika, açıklamasıdır saatin. Zamanlar birbirini anlatır daima). Hümeyra çalıyor şu an. Bugün yapacak hiçbir şeyim yok. Var mı başka şansım. Dinle. Anlatacağım."

Ne ki geçip gitmiş hepsi işte. Üst üste dizdiğimde ele avuca gelir bir şeyler yazdığımı görüyorum. İyi miydi, kötü müydü, kimilerinin dediği gibi yoksulluk edebiyatı mıydı, kiminin dediği gibi arabesk duyarlık mıydı, kimilerine göre inceliklerle dolu muydu? Hiç bilmiyorum. Kendime bakıyorum. Saçlarımda tek tük de olsa görünmeye başlayan beyazlarıma. Yitirdiklerime. Beni yitirenlere. Geçen günlere. Heyecanlarıma, isteklerime. Çoğundan soğumama, çoğunun sönüp gidişine. Yine de öylece bir aşkı içimde yaşatabilmeme şaşırıyorum. Halen sabahları erkenden kalkıp deli dolu yazı yazmalarıma...

Otuz yaşıma girerken, birini yine severken, yine kırılırken birine, yine şiirler yazarken, yine başka romanlar düşlerken, bu kez kitaplarla dolu bir odada bir masa başında değil, koca bir kış ve bahar oturup bir yer yatağında yazdığım Gökyüzü Sineması'nı düzeltiyorum. **Şükrü Erbaş** bir yandan kulağımda fısıldıyor; "İnsanın zaman karşı biricik şansıdır aşk" diyor. Gökyüzü Sineması dedim. Bir küçücük bölümcük de ondan olsun isterim... Değil mi ki zamana karşı biricik şansımız aşk... Olsun isterim:

"Bir çocuk uyuz olmuştu koğuşta bir kez. Sonra bir gece çığlıklar içinde uyanmıştık. Ne çok gece var böyle çığlıklar arasında. (Müzikte bir şeyler çağıldıyor. Bu sirenlerle çığlıklar arasında dans ediyorlar). Koridora indim. Birkaç uykulu yüz. Uzak bir kışla. Serinlik çıkmıştı sabaha karşı. Hafiften ürperdim. Yeni askerdim daha. Tuvaletten garip sesler geliyordu. Üç beş kişi o uyuz olan çocuğu tuvaletin içindeki kabinlerden birine sokmuşlar, soymuşlar, üzerine hortumla soğuk su sıkıyorlardı. Önce dövmüşlerdi. Biri söylüyordu çünkü. Dayakta kâr etmedi bu gerizekâlıya diyordu. Neden bitmeyen işkenceler vardı sadece. Neden? Tuvaletin kapısındaki süzülmüş karanlıkta kalmıştık. Ne içeri girebiliyor, ne de dışarı çıkabiliyorduk. Ne olacağını görmeye, ne yaptıklarını anlamaya çalışıyorduk. Çocuk meğer yıkanmayı bilmiyormuş. Öğretmişler anlamamış, dövmüşler yine anlamamış. Birini dövünce bir şeyi anlayabileceğini sanmak... O çocuğa birkaç gün sonra hamamda rastlamıştım. Yıkanmayı öğrenmişti bir güzel. Acı olan buydu. Ama daha da acı olan başka bir şey vardı. Revirdeki asteğmen doktor, buna yıkanması için bir uyuz şampuanı vermişti. Küçük cam bir şişe. Bu bizimki şişeyi kırmış, ellerindeki cam kırıklarının arasında uzayıp giden şampuanın cıvıklığıyla oynuyordu. Şampuan ve cam kırığıyla dolu ellerini (nedense kırmıştı şişeyi) birbirine yakınlaştırıp uzaklaştırırken büyük zevk alıyordu. Arada kan vardı.

Bizim hayatlarımız gibiydi işte. Böyle baskı altında bir şeyi öğrenirken ellerimizde kalmış cam kırıkları birbirimizi okşadığımda canımızı yakacaktı hep. Sonsuz bir yakarış, sonsuz bir can acısı..."

Başka ne diyeyim... Otuz yaşım, Merhaba!

KANAT ALIŞTIRANLAR

ŞİİR ATÖLYESİ

ŞÜKRAN EKER

ÇIĞLIK

Bir damla gözyaşı
Öyle bir damla ki
Sabırsız yok oluşta bile akmayan
Tek kişilik alkışların yönetmeni...

Zincirleme trafik kazasıdır gözlerindeki
damarlar
Kadın erkek çoluk çocuk hepsi tarumar...
Kan borandır yerler
Yangındır
O bir damla
İstediğin istemediğin her şeyi yaptırır...
Çığlıktır
Çığlık...

EMRAH ERKAN

ERZURUM OVASI

Boz bir ova
Şu Erzurum
dağları sisle sevişen

Sabahın er vakti!
Unutmak geliyor aklıma
tüm sevgililerimi...

Erzincan'da bıraktım düşlerimi,
fikrimi rehin verdim Sivas'a
Boşaltılmış bir cesedi ağırlıyor
Erzurum'un geceleri.

Keşmekeş olmuş ruhum
bir yerleri kanıyor.
Gözlerim ağlamaklı
dokunsalar yağmur yağar şimdi
bu boz bulanık ovaya...

ASİYE KAMBER

UZADIKÇA ÇEKİLMEZ BİR YOL OLUYOR ADIN

Uzadıkça çekilmez bir yol oluyor adın
Hüznün telaşlı adımlarıma uyduğu vakitlerde
Bir yağmurun arkasına saklanan (hani)
Geceler boyu kadeh kadeh içtiğim
Sarhoşluğun kederim boyunca gezinen
Sonbahar yaprakları gibi biriken koynumda...

Uzadıkça çekilmez bir yol oluyor adın
Avucuna kötürüm yalnızlıklarımı koyan
Çocukluğumun pembe kurdelasını bağladığım
Salınan, uçurtma misali yüzümün semasında
Ve bir etiket gibi yapıştırdığım (hani)
Gül kokulu sevinçlerimin ön yüzüne...

Uzadıkça çekilmez bir yol oluyor adın
Sesimin kalabalığına ayak izlerini bırakan
İçimin tenhalığına öylece kurulan
İmlasını bir türlü öğrenemediğim (hani)
Ve henüz cümle içinde kullanamadığım, adın
Hep mi aralık bıraktı kapısını dilimdeki
gecemin?

BURCU ERMAN

Komşum vurma, bak kamburu var gecemin
Ağır bir yük olmuş üzerimizde gam
Rüzgâr mı yağdırıyor bu bombaları
Yoksa senin sofrandan istediğin mi var?

Çocuklarımın yüzünde bir eksiklik, bir
hastalık izi
Kadınlarımın kimliğinde ağır bir leş kokusu
Odalarımdan geçtiğin belli
Komşum vurma, benim evim dört duvar
İçinde senin alabileceğin birkaç can...
Komşum vurma, benim canımı koruyan var
Bir dua da geçer adı
Senin duvarda ağladığın,
Benim duamda yalvardığım
İkimizi de bilen Bir'i var.

MUHARREM YILMAZ

yoklama

arada bir "yokla"
olmemişsem "buradayım" derim
dilimi kesmişlerse
parmağımı kaldırırım
alışkınım aşkın geri tepmesine
bir defada ölmez

KANAT ALIŞTIRANLARA ÜRÜN GÖNDERENLER İÇİN NOT

Son birkaç ayda Kanat Alıştıranlar sayfası için gönderilen şiir ve öykülerde bir hayli artış oldu. Bu artışa karşın, şiir ve öykülerdeki niteliğin yükselmesini belirtmekte yarar var.

Ürün gönderen Kanat Alıştıranlardan, başından beri iki şey istiyoruz:

Birincisi, gönderilen ürünlerle birlikte kısaca özgeçmişlerini yazmaları. Hem karşımızdakini tanımak hem de bir karışıklığa neden olmamak için. [illegible] bazı arkadaşlar, [illegible] bir zahmet [illegible] s, w, q harflerinin [illegible] "[illegible]" [illegible]

İkincisi ise, şiir ve öykülerin okunaklı olmasını, hatta mümkünse kâğıt postası olarak gönderilmesini tercih ettiğimizi belirtmiştik.

Bu isteklerimizi [illegible] almayanlar, boşa zahmet etmiş olacaklar. Çünkü [illegible] bir [illegible] da yabancı bir dilden [illegible] şiirleri değerlendirmeye almadığımızı belirtelim. Ayrıca elektronik posta yoluyla gelen [illegible] kalitesi düşük, bunu da söyleyelim. Elektronik posta yoluyla gönderilmemesi için bir [illegible] "[illegible] kâğıt, [illegible]!" [illegible] böyle anlaşılmasın. PTT'ye [illegible] para kazandırmak gibi bir niyetimiz de yok. Fakat bilgisayar ortamında gönderilen şiir ile postadan gelenler arasında genel ortalama olarak çok belirgin bir kalite farkı olduğunu söyleyebiliriz. Postadan çıkan ürünler daha özenli. Bunların, edebiyata [illegible] bu alanda [illegible] olduğu hemen belli oluyor. E-postadan gelen yazı ve şiirlerin [illegible] oydurulvermeleri[illegible] görmemek mümkün değil.

Bu sayı ürün gönderenler

Ahmet Yılmaz/İstanbul, **Ersin Kalaycı/Trabzon**, Turan Etgül/Diyarbakır, **Mansur Aksöz/Artvin**, T. Tevfik Acar/Bolu, **Sevda Yavuz**, Süleyman E. Damar/Sinop, **Büşra Aytaç/İstanbul**, Kürşat Çetin/Denizli, **Asiye Kamber**, Ahman Elçek, **Muharrem Yılmaz**, Tuna Başar, **Burcu Erman**, Yezdan Uygar/Batman, **Melike Talpa/Tekirdağ**, Hasan Çapik/Adıyaman, **Gökmen Uz/Hatay**, Mahmut Celaloğlu, **Murat Karayıldırım/İstanbul**, Nilüfer Taktak, **Derman Arıbaş**, Funda Dane, **Necati Eker**, Sevcan Yazgan.

ÖYKÜ DEĞERLENDİRMELERİ Hürriyet Yaşar

İŞLEVSİZ SÖZCÜK YİNELEMELERİ ANLAMI KISITLAR

Eşanlamlı Sözcükler

İsim-ad, saadet-mutluluk, imkân-olanak, kelime-sözcük, aniden-birdenbire, etraf-çevre, şuur-bilinç, hayat-yaşam, hatıra-anı, nehir-ırmak örneklerindeki gibi eşanlamlı sözcükleri bir arada kullanmayın ki bir dil tutumunuz olsun. Hele yan yana hiç kullanmayın. Sözcük yinelemesine düşmemek amacıyla eşanlamlısını kullanırken, anlam yinelemesinden kurtulamayız. Sözcük ve anlam çeşitliliği, yazılarımızın yaratıcılık ve zekâ düzeylerini yükseltir. Yeni bir işlev üstlenmeyen sözcük ya da anların yinelemeleri, yazılarımızı yoğunluktan kofluğa doğru çekerler.

Türkçeyle büyüdükten sonra İngilizce yazıp Türkçeye çevirenlerin diline değil, Türkçeyi işleyenlerin diline özenin.

Ali Bozdemir

"Okyanus ve Karga" adlı yazı parçanızda aşka ve sevgiliye ilişkin duygularınızı döktürürken, "doğan görünümlü bir şahinin kargalığı" gibi benzetmelere kurban edebiliyorsunuz emeğinizi. Yazdıklarınızı başkalarının ciddiye alması için, önce sizin ciddiye almanız gerekiyor.

Kanat alıştıran yazarlarımızı, "kanlı savaşların yanlı hatırası" gibi uyak düşkünü örneklere yönelik eleştirilerin doğruluğuna inandırmanın iyice güçleştirildiği bir dönemden geçiyoruz. Böyle yazıp önemli ödüllere değer görülen, ödüller alan öykücülerimiz bile var. Bu durumda pusulanız, bugün parlatılanlar değil, geçmişten bugüne kalabilenlerin ortak nitelikleri olmalı.

Sözcük türetmek güzel bir uğraştır. Ama "alışıksız," "deyimseme" yanlış türetmeler olmuş. "Aitsiz" ise, yanlış kullanım...

"İçlilik-dışlılık" değil, "içlidışlılık," "balduyken" değil "bulmuşken," "boylunca" değil, "boylu boyunca," demez miyiz? Önce bu çapakları temizlemelisiniz.

"Kâbus"un Yazarına / KARAÇOBAN, ERZURUM

Mektupta da, zarfın üstünde de adres yok, telefon yok. Olanaksızlık nedeniyle el yazısıyla gönderildiği belirtilen öykünün sonunda bir ad... Hiç olmazsa zarfın üstüne bir adres yazıp adınızı da yeniden yazsaydınız. Adınızı doğru okuyabildik mi, onu da bilemiyoruz.

"Kabus" adlı öykünüzdeki kişinizin kız mı erkek mi olduğunu bile belirsiz bıraktığınızın ayrımında mısınız? Oysa o anlatıda gerekli bir bilgi bu.

"Gazlambasının alevlerinin gecenin derinliklerinde titreyişinin, "alevlerin yol alışı" olmadığını yakaladığınızda, yazdıklarınızdan sizin anladığınızı bize de anlatmayı başarmış olacaksınız. "Şuur-bilinç" yan yana. "Telakki, dehliz, akabinde, maruz, vaziyet" yazınızın ömrünü kısaltan sözcüklerinizden. "Biraz sonra bir soğuk obje eline çarptı." "Obje" sözcüğünün böyle kullanılışını çeviriler bile kaldırmaz.

"Ötede bir ses yükseldi," "bir ses yükseldi," "derken bir ses yükseldi," "O an bir ses yükseldi." Bir buçuk sayfalık anlatınızda altı kez de "beklemek" sözcüğü geçiyor. Başka sözcük yinelemelerini de siz sayınca, kısacık anlatının niçin derdini anlatamadığı sorusunun yanıtı biraz belirginleşecek. İşlevsiz sözcük yinelemeleri anlamı kısıtlar.

Yavuz Ahmet Koç / FATSA

Çok yeteneklisiniz ama inanılmaz yanlışlar yapıyorsunuz. "Klaksiyon çalmak," ne demek? "-sınız"ı "-sınışlı konuşmak"ta 'ş' harfi nerden çıkıyor? "Futbolla alakasız" mı deriz, "futbola alakası yok" ya da futbola karşı alakasız" mı?

Polis memurları kararnameyle mi atanır? Öyleyse, hangi kararnameyle?

"Devlet-i Âli Osmani" denir ama, "Devlet-i Âli Türki" denir mi? Birincisinde, o devlet Türklüğü de Türkçeyi de reddettiğinden Osmanlıca diye bir dil uydurmuş, o dilde "Devlet-i Âli Osmani" demiştir. Ama Osmanlıcadan Türkçeye geçen devlet kendine "Devlet-i Âli Türki" demez, dese dese "yüce Türk devleti" der.

"Denilir, denilmez" biçimindeki söyleyişte, bir yanlış var: Çifte edilginleştirme. "Denir, denmez," dendiğinde anlam bozulmuyor. Yine de bu çifte edilginleştirme yanlışımız çok yaygın. Türkçeyi en iyi kullananlar arasında bile bu yanlış kullanımı sevenler var. Anlam değişiyormuşçasına yaratılmış bir acı örnek de kalmış aklımda: "Yaşanmış olan yaşanılmıştır."

"Pankreas ya da kalın bağırsaklar tenin bir parçası sayılmaz mı?" Size anlamlı bir tümce mi geldi?

"Ona göre, maarif müfettişlerinden Oğuz Bey'in yalnızca büyük kızı değil küçük kızı da kendisine âşık olmuş, kızların Oğuz Bey'ce bilinmeyen bir sebepten dolayı kavgaları münasebetiyle başka bir yere tayin isteme olayı vuku bulmuştur."

Yukarıdaki tümcedeki özentinizle öykünüzü tam yüz yıl geriye götürüyorsunuz. Bir şeyler yazmak için onca uğraşıp, sonra da yazdıklarınıza bu kötülüğü neden yapıyorsunuz, bunu edebiyatın içinden anlamak olanaksız. Bugün, "vuku bulmak" gibi bir sözü kullanıyor muyuz? Öykünüzü niçin ölü bir dille yazıyorsunuz? Amaç, konuya göre ağır kaçan üslupla gülümsetmekse, bunu günümüzün Türkçesiyle de yapabilirsiniz. "Yaşayan Türkçe" sözüne kanmayın. Yaşayan Türkçeciler "ölü Türkçeci," daha doğrusu Osmanlıcacıdırlar.

Yalnızca adınızı biliyoruz. Kaç doğumlusunuz? Öğreniminiz nedir? Öykü yazmaya ne zaman başladınız? Başka türlerde de yazıyor musunuz? Sanatın başka dallarına ilginiz var mı? Ne iş yapıyorsunuz? Öykü kişiniz gibi, "Ahmet Bey" dersek yanıtlamazsınız belki. "Ahmet Koç" dersek bakar mısınız, yoksa "Ben Yavuz'um" mu dersiniz? Biz de belki "Yavuz Ahmet" deriz.

Burak Dedehayır'ın öyküsünü de aldık. Değerlendirme, gelecek sayıya kaldı.

GARIP ZAMANLAR

Yavuz Ahmet Koç

Ardımdan bir ses:

"Ahmet Bey!"

Döndüm baktım. Genç ve güzel bir hanım. Daha kendisi gelmeden Fransız parfümünün kokusu gelmiş bile.

"Yetişemeyeceğim diye korktum. Uzaktan tanıdım sizi. Ne vakittir sesleniyorum peşinizden. Anca duyurabildim."

Onca ses, gürültü... Âdemoğlu öyledir. Daha araba sürmesini öğrenmeden klaksona basmasını bilir. Zerzevatçının, eskicinin sesini anladık da, "Fiskos masaları geldi!" diye dükkân önüne tellal koyan mağaza sahipleri bile var. Şehrin gürültüsü işte.

"Siz beni tanımadınız galiba?"

Bir insanı tanımak. Neyini tanırız ki bir insanın? Alnında kaç kırışıklık var? Sinirli mi? Turşuya alerjisi, tuza karşı perhizi mi var? Onlar da mı soğan kokusundan hoşlanmazlar? Günde kaç bardak çay içerler? Parmaklarında sigara iz bırakmış mıdır? Hele ki bir kadını tanımak.

"Dergiden gelmiştik geçen salı. Hatırlamışsınızdır. Bizim patron sizden pek bir hoşlanmıştı da yemeğe söz vermiştiniz hani. Patronun önemli bir işi çıkmış. Yemeği yarına ertelesek diyordu. Telefonunuzu da almamışız ki."

Edebiyat dergisi falan değil bu. Okullarda sınavlara hazırlık için okutulan dergilerden. Hoşlanmak lafı külli yalan, maksat müşteri çekmek. Yemek de muhtemelen bir acılı adana, yanında şalgamdı. Dergi satılmış olmalı ki yemek işi savsaklanmış. Önemli işten kasıt, yengeden izin çıkmamıştır.

"Ne oldu Ahmet Bey? Niye susuyorsunuz?"

Hep konuşan biriyim ya. İlk kez susmuşum, garip karşılanıyor tabi.

"Ben Ahmet Bey değilim."

"Ya öyle mi! Karıştırdım desenize."

İnanmadı galiba. Hâlâ karşımda durur. İnanmadı da, cümlelerinde sözcüklerin eski büyüklüğü kalmadı.

"Ama kazağınız, kazağınız bile Ahmet Beyin kazağı."

Demek bu şehirde bana benzeyen ve benimle aynı kazağı giyen Ahmet adında biri var. Önemli şahıslardan olmalı ki, ismi bey'siz telaffuz edilmez. Benzerine bile -siniz'li -sınız'lı konuşulduğuna göre, hafiften ciddi. Kibar. Belki biraz ukala. Amirlik taslayanlardan. İnsanları küçümseyenlerden. İsimleri dahi öğrenmeden, fikirler konusunda tahminde bulunanlardan. Önyargılı. Eleştirilmekten hoşlanmaz, eleştirir.

"O işte imkânsız hanfendi. Bu kazağı, güzide memleketimizde yalnız ben giyerim. Almanya'dan bir arkadaş gönderdi. Orda bile giyen yokmuş. Zaten kendisi giysi fabrikasında çalışır. Özel yaptırmış. Benim için değil tabii ki. Kız arkadaşı için. Ne var ki kızdan ayrılınca bana gönderdi. Başta bozulmadım değil, ne yani, kız yerine mi koyuluyorum diye. Giyince baktım, hiç de kız kazağına benzemiyor. Zaten Almanya'da kadınlar iri yapılı olduğundan kazaklar da büyük olurmuş. Kız belki de bu kazak yüzünden ayrılmıştır arkadaşımdan. Ben böyle şişman birisi miyim zehabına kapılmıştır, kim bilir.

Ne uzun konuştum. Aslında kazak validanımın mahalle pazarından aldığı, siyah renkli, alelade bir şey işte.

"Peki siz kimsiniz?"

İnanmamış.

"Benim adım İdris."

Demedim tabi ki. İdris, iyi adamdır, hoş adamdır da biraz boş adamdır. Ağzında pek bakla ıslanmaz. Güvenirsin, muhabbetin koyu bir anında punduna getirip ağzından iki çift laf aldı mı, anla ki yarına kahvede cümle âleme rezil olduğunun resmidir. Zaten kahve milleti Abdullah'ın borçlarını, Süleyman'ın âşık olduğu kadının gözlerinin rengini, sağlık ocağındaki Füsun Hemşire'nin dul olduğunu hep ondan öğrenmiştir.

"Bana Esenpınarlı İbrahim derler."

Desen olmaz. İbrahim'in kadınlara karşı zaafı vardır. Şu güne kadar tek bir kadına âşık olmamıştır ancak tüm kadınların kendisine âşık olmasını ister, istemekle kalmaz bunun böyle olduğuna kendisini inandırır da. Ona göre, maarif müfettişlerinden Oğuz Bey'in yalnızca büyük kızı değil küçük kızı da kendisine âşık olmuş, kızların Oğuz Beyce bilinmeyen bir sebepten dolayı kavgaları münasebetiyle başka bir yere tayin isteme olayı vuku bulmuştur.

"Ben eski maliye memurlarından Kemal Bey'in oğlu Mustafa."

Desen, bittiğinin resmidir. Bir defa babası rüşvetçidir. Namına lekeyi sürmüştür. Mustafa da boş sayılmaz. Şimdilerde namusuyla dükkân açıp ev geçindiriyor gibi gözükse de, geçmişi üçkâğıtçılıkla, çek, senet tenzilatıyla hayli karanlıktır. Dahası alkoliktir. Ara sıra dükkânın camekânına "Cumaya gittim." yazısı asılıysa, bilin ki camide değildir. Meyhaneci Cuma'ya takılıyordur.

"Adım İsmail. Buraya yeni taşındım. Polisim. Tayinim çıktı. Ben geldim, lakin iki ay var ki kararnamem gelmedi."

Denilmez. İsmail'i pek tanımam. Hiç koca Devlet-i Âli Türki, bir kararnameyi iki ayda, Ankara'ya altı saatlik bir yere ulaştırmaz mı. Külli yalan. Kahveye takılır. Kimse laf etmesin diye de kararname bekleyen memur kisvesine bürünmüş. Neme lazım, pek de bilmediğim adamın adını kullanmam.

"Ben Hüseyin."

Dedim.

Hüseyin kimdir? İnanın ben de tanımam. Tamam, Hüseyinleri tanımışlığım olmuştur. Maraşlı asker arkadaşım Hasan Hüseyin Kolukısa başta. Sünbüle, Leyla, Elif halalarımın da Hüseyin adında oğulları var. Apartman kapıcısı, servis şoförü, simitçi, imam... Bir sürü Hüseyin var. Ama bunu ben de bilmiyorum. Adını da ilk kez daha demin kendi ağzımdan işittim.

"Peki Hüseyin Bey. Kendinize benzeyen birisini görürseniz söyleyin, yemek yarına ertelenmiş."

Gitti. Fransız parfümünün kokusu değil tabii ki. O, ben sokağı dönünceye kadar peşim sıra geldi.

Garip zamanları yaşıyorum. Şehrimin üstüne kar yağar, altında bahar. Fark etmem. Sokaklarda birini kaybetmişim de arıyormuşum gibi dolaşırım. Ya aradığım şu sokağın dönemecindeyse diye korktuğum olur. Ya da mahşere dek bulamayacaksam. Kim bilir orada bile karşıma çıkmaz o meçhul.

Arkamdan bir ses:

"İdris!" der.

"He!" derim.

"Duydun mu, yeni Japon pazarı açılmış. Pirinç ucuz diyorlar."

"Sigarayla çay aynı fiyatadır."

Bir simit alırım. Simitle çay alırım. Saadet, mutluluk dahası bir sürü anlamı güzel kelime alırım. Simitle âşık olurum, adam olurum. Büyük düşler kurdurur bana simit. Hikâyeler yazdırır, romanlar okutur. Simitçilerle dost olmam, olamam. Simiti satar satmaz başlarından savarlar adamı. Yine de simitçileri severim. Simitle aşkı, mutluluğu, saadeti alırım. Simitle dünyaları alırım.

"İbrahim!" derler.

"He!" derim.

"Bu kış havalar soğuk mu geçecek ne?"

"Doğrudur. Geçen yıl bu zamanlar sobayı kurmamıştık henüz."

"Kömürü bolca almalı."

"Almalı."

İnsanları severim. Adlarını bilmeden. En çok da çocukları. Yalnız çok mızıkçı olmayacaklar. Burunları varsın sümüklü olsun. Silince ya da büyüyünce sümük mü kalırmış. İsimlerini bilmem insanların, isimlerini bilmem sokakların. İnsanları da tıpkı adlarını bilmediğim sokaklar gibi severim.

"Mustafa!" derler.

"He!" derim.

"Galatasaray, yıkmış bugün Trabzon'u."

"Bizimkilerde iş yok. Futbola alakasızım şu aralar."

Her kitabı okumam. Altmış altı kitap yazmış bir adamın adını ilk kez duymak ürkütmez beni. İçli köfteyi pek severim. Patlıcan yemeklerine bayılırım. Kurunun yanında pilava hakkını teslim ederim. Sevdiğim kitaplar da yemekler gibidir. Aynı kitabı sekizinci kez okuyuşumda yeni bir kitap bitirmiş gibi mutlu hissederim kendimi.

"Ahmet Bey!" derler.

"He!" demem.

"Ahmet!" deseler,

"He!" derdim.

Ama şu beylik yok mu beylik. -siniz'li -sınız'lı kelimelerle konuşulur onunla. Hafiften ciddidir. Belki biraz ukala. Kibirli. İnsanları küçümseyenlerden. İsimleri bile öğrenmeden, fikirler konusunda tahminde bulunanlardan. Önyargılı. Eleştirilmekten hoşlanmaz, eleştirir. Dahası simiti, mutluluğu, aşkı bilmez. Hayal kurmaz. Kitap okumaz. Sokakları ve insanları sevmez.

"Ahmet Bey!" derlerse,

"He!" demem.

"Hüseyin!" diyen olursa,

"He!" derim.

Varsınlar insanlar, kim olduğunu bilmeyen, siyah kazaklı bir Hüseyin, ardında kadın parfümü kokularıyla köşe başını döner dönmez simit aldı desinler.

KAÇAKYAYIN

Sayı 43

Aralık 2006

2 aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına
Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraf Editörü
Sinan Göksel

Dizgi Duygu Yavuz

Düzelti Nafer Ermiş

Müessese Müdürü Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu Ali Polat

Abone-Reklam Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Posta kacak@leman.com.tr
Tel: 0.212.292 94 50/51
Fax: 0.212.292 44 91

Adres Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu
No:47 Beyoğlu / İst.

Baskı LeMan Matbaası

Telefon 0212-858 00 93 (Pbx)

Dağıtım BBD Merkez

BİZE GELEN KİTAPLAR

BÜLENT ECEVİT
BİR ŞEYLER OLACAK YARIN
DOĞAN KİTAP

DENİZ KAVUKÇUOĞLU
CANIM ACIYOR BABA
CAN

FUTBOLU NEDEN SEVMEMELİ?
YGS

HASAN ÖZTOPRAK
HAKİKATİN ÖLÜMÜ
DHARMA

SANDRA HOFMANN
SARIŞINA KARŞI YÜZMEK
CADDE

JIMMY MASSEY
NATASHA SAULNİER
ÖLDÜR ÖLDÜR ÖLDÜR
VERSUS

JOHN G ODOLPHİN BENNET
TANIK
YKY

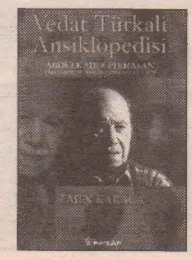

EMİN KARACA
VEDAT TÜRKALİ ANSİKLOPEDİSİ
İNKILÂP

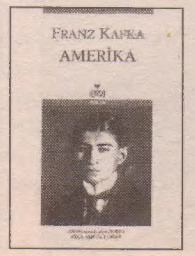

FRANZ KAFKA
AMERİKA
CAN

Akşamsefası

K'AYIP FİLMLER KUŞAĞI

Osman Cavcı

KADINLAR HAMAMI

KARACAN KAAN – NEJLA FİDE – HADİ ÇAMAN YÖNETMEN: ÜLKÜ EREKALIN

Filmin ismi kadınlar hamamı. Kadın kısmında dil erkeklerden daha fazla gelişmiştir. İki kadın bir araya gelmesin... Bu kadar konuşacak şey nereden bulurlar kıskanırım doğrusu. Bu onların tek özgürlükleri de ondan mı?

Kadınların şamatalarına "KADINLAR HAMAMI" denmesi bundan olmalı. Kimi gelinini çekiştirir, kimi kocasını, kaynanasını, komşusunun iffetsizliğini, damadınının iktidarsızlığını falan filan... Bitmez tükenmez bir malzeme denizi kadınların dünyası. Bütün bu dedikodular hamamın kubbesinden buhar zerrecikleri halinde damla damla tekrar hamam taşına düşer: "Şıp."

Kadınlar Hamamı filminde hamam mamam yok... Modern sauna muhabbeti. Zaten saunanın kıdemli müşterilerinden arajmancı Meral Kıvrak (Seks artisti **Meral Deniz**) annesine şöyle der; "Birazcık modernleş anne, hamam değil, sauna, natır değil masör"... Bu film kaba saba da olsa, kadınların dünyasına, öteki kadınlar, hani gece yaşayan, gündüz uyuyan kadınlar dünyasına bakmakta. **Karaca Kaan** (dönemin ünlü seks artisti) bir sauna işletmektedir. Burada yaşlı kadınlara genç erkekler, yaşlı erkeklere de genç kadınlar masaj yapmaktadır. 70'li yıllarda ki bu sauna gizli bir yerdir, illegaldir. Filmin başında yaşlı kadınlardan sürmenaj olan masör işi bırakır. İşsiz **Hadi Çaman** iş aramaktadır, gazeteden ilanı okur ve bu işe talip olur. İlk tecrübesini sauna sahibesi Karaca Kaan üzerinde dener. Muvaffak olur, bu eser bir seks filmi olduğundan ikinci tecrübesi de seks yıldızı Meral Deniz'ledir. Fakat dükkânın yaşlı müşterileri de vardır. Bu ise mide ister. Hadi Çaman kadınları mıncıklarken sokak edebiyatı da yapmaktadır. "Eller yoruldu mu, duduklar çalışmalı... Kız işi arkadan olur, sana dul işi yapalım. Biraz mıncıklıyoruz, biraz gazoz masaj tamam" gibilerden döktürmektedir.

Tabii ki abartılıda olsa gerçek dünyadan bahsetmektedir film. Aslında trajiktir bu dünya... Bahşiş verdiği avuçlardan tatmin arayan, ya da masör açısından bakıldığında mıncıkladığı etlerden tiksinme ve yabancılara, hatta vejetaryenliğe giden bir yol. Kısacası "yalan dünya." Günümüzde de modern sauna muhabbetleri terletmektedir. "Özel masaj" ne anlama gelmektedir. Saçını sarıya boyatmış varoş kızları, hizmetçi annelerinden miras kocaman elleriyle, çocuğunu bile okşayamayan, baba dayağı ile büyümüş, asker ocağında çavuştan yediği dayakla sertleşmiş adamları yumuşatmaya çalışmaktadır.

Neyse entelliğin âlemi yok, bu film alt tarafı seks filmidir deyip filme tekrar geri dönelim... Polis bu illegal günah yuvası saunaya savaş açmıştır. Komiser bu milletin ahlakından sorumludur. Polis haraç yemiştir ve göz yummuştur bu illegal saunaya. Görevimiz tehlike hesabı bir kadın polis görevlendirilir. **Necla Fide** (dönemin soyunan yıldızı) tahmin edersiniz ki Necla Fide gizli bir görevle sauna çetesinin mekânına geldiğinde türban krizi yaşamaz. Çünkü Necla Fide bu filmden soyunmak için para almıştır. Masör Hadi'nin on parmak daktilo ellerine teslim olur, masör polis öper... Ya da masör tuttuğunu öper.

Fakat polis, Necla bu masöre âşık olmuştur, ona gizli görevini açıklar. "Bu sauna denen günah yuvasında neler dönmektedir. Masör polisle işbirliği yapacaktır. Neyse uzatmayalım, polis sauna çetesini çökertir. Suç aletleriyle birlikte (krem, havlu, yatak, duş) yakalar.

Saunayı işleten Karaca Kaan filmin finalinde acı konuşur, masajcı mesaj verecektir. "Bana başka iş bırakmadınız ki... Ben toplumun kurbanıyım, annem orospuydu.. Gözümün önünde başka erkeklerle yatardı, beni de on beş yaşımda sattı. Yapmadığım iş kalmadı. Gazino, bar işlettim, yırtmak için bu işi seçtim.. Ben düzelirsem toplumda düzelir mi? Ohhhhhhh bu mesaj iyi geldi. Ama masaja gelip bir türlü yumuşamayan komser sert konuşur. "Kadın olarak daha uygun bir iş yapamaz mıydın?"

SON

Arka Sokak Hikâyeleri

ACILI KUŞAK'TAN BİR USTA: MEHMET KEMAL

Küllenmiş Zamanların Ardından **Bülent Karaköse**

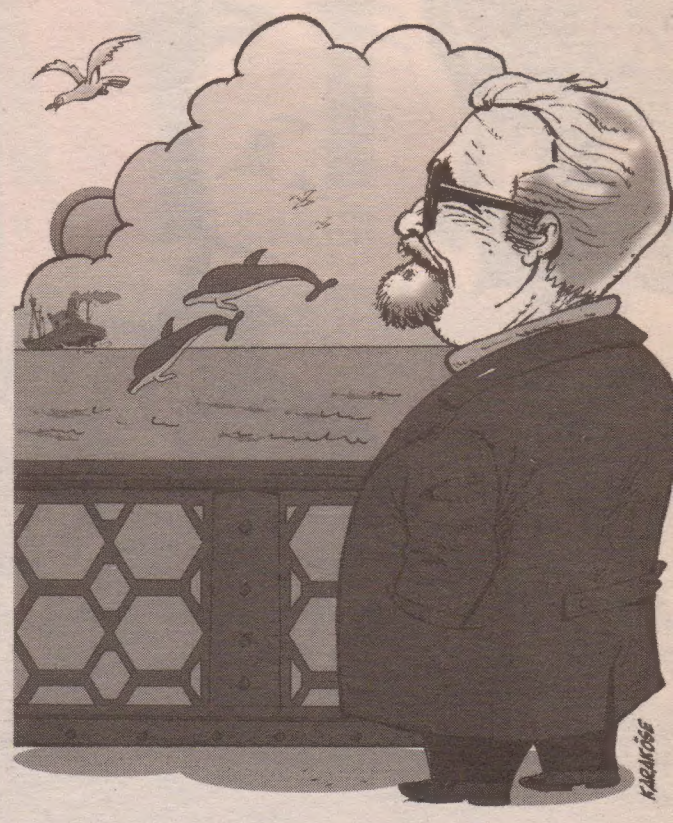

"buyurun içelim birer kadeh/ güzeldir öğle rakıları efendim/ unutulmaz/ bir kadından söz eder gibi/ utangaç, gizli yasak/ bilir misiniz efendim öğle rakıları/ yeni resimlere benzer gündüz gözüyle/ gündüz gözüyle bakılan/ yeni resimlere inanmazsınız/ bir asmalımescit meyhanesi'nde, pera'da/ biraz küf, mazi, mahrem kokan/ biraz tünel, sait faik, mösyö rober."

1984'de **Hasan Cemal**'in genel yönetimindeki *Cumhuriyet* gazetesine spor karikatüristi olarak çalışmaya başlamış, Hikmet Çetinkaya'nın yönetime getirildiği 1994 yılına kadar karikatür çalışmalarımı aralıksız sürdürmüştüm.

Cağaloğlu'ndaki *Cumhuriyet* gazetesi binasının küçük odalarında acı - tatlı geçen on yıllık çizgi serüvenimde ikinci bir 'Hasan Cemal vakası' yaratmamak için ne sigortasız çalıştırıldığımdan, ne gazete içindeki entrikalardan, ne meslektaşlarım arasındaki sürtüşmelerden, ne de uygulanan yıldırma politikaları sonucunda benim gibi işlerini bırakmak zorunda kalan çizer, yazar, muhabir arkadaşlardan bahsedeceğim. Hatta, militan 'bacıların' dövmeye geldiği Hızlı Gazeteci'nin yaratıcısı saygıdeğer abim **Necdet Şen**'i ellerinden nasıl kurtardığımın hikâyesini de anlatmayacağım; ve hatta, o süreçte verem olup, Heybeliada Sanatoryumu'na yattığımdan bile söz etmeyip, bir vefa duygusu ile kaleme alacağım yazımda, üstteki dizelerin şairi, acılı kuşağın aydın ve yazarlarından **Mehmed Kemal** ustayı ölümünün sekizinci yılında dilim döndüğünce yâd edeceğim...

O yıllarda yaklaşık on beş çizeri bünyesinde barındıran inşaat halindeki gazete binasında diğer meslektaşlarım gibi bir süre ben de göçebe bedeviler gibi yaşamış, karikatürlerimi değişik odalarda, masalarda üretmiştim...

Nihayetinde gazete içindeki inşaat kısmen de olsa tamamlanmış, bizler de yerleşik düzene geçmiştik.

Yerlere halıfleksler döşenmiş, duvarlara turuncu kapaklı dolaplar yerleştirilmiş, büyük odalar sunta paravanlarla odacıklara dönüştürülmüştü... Eskiden muhasebe servisi olarak kullanılan giriş katın sağındaki basık oda **Kemal Gökhan, İsmail Gülgeç,** Mehmed Kemal ve bana tahsis edilmişti. Yerleşik düzene geçişimizin heyecanına Mehmed Abi de katılıp, gazeteye sık gelir olmuş, ustayı daha da yakından tanıma fırsatı bulmuştum...

Mehmed Kemal, ülkenin sıkıyönetimli yıllarında yazdıklarından dolayı yargılanarak hapis yatmış, sayıları gittikçe azalan yorgun acılı kuşak yazarlardandı... Gazetedeki günlük makaleleri genelde kendi kuşağının acılarını gün ışığına çıkartan, Türkiye'nin karanlık yıllarını sorgulayan birer anı-öykü tadındaydılar...Yetmişli yaşlarına yelken açmış Mehmed Abi köşe yazılarını sıklıkla evinde yazar, gazeteye gelip masasına oturduğundaysa yazısının son rötuşlarını yapar ve dizgiye gönderirdi. Yazılarını bazen dizgiye ben götürürdüm...

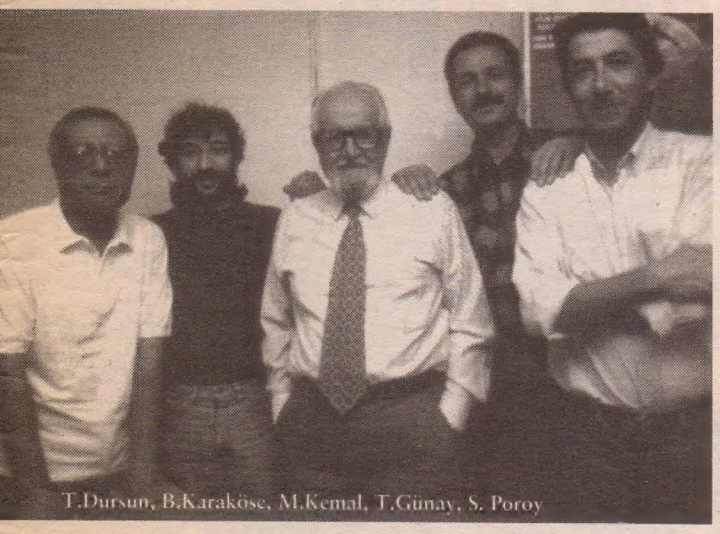

T.Dursun, B.Karaköse, M.Kemal, T.Günay, S. Poroy

Gençliğimin verdiği toyluktan olacak ki, ilk zamanlar yanı başımda bir tarihle soluduğumu fark etmemiştim. Mehmet Abi'nin arada bir ziyaretine gelen kendi kuşağı yazar-çizer dostlarıyla yaptığı sohbetlere kulak kabartır, çaktırmadan dinlerdim onları. O yaşıma kadar bilmediğim, duymadığım onlarca edebiyatçı, şair, yazar ve ressamların isimleri eserleriyle birlikte anılır, yaşayanların ise kulakları çınlatılırdı. Anılan onlarca şairin, yazarın isimleriyle yetinmeyip, merakımdan, ilk fırsatta Sahaflar Çarşısı'na giderek kitaplarını bulup alırdım. 'Suat Hanım' diye andıkları *Fosforlu Cevriye*'nin yazarının 'erkek' bir yazar değil de, Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli toplumcu gerçekçi 'kadın' romancılarından 'Suat Derviş' olduğunu, **Kemal Tahir**'in takma isimle Mayk Hammer romanları yazdığını, **Fikret Adil**'in İntermezzo'sunu, Asmalımescit 74'ünü o güzel sohbetler arasında öğrenmiştim. Kulak misafiri olduğum, hoş bir seda ile yapılan sohbetlerin ufkumu açacağını ve bana kültürel anlamda zenginlik katacağını ilerleyen yaşlarımda anlayacaktım...

Mehmed Kemal gazeteciliğinin, romancılığının, anı ve fıkra yazarlığının yanı sıra 1940 kuşağının toplumcu şairlerinin içinde yer almış *Birinci Kilometre, Dünya Güzel Olmalı, Söz Gibi, Öğle Rakıları, Tükenmez* isimli şiir kitaplarını yayımlamıştı.

Hassas, duygulu, kırılgan yazı emekçisi, 1993 Ocak'ında gazete yazarlarından **Uğur Mumcu**'nun terör eleminde katledildiğinde ve aynı yılın 2 Temmuz'unda Sivas'taki Madımak Otel'inde 37 aydının diri diri yakıldığı günlerde bile soğukkanlılığını korumuş, herkes gibi üzüntüsünü içine atmış, ancak öfkesini ve kızgınlığını 'Politika Ve Ötesi' ismini verdiği köşesinde dile getirmişti. Fakat, birlikte mesai yaptığımız gazetenin küçük odasında soğukkanlılığını koruyamadığı, hüznünü dışa vurduğu bir an'ı gözümden kaçmamıştı... Yetmişlik ihtiyar delikanlı 'öğle rakısı' kaçamaklarından birinde cemiyet lokalinden gazeteye dönmüş, evine gitmek için idare servisinden gelecek telefonu beklemeye başlamıştı. Gazetenin idare servisi, üstadın evine gideceği saati bilir, yaşına ve kıdemine hürmeten şahsına araç tahsis ederdi... Nihayet beklenen telefon sesi duyulmuş, Mehmed Abi de evine gitmek için hazırlıklarını tamamlamış, çıkış kapısına yönelmişti. Telefona ben bakmıştım. Fakat, telefonun ucundaki ses idare servisinden değil de, gazetenin muhasebe servisinden Mehmed Abi'yi soruyordu. Mehmed Abi'nin ardından seslenip, araç için beklediği telefon olmadığını, muhasebeden kendisinin beklendiğini söyledim. Şaşırmıştı. Çünkü muhasebeyle pek işi olmazdı üstadın. O güne kadar aldığı maaş bir zarfın içine konulur, evine gönderilir ya da gazetede yerindeyse elden teslim edilirdi... Çıkış kapısından dönüp, giyindiği paltosunu çıkartırken, bana da muhasebenin yeni yerinin neresi olduğunu sordu. Asansörde üçüncü kat düğmesine basıp, muhasebeye gidebileceğini söyleyecektim ki, asansörün çalışmadığı aklıma gelivermişti. Binanın dar, uzun, labirenti andıran koridorların üçüncü katındaki muhasebe servisini binbir güçlükle tarif ettim. Haliyle tarifimi anlamakta epeyce zorlandığını, servisin kapısına kadar refakat edersem, çok memnun olacağını çekingen bir ses tonuyla söyledi. Mehmed Abi'yi kısa molalarla servisin kapısına kadar götürüp bıraktım. Üstada, işlerini bitirinceye kadar bekleyebileceğimi teklif ettim. "Sağol Bülent. Yolu öğrendim, tek başıma dönebilirim. Sen işinin başına dön..." diyerek teklifimi geri çevirdi. Ben de işimin başına döndüm... Aradan yarım saat geçti. Mehmed Abi elinde beyaz bir zarf, bitkin durumda masasına geldi. Koltuğuna oturduğunda kısık, buruk sesiyle boşluğa doğru sitemkâr bir şeyler mırıldanmaya başladı. "...Değişiyor, her şey o kadar çok hızlı değişiyor ki, bunlara birden ayak uydurmak zor... Siz çok gençsiniz... Çabuk uyum sağlarsınız..." Boşluğa bakan dalgın gözlerinin birinden yanağına boncuk boncuk yaş indiğini gördüm. Üstat, kalın siyah çerçeveli gözlüğünü çıkartıp yanağındaki yaşını silerken, benim ise içimde tarif edemediğim tuhaf bir duygu belirdi. Ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. Ne olduğunu da soramadım. Daha doğrusu, sormamam gerektiğini biliyordum. Kısa bir sessizlikten sonra, incindiğini anlamıştım yılların yazı emekçisinin. Çünkü, muhasebe, kendisini ayağına kadar çağırıp, maaşını ödemişti. Bu durum üstadın kafasında başka ne gibi sıkıntılı düşünceler uyandırmıştı bilmiyordum ama sessizce yanağına inen gözyaşları çok şey anlatıyordu bana...

Daha sonra buna benzer tatsızlıklar yaşadı mı, bilmiyorum. Mehmed Abi, gazeteye seyrek gelir olmuştu... Ülkede olduğu gibi gazetede de bir devir bitmiş, yeni bir devir başlamıştı. Değişim süreçleri yenilikleriyle birlikte bir sürü olumsuzlukları da kolunda getiriyordu. Değişimlerin ve yeniliklerin insani ilişkileri de zedeleyen olumsuzluklarından kuşkusuz ilk nasibini alan yaşlı kuşaklardı...

Genç yaşıma rağmen yeni döneme ve yönetime ayak uyduramamış, ayrılmak zorunda kalmıştım on yıl emek verdiğim ve çok sevdiğim *Cumhuriyet* gazetesinden. 'Allahaısmarladık' diyememiştim Mehmed Abi'ye. Ayrılışımdan iki yıl sonra *Bizim Çöplük* isimli ilk karikatür albümümü yayımlamış, ilk fırsatta Mehmed Abi'ye imzalayıp, posta yoluyla göndermiştim. Albümümle ilgili sevincini, şaşkınlığını, benimle ilgili gözlem ve merakını kendine has üslubuyla köşesinde şöyle dile getirmişti: "...Bülent'i bu odada tanımıştım. Sakallı, gür saçlı, henüz yirmisinde, çocuksu... Belli saatlerde (çoğunlukla öğleden sonra) gelir, çizeceklerini çizer, yazacaklarını yazar, vinyetlerini yapar, gene geldiği gibi sessizce giderdi. Gelmediği günlerde çoğunlukla güzel kızlar arardı. Bir kâğıda not ederdim. Ne yalan söyleyeyim, manken gibi güzel kızları gördükçe gençliğini kıskanırdım. Kıskançlığımı gözlerimden anlardı ama belli etmezdi. "Bülent gene seninkiler aradı." "Kim:" Not ettiğim kâğıttan okurdum... Kimi kez arayanlar adlarını söylemezler, ben de 'sarışın, uzun boylu', 'esmer tombulca', diye tanımlardım. Aradan yıllar geçti. Bülent kayboldu. Yakın dostu Kemal Gökhan'a sordum, "Arada bir hafakanlar basar." dedi. Bir gün hafakanlar iyice basmış, görünmez olmuştu. Asmalımescit'te ressam **Muzaffer Akyol**'la aynı sokakta oturuyorlardı, ona sordum. "Görünmüyor" demişti. Hastaneye yattığı olurdu. "Gene yattı mı?"diye düşündüm. Gaileli yalan dünya... unuttum. Bir gün kendi değil *Bizim Çöplük* diye çizdikleri (karikatür albümü) çıkageldi. Doğrusu Bülent'ten beklemezdim. Birinci hamur kâğıda basılmış, harabatiliğinden umulmaz (ciddi) çizgiler..."

Mehmed Abi'yi gazeteden ayrıldıktan sonra bir daha hiç görmedim. Bana övgüler içeren makalesi ölümünden sonra elime geçti. Teşekkür de edemedim. Geç de olsa, saygıdeğer, hatırşinas üstada teşekkür ediyor, benimle ilgili merakını gidermeden yazımı noktalamak istemiyorum.

"Mehmed Abi, sakallarıma aklar düştü, saçlarım da artık gür değil, iyice seyreldiler. Çocuksu bir ifade de kalmadı yüzümde. Kıskanacağınız manken gibi güzel kızlar da aramıyorlar artık ve yirmili, otuzlu yaşlarımı çoktan gerilerde bıraktım. Hani, arada bir hafakanlar da basmıyor değil. Ama bugünlerde tattığım 'öğle rakıları', ardınızdan bıraktığınız içten dizelerinizle o kadar anlamlı ki... "

"dalgın sular, körfez, martılar/ kalmadı efendim kalmadı/ saat başına efendim/ birkaç yunus geçerdi/ ne mi oldu, öldüler/ bilir misiniz efendim öğle rakıları/ yeni resimlere benzer gündüz gözüyle/ gündüz gözüyle bakılan"

Akşamsefası

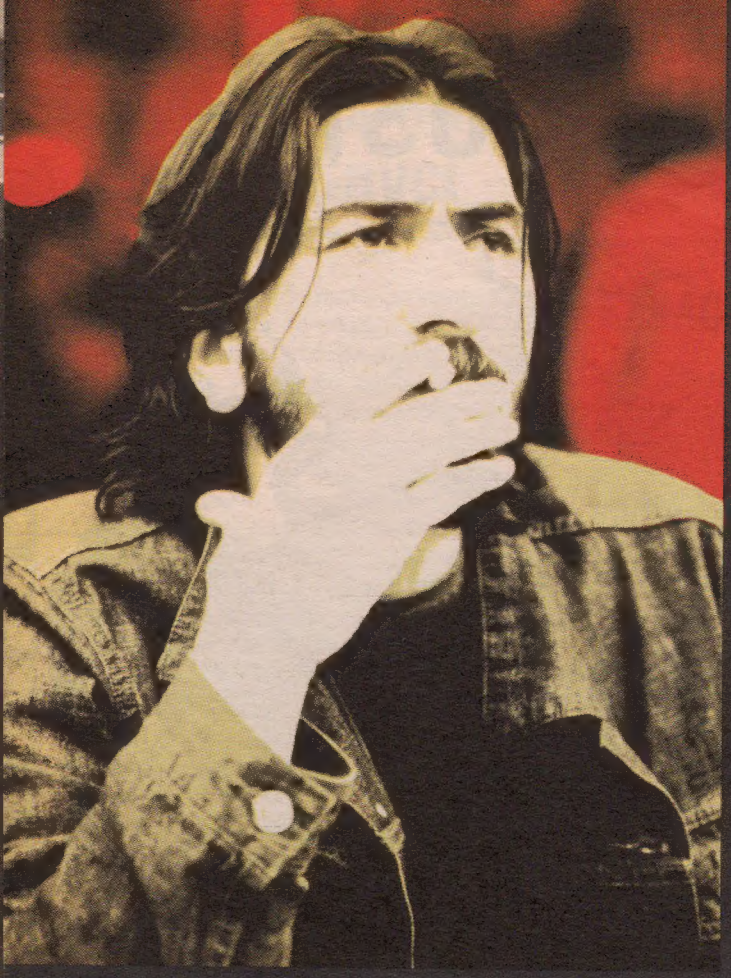

Globalizmin en çıplak sorgulamasını yapan büyük bir "insanileşme" destanı!..

Nihat Genç

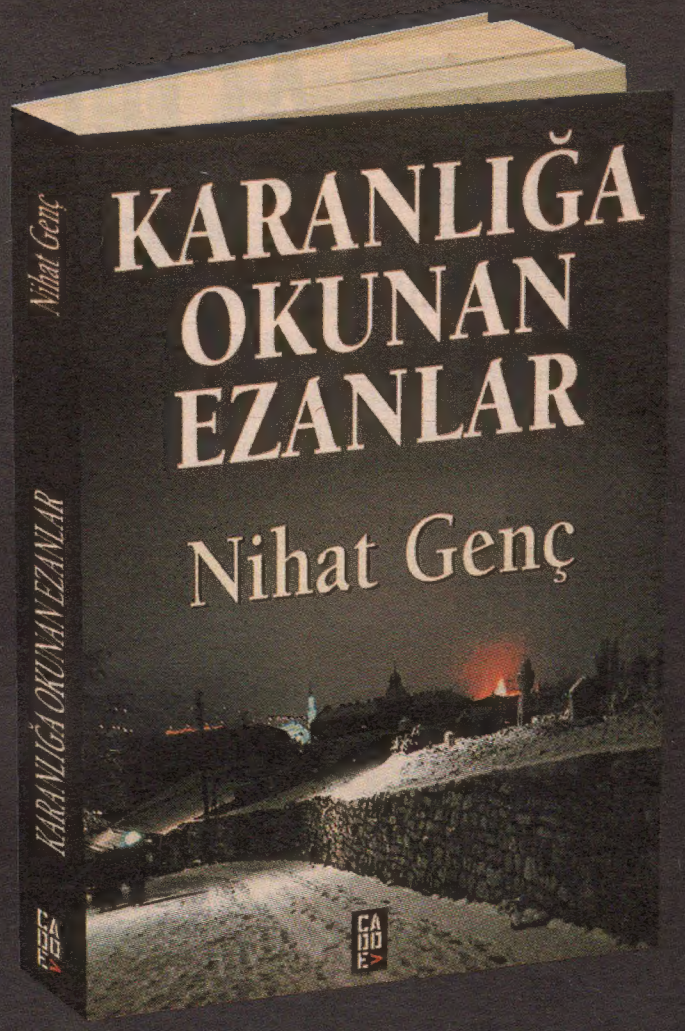

Türkiye'nin vicdan haritasını çiziyor

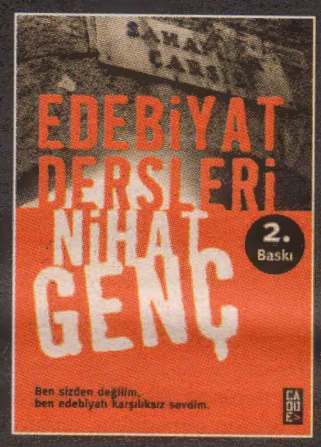

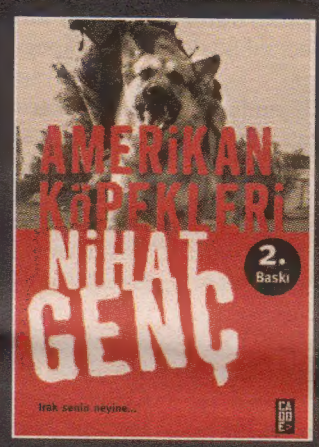

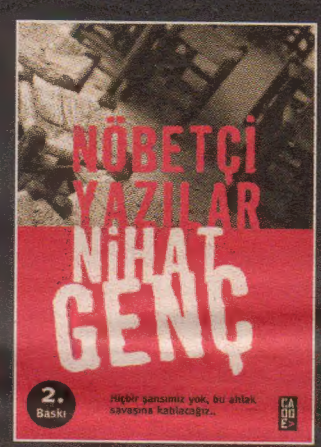

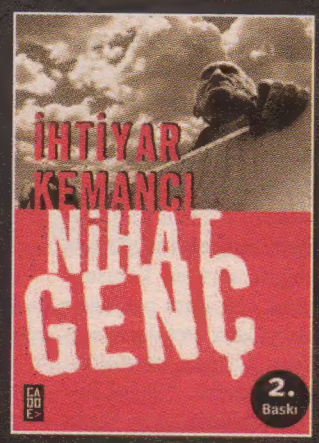

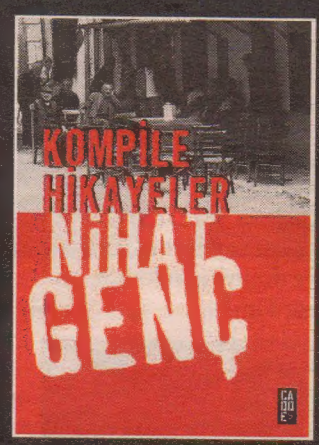

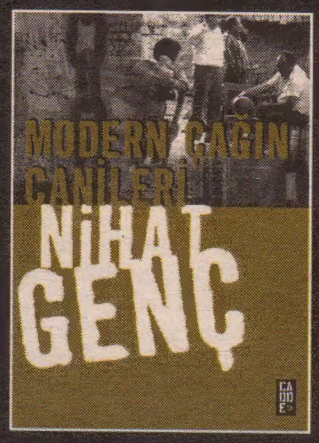

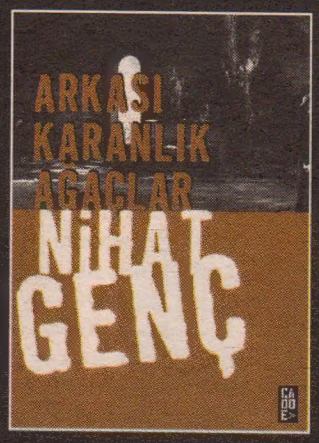

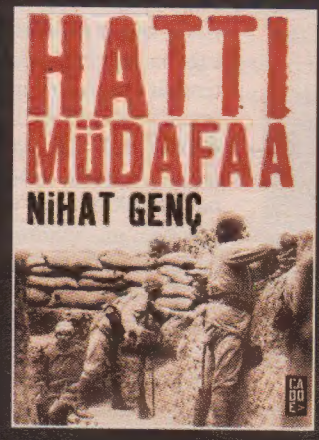

Firuzağa Mah. Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir / İstanbul Tel: (0212) 292 94 50/51-292 44 89-292 44 92 Faks: (0212) 292 44 91

Akşamsefası